

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2005-2006

28 april 2006

HOORZITTING

GEDACHTEWISSELING

over de discussienota

‘Een sluitende aanpak voor spijbelen en schoolverzuim.

Voorstellen voor het Parlement. Februari 2006’

**van de heer Frank Vandenbroucke, vice-minister-president van de Vlaamse Regering,
Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming**

VERSLAG

**namens de Commissie voor Onderwijs, Vorming, Wetenschap en Innovatie
uitgebracht door mevrouw Anissa Tamsamani**

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Monica Van Kerrebroeck.

Vaste leden:

de heer Werner Marginet, de dames Katleen Martens, An Michiels, Marie-Rose Morel, Linda Vissers;

mevrouw Kathleen Helsen, de heer Luc Martens, de dames Sabine Poleyn, Monica Van Kerrebroeck;

de heren Karlos Callens, Gilbert Van Baelen, mevrouw Marleen Vanderpoorten;

de heer Ludo Sannen, mevrouw Anissa Tamsamani, de heer Robert Voorhamme.

Plaatsvervangers:

mevrouw Marijke Dillen, de heren Pieter Huybrechts, Stefaan Sintobin, de dames Greet Van Linter, Gerda Van Steenberge;

mevrouw Cathy Berx, de heer Jos De Meyer, mevrouw Veerle Heeren, de heer Jan Laurys;

de dames Margriet Hermans, Anne Marie Hoebeke, Vera Van der Borgh;

de heer Chokri Mahassine, mevrouw Elke Roex, de heer Joris Vandenbroucke.

Toegevoegde leden:

de heer Jef Tavernier;

de heer Kris Van Dijck.

INHOUD

	Blz.
I. Hoorzitting van 28 maart 2006	4
A. De onderwijskoepels	4
B. Het onderwijsveld	13
C. De CLB-sector	19
II. Schriftelijke adviezen	
A. Advies van de Vlaamse Onderwijsraad	25
B. Advies van het Kinderrechtencommissariaat	37
III. Gedachtewisseling van 20 april 2006	49
A. Vragen en opmerkingen van de leden	49
B. Antwoord van de minister	54
C. Replik van de leden	57
Bijlage: Discussienota ‘Een sluitende aanpak voor spijbelen en schoolverzuim. Voorstellen voor het Parlement. Februari 2006’	59

DAMES EN HEREN,

De Commissie voor Onderwijs, Vorming, Wetenschap en Innovatie organiseerde op 28 maart 2006 een hoorzitting over de discussienota 'Een sluitende aanpak voor spijbelen en schoolverzuim. Voorstellen voor het Parlement. Februari 2006' van de heer Frank Vandenbroucke, vice-minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, (zie bijlage) met:

- de onderwijskoepels;
- het onderwijsveld;
- de CLB-sector.

De commissie vroeg tevens een schriftelijk advies aan het Kinderrechtencommissariaat en aan de Vlaamse Onderwijsraad (VLOR). Deze adviezen werden in het verslag opgenomen.

Op 20 april 2006 had de commissie ten slotte een gedachtewisseling met de minister over zijn discussienota.

De commissie behandelde reeds tijdens het parlementaire jaar 2004-2005 in een aantal gedachtewisselingen de problematiek van het spijbelen en het absoluut schoolverzuim naar aanleiding van de opmaak van deze respectievelijke rapporten van het departement Onderwijs. Zie daarvoor: *Parl. St. Vl. Parl.* 2004-05, nr. 327/1.

I. HOORZITTING VAN 28 MAART 2006

A. De onderwijskoepels

Het Provinciaal Onderwijs Vlaanderen (POV) was omwille van tijdsgebrek verontschuldigd.

1. *Toelichting door de heer Jan Schokkaert, directeur dienst leerlingen en schoolorganisatie, VSKO*

De heer Jan Schokkaert, directeur dienst leerlingen en schoolorganisatie, VSKO: Al op 16 december 2004 heb ik in deze commissie deelgenomen aan een gedachtewisseling over spijbelen. Ik wil nagaan welke van onze beleidsvoorstellen al dan niet terug te vinden zijn in het actieplan van de minister.

De gerichte informatiecampagnes naar huisartsen en migrantenorganisaties, een stevige registratie en opvolging van afwezigheden bij de centra voor deeltijdse vorming en Syntra, heldere afspraken rond medische attesten, initiatieven tegenover ouders en de totale en snelle leerplichtcontrole zijn actiepunten die we wel genegen zijn. Maar ik wil me vandaag vooral toespitsen op de leemtes in het actieplan.

In december 2004 heb ik het onderscheid gemaakt tussen een preventief en een curatief beleid. Als preventiemaatregel ten aanzien van spijbelen heb ik heel erg de klemtoon gelegd op het belang van een 'zorgzame school': een breed zorgbeleid op verschillende niveaus, van individuele leerling over klas en school tot scholengemeenschap en extern netwerk.

We hebben de stelling verdedigd dat op het niveau van de individuele leerling flexibele leertrajecten een middel kunnen zijn om spijbelen te voorkomen. Zo is het bijvoorbeeld duidelijk dat anderstalige leerlingen die na de OKAN-klas of op basis van een gelijkwaardigheidsattest in het regulier onderwijs instromen, door onvoldoende taalbagage moeilijk alle vakken, oefeningen en proeven van het leerjaar waarvoor ze zijn ingeschreven zullen kunnen volgen. Dergelijke leerlingen moet men tijdelijk uit de klascontext kunnen halen om aan die taalachterstand te werken. We hebben echter niet de indruk dat het decretale begrip 'regelmatige leerling' dat vandaag mogelijk maakt. In het kader van onderwijsdecreet XVI zien we wel een nieuw voorstel van definitie van 'regelmatige leerling', maar daarin onderkennen we eerder een onaanvaardbare voorafname op het dossier 'leerzorg', het komt minder tegemoet aan de bekommernis voor een flexibel leertraject voor leerlingen ter preventie van spijbelen.

Wat het niveau van de school betreft, kunnen wij ons zeker vinden in het pleidooi van de minister voor het 'ondersteunen van een positief schoolklimaat'. Het is immers zeer belangrijk dat scholen en schoolteams zoeken naar middelen om de zorggedachte bewust te integreren en vorm te geven in de schoolorganisatie: zorg voor het onthaal met intakegesprekken, niet te grote klassen, leerlingenparticipatie, het oprichten van een zorgwerkgroep enzovoort. Een dergelijk zorgbeleid vraagt natuurlijk heel wat tijd en engagement van schoolteams. Anderhalf jaar geleden zagen we in het secundair onderwijs het doembeeld van de besparingen op ons afkomen. We stelden toen dat die besparingen zouden knagen aan het zorgvlak. Uiteindelijk zijn die besparingen toch doorgevoerd, naar verluidt om de nodige beleidsruimte te creëren voor de komende jaren. We hadden in dit spijbelac-

tieplan dan wel een concrete uitspraak verwacht over concrete middelen die men voor een breed zorgbeleid zou voorbehouden.

In actiepunt drie wordt ook veel belang gehecht aan zelfevaluatie om het eigen schoolklimaat te analyseren en bij te sturen. Men overweegt daarbij een verplichte begeleiding door de pedagogische begeleidingsdienst. Zelf zouden wij het vraaggestuurde karakter van de begeleiding niet zo maar willen verlaten. Vandaag spelen de pedagogische begeleidingsdiensten immers op een vruchtbare manier in op bedenkingen in een doorlichtingsverslag. En als men het heeft over de autonomie en het beleidsvoerend vermogen van scholen, komt een pleidooi voor een verplichte begeleiding ons nogal vreemd over.

Zelf hechten we ook veel belang aan het niveau van de scholengemeenschap. De scholen van eenzelfde scholengemeenschap zouden afspraken moeten maken over de intake en het inschrijvingsbeleid, een objectieve leerlingenoriëntering en -begeleiding, een gezamenlijk nascholingsbeleid en een strategie voor de aanpak van spijbelende leerlingen, in samenspraak met de relevante instanties in de regio. Zo hebben wij dit schooljaar sterk beklemtoond dat scholen bij de herziening van het beleidscontract met het CLB in de algemene bepalingen afspraken moeten maken op het niveau van de scholengemeenschap. In het actieplan van de minister ontbreekt het niveau van de scholengemeenschap echter. In de actiepunten twee, vijf, negen en twaalf verwijst de minister wel heel sterk naar de lokale overlegplatforms, die bijkomende bevoegdheden krijgen. Maar die structuur bestaat niet overal en waar hij bestaat, wordt hij niet door alle secundaire scholen als even efficiënt ervaren. Als men dat niveau nog bijkomende bevoegdheden gaat opleggen, zou dat ook wel eens tot bijkomende planlast kunnen leiden. Het VSKO pleit ervoor de structuur van de scholengemeenschap in het secundair onderwijs als een valabel alternatief te erkennen.

Naast de preventieve middelen had ik ook aandacht voor de curatieve aanpak, waarbij ik het onderscheid heb gemaakt tussen de detectie, de diagnose en de eigenlijke aanpak.

Op detectie gaat de minister duidelijk in in actiepunt twee. Daarin onderstreept hij het belang van vroegtijdige detectie om het risico op gewoontespijbelen te verlagen. Hij vraagt van de pedagogische begeleidingsdiensten en de CLB-koepels al een actieplan tegen eind 2006. Die uitdaging zullen we zeker niet

uit de weg gaan. Alleen zijn er een draagvlak en middelen nodig om dingen te detecteren.

In het kader van detectie vraagt de minister ook heel duidelijk dat scholen optreden wanneer ze vermoeden dat een medisch attest een onderliggende niet-medische reden verbergt. Wij zegden de vorige keer reeds dat scholen hier echter machteloos staan. Ze moeten medische attesten waarrond twijfel bestaat of die onaanvaardbaar zijn, signaleren aan de CLB-arts, maar die is nu eenmaal gebonden door zijn beroepsgeheim. De minister erkent het probleem in actiepunt zeven. Dat vinden wij zeer positief. Wij stellen echter vast dat hier een langetermijnperspectief wordt gegeven, terwijl van de pedagogische begeleidingsdiensten en de CLB-koepels al zeer vroeg een actieplan wordt verwacht. Artsenorganisaties krijgen toch wel veel tijd om hun verantwoordelijkheid op te nemen.

De tweede fase van de curatie is de diagnose. Actiepunt vier komt daar op terug. De rol van het CLB is hierin heel cruciaal. De minister vraagt dat VSKO en VCLB afspraken maken voor de beleidscontracten. Ook dat willen we nog dit schooljaar doen. Het verwondert ons echter wel dat de administratie in januari 2007 die beleidscontracten en bijzondere bepalingen moet opvragen, om te analyseren of de gemaakte afspraken voldoende duidelijk en concreet zijn. Is dat de rol van de administratie? Wat zijn de gevolgen voor de scholen? Wat gebeurt er bijvoorbeeld bij een negatieve evaluatie? We zouden toch liever de rol van administratie en inspectie zuiver houden.

De aanpak moet op de diagnose afgestemd worden. We hebben drie verschillende categorieën van spijbelen onderscheiden: schoolmoeheid, problemen van buiten de directe schoolsfeer en occasioneel spijbelen. Dat is ook aanwezig in de analyse van de minister.

Voor leerlingen die schoolmoe zijn, is allereerst een structuurgerichte aanpak vereist. Het is dan ook zeer goed dat de minister pleit voor meer samenwerking met organisaties voor allochtonen en kansarmen, om structurele oorzaken van spijbelen in de eigen school te onderkennen en aan te pakken. Hij kondigt ook het aanwerven van 200 bijkomende voltijdse equivalenten voor Jo-jo's aan. De vraag dient echter gesteld of we van die jongeren niet te veel verwachten. Het gaat om een tewerkstellingsproject, maar we moeten ons er bewust van zijn dat deze jongeren steeds 'startbaners' zijn, die slechts een beperkt aantal jaren als Jo-jo kunnen werken. Om die reden hebben we ook vragen bij het inschakelen van ervaringsdeskundigen en brugfiguren. Investeert men niet te veel in

schoolexterne spelers, en te weinig in de noodzakelijke omkadering voor de zorgbrede school zelf?

Ten tweede is er de persoonsgerichte aanpak. Dat scholen relatief weinig ‘schoolloopbaanproblemen’ aangeven als oorzaak van spijbelen, vonden wij een knelpunt. Toch vinden wij daar in het actieplan weinig over terug. Nochtans staat het zoeken naar een optimaal toelatings- en oriënteringsbeleid volop in de belangstelling. Er moet worden onderzocht hoe men irrationale studiekeuzes kan vermijden.

Als leerlingen zich na een periode van afwezigheid weer op school aanbieden, dan moet aan de leerachterstand die ze hebben opgelopen, gewerkt worden. Zo niet zullen zij opnieuw beginnen te spijbelen. Daarom moet het mogelijk zijn om de leerlingen tijdelijk, buiten de gewone klascontext, intensiever te begeleiden. Maar het begrip ‘regelmatige leerling’ roept hier weer moeilijkheden op.

Ten slotte blijven de lokale projecten een wirwar. In actiepunt negen komt de minister daar voor een deel op terug maar hij blijft toch redelijk vaag.

Wij stelden vast dat de concentratie van leerlingen met voornamelijk buitenschoolse problemen niet overal even groot is. Er zijn grote verschillen per regio, vertaald naar enkele concrete steden. Deze steden kunnen natuurlijke ‘proeftuinen’ zijn om de effectieve spijbelproblematiek beter in kaart te brengen en uit te zuiveren, en dit met het oog op een nog effectievere aanpak. Daar is een inzet van extra middelen zeker verantwoord. Wat we lezen in actiepunt 11, kan daartoe een eerste aanzet zijn. Het uitklaren van de rol van politie en OCMW is bijvoorbeeld zeer belangrijk. Toch blijft het allemaal wat vlak. De klemtoon ligt op het stimuleren en organiseren van regionale samenwerking, eigenlijk een opdracht voor elke scholengemeenschap. Wij vragen dat de minister duidelijkheid creëert over wat hij precies met het grootstedelijke beleid bedoelt. In elk geval zullen een aantal voorwaarden moeten uitgeklaard worden: welke rol speelt de gemeente of stad als regisseur en hoe worden scholen betrokken in de conceptuele fase van deze projecten?

De externe time-outprojecten blijven wij heel sterk genegen. We hadden verwacht dat een evaluatie zou uitwijzen of die projecten moeten worden uitgebreid. Het is ons nog altijd niet duidelijk of daarover nu al beslissingen zijn genomen. Blijkbaar wordt er geaarzeld om die projecten stop te zetten, dan wel om ze op een of andere manier structureel te verankeren. Een mogelijk denkspoor is om time-out te linken

aan het grootstedelijke beleid. De vraag is dan wie zal instaan voor de subsidiëring. Ook over de invulling zelf zou discussie bestaan: school-, gezins- of individugericht? De intenties in actiepunt negen zijn dus zeer goed maar de overheid moet nu beslissingen nemen.

Gedrags- en emotionele problemen bij sommige leerlingen maken hun functioneren in de klas soms zo moeilijk dat scholen daarop zouden moeten kunnen werken met een interne time-out. Ook hier stoten we echter op het begrip ‘regelmatige leerling’. Als dat in het kader van onderwijsdecreet XVI opnieuw bekeken wordt, moet dat voldoende ruim worden ingevuld.

Het is zeer goed dat actiepunt negen ingaat op integrale jeugdhulp. Destijds vroegen we al om het bestaande netwerk van hulpverlenings- en welzijnsvoorzieningen voldoende doorzichtig te maken. Overleg tussen de welzijns- en de onderwijssector is inderdaad absoluut noodzakelijk opdat de CLB's ten volle hun rol kunnen spelen tussen onderwijs en welzijn. De indruk bestaat echter dat we vandaag nog niet zo ver staan. Uit Limburgse scholen krijgen we geregeld signalen dat men geen oplossing vindt, terwijl Limburg precies een pilootregio van integrale jeugdhulp was.

Ten slotte is er het probleem van de gelegenheidsspijbelars. Als scholen dat willen aanpakken, is steun van de ouders absoluut noodzakelijk. In de praktijk werken zij echter eerder mee aan het zogenaamde ‘luxeverzuim’. Leerlingen gaan dan zonder toestemming buiten de schoolvakanties met vakantie, komen systematisch te laat op school of spijbelen strategisch. Ook al weten we dat de actiemogelijkheden beperkt zijn, toch vinden we dat een duidelijk maatschappelijk signaal daarover absoluut noodzakelijk is. Het heeft ons verwonderd dat daar de voorbije weken, tijdens de voorstelling van het actieplan, niets over te horen was.

In actiepunt zes wordt een doelgroepenbeleid gecreëerd. Als men kleuterscholen wil ondersteunen om de participatie van kleuters te verhogen, moeten zij daarvoor ook de nodige middelen krijgen. Het principe van een voltijds engagement voor deeltijds leerplichtigen oogt aantrekkelijk. We kijken vol verwachting uit naar de conceptnota leren en werken, die is aangekondigd voor april. De financiële vergoeding van de jongeren mee laten afhangen van zijn aanwezigheden op de leerplek, geeft minstens de indruk dat een jongere betaald wordt om naar de les te gaan. We denken dat dit niet het juiste signaal is.

Samengevat komen we tot de volgende conclusies.

Elk spijbelbeleid moet ingebed zijn in een schooleigen zorgbeleid. Draagvlakvergroten maatregelen houden steeds in dat scholen zelf voldoende omkaderd moeten worden. Dit staat haaks op de geleverde besparingen. Dat er blijkbaar wel geïnvesteerd kan worden in schoolexterne spelers, roept dan toch wel vragen op.

Wij dringen in elk geval aan op een decretale aanpassing van het begrip ‘regelmatige leerling’ zodat flexibele leertrajecten en interne time-outs mogelijk worden. We pleiten ervoor dat men het niveau van de scholengemeenschap zou erkennen als een structuur ter optimalisatie van schoolloopbaanbegeleiding en een goed platform voor het uittekenen van een regionaal zorgkader.

We zouden ook graag hebben dat niet alleen de begeleidingsdiensten, de onderwijskoepels en de CLB's aan een strikte timing worden onderworpen, maar dat ook de engagementen en het tijdspad van het actieplan concreter zou worden uitgewerkt voor de integrale jeugdhulp, het grootstedelijke beleid, met name over de draagkrachtondersteunende stimuli die de scholen krijgen, de uitbouw van de externe time-out- en schoolvervangende projecten en het voltijds engagement. Dat zijn immers pijlers van het actieplan die concreter moeten worden. We pleiten ook om de vraaggestuurde rol van de begeleidingsdiensten en de rol van de administratie, geen inspectie, zuiver te houden. We vragen een sterk maatschappelijk signaal tegen luxeverzuim. Tot slot pleiten we voor een indringender en minder vrijblijvend overleg met de medische sector.

2. Toelichting door de heer Philip Guttig, adjunct-directeur van het CLB Brasschaat, Gemeenschapsonderwijs (GO)

De heer Philip Guttig, adjunct-directeur van het CLB Brasschaat, Gemeenschapsonderwijs (GO): Het Gemeenschapsonderwijs apprecieert de voortdurende en ook huidige inspanningen om de spijbelproblematiek beleidsmatig aan te pakken en bedankt de commissie voor de uitnodiging en de bereidwilligheid om naar onze standpunten te luisteren.

De voorstellennota bevat enerzijds een totaalanalyse van het spijbelprobleem en anderzijds een aantal acties die inspelen op de vaststellingen uit de analyse.

In onderstaande commentaar zal eerst namens het Gemeenschapsonderwijs een algemene appreciatie worden uitgesproken, waarna actie per actie enkele aandachtspunten zullen vermeld worden.

Van het schematische overzicht dat in het analyse-deel de categorieën spijbelaars in kaart brengt, kan het Gemeenschapsonderwijs stellen dat het overgrote deel zowel qua categorie als qua absolute aantallen nu al door de in onze scholen toegepaste procedures en afspraken tussen school en CLB goed opgevangen wordt. Die groepen vormen niet het probleem. Het gaat meer om de restgroep in de categorie ‘permanente spijbelaars’ waarvoor een gecoördineerde aanpak meer dan gewenst is. De voorliggende nota geeft in haar analysesdeel zeer goed weer hoe in de multifactoriële problematiek alle actoren moeten samensporen, niet alleen de nabije actoren als school, jongeren, ouders en CLB, maar ook meer externe diensten als de artsen, de jeugdrechtbank, het lokaal beleid en het departement zelf.

In de voorgestelde aanpak is ook een complementariteit terug te vinden tussen enerzijds het vrijwaren van het leerrecht van de jongeren om aldus kansen te creëren voor leerlingen die door omstandigheden buiten hun wil geen of minder kansen krijgen en anderzijds de leerplicht opleggen daar waar maatschappelijk minimumeisen mogen gesteld worden aan leerlingen die die verantwoordelijkheid niet opnemen of niet kunnen opnemen. Zo kan het toekomstige spijbelbeleid als een schuifmaat eerst faciliterend én daarna bestraffend optreden waar gewenst. Als de mogelijkheden van onderwijs uiteindelijk toch uitgeput zijn, kan door een strak totaalbeleid toch efficiënt worden tegemoet gekomen aan de maatschappelijke noodzaak van een meer gekwalificeerde uitstroom. Gedwongen hulp en bestraffing via de inzet van een breed maatschappelijk draagvlak, ruimer dan onderwijs, zijn dan een zolang mogelijk te vermijden maar wel beschikbaar sluitstuk.

De voorgestelde aanpak erkent de rol van het CLB als draaischijf tussen de schoolnabije en de schoolexterne actoren. Hierbij moet wel aandacht geschonken worden aan de dubbele positie die CLB inneemt in de verplichte leerplichtbegeleiding: enerzijds werkt het CLB in de niet-leerplichtbegeleiding op basis van vrijwilligheid, maar anderzijds kan een gedwongen justitiële aanpak als niets anders meer helpt, de vertrouwensrelatie van CLB met de cliënt verbranden. In het eerste deel van de spijbelbegeleiding is het CLB afhankelijk van de aanpak en de efficiënte opvolging van de school en in de praktijk blijkt toch dat, zelfs

in één CLB-werkgebied, de diverse snelheden van scholen een coherent beleid bemoeilijken.

Bovendien stuit het CLB bij het ruimer plaatsen van de spijbelproblematiek en het begeleiden van de achterliggende leerlingcontext door een beroep te doen op externe welzijnsdiensten, op de wachtlijsten van de welzijnsvoorzieningen, waardoor soms zelfs crisissen geïnduceerd worden waarbij CLB dan, opnieuw noodgedwongen, als buffer voor de overvolle welzijnssector de eerste opvang verzekert.

De scholen van het Gemeenschapsonderwijs pleiten dan ook voor een totaalaanpak die een omvattende oplossing biedt. In dat verband denken we aan midelen voor het realiseren van het concept van de brede school, waar de school letterlijk sociaalcultureel ingebed ligt in haar locatie en er ruimte is voor voor- en naschoolse tijd en vrijetijdsbesteding, wat drempelverlagend kan werken voor schoolmoeë leerlingen. Voor de ‘diehards’ – ongeacht de onderwijsvorm die ze volgen – die de mogelijkheden van onderwijs overstijgen, moeten andere sectoren betrokken worden. Naast sectoroverschrijdende initiatieven pleiten we ook voor het stimuleren van lokale netoverschrijdende initiatieven, zodat een spijbelaar met risico op definitieve uitsluiting ook netoverschrijdend ‘gevat’ wordt. Bovendien kan de rol van CLB op de tweede lijn versterkt worden, daar waar bijvoorbeeld in ASO het ‘gewicht’ van een leerling ondermaats is ingeschat.

Een aandachtspunt dat voor alle 12 acties geldt, is dat de thans beschreven acties nog in operationaliseerbare doelstellingen dienen gegoten te worden volgens het SMART-principe (specifiek, meetbaar, aanvaardbaar, realistisch, tijdsgebonden), opdat de totaalaanpak ook uitvoerbaar kan gemaakt worden.

Wat actiepunt één, gerichte informatiecampagnes over spijbelen, betreft, vindt het Gemeenschapsonderwijs een op diverse doelgroepen gericht communicatiebeleid rond spijbelen zeer zinvol, maar vraagt dat dit systematisch wordt aangepakt, met opvolging van de doelgroepen.

Actiepunt twee handelt over de betere registratie van de afwezigheden door de school. Meten is weten! Het Gemeenschapsonderwijs meent dat elke spijbelremediëring staat of valt met een correcte registratie, zeker als aan de gegevens een analyse en een preventieve actie wordt gekoppeld. Kan daarvoor een instrument ontwikkeld worden dat de link legt tussen geregi-

streerde gegevens, de analyse en de preventieve actie? Praktisch merken we in de scholen nog een zekere watervrees voor het teveel toekennen van B-codes. Het aantal B-codes mag immers geen waardeoordeel inhouden over de kwaliteit van onderwijs en begeleiding. Het is ook belangrijk om zo vroeg mogelijk te beginnen met een goede registratie. Daarom zijn wij voorstander van ook al in de basisschool aandacht te schenken aan het belang van vroegschoolse vorming en dat te vatten via het voorgestelde elektronisch registratiesysteem. Schoolgaan aanleren is immers makkelijker dan later spijbelen afleren. Ten slotte vragen we aandacht voor een eenvormig registratiesysteem voor alle netten. Dat kan eventueel zoals Vaccinnet geïntegreerd worden in NICO, het systeem met uitwisselbare gegevens.

Actiepunt drie, het ondersteunen van een positief schoolklimaat, wordt door het Gemeenschapsonderwijs zinnig en faciliterend geacht als fundamentele preventieve en proactieve actie op allerlei domeinen, dus ook op de spijbelproblematiek. Daarvoor is de actie nog te vaag geformuleerd. We wijzen in dat verband op het belang van stimuleren van de zelfanalyse van een schoolteam als start van een over jaren te spreiden te ontwikkelen totaalconcept. Een goed voorbeeld van een zelfanalysesysteem is BAS (Basisanalyse van scholen), het door het Tijdelijk Zorgproject Gemeenschapsonderwijs voor de basisscholen ontwikkelde zelfanalyse-instrument voor scholen. Ook beamen wij het belang van vorming rond spijbelen bij toekomstige leraren.

Actiepunt vier behelst duidelijke afspraken tussen school en CLB's. Een algemeen beleidsplan of -contract, als kader of als raamwerk, is geen probleem, zolang de concretisering ervan in de afsprakennota of de bijzondere bepalingen maar concreet is. In het Gemeenschapsonderwijs ontwikkelen wij op dit ogenblik een uniform model van afsprakennota dat toelaat om heel concreet de taken van school en CLB op te splitsen in concrete uitvoering en verantwoordelijkheden.

Actiepunt vijf heeft de bedoeling leerlingen en ouders nauw te betrekken bij de opvolging van de leerplicht. Het Gemeenschapsonderwijs is voorstander om inzake spijbelen kort op de bal te spelen. Dat kan enerzijds door met een snelle actie via de beschikbare kanalen de ouders te betrekken in de spijbelproblematiek en hen op hun verantwoordelijkheid te wijzen. Daarbij moet aanvankelijk een houding van empathie om voeling te krijgen met de soms kans-

belemmerde gezinssituatie, voorop staan. Nadien kunnen, in onderling overleg, ieders verantwoordelijkheden scherper afgebakend worden. Anderzijds wijzen wij ook op de kracht van de medeleerlingen, de zogenaamde peerwerking, waarin het Gemeenschapsonderwijs een voortrekker is door het ontwikkelen van een concept als de vertrouwensleerlingen en het PET-project in het deeltijds onderwijs. Dat zijn methodieken waarbij jongeren als ankerfiguur in een peergroep het gedrag positief kunnen beïnvloeden.

Actiepunt zes gaat over het doelgroepenbeleid. Ook het Gemeenschapsonderwijs vindt dat er ongetwijfeld aandacht moet gaan naar specifieke doelgroepen. Echter, ook in het ASO zitten verstokte spijbelaars. En er dient evenzeer aandacht geschonken aan beroeps- en buitengewoon onderwijs. Nochtans mag een doelgroepenbeleid zeker niet stigmatiserend werken. Zo moeten we ook de deeltijds lerenden positief bekijken in plaats van als eindstation van een watersysteem. Over die groep zal mevrouw Baetens straks vanuit haar ervaring uitvoeriger standpunten, waar ook het GO achter kan staan, toelichten. Over de residentiële jongeren kan de informatie-uitwisseling nog geoptimaliseerd worden. Zo is er ook het voorbeeld van een jongere die van de jeugdrechter huisarrest krijgt en dat goed uitvoert, waardoor de B-codes wel erg snel oplopen. De jeugdrechter had namelijk de school niet geïnformeerd.

Actiepunt zeven, heldere afspraken met artsen over medische attesten, is moeilijk te realiseren maar noodzakelijk. Enerzijds zijn artsen afhankelijk van hun cliënten, anderzijds moet het mogelijk zijn dat de voorschrijvende arts bij attesten of een attestenketen met een bepaalde duurtijd, automatisch contact opneemt met de CLB-arts. Tevens wijzen we op de noodzaak dat de arts de multidisciplinaire meerwaarde van het CLB zou erkennen.

Actiepunt acht is een sterkere samenwerking tussen Onderwijs en Welzijn/Gezondheid. Die poging tot netwerking op beleidsniveau tussen de departementen moet volgens het Gemeenschapsonderwijs nog veel operationeler geconcretiseerd worden.

Actiepunt negen behelst projecten op maat bij ernstige problemen. Het Gemeenschapsonderwijs stelt voor om het adjectief 'ernstig' te schrappen: onze praktijkervaring leert dat een interventie die zo vroeg mogelijk wordt gelegd, erger afglijden van POS naar MOF kan voorkomen. Bovendien hebben we met een netoverschrijdend project als Opvangschool in

2001 op een schoolnabije manier en heel vroeg in de probleemwording tegelijk remediërend én preventief kunnen optreden, ook op de spijbelproblematiek, en ondersteuning kunnen bieden aan zowel de leerlingen en de ouders, als het schoolteam en de CLB-medewerkers.

Actiepunt tien heeft als titel 'Streng als het moet: van gedwongen hulp tot sanctionering'. Het Gemeenschapsonderwijs erkent het belang van goede opvolging en begeleiding binnen de vrijwilligheid en ziet de rol van het CLB daarin als preventief en schoolondersteunend. De rol van de school én het CLB heeft beperkingen bij niet-vrijwillige interventies. Dan moeten andere maatschappelijke geledingen overnemen. Tot op heden ontbreekt het hier nog teveel aan initiatieven en middelen, maar de tijdsgeest lijkt ons inziens rijp voor een aan onderwijs aansluitende aanpak vanuit een bredere maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Actiepunt elf handelt over het stedelijke en gemeentelijke beleid over de controle op de inschrijvingen en de opvolging van het spijbelen. Het Gemeenschapsonderwijs steunt het opzet om ook deze besturen – aansluitend aan onderwijs – te verplichten hun rol op te nemen in de totaalaanpak.

Een aantal maatregelen onder actiepunt twaalf, de totale en snelle controle op de leerplicht, zoals de snellere aanmelding bij het departement door school en het CLB en de controle op huisonderwijs, lijken de efficiëntie te kunnen bevorderen.

Kortom, de door de minister in zijn Actieplan spijbelen voorgestelde totaalaanpak wordt door het Gemeenschapsonderwijs als heel waardevol ervaren, zowel omdat diverse actoren betrokken worden, als omdat er gedifferentieerde doelstellingen worden beoogd. Elke actie moet echter nog een veel duidelijkere te operationaliseren concrete invulling krijgen. Om dat te realiseren moet er nog pragmatisch overleg volgen met de diverse werkvloeren der betrokken actoren.

3. Toelichting door de heer Patrick Delbaere, algemeen directeur, OVSG

De heer Patrick Delbaere, algemeen directeur, OVSG: Mijn uiteenzetting is gebaseerd op drie uitgangspunten. We hebben het actieplan getoetst aan de concrete situatie in een centrum voor deeltijds onderwijs. Volgens de cijfers zijn de problemen van spijbelen

en schoolverzuim in die centra het grootst. Voorts hebben we de rol van het stedelijke en gemeentelijke beleid in dit actieplan belicht, ook iets ruimer dan het onderwijsaspect. Ten slotte wijzen we op enkele concrete knelpunten waar we als koepel van het stedelijke en gemeentelijke onderwijs aandacht voor willen vragen.

Spijbelen en schoolverzuim bij jongeren zijn actueel. Recente statistieken tonen aan dat spijbelen en schoolverzuim onrustwekkend toenemen. Daarom is een sluitende aanpak van het probleem wenselijk en noodzakelijk. Onmacht of onwil bij ouders of leerlingen is niet altijd uitgesloten.

Ik start met een aantal letterlijke citaten uit de dagelijkse realiteit in een centrum voor deeltijds onderwijs. "School interesseert me niet, meneer, maar als mijn afwezigheid problemen geeft, zorg ik wel voor een doktersbriefje. Ik moet voor mijn broertjes en zusjes zorgen en helpen in de huishouding, in onze cultuur is dat normaal. Ik kom niet als er sport is, 'k heb toch geen sportkledij en mijn ouders kunnen er geen betalen. We zijn een weekje naar Benidorm geweest, in de maand mei is 't veel goedkoper zeggen mijn ouders. Als mijn ma haar roes uitslaapt, moet ik voor het ontbijt zorgen en mijn kleine zusjes naar school brengen, dan kan ik maar tegen negen uur op school zijn. De lessen zijn saai, 'k leer niks nieuws, 't is altijd video en mijn diploma is toch geen garantie op werk, 'k zie niet in waarom ik naar school zou moeten komen ... Ik heb maandag uitgeslapen, heel het weekend moeten werken, zondagavond nog tot elf uur. Ik kom niet wanneer ik les heb van mijnheer X, hij heeft iets tegen mij. We gaan elk jaar voor drie maanden naar Turkije, we vertrekken op 18 juni en komen pas terug de derde week van september. Iedereen komt te laat, er wordt toch niks aan gedaan dus waarom zou ik ook niet te laat komen?"

Die tien redenen die jongeren opgeven waarom ze spijbelen hebben mogelijk verschillende achterliggende problemen en oorzaken. We denken hierbij onder andere aan leerlinggebonden oorzaken zoals foutieve studiekeuze, faalangst, een verstoorde relatie tussen leerling en leerkracht, de kloof tussen het schoolgebeuren en de leefwereld van de jongeren en negatieve groepsdruk. Er zijn ook gezinsgebonden oorzaken zoals apathie, tijdsgebrek of onmacht/onwil van de ouders, kansarmoede, geen respect voor regelgeving, een gebrekkige taalkennis van de ouders. Voorts zijn er schoolgebonden oorzaken zoals leerkrachten die niet voldoende zijn opgeleid of voor-

bereid, gebrek aan degelijke leerlingenbegeleiding, zwakke samenwerking tussen CLB en school, een gebrekkige schoolorganisatie en/of -infrastructuur die spijbelen in de hand werkt, een lakse controle op wettigheden van schoolverzuim. Ook samenlevings- en beleidsgebonden oorzaken zoals het belang dat de sociale omgeving al dan niet hecht aan onderwijs, onzekere toekomstperspectieven enzovoort, kunnen aan de basis liggen.

Het is duidelijk dat de spijbelproblematiek niet alleen kan worden opgelost door de spijbelerende leerling individueel aan te pakken en te begeleiden, maar dat er behoefte is aan structurele preventie waarbij alle actoren betrokken worden. We denken hierbij aan de school, het CLB en andere partners.

De school voert een goed onderbouwd inschrijvingsbeleid met oog voor relevante intakegesprekken, degelijke screening en oriëntatie. Signaaldetectie is de basis voor preventieve actie om spijbelen en schoolmoeheid te voorkomen en om de eigen werking continu te verbeteren.

Wat het CLB betreft, is het belangrijk leerlingen en ouders vanaf het begin van de schoolloopbaan te betrekken bij leerlingbegeleiding, leerplichtbegeleiding en schoolorganisatorische aspecten. Het CLB moet zijn rol als draaischijf naar de welzijnssector kunnen vervullen.

Bij de andere partners denken we aan jeugdbrigade, integratiediensten, etnisch-culturele organisaties. Vooral bij problematische vormen van schoolverzuim moeten scholen kunnen samenwerken met andere beleidsverantwoordelijken op het vlak van welzijn, gezondheid, justitie en politie.

De cijfers tonen aan dat de toestand in het DBSO bijzonder onrustwekkend is. Die cijfers moeten echter geduid worden. Door het waternetstelsel komen de risicjongeren precies in deze onderwijsvormen samen, wat een cumulatie van problemen geeft.

Als we nu kijken naar het praktijkvoorbeeld van het centrum voor deeltijds onderwijs in Gent met meer dan 50 percent problematisch afwezigen, namelijk 81 op de 153 leerlingen, dan stellen we vast dat heel wat acties zoals nu voorgesteld in het actieplan daar al worden toegepast. De geregistreerde afwezigheidsgegevens worden er al benut voor signaaldetectie, structurele preventie en verbetering van de eigen werking. Er zijn duidelijke, succesvolle afspraken met het CLB

voor wat betreft de begeleiding van schoolverzuim. Er worden acties ondernomen om de betrokkenheid van ouders en leerlingen te verhogen. Het CLB is een draaischijf van het welzijnsveld. Er zijn efficiënte afspraken met de lokale politie en jeugdbrigade.

Op 1 februari 2006 verloren slechts 2 van de 81 problematisch afwezigen het statuut van regelmatige leerling. Dat succes is volledig toe te schrijven aan de efficiëntie en de niet-aflatende inspanningen van de cel leerlingenbegeleiding.

Ook andere projecten kunnen de succesvolle aanpak van het spijbelprobleem ten goede komen: het project 'Scholen voor jongeren – Jongeren voor scholen', de allochtone startbaner of 'Jo-Jo', de time-outprojecten enzovoort.

Als alle mogelijke acties om de jongere naar school te krijgen mislukken, moet het mogelijk zijn dat de rechtbank bestraffend optreedt. Acht percent van de jongeren van voornoemd centrum voor deeltijds onderwijs staat onder toezicht van de jeugdrechter. Het voorstel van minister Onkelinx om vanaf september aan elk jeugdparket een criminoloog toe te voegen, maakt het mogelijk om de samenwerking structureel te maken.

Factoren die de aanpak van de spijbelproblematiek zeker ook ten goede komen, zijn het afdwingbaar maken van een voltijds engagement binnen het deeltijds onderwijs en de kansen op tewerkstelling binnen alternerend leren vergroten. Vooral als de financiële vergoeding afhankelijk wordt gemaakt van de aanwezigheid op de leerplek en op de werkvloer, kan dat een positief effect hebben op het schoolverzuim.

Het succes van voornoemd centrum is ook te danken aan het volledige engagement van de school en de andere partners. We moeten ons blijven realiseren dat hier voor leerkrachten uitdagingen liggen die verschillen van wat ze oorspronkelijk van hun loopbaan als leraar verwacht hadden. De leraar wil in eerste instantie onderwijs geven, daarvoor is hij opgeleid. Dat is zijn kerntaak en zijn toekomstperspectief. Door de maatschappelijke situatie wordt hij nu soms geconfronteerd met leerlingen die er ofwel niet zijn, ofwel helemaal niet geïnteresseerd zijn, en ontstaat er een spanningsveld. Veel meer dan voorheen wordt hij geconfronteerd met opdrachten die men zou verwachten in het takenpakket van een maatschappelijk assistent. Alles begint ook hier weer in de lerarenopleiding: niet alleen op een praktijkschok moeten toekomstige leraren voorbereid zijn, maar in sommige

gevallen ook op een 'maatschappijshok'. Niet alleen het onderwijs kan de verantwoordelijkheid dragen om de maatschappelijke problemen aan te pakken. Precies daarom is de samenwerking met diverse gespecialiseerde partners onmisbaar en moeten ook zij bereid zijn de nodige mensen en middelen te leveren.

In zijn actieplan deelt de minister de gemeenten een belangrijke rol toe. De gemeenten vervullen de eerstelijnszorg en organiseren de samenwerking tussen de verschillende diensten, instellingen en partners. De gemeente kan in haar lokaal sociaal beleid onderwijs, welzijn en justitie op elkaar afstemmen. Een aantal grote steden heeft daarvoor al projecten opgestart. Antwerpen heeft het Centraal Meldpunt en de Schoolbrug. Andere voorbeelden vinden we in Brussel en Genk.

Wat zijn de knelpunten? Wij onderschrijven het belang van een omvattende aanpak waarbij de nadruk wordt gelegd op preventie. Toch mogen we de inspanningen die we van scholen verwachten, niet onderschatten.

De nota besteedt terecht veel aandacht aan de aanwezigheid van kleuters. We moeten het probleem vanaf het begin van de schoolloopbaan aanpakken. De pedagogische ondersteuning moet daarnaast samen met de scholen tegen eind 2006 een actieplan opstellen. We gaan deze opdracht niet uit de weg maar dergelijk plan implementeren zal meer tijd vergen.

Het plan wijst terecht heel wat opdrachten toe aan het CLB. De kunst zal zijn prioriteiten naar voren te schuiven. Met evenveel mensen maar meer opdrachten lijkt dat niet evident. De administratie zal de beleidscontracten en -plannen voortaan controleren. Wij hebben daar vragen bij want oorspronkelijk was zo'n contract een contract tussen de gemeente, gemeenteschool en CLB. De decreetgever zou wel enkele aspecten naar voren kunnen schuiven die deel moeten uitmaken van zo'n contract.

Wij hebben eveneens enkele vragen bij de signaaldetectie en het medische attest. De school kan op dit vlak geen rol spelen. Het initiatief moet in de medische wereld liggen. Volgens het actieplan moeten we de LOP's vaker aanspreken over dit punt. Wij waarschuwen voor dubbel werk. Het zijn de gemeenten die op lokaal niveau de complementariteit moeten stimuleren tussen de onderwijswereld en alle andere actoren.

4. *Vragen van de leden*

Mevrouw Kathleen Helsen: Actiepunt vijf is leerlingen en ouders nauw betrekken bij de opvolging van de leerplicht. Het gemeenschapsonderwijs wijst in dat kader op de kracht van medeleerlingen. Medeleerlingen kunnen inderdaad een belangrijke bijdrage leveren aan een positief schoolklimaat, maar welke rol kunnen zij spelen in deze complexe materie?

Wanneer ze het over de controle op de medische attesten hebben, zijn de drie sprekers van mening dat scholen en CLB's begeleiden en niet controleren.

De OVSG pleit voor een geïntegreerde lokale aanpak gestuurd door de gemeente. De gemeentebesturen krijgen op die manier een heel grote rol. Spelen zij die rol voor alle scholen of enkel voor de scholen uit het gemeentelijke net?

De heer Gilbert Van Baelen: De visie van de drie sprekers op de plaats en rol van school en scholengemeenschap ten aanzien van het CLB enerzijds en lokale overheid anderzijds is fundamenteel verschillend. De ene spreker wil het LOP een belangrijke rol laten spelen. De andere spreker wil alles oplossen binnen de scholengemeenschap. En bijgevolg ook binnen het eigen net.

Waarom is volgens het VSKO verplichte begeleiding tegengesteld aan de autonomie? Zo'n probleem mogen we niet netgebonden benaderen. Uiteindelijk gaat zo'n leerling shoppen. Op een bepaald moment moeten we toegeven dat het probleem niet typisch is voor één bepaalde school, maar wel voor een bepaalde regio of gemeente.

Er is een verschil tussen grootstedelijke en landelijke gebieden. De problemen zijn anders. De aanpak eveneens.

Er is inderdaad een groot probleem met het medische attest. Zal overleg met de Orde van Geneesheren dat oplossen? Zijn er nog andere oplossingen?

De heer Dirk De Cock: Het LOP zou een te grote verantwoordelijkheid kunnen krijgen. In hoeverre zijn kansarmen en allochtonen vertegenwoordigd in het LOP?

Maakt spijbelen al in veel scholen deel uit van het schoolwerkplan?

Het is goed dat spijbelen aandacht krijgt tijdens de lerarenopleiding. Moeten we dat ook niet aan bod

laten komen tijdens de opleiding van de directie? Uiteindelijk zullen zij de tegenactie moeten organiseren.

De heer Philip Guttig: Door leerlingen in te schakelen creëren we een beter schoolklimaat. De school wordt voor een deel van hen. Op die manier willen we zo snel mogelijk zicht krijgen op het probleem om heel preventief te kunnen optreden.

Het PEP-project is een variant van de vertrouwensleerling bedoeld voor deeltijds leren. Leerlingen werden assertiever gemaakt om positief om te gaan met hun klasgenoten. Op die manier waren ze een voorbeeld. Elke kans om spijbelen snel op te merken, is meegenomen. Het is niet altijd gelukt, maar we hebben er wel resultaat mee geboekt.

De heer Patrick Delbaere: Ik heb inderdaad gepleit voor een sterke lokale rol. Les geven is de kernopdracht van elke school. Maar in elke school komen jongeren terecht met een pak – vaak sociale – problemen. Omdat leraars en directies zich in de eerste plaats met hun kernopdracht moeten bezighouden, moeten sociale problemen in samenspraak aangepakt worden.

De sociale problemen moeten we met eigen middelen complementair aanpakken. We kunnen een doelgroepenbeleid ontwikkelen of een sectoraal beleid. Maar we kunnen ook complementair optreden. Dat is de meerwaarde van de brede school. De verschillende sectoren moeten wel bereid zijn te investeren. Het is niet aan de leerkrachten alleen. Het is een maatschappelijke opdracht. We moeten complementair werken en het probleem zo dicht mogelijk bij de basis aanpakken. De gemeenten zijn daarvoor goed geplaatst. Het decreet lokaal sociaal beleid bevat elementen die gelinkt met onderwijs voor een meerwaarde kunnen zorgen.

De heer Jan Schokkaert: Pleiten voor een scholengemeenschap mag niet gezien worden als pleiten voor een netgebonden aanpak. We moeten spijbelen in de eerste plaats in de scholen zelf aanpakken. Scholen staan niet alleen en moeten afspraken maken met hun omgeving. Ik stel vast dat veel samenwerkingsverbanden niet op elkaar zijn afgestemd. Scholen vinden er niet altijd hun weg in. Er zijn samenwerkingsverbanden in het kader van de integrale jeugdhulp. Er zijn de CLB-werkingsgebieden. De scholengemeenschap van het basisonderwijs is niet afgestemd op die van het secundair onderwijs. De LOP's zijn niet op elkaar afgestemd. Al deze netwerken komen uiteindelijk haaks op elkaar te staan.

De vraag is in welk verband dit probleem het beste aangepakt wordt? Wij vinden dat scholen eerst en vooral de verantwoordelijkheid op zich moeten nemen. Dergelijke problemen moeten in de eerste plaats opgelost worden met de scholen binnen hetzelfde net. Dat sluit samenwerking met andere netten niet uit. Ik heb toch ook gepleit voor een grootstedelijk beleid. Wat niet kan, is dat scholengemeenschappen die goede afspraken maken in het LOP geconfronteerd worden met andere afspraken waardoor enkele scholen uit de boot vallen.

De pedagogische begeleidingsdiensten zijn opgericht als vraaggestuurde diensten. Scholen die met een probleem geconfronteerd worden kunnen bij die diensten terecht voor begeleiding. Het staat de school echter vrij ergens anders naar begeleiding te zoeken. Time-outprojecten of samenwerking zijn minstens even valabele oplossingen voor spijbelen. De scholen moeten vrij de beste oplossing kunnen kiezen. Indien de begeleidingsdiensten voor een begeleidingsaanbod moeten zorgen, moeten ze minstens een visie hebben op de vraag hoe scholen dergelijke problemen moeten aanpakken. Het gevaar bestaat dat de begeleidingsdiensten alleen nog tijd hebben om spijbelen aan te pakken. Scholen laten mogelijkheden onaangeroerd en begeleidingsdiensten kunnen niet meer ingaan op andere problemen.

De heer Philip Guttig: Het CLB begeleidt leerlingen. Het CLB is er niet om huisartsen te controleren. Omdat het CLB op vrijwillige basis moet samenwerken met scholen, ouders en leerlingen is het niet logisch dat het CLB ook moet controleren of voldaan is aan de leerplicht.

Als een huisarts een opvallend voorschriftgedrag vertoont, kan de CLB-arts contact opnemen om daarover te overleggen. Het kan niet de bedoeling zijn dat de CLB-arts de huisartsen controleert.

De voorzitter: In Gent en in Antwerpen zijn de kansarmen vertegenwoordigd in het LOP.

De heer Jan Schokkaert: Het schoolwerkplan is niet verplicht. Er zijn bijgevolg evenmin vormvereisten. Alle scholen hebben een schoolbeleidsplan met een zorgvisie. Over spijbelen maken school en CLB afspraken in de bijzondere bepalingen van het beleidscontract. Dat contract is een wezenlijk onderdeel van het schoolbeleidsplan.

De heer Patrick Delbaere: In het schoolreglement kunnen ook duidelijke afspraken gemaakt worden

met de ouders. Het departement stelt ook dat scholen een begeleidingsplan moeten opstellen voor onregelmatige leerlingen. De huidige regels bevatten al een aantal aansporingen.

De heer Philip Guttig: Spijbelen verdient absoluut meer aandacht in de opleiding van directeurs. Bij ons is het een onderdeel van het aspect leerlingenbegeleiding.

B. Het onderwijsveld

1. Toelichting door de heer Erik Vanwoensel, vzw Arktos

De heer Erik Vanwoensel, vzw Arktos: Ruim een jaar geleden was ik hier ook te gast op een hoorzitting over schoolverzuim. Vandaag wil ik nagaan in welke mate ons verhaal nog overeenind blijft in de nota van minister Vandenbroucke.

Arktos is actief in vijf vormingscentra en actieve vormings- en ondersteuningscentra voor maatschappelijk kwetsbare jongeren. Wij werken in heel wat verschillende sectoren. Binnen de schoolse setting werken we in de deeltijdse vorming, in een time-out-project in het Antwerpse en organiseren we een hele reeks onderwijsondersteuningsprojecten. Wat spijbelen betreft, werken we op vraag van scholen en reiken hen een totaal traject aan om de problemen ter plekke concreet aan te pakken.

De probleemanalyse die we in de nota gelezen hebben, vonden we veelbelovend. Belangrijke sleutelementen die voor ons fundamenteel zijn als het over spijbelen gaat, kwamen er in terug. De integrale aanpak staat centraal: de school, het CLB, externen, de thuissituatie en de jongeren worden benoemd als belangrijke partners in het geheel. Het lokale niveau wordt beschouwd als een belangrijk niveau om ondersteunend beleid te maken. Lokale afspraken tussen scholen, het lokaal in kaart brengen van spijbelnetwerkjes, afspraken met de gemeente of de stad zijn fundamenteel. Vandaag zijn er ter zake al een aantal knappe initiatieven. Ook het spijbel- en schoolbeleid staat centraal: een goed schoolklimaat en een door-dacht schoolbeleid vormen daar twee belangrijke onderdelen van. Een vierde element dat doorheen de probleemanalyse terug komt, is het partnership dat van verschillende sectoren verwacht wordt: externen, school en gemeente.

Vanuit de concrete ervaring van onze begeleiding van scholen, wil ik stilstaan bij twee schoolprofielen om vervolgens na te gaan of het actieplan daar al dan niet iets aan zal veranderen.

Het spijbelprobleem is eigenlijk een verzamelnaam voor een hele reeks van probleemgedragingen bij jongeren waar leerkrachten individueel en in groep mee geconfronteerd worden: demotivatie, apathie, verveling, grensoverschrijdend gedrag enzovoort. De complexiteit van het spijbelprobleem mag dus niet onder de mat worden geveegd.

Ik durf het aan om de scholen in Vlaanderen in twee categorieën op te delen. In schoolprofiel A heerst een grote betrokkenheid en verbondenheid van leerkrachten en leerlingen ten opzichte van de school en van elkaar. In dat soort scholen is er een sterke identificatie met de school. De communicatie is er heel open, zowel intern als extern. Er heerst bovendien een constructieve kwetsbaarheid: leerkrachten durven ten aanzien van collega's en externen erkennen dat het moeilijk gaat. Die kwetsbaarheid is ontzettend belangrijk om aan verandering te kunnen werken. Het gaat meestal ook om scholen met een uitgewerkt netwerk en partnerschap rond de school, die veranderingsbereid zijn. Als het over spijbelproblemen gaat, ligt de focus op de reïntegratie van concrete jongeren. Als die scholen bij ons aan de bel hangen voor een bepaalde leerling, werken we natuurlijk met die leerling en met de thuissituatie. Maar deze scholen bieden ons ook de ruimte om met de klas te gaan werken. Dat betekent dat we ook werken met die jongeren die niet spijbelen en kijken welk effect dat spijbelgedrag op hen heeft. We werken ook met het CLB en leerkrachten en betrekken er ook andere externen bij. De belangrijkste stap is met de school aan de slag te gaan. Het zijn vaak ook die scholen die bereid zijn om hun eigen structuur, hun eigen keuzes in vraag te stellen en te kijken naar hun eigen verantwoordelijkheid. Dat soort profiel lost een heleboel problemen op. Maar vandaag wordt de druk voor deze school ten aanzien van de spijbelproblematiek te groot: hun draagkracht en omkadering zijn te klein.

Scholen met een schoolprofiel B vertonen een zeer afgelijke betrokkenheid. Er is een zwakke identificatie en een gebrek aan verbondenheid met de school. In deze scholen is de communicatie gesloten, ook tussen leerkrachten onderling. Men stelt zich weinig kwetsbaar op. Er is een afgemeten netwerk. Men is weinig veranderingsbereid. De focus van deze scholen ten aanzien van het spijbelprobleem ligt niet op reïntegratie in de school maar op heroriëntering. Als

wij gevraagd worden om in die scholen aan de slag te gaan, geraken we niet verder dan het niveau van de leerling en de thuissituatie. De klas blijft gesloten, het werken met leerkrachten, CLB en externen blijft een lege doos. En vooral: de school stelt zichzelf weinig tot niet in vraag. Het is snel genoeg duidelijk met welk schoolprofiel we het meest efficiënt kunnen werken.

Zullen de acties uit het actieplan nu effectief zijn: hoe versterken ze school A maar vooral hoe responsabiliseren ze school B?

Plan de planning. Het lijkt me dat achter het actieplan nog diverse plannen zitten: ik heb een actieplan gelezen, een communicatieplan, een beleidsplan, een impulsplan enzovoort. Het is moeilijk om er vat op te krijgen wat er nu concreet gaat gebeuren.

Er is te weinig aandacht voor het belang van de studiekeuzebegeleiding. Dat is nochtans het eerste ogenblik waarop het grondig fout kan lopen. Welke acties daar mogelijk zijn, wordt niet duidelijk.

Het actieplan heeft ook te weinig oog voor de complexiteit van het probleem en voor deskundigheid. Het probleem vraagt een hoge mate van energie, omkadering, inzetbaarheid en middelen.

Er wordt behoorlijk wat gezegd over de rol en de positie van het CLB ten aanzien van externe diensten. Maar bekeken over alle scholen, is de invulling van de rol van het CLB op zijn minst zeer ongelijk. Als deze nota het CLB een draaischijffunctie voor het spijbelbeleid toebedeelt, stoten we toch op een aantal problemen. Heeft het CLB vandaag de ruimte om die functie erbij te nemen en krijgt het van de school de mogelijkheid om dat goed te doen? Het is vaak moeilijk om scholen veranderingsbereid te krijgen; heeft het CLB de positie om dat in de toekomst te kunnen doen?

De versterking van het schoolklimaat is ontzettend belangrijk, het is zelfs de belangrijkste preventieve factor. Het actieplan wil scholen stimuleren om vorming en training te volgen, maar daarmee stopt het. Op die manier halen we het niet. Hoe veranderen we een schoolbeleid? Wat zijn daarvoor de criteria? Kunnen we dit vrij laten of moeten we dat strakker opvolgen?

Ik wil ook waarschuwen voor de onderschatting van landelijke problemen. Het is een goede zaak dat stedelijke gebieden extra aandacht krijgen maar ik hoop

dat we hier binnen vijf jaar niet terug zitten om tot de conclusie te komen dat er nogal wat jongeren verhuisd zijn.

Ik vind wel een aantal goede aanknopingspunten in de hervorming van de lerarenopleiding maar de wijze waarop onderwijs vorm gegeven wordt in de lerarenopleiding van vandaag, is nog zeer klassiek. In welke mate wordt daar aandacht besteed aan leerlingenparticipatie, in welke mate worden toekomstige leerkrachten ervaringsgericht opgeleid?

Ik lees graag in de nota dat de zoektocht naar de structurele financiering van time-outprojecten ingezet is. Maar de projecten zijn voor het komende jaar opnieuw in een experimentele fase terecht gekomen, terwijl er toch voldoende informatie was om structureel aan de slag te gaan. Dat is een zeer grote gemiste kans.

In de nota wordt verwezen naar de conceptnota in verband met de herstructurering van alternerend leren en werken. Dat de kaart van het voltijds engagement wordt getrokken, is alvast een goede zaak.

Bestrafing is het laatste redmiddel. Ik wil daarbij waarschuwen voor willekeur. Ik vind het zelf altijd ontzettend moeilijk om te bepalen wanneer ouders in de fout gaan. Ik heb hier al een aantal keren het voorbeeld gehoord van ouders die tijdens de schoolperiode met hun kinderen op reis gaan omdat dat goedkoper is. Moet dat wel strafbaar gesteld worden? Het stukje over 'sanctionering van deeltijds onderwijs' zit er volledig naast: men wil jongeren het loon voor hun werk afpakken als ze niet naar de les komen. Dat lijkt me een zeer contraproductieve maatregel.

Als leerlingen zich opnieuw op school aandienen na een time-outproject, moet de school de gelegenheid krijgen om met hen op een flexibele manier aan de slag te gaan.

Tot slot nog een aantal korte bedenkingen. De aanpak is een zaak van vier: jongeren, CLB en externen, ouders en de school. De nota geeft heel veel goede aanknopingspunten voor de toekomst maar over hoe we dat alles gaan realiseren, blijft ze in gebreke. Er moet worden samengewerkt met andere sectoren maar kennen en erkennen die elkaar wel allemaal? Geraken we los van de stereotiepen over elkaars werking? Stimuleert de overheid deze samenwerking?

In zijn beleidsnota Onderwijs kijkt de minister naar de plannen voor de herstructurering van alternerend leren en werken. Hij zegt: "Ik wil vooral vertrekken van leertrajecten eerder dan vanuit structuren." Vandaag is er daarover nog geen conceptnota, wel een zeer omstandige presentatie van waar het naartoe gaat. Ik vrees dat de minister daar vooral vertrekt van structuren en niet van leertrajecten. De kans wordt gemist om op een constructieve en open manier de verschillende deskundigheden samen te brengen in een collegiale structuur. Ik hoop dat we daarover de komende maanden nog een open debat kunnen voeren, vanuit een inhoudelijk-pedagogische invalshoek.

2. Toelichting door de heer Luc Claessens, stafmedewerker algemeen onderwijsbeleid, en mevrouw Sofie Vandevelde, coördinator algemeen onderwijsbeleid, Centraal Meldpunt Antwerpen

De heer Luc Claessens, stafmedewerker algemeen onderwijsbeleid, Centraal Meldpunt Antwerpen: Het Centraal Meldpunt is het samenwerkingsverband van de zeven CLB's in Antwerpen, dat procesbegeleiding aanbiedt voor die jongeren die dreigen uit te vallen of definitief uitgevallen zijn. Tegelijkertijd is het een plek waar heel wat data verzameld worden, onder andere over spijbelen, en waar twee jaar na elkaar een rapport is geschreven dat aantoonde dat spijbelen om een duidelijke aanpak vraagt.

Daarom zijn de medewerkers van het meldpunt en zijn partners erg blij met de nota van de minister. Er wordt immers een begrippenkader vastgelegd: dat is nodig opdat de verschillende sectoren elkaar zouden kunnen verstaan. Er is een eerlijke, zelfkritische analyse gemaakt van de bestaande knelpunten. De voorgestelde aanpak is integraal: er is oog voor het sensibiliseren en responsabiliseren van alle actoren: jongeren, ouders, scholen, de CLB's, de begeleidingsdiensten, de welzijnssector, politie en justitie. Contextueel is er oog voor de verschillende 'triggers' die aanleiding kunnen geven tot spijbelen en voor een aantal noden op heel verschillende vlakken. Het plan is breed opgezet: van de kleuterschool over deeltijds tot hoger onderwijs. Het is ook gefaseerd: het heeft oog voor de vrijwillige en de verplichte ondersteuning van jongeren en ouders maar, wanneer nodig, ook voor bestrafing.

Toch blijven we zitten met een aantal vragen en aandachtspunten.

Mevrouw Sofie Vandevelde, coördinator algemeen onderwijsbeleid, Centraal Meldpunt Antwerpen: de werkdruk in scholen en CLB's is momenteel vrij hoog. Een cumulatie van problemen in een aantal scholen maakt dat het niet evident is om een aantal accenten te leggen in dit geheel. Spijbelaars kunnen gemakkelijk in de anonimiteit van de grootstad verdwijnen, waardoor een gerichte spijbelaanpak niet eenvoudig is. Het is voor het CLB constant balanceren tussen enerzijds tegemoet komen aan individuele vragen van ouders en jongeren en anderzijds ook investeren in het systeem, in de scholen en in leerlingenbegeleiding. Daar moet nog veel meer ruimte voor komen. Expertise moet samengebracht en verspreid worden. Er bestaat veel expertise binnen begeleidingsdiensten, scholen en CLB's. Belangrijk is ze zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen. Ook welzijn heeft heel veel expertise: men moet niet alleen met de schoolgebonden partners samen zitten. Er moeten daarbij duidelijke taakafspraken gemaakt worden en dat mag niet te veel tijd opslorpen. De schoolloopbaan is een zaak van alle actoren: scholen, CLB's, hulpverleninginstanties maar in de allereerste plaats de leerlingen zelf. Als je leerlingen en ouders verantwoordelijk wil maken, moet je ze op de eerste plaats versterken in hun mogelijkheden.

Het centraal meldpunt doet nu al twee jaar onderzoek naar spijbelaars. We hebben bijvoorbeeld een steekproef gedaan met spijbelaars die tussen 50 en 200 halve spijbeldagen spijbelen. We merken dat het heel moeilijk is om die groep hardnekkige spijbelaars alsnog te remediëren. Hulpverleners en ouders ondernemen gemiddeld zeven tot tien acties per jongere. Preventie is hierin heel belangrijk. Belangrijk in de gerichte informatiecampagnes is dat de meest kansbedreigde groepen effectief worden bereikt. Voor de voorrangperiode voor de inschrijving van broers en zussen wordt in het Antwerpse maar vijf percent van de gezinnen met GOK-indicatoren bereikt. Hoe gaan we die groep sensibiliseren?

De heer Luc Claessens: In een gerichte campagne zal ook aandacht moeten gaan naar de nieuwkomers en hun taalproblemen. Werken via de zelforganisaties is een mogelijkheid maar men zal met meerdere partners moeten samenwerken om ouders en alle betrokkenen succesvol te sensibiliseren.

Mevrouw Sofie Vandevelde: Bij de spijbelregistratie merken we dat ook in het secundair onderwijs de geïnformatiseerde spijbelopvolging en de uitwisseling van data met het CLB niet overal optimaal verlopen. We vragen in het Antwerpse al twee jaar spijbelcijfers

op en merken dat scholen soms moeilijk registreren. We krijgen nog steeds handgeschreven registraties. Het verzamelen van gegevens is een aspect, het analyseren van de cijfers een ander en het omzetten in beleid een derde. Bij dat laatste moeten alle actoren betrokken worden. Het CMP bezorgt de scholen de cijfers, die kunnen het gebruiken voor de leerlingbegeleiding en het schoolsysteem, maar dat gebeurt te weinig.

Het LOP krijgt een speciale taak. In Antwerpen zitten vaak dezelfde partners rond de tafel. Dat is goed omdat er dan één dialoog gevoerd kan worden. Minder positief is dat het netwerk niet zo uitgebreid is.

In heel veel scholen kan het CLB goed werk leveren, maar er zijn ook scholen waarmee de samenwerking precair is. Een duidelijk mandaat voor de CLB's, zonder af te doen aan hun vraaggestuurdheid, zou daar aan verhelpen.

De heer Luc Claessens: Het meldpunt kan voor alle CLB's cijfers leveren, opgesplitst per school. Elke school krijgt een duidelijk profiel van de problemen. Nochtans stellen we vast dat het voor scholen niet evident is om de cijfers in actieplannen om te zetten. Ze hebben daarbij ondersteuning nodig. De draagkracht is ook hier belangrijk.

Scholen met een positief schoolklimaat, die oog hebben voor de eigenheid en de beginsituatie van de kinderen, hebben minder met spijbelproblemen te kampen dan de andere. Het lokale (onderwijs)beleidsniveau kan dat ondersteunen door de expertise uit te wisselen en onderzoek te organiseren. In Antwerpen is de universiteit Antwerpen met de Leerstoel op dat vlak actief. Het lokale beleidsniveau kan ook ruimte maken voor zelfevaluatie en voor samenwerking met universiteiten en hogescholen, die op zoek zijn naar goede stageplaatsen. Gemeenten en steden kunnen ook gericht fondsen ter beschikking stellen van scholen, die door hun handelswijze recht hebben op die middelen.

Mevrouw Sofie Vandevelde: Beleidscontracten zijn geen doel maar een middel. De contracten moeten geënt zijn op de plaatselijke en schoolsituatie. Het plannen van samenwerken is een aspect, het enten op de context en het implementeren zijn even belangrijk.

Bij spijbelbegeleiding is het essentieel om jongeren en ouders te betrekken. Het meldpunt merkt dat er nog te vaak over de ouders en niet met de ouders of

jongeren gesproken wordt. Het is belangrijk om hen aan te spreken op hun mogelijkheden. Een middel van het meldpunt zijn rondetafelgesprekken waarin ouders en jongeren betrokken worden bij de hulpverlening. Dat verhoogt de slaagkans aanzienlijk.

De heer Luc Claessens: LOP-structuren zijn vooral onderwijsstructuren. Er zijn uiteraard wel een aantal andere organisaties betrokken maar zelden welzijnsorganisaties. De CLB's zijn alleen verantwoordelijk voor het betrekken van het welzijnsveld. Het is niet altijd evident om op dat vlak een coherent beleid uit te werken. Er is dus allicht meer nodig dan samenwerking met het LOP.

Jongerenbanen zijn zinvol. Het is echter nodig om de betrokkenen op te leiden en doorstromingsmogelijkheden te bieden. Vaak zijn het onervaren mensen. In Antwerpen is er een opleiding tot jongerencoach. Als we dat kunnen voortzetten, is dat een belangrijke meerwaarde voor hun werk in, maar ook buiten de school.

Mevrouw Sofie Vandevelde: Ouders kunnen betrokken worden via de ouderkoepels. Over ouder- en jongerenparticipatie wordt vaak gesproken maar dat wordt niet altijd gereflecteerd in het schoolbeleid. 'Peer education' is een goede werkwijze. Het mag echter niet verzanden in projectmatig denken maar moet een doorleefde visie van de school zijn.

Kleuters vroeger naar school krijgen kan alleen maar toegejuicht worden. Dat heeft een belangrijke preventieve invloed. Hoe langer hoe meer kinderen gaan naar de kleuterschool. Alleen wordt bij kansengroepen kleuteronderwijs te veel als een spel gezien. In de sensibilisatiecampagnes moet duidelijk gemaakt worden dat het meer is.

De heer Luc Claessens: Deeltijdse leerplicht moet een voltijds engagement inhouden. Dat betekent echter dat er ook werkplekken moeten zijn. Heel veel jongeren gaan actief op zoek naar werk maar vinden er geen. Het is nodig om de werkgevers te stimuleren om te zorgen voor stageplaatsen. We zijn blij dat er ook werk gemaakt wordt van voor- of brugtrajecten om ervoor te zorgen dat jongeren, indien nodig, voldoende arbeidsattitudes verwerven.

Mevrouw Sofie Vandevelde: Het meldpunt organiseert voor het tweede jaar een follow-up van jongeren die uit de gemeenschapsinstelling Mol komen. We trachten lesmateriaal te leveren voor de jongeren

in Mol en hen terug aansluiting te laten vinden bij de gewone school. Dat is heel succesvol. De kans op integratie wordt groter. Scholen en CLB's vragen om dat project uit te breiden tot de volledige bijzondere jeugdzorg.

De heer Luc Claessens: De integratiedienst van Antwerpen, PINA -18, wijst al geruime tijd op het spanningsveld tussen de justitiële en onderwijsbenadering. Het Vlaamse niveau zegt dat iedereen, ongeacht het verblijfsstatuut, recht heeft op onderwijs. Justitie en de jeugdbrigade hanteren een andere aanpak. Jongeren in het wachtregister, niet-begeleide minderjarigen, jongeren in een precair verblijfsstatuut, die spijbelen, worden door de politie niet bezocht, terwijl dat zeer succesvol kan zijn.

Er is ook een heel groot absoluut verzuim na de onthaalklassen. PINA zegt dat meer dan 20 percent van de jongeren die hun eerste jaar onthaalonderwijs gevolgd hebben, het jaar daarna niet meer naar het secundair onderwijs gaan. Het gaat niet over de plusachtienjarige. Aan dat probleem moet aandacht besteed worden.

Actiepunt zeven, sensibiliseren van de artsen, is belangrijk. Het is niet zeker dat een arts de gegevens aan een CLB-arts kan of wil doorspelen, maar het zou een goede zaak zijn. Als scholen en begeleiders dokterattesten nauwkeurig bekijken en de artsen bereid zijn om informatie te geven, kan het misbruik van dokterattesten bestreden worden.

Mevrouw Sofie Vandevelde: Bij een betere samenwerking tussen onderwijs en welzijn/gezondheid is het belangrijk dat er een onderscheid gemaakt wordt tussen schoolgerichte en netwerkgerichte protocollen. Protocollen mogen geen dode letter blijven maar moeten leiden tot doorleefde afspraken. Samenwerking moet geënt worden op de doelgroepen. Hun behoeften en niet die van de hulpverlening moeten het uitgangspunt vormen.

De heer Luc Claessens: Toeleiding betekent soms ook 'outreaching'. Om jongeren te bereiken moet men ook buiten de school durven optreden.

Voor de projecten op maat bij ernstige problemen is structurele verankering en financiering nodig. Het is nodig om na te gaan of bestaande projecten structureel gemaakt kunnen worden. Twee van de Antwerpse opvangprojecten, het 'girls-on-track-again'-project en het jongeren-op-sporen-project, sluiten, omdat ze

geen financiële middelen meer hebben. Het Centraal Meldpunt zal opnieuw partners moeten zoeken om die leemtes aan te vullen.

Ook over de draaischijffunctie moeten goede afspraken gemaakt worden. Het CMP werkt met drie coachingprojecten en vijf opvangprojecten voor jongeren met dreigende schooluitval. Door gericht samen te werken en door de taal van de andere diensten te spreken, kan het meldpunt zorgen voor doelafbakening en complementariteit. Het is voor scholen en CLB's niet evident om te weten waarvoor de projecten allemaal staan. Daarvoor zijn een goede communicatie en een goede draaischijf nodig.

Mevrouw Sofie Vandevelde: In Antwerpen loopt een project over opvoedingsondersteuning, daarbij zijn media, bibliotheken en netwerken heel belangrijk.

De heer Luc Claessens: Het contacteren en begeleiden van ouders kan op heel wat bijval rekenen. Dat blijkt uit de eerste resultaten van de Doelgroepenregie. Dat is een organisatie die samen met de ouders jongeren die overlast veroorzaken, begeleidt. Initieel werd gedacht dat ouders die mensen de deur zouden wijzen. Uiteindelijk zijn ouders heel blij met de hulp.

In Antwerpen levert de Jeugdbrigade op vraag van de school en soms ook van het departement Onderwijs, een belangrijke inspanning. Vorig jaar hebben ze een 300-tal spijbelcontracten afgesloten. Dat betekent dat politiemensen bij de ouders en jongeren thuis gaan of hen uitnodigen en een spijbelcontract afsluiten. Justitie wordt er nog niet bij betrokken. Pas als de ouders en jongeren het contract niet naleven zal er proces-verbaal gemaakt worden en pas dan zal het parket eventueel optreden.

De andere mogelijkheid voor justitieel optreden verloopt via de centrale administratie. Dat is een omslachtige procedure. Pas in januari kreeg ik de documenten van het ministerie van Onderwijs om de superprioritairen en de jongeren die voor het eerst afwezig bleven, te controleren. Het is dan ook goed dat men de procedure wil versnellen. Toch blijft de vraag of een lokale detectie en opvolging niet sneller is, zeker als men alle leerlingen wil controleren.

Wat de opvolging betreft, is de terugkoppeling van informatie over spijbelende jongeren door justitie niet altijd evident. In Antwerpen zijn er protocolovereenkomsten, dat zijn samenwerkingsovereenkomsten tussen school, politie en parket over jongeren die

als misdrijf omschreven feiten plegen in de onmiddellijke omgeving van de school of in de school zelf. Dat verloopt efficiënt. Informatiedoorstroming is dus mogelijk maar er moeten duidelijke afspraken zijn. De scholen, welzijn, de stad, politie en justitie moeten voor die afspraken instaan.

Bij de probleemanalyse wordt erop gewezen dat de taak van spijbelambtenaren nog niet duidelijk omschreven is. Het CMP denkt dat een spijbelambtenaar of spijbelcel bij de stad lokaal snel data moet verzamelen, bijvoorbeeld op basis van de leerlingendossiers. Elke school is immers verplicht de leerlingendossiers aan te vragen. De dossiers die niet aangevraagd zijn, handelen over niet-ingeschreven leerlingen. Uiteraard is een en ander maar mogelijk als de data met de centrale administratie over de niet-opgevraagde dossiers, over huisonderwijs enzovoort, snel uitgewisseld worden. Een goede samenwerking met het departement is van primordiaal belang.

Mevrouw Sofie Vandevelde: Begin dit jaar heeft het CMP een steekproef gehouden over de laattijdige inschrijvingen. Dat zijn inschrijvingen na 1 september. In een twaalfstal scholen schrijft ongeveer vijf percent van de jongeren later dan 1 september in. Het is belangrijk om alle actoren tijdig en langdurig te sensibiliseren. Tellen op de derde schooldag is zinvol maar administratief voor heel veel scholen allicht niet haalbaar.

De heer Luc Claessens: Een volledige en snelle controle vergt coördinatie op het lokale niveau. Met de huidige structuur en omkadering is het LOP allicht niet tegen die taak opgewassen. Het inschakelen van de lokale partners kan helpen. Scholen kunnen rechtstreeks met de politie in contact treden en zo vermijden dat een aantal dossiers door de justitie behandeld worden. Dat is te prefereren boven de rechtstreekse inschakeling van het parket. De vordering kan later nog als het parket een proces-verbaal krijgt.

3. *Vragen van de leden*

Mevrouw Anissa Tamsamani: Leerlingen en ouders zijn de belangrijkste partners. Het is dan ook vreemd dat de heer Vanwoensel in De Standaard zegt dat hij bestraffen niet ziet zitten. Ook tegen luxeverzuim heeft hij niets. Ik krijg de indruk dat hij de verantwoordelijkheid bij de scholen wil leggen. Als ouders niet willen meewerken, moet er een stok achter de deur zijn.

De heer Erik Vanwoensel: Ik heb niet gezegd dat luxeverzuim moet kunnen. Ik heb alleen gewezen op concrete situaties waarbij mensen, wegens financiële problemen, niet tijdens de schoolvakantie op vakantie kunnen. Blind bestraffen is nooit goed, eerst moet er naar de motieven van ouders worden gekeken.

Ik ben voorstander van het in de nota voorgestelde begeleidingstraject gaande van vrijwillige tot verplichte begeleiding, opvoedingsondersteuning en uiteindelijk sancties. Ik wil alleen waarschuwen tegen willekeur bij het te snel bestraffen. Ik wil graag garanties dat men rekening houdt met de motieven en luistert naar de achterliggende verhalen. Op zich heb ik geen bezwaren tegen sancties op het einde van het traject.

Mevrouw Anissa Tamsamani: Dan hebben we dezelfde inzichten.

De voorzitter: Ik dank de sprekers en onthoud vooral hun vraag naar een concrete invulling van de plannen en een duidelijke taakomschrijving van de spijbelambtenaar.

C. De CLB-sector

1. Toelichting door de heer David Verhaeren, medewerker VCLB Leuven

De heer David Verhaeren, medewerker VCLB Leuven: Ik werk als CLB-medewerker voor het basisonderwijs en voor een type 5-school, een ziekenhuisschool. Daarnaast ben ik ook lid van het steunpunt Kansenbevordering van ons centrum. Dat houdt onder meer de ondersteuning van de medewerkers basisonderwijs in op vlak van Gelijke OnderwijsKansen (GOK), leerplicht, Onthaalklas Anderstalige Nieuwkomers (OKAN) en communicatie met kansarme ouders. Ik beperk me daarom tot de acties die betrekking hebben op het basisonderwijs.

Het actieplan kijkt breed naar de problematiek. De acties zijn gericht op de uitbouw van het preventieve onderdeel bij leerplichtproblemen en op de afstemming van de initiatieven van verschillende actoren. Tevens zijn er specifieke acties voor bepaalde doelgroepen. Het actieplan wijst verantwoordelijkheden toe. Iedereen zal zijn rol moeten spelen. Dat is positief.

In het basisonderwijs zijn er minder problematische leerplichtdossiers, maar die zijn wel vaak complex. Bij navraag in mijn team blijkt dat het overgrote deel van de meldingen door de school te maken hebben met grote achterliggende problemen.

Het gaat vaak over multiprobleemgezinnen waarbij diverse hulpverleners betrokken zijn, over Rom-zigeuners, over anderstalige instromers. Afwezigheden zijn ook vaak het gevolg zijn van problemen van de ouders zoals ziekte, opvoedingsonmacht enzovoort. Slechts in enkele gevallen is een onvoldoende kennis van de reglementering de enige oorzaak van het schoolverzuim. Ouders weten bijvoorbeeld niet dat ze zelf geen briefje meer mogen schrijven, maar dat een dokterattest vereist is.

In het basisonderwijs zijn problematische afwezigheden in grote mate te wijten aan gezinsgebonden oorzaken en in mindere mate aan leerlinggebonden oorzaken. De termen spijbelen en schoolverzuim leggen te veel nadruk op leerlinggebonden oorzaken, hoewel dat in het actieplan niet zo omschreven wordt. De term problematische afwezigheden is in dit opzicht meer gepast. Het actieplan is trouwens ook afgestemd op die brede benadering.

Ik vind op het eerste zicht weinig terug in het actieplan over het probleem van het te laat op school komen. In het basisonderwijs is dat voor sommige gezinnen een groot probleem. Dat kan gevolgen hebben voor de verdere schoolloopbaan. De leerkracht ergert zich aan het veelvuldig te laat komen en vraagt aan de leerling een verklaring. De leerling leert om smoesjes te verzinnen. Dat kan gevolgen hebben voor de band met de school en het leren. Wat ook opvalt, is dat veel leerkrachten het te laat komen niet registreren.

In het basisonderwijs is er niet steeds een gestructureerd overleg tussen school en CLB over de leerplicht. De nadruk ligt bij de school en het CLB op remediëring en op individuele begeleiding. Preventieve acties ontstaan vaak spontaan en passen meestal niet in een algemene visie en aanpak.

Het actieplan beklemtoont de noodzaak van geregeld gestructureerd overleg tussen scholen en CLB. Dat is nodig voor een schooleigen afwezigheidsbeleid met een duidelijke taakverdeling en afspraken. Het is een voorwaarde voor structurele preventie, goede signaaldetectie en zorgvuldige registratie. We erken-

nen de noodzaak aan gestructureerd overleg en preventie. Met de volgende bijzondere bepalingen willen we scholen stimuleren tot het maken van duidelijke afspraken daarover.

De realiteit leert ons echter dat er een sterke behoefte is aan remediëring. Dat is zeer tijdrovend en arbeidsintensief. Leerplichtbegeleidingen waaronder het betrekken van de tweede lijn en werken aan de achterliggende oorzaken houden concreet in: gesprekken met ouders en leerlingen, communicatie met huisarts via de CLB-arts, analyse van het leerlingendossier op school, overleg met de schooldirectie en met het zorgteam op school, communicatie met het secretariaat in verband met de registratie, multidisciplinair overleg op het CLB, de klasleerkracht brieven en coachen en contacten met het netwerk. Meestal moeten die stappen gedurende een lange periode herhaald worden. Het is de realiteit van dat soort begeleidingswerk.

Wij stellen ons dus vragen over de haalbaarheid van het organiseren van extra overleg, van preventie-initiatieven en netwerking, gegeven de andere taken die de overheid ons oplegt. Het gevaar bestaat dat de beschikbare begeleidingstijd vermindert of dat de andere taken van het CLB verwaarloosd zullen worden.

Het registreren van begeleidingstussenkomsten neemt nog geen belangrijke plaats in binnen het CLB, ook al is dat noodzakelijk. Registreren gebeurt vaak een hele tijd na de begeleiding. Registreren staat nog vooral in dienst van de overheid en te weinig in dienst van het eigen functioneren. Het wordt te weinig gebruikt om het eigen functioneren te evalueren.

Er zijn zeker voorbeelden te vinden van kleuterscholen die doelgroepouders overtuigen van het belang van het kleuteronderwijs. Vaak is de CLB-medewerker hier ook bij betrokken. Opmerking hierbij is dat een aantal ouders het belang van kleuteronderwijs vaak onderschat. Velen denken dat kleuteronderwijs spelen is en lager onderwijs leren. Maar in het kleuteronderwijs wordt ook veel geleerd. Sensibiliseringsacties zouden dit aspect van kleuteronderwijs kunnen benadrukken. We weten ook uit ervaring dat preventie gericht op kansengroepen een persoonlijke benadering vraagt.

Bij de groepen die een aanpak op maat verdienen, vind ik de specifieke leerplichtproblematiek van Rom-zigeunerkinderen niet terug. In Leuven zijn er solide netwerken van onderwijs, welzijn, justitie en

stadsbestuur die door kort op de bal te spelen, door voortdurend overleg en door een duidelijke rolverdeling mooie resultaten boeken met deze doelgroep. Met mooi bedoel ik dat de kinderen gedurende een bepaalde periode toch naar school gaan.

Nochtans zijn er knelpunten waar we voortdurend op stuiten. Een eerste knelpunt zijn de problemen die deze doelgroep heeft om letterlijk op school te geraken. In Leuven is er voor busvervoer gezorgd. Het is evenmin gemakkelijk om die kinderen op school te houden. Gedetacheerde leerkrachten zijn nodig die door een individuele aanpak het leren op gang brengen of leerachterstanden wegwerken. Er wordt ontzettend veel energie geïnvesteerd. En dat is ook nodig.

Daarnaast zijn er veel ouders bij wie er een manifeste onwil is om hun kind te laten leren door het naar school te sturen. In deze gevallen staan we machteloos en lijkt een bestraffende aanpak noodzakelijk.

In het basisonderwijs zijn er minder problematische leerplichtdossiers, maar deze zijn vaak complex. Problematische afwezigheden in het basisonderwijs hebben meer oudergebonden dan leerlinggebonden oorzaken. Laattijdig aankomen op school is een onderschat probleem dat om aanpak vraagt. Een structurele aanpak vraagt regelmatig overleg tussen school en CLB. De nadruk op tijdige en regelmatige deelname aan het kleuteronderwijs heeft een duidelijk preventief effect. De rol van leerkracht en van zorgcoördinator blijft buiten beeld en deze moeten een belangrijke rol spelen zowel in preventie als begeleiding. Bij duidelijke onwil van ouders is een bestraffende aanpak noodzakelijk. CLB-begeleiding in deze materie is zeer arbeidsintensief. CLB's moeten voortdurend afwegen aan welk probleem ze aandacht zullen besteden.

2. Toelichting door mevrouw Gerda Baetens, CLB GO Gent

Mevrouw Gerda Baetens, CLB GO Gent: Ik wil vooral actiepoint zes: Voltijds engagement voor de deeltijdse leerplichtigen, iets uitgebreider toelichten. Mijn inbreng vloeit vooral voort uit mijn ervaring als CLB-medewerker, zowel in het deeltijds beroepssecundair onderwijs als in de leertijd, en dat vanaf het prille begin en startfase van het deeltijds onderwijs. Tevens was ik bevoorrecht te kunnen deelnemen

aan het experiment leerplicht, met als doel de huidige regelgeving vorm te geven.

Actiepunt zes vraagt bijzondere aandacht voor de registratie en de opvolging van afwezigheden schoolverzuim in de deeltijdse leersystemen.

Metten is weten. Als daarmee bedoeld wordt dat de drie deeltijdse leersystemen dezelfde registratie zullen hanteren, kan hiertegen weinig of geen bezwaar gemaakt worden. Wanneer op basis van deze gegevens de centra intensiever ondersteund en geëvalueerd zullen worden op hun inspanningen om het aantal afwezigheden en vroegtijdige uitschrijvingen drastisch terug te dringen, wil ik toch enkele bedenkingen maken.

Hoe kan men dat bereiken en met welke middelen? Als met de vroegtijdige uitschrijvingen die categorie jongeren bedoeld wordt die hun opleiding stoppen omdat ze 18 jaar zijn geworden in de loop van het schooljaar, moet een aanpassing en een afstemming van verschillende regelgevingen deze doelstellingen ondersteunen. Ik weet wel dat verdere concretisering opgenomen wordt in de conceptnota, maar toch vragen we vanuit het Gemeenschapsonderwijs dat ook hier verder overleg met de onderwijskoepels en CLB zou plaatsvinden.

Ten tweede wil ik toch getuigen dat in de Centra Deeltijds Onderwijs, samen met hun CLB-medewerker, reeds geruime tijd zware inspanningen geleverd worden om de spijbelproblematiek handelingsgericht te benaderen. Ik denk aan de methodiek van bepaling van een totaaltraject, met een grondige screening, om voor elke individuele jongere een maattraject te bepalen, met realistisch haalbare einddoelen, met aandacht voor studie- en beroepskeuzebegeleiding en psychosociale problemen.

Twintig jaar heb ik het beste van mezelf gegeven voor deze toch maatschappelijk kwetsbare groep jongeren en hun ouders. Ik ben absoluut niet ontmoedigd wanneer ik de dramatische cijfers in het deeltijds onderwijs hoor. Ik ben wel ontgoocheld als hier de conclusie zou getrokken worden dat onvoldoende inspanningen zouden geleverd zijn door de Centra en CLB-medewerkers. Want het is niet altijd even duidelijk wat oorzaak en gevolg is. Want op het moment van instap hebben de jongeren reeds een problematische schoolloopbaan, waarbij schoolverzuim eveneens een gemeenschappelijk gegeven is en reeds hardnekkige vormen aangenomen heeft.

Het is dan eveneens mijn overtuiging dat de door de minister genomen intenties, niet alleen voor de deeltijdse leersystemen, maar voor alle onderwijsvormen, meer dan dringend en noodzakelijk zijn, en zeker hun vruchten zullen afwerpen in de deeltijdse systemen, want het deeltijds onderwijs heeft steeds de pijnpunten van het voltijds onderwijs aan de oppervlakte gebracht.

Het is dan eveneens mijn bescheiden mening dat het spijbelverhaal van het deeltijds onderwijs zijn begin kent in het voltijds onderwijs. Uiteraard juich ik toe dat de minister een bijzondere aandacht heeft voor deze kwetsbare groep. Maar ik uit eveneens mijn bezorgdheid dat juist daardoor deze jongeren nogmaals al te veel gestigmatiseerd worden, en niet van hun negatief imago verlost geraken.

Een andere doelstelling is een voltijds engagement realiseren. De cijfers over de tewerkstelling in de deeltijdse leersystemen verschillen zeer sterk. Wat de leertijd betreft: tot bijna 100 percent, want zonder leerplek kan je onmogelijk in het systeem blijven, wel krijg je drie maanden de tijd om een nieuwe overeenkomst af te sluiten. Bezorgdheid hier is wel de redelijke grote uitstroom van cursisten. Wat deeltijds onderwijs betreft, moet ik vermelden dat we in grove trekken de volgende onderverdeling kunnen maken. Voor arbeidsrijpe en gemotiveerde jongeren kan de invulling van het voltijds engagement probleemloos georganiseerd worden in de reguliere tewerkstelling. Daarnaast is er de groep van arbeidsrijpe en gemotiveerde jongeren, die bewust kiezen voor sport en showbizz. Voor nog niet arbeidsrijpe jongeren, maar wel bemiddelbaar op termijn, zijn er de door het Europees Sociaal Fonds gefinancierde Brugprojecten. Ze hebben inmiddels hun meerwaarde bewezen voor deze jongeren. Ik ben heel bezorgd over de niet arbeidsrijpe, niet bemiddelbare jongeren.

Ik vrees dat er steeds een restgroep zal blijven bestaan, die hun voltijds engagement niet zal kunnen realiseren, vanwege zeer complexe persoonlijke problemen. Zij dreigen hun instap in het deeltijds onderwijs – aanvankelijk bedoeld voor schoolmoeë en gedemotiveerde jongeren – niet te kunnen aangaan en daarom in het voltijds onderwijs een zware last te veroorzaken. Het zoeken naar oplossingen voor deze jongeren zou een veel breder maatschappelijk draagvlak moeten krijgen, waarbij Onderwijs niet alleen verantwoordelijkheid draagt, maar waarbij Welzijn en Justitie als belangrijke partner beschouwd kunnen

worden. Structurele en goed uitgewerkte voortrajecten zouden hier kunnen helpen.

Bij het voornemen om de financiële vergoeding afhankelijk te maken van aanwezigheden, wil ik alleen opmerken dat misschien evengoed belonend in plaats van bestraffend kan opgetreden worden. Voorbeelden hiervan bestaan zeker in sommige Europese lidstaten. Persoonlijk wens ik er nog aan toe te voegen dat ik het jammer zou vinden dat enkel een sanctiebeleid zou bestaan voor de deeltijdse leersystemen.

Voor concretere uitwerking wordt hier opnieuw naar de conceptnota verwezen, Waarbij ik opnieuw de bemerking maakt dat verder overleg en betrokkenheid nuttig en noodzakelijk zijn.

Tot slot wil ik iedereen bedanken voor de luisterbereidheid, en wil ik toch getuigen dat het juist deze jongeren zijn die mijn opdracht zoveel diepgang gegeven hebben, en een fundamenteel respect bij mij oproepen hebben, zeker als ik de getuige geweest ben van de soms zeer moeilijke leefomstandigheden waarin zij en hun ouders moesten overleven.

3. *Toelichting door de heer Filip Mels, Vrije-CLB-Koepel vzw (VCLB)*

De heer Filip Mels, Vrije-CLB-Koepel vzw: De Vrije-CLB-Koepel vzw is net zoals de minister bezorgd over het spijbelprobleem. We zijn tevreden dat een actieplan is opgesteld. We kunnen ons grotendeels vinden in de visie en de aanpak, al willen we enkele aandachtspunten naar voren schuiven. Tegelijk willen we realistische verwachtingen helpen scheppen voor beleid en begeleiding.

Een visie ontwikkelen op een probleem is belangrijk om een lijn te krijgen in de aanpak ervan. In de analyse wordt een poging gedaan om die in kaart te brengen. Wij zijn van oordeel dat een duidelijk onderscheid gemaakt moet worden tussen problematische en niet-problematische afwezigheid. Het criterium is of de schoolloopbaan bedreigd is. Het rapport heeft het weliswaar over een aantal soorten spijbelen en maakt gebruik van een aantal registratiecodes.

Voor ons is de communicatie tussen CLB en school een belangrijk aandachtspunt. Door enkel een onderscheid te maken tussen problematische en niet-problematische afwezigheid verloopt de communicatie eenvoudiger.

De vrije CLB's en de koepel van het katholieke onderwijs hebben duidelijke afspraken gemaakt om de komende drie jaar bijzondere aandacht te schenken aan leerplicht. De individuele leerling krijgt aandacht. Er wordt gewerkt aan preventie door een beter schoolklimaat.

We pleiten voor eenvoudiger signaleringscriteria. Door de huidige registratiecodes te behouden, zullen we daar niet in slagen. In de praktijk blijkt afwezigheid voorop te staan waarbij code en regelgeving als leidraad gebruikt worden. Wij pleiten voor een sterke stimulans om de gegevens te analyseren. Op basis daarvan kunnen we inschatten of er sprake is van problematische afwezigheid. School en CLB kunnen vervolgens in actie schieten. In de mate dat de loopbaan bedreigd is, zal het CLB intensiever begeleiden. Zo krijgen we een duidelijker beeld van de problematische afwezige leerlingen en van de leerlingen die met een ziekteattest afwezig blijven. De medische wereld vraagt aandacht voor leerlingen met zware psychische klachten die thuis blijven van school.

Systematisch en gestructureerd overleg op schoolniveau is een aandachtspunt voor het overleg tussen school en CLB. Het secundair onderwijs heeft de jongste jaren grote stappen gezet op dat vlak. Dat overleg functioneert in vrijwel alle secundaire scholen. CLB's spelen daar een heel belangrijke rol in. Niet alleen om individuele leerlingen te ondersteunen, maar ook door het schoolsysteem onrechtstreeks te steunen. In het lager onderwijs is dit systeem nog onvoldoende uitgewerkt. Het beleid zou gestructureerd overleg op schoolniveau kunnen stimuleren. Nu verloopt het gestructureerde niveau nog te vaak op klassenniveau. Het beleid moet deze taak expliciet toekennen aan de zorgcoördinator.

In het secundair onderwijs functioneert het overleg beter als de verantwoordelijkheden expliciet worden toegewezen binnen de school. Daarnaast moet de school voor ruimte zorgen om de opdrachten te vervullen in het kader van de leerplichtbegeleiding.

Het actieplan schenkt bijzondere aandacht aan de CLB-artsen wanneer het gaat over het wettigen van afwezigheden. Doktersbriefjes als wettiging van afwezigheden zijn een logisch gevolg van het systeem. Doktersbriefjes zullen altijd nodig zijn. Het is een belangrijk signaal voor slordige leerlingen. Wij zouden nooit akkoord gaan met een voorstel om geen doktersbriefjes meer te eisen. Doktersbriefjes zijn een middel om problematische afwezigheid in beeld

te krijgen. Hoe reageren leerlingen en ouders als een doktersbriefje wordt gevraagd?

We vragen aandacht voor problematische gewettigde afwezigheden. De dokter drukt soms zijn bezorgdheid uit over een leerling. Overleg tussen de CLB-arts en de behandelende arts is een belangrijke schakel in de begeleiding. Het is een belangrijke bijdrage van de CLB's aan preventie en remediëring. We willen dat duidelijk plaatsen binnen de begeleiding. Dat neemt niet weg dat sensibilisering van en overleg met de artsenverenigingen een zinvolle aanvulling kan zijn.

Een heikel punt vormen mensen en middelen. Is er begeleidingstijd beschikbaar? Is de begeleidingstijd schikbaar of herschikbaar? We weten dat minister Vandenbroucke het CLB-profiel wil verduidelijken. De leerplichtbegeleiding zal daarbij zeker aan bod komen.

Ons uitgangspunt is dat CLB-medewerkers deskundig zijn en goed geplaatst om een centrale rol te spelen in de leerplichtbegeleiding. Hun multidisciplinaire aanpak, onafhankelijke maar schoolnabije positie, hun rol als draaischijf tussen de school en de welzijns- en gezondheidsvoorzieningen maken hen uiterst geschikt voor deze opdracht. Dat betekent uiteraard niet dat ze die rol alleen moeten spelen.

De CLB-realiteit is er echter één van het aanpakken van veel meer problemen dan enkel spijbelen. Opereren in vier begeleidingsdomeinen, aandacht hebben voor preventie en curatie, intensief overleggen met andere sectoren, vragen tijd en energie. Bovendien vragen leerplichtbegeleidingen een intensieve en geïntegreerde aanpak. Wie met een spijbeldossier bezig is, doet tot 50 interventies in een aantal weken. In het vorige rapport was sprake van 4600 zeer problematische dossiers.

De kans bestaat dat voorstellen om één probleem aan te pakken haaks komen te staan op de totale werkelijkheid. Het ontbreekt de sector aan mensen en middelen om alle problemen even grondig aan te pakken. Daarom willen wij samen met de minister nadenken over een slanker CLB-profiel. Wij maken ons zorgen omdat nergens wordt onderzocht tot welke inspanningen dit actieplan zal leiden. Zo'n plan kan ertoe leiden dat de verwachtingen te hoog zijn. De CLB's zullen het zo nog moeilijker krijgen om hun imago van krachtige betrokkene te benadrukken. We moeten streven naar geloofwaardigheid en realistische verwachtingen.

Andere CLB-opdrachten die er ook op gericht zijn spijbelen te voorkomen, mogen niet in de verdrukking raken. Ik denk aan schoolloopbaanbegeleiding. In dat opzicht zal het niet eenvoudig zijn om het CLB-profiel af te slanken. Er zal nog hard over nagedacht moeten worden. De minister wil dat nog voor het einde van dit schooljaar afronden. Ik denk dat daarvoor veel hersencellen nodig zullen zijn.

Wij zijn ervan overtuigd dat verantwoordelijkheden toewijzen en middelen reserveren nodig zal zijn om resultaat te boeken. Het evenwicht moet bewaard blijven.

Actiepunt zes schenkt geen aandacht aan nieuwkomers of het buitengewoon onderwijs. Onderzoeksresultaten tonen nochtans aan dat daar grote problemen zijn. Het actieplan suggereert dat projecten alleen gesubsidieerd kunnen worden als ze efficiënt en effectief zijn. Het kan dus alleen maar gaan om projecten die hun nut al bewezen hebben. Kunnen we middelen krijgen voor nieuwe projecten?

Het uiteindelijke doel is jongeren opnieuw in het onderwijs integreren. Maar zowel in het voltijdse als in het deeltijdse onderwijs hebben een aantal jongeren behoefte aan een alternatief educatief aanbod. Ik denk aan jongeren uit de bijzondere jeugdzorg. Wij hebben daarvoor een aantal projecten ingediend.

Wij hebben enkele vragen bij straffen aan het einde van het continuüm. Straffen moeten uiteraard zo lang mogelijk uitgesteld worden. Door te straffen aan het einde van het continuüm zou het kunnen dat we alleen de complexe situaties bestraffen waar we geen vat meer op hebben. We moeten zorgvuldig omspringen met straffen. De sancties mogen niet verdwijnen op de grote stapel juridische vervolgingen waarmee problematische gezinnen sowieso al kampen. Dat zou niet effectief zijn. Vroeger waarschuwen is wellicht een beter alternatief. Politie effectiever inschakelen is beter.

Afsluitend som ik alle pijlers op die volgens ons belangrijk zijn. Aan u om te oordelen of die voorkomen in het actieplan. Een onderwijssysteem met een voldoende divers aanbod voor leerlingen. Een breed gedragen leerlingenbegeleiding in het algemeen en schoolloopbaanbegeleiding in het bijzonder. Een schoolklimaat waarin kinderen, jongeren en ouders meer verbondenheid voelen met de school. Een trefzekere opsporing van problematische afwezigheden met duidelijke verantwoordelijkheden voor de regi-

stratie en signaaldetectie in de school. Voldoende effectieve begeleidingstijd voor leerlingenbegeleiders en CLB-medewerkers. Engagement van de jeugd-, gezondheids- en welzijnszorg om begeleiding te bieden bij ernstige leerplichtproblemen. Tijdig grenzen stellend optreden van politie en justitie. Alternatieven voor jongeren die binnen het huidige onderwijs geen educatief aanbod vinden.

Dat zijn elementen die stuk voor stuk zullen bijdragen tot een vermindering van afwezigheden en meer leerkansen voor alle kinderen en jongeren. Het zal daarbij grote inspanningen vergen om meetbare effecten te realiseren.

4. *Vragen van de leden*

Mevrouw Kathleen Helsen: Hoe moeten we de alternatieve dagbesteding, waarover de heer Mels het had, plaatsen? Het gaat toch om jongeren die leerplichtig zijn maar niet rijp zijn om naar school te gaan en de school ontgroeid zijn. Hoe moeten we dat bekijken ten opzichte van onderwijs en van welzijn? Moeten we dat plaatsen in het dossier rond leezorg? Is het de bedoeling dat jongeren door dat traject opnieuw inzetbaar zijn? Kan het deeltijds onderwijs voor die jongeren een aansluiting bieden vanaf het ogenblik dat zij de juiste leeftijd hebben bereikt?

De heer Filip Mels: Op dit moment loopt er één vergelijkbaar project, dat binnen de code B kan toegepast worden: de Groene Zorg, waarbij leerlingen voor langere tijd onder begeleiding van het CLB uit het schoolsysteem kunnen genomen worden. Dat zijn heel vaak leerlingen die herhaaldelijk uitgesloten zijn op verschillende scholen, met ernstige gedragsproblemen, die ook moeilijk te integreren zijn in het buitengewoon onderwijs en die nog niet in een deeltijds leersysteem terecht kunnen. Op een zorgboerderij kunnen ze meewerken, zodat ze een zekere tijd krijgen om terug tot zichzelf te komen. Het is uiteraard de bedoeling om de jongere leerlingen in een vormingstraject te krijgen. Dat is één deel van de doelgroep. Maar het gaat bijvoorbeeld ook om jongeren die in de bijzondere jeugdzorg verblijven en eigenlijk geen aansluiting vinden in een schoolsysteem omdat ze heel moeilijk in groep kunnen functioneren. Voor die jongeren denken we aan mogelijkheden om ze toe te leiden naar vormen van vrijwilligerswerk. Dat is op dit moment niet statutair te regelen maar zou eventueel binnen het leezorgkader wel een plaats kunnen krijgen.

Mevrouw Kathleen Helsen: Neemt het CLB in uw voorstel dan de begeleiding van deze jongeren op zich of wordt daarvoor een beroep gedaan op andere instanties?

De heer Filip Mels: Het kan alleen maar goed lopen als daar hulp bij komt. Er lopen verschillende projectaanvragen. Maar zowel bij de sociaal-culturele organisaties of de sociale tewerkstelling als binnen de bijzondere jeugdzorg kunnen er middelen gezocht worden voor een meer intensieve begeleiding. Voor het project Groene Zorg bijvoorbeeld zijn het de CLB's die de toeleiding en de opvolging coördineren. Voor andere trajecten is er zeker hulp van anderen nodig.

II. SCHRIFTELIJKE ADVIEZEN

Advies van de Vlaamse Onderwijsraad

ADVIES**Raad Secundair Onderwijs**

26 april 2005

RSO/RLE/ADV/011

Advies over spijbelen en absoluut schoolverzuim
in het secundair onderwijs

1 Situering

Op 9 maart 2005 vroeg de heer N. De Batselier, voorzitter van het Vlaams Parlement, aan de Vlaamse Onderwijsraad advies over de problematiek van spijbelen en absoluut schoolverzuim.

Onder spijbelen verstaat de raad elke afwezigheid waarvoor de leerling geen geldige of een laattijdige wettiging indient en die de school derhalve als problematische afwezigheid met een B-code moet registreren¹. Deze afwezigheden kunnen in tegenstelling tot vroeger als gewettigde afwezigheden worden beschouwd voor zover de school aantoonbaar dat zij in samenwerking met het CLB werk maakt van de begeleiding van de betrokken leerling.

Spijbelen kan verschillende oorzaken hebben:

- er zijn de occasionele spijbelaars, meestal jongeren die tijdens hun puberteit op zoek zijn naar hun identiteit en die in dat proces allerlei grenzen willen aftasten;
- spijbelen kan het gevolg zijn van schoolmoeheid;
- ten slotte zijn er spijbelaars als gevolg van problemen buiten het directe schoolgebeuren.

Onder absoluut schoolverzuim verstaat de raad de langdurige afwezigheden op school van leerplichtige jongeren die niet in een school zijn ingeschreven.

Zowel de rapporten van de administratie over problematische afwezigheden en over de leerplicht² als de Onderwijsspiegel van de inspectie³ tonen aan dat op dit vlak ernstige problemen bestaan. Zo stelde de inspectie in de door haar doorgelichte scholen vast dat scholen 12,6% van de afwezigheden als problematisch registreren. Gemiddeld registreren ze voor 23,4% van de leerlingen minstens één problematische afwezigheid; 17,8% heeft hoogstens tien halve dagen problematische afwezigheid en 5,6% meer dan tien halve dagen⁴. Bovendien blijkt dat problemen zoals schoolmoeheid kunnen leiden tot spijbelen en bij een deel van de leerlingen uiteindelijk uitmonden in absoluut schoolverzuim, waarbij ze zelfs in het geheel niet meer naar school gaan. Ook andere redenen kunnen bijdragen tot absoluut schoolverzuim: jongeren die na maanden nog geen school gevonden hebben die hen wil of kan inschrijven, tienerzwangerschappen, jongeren die wegens de thuissituatie niet meer op school geraken, enz.

Vanuit zijn bekommernis om het leerrecht van de jongeren en met het oog op een zo groot mogelijke en kwalitatief hoogstaande uitstroom van gekwalificeerde jongeren uit het onderwijs, ondersteunt de raad ten volle de intenties van de overheid om de problematiek van spijbelen en absoluut schoolverzuim aan te pakken.

De raad stelt vast dat de problematiek inzake spijbelen en absoluut schoolverzuim meer en meer begint in het basisonderwijs. Hij is er daarom van overtuigd dat overleg tussen het

¹ Scholen moeten een elektronische zending doen naar het departement wanneer een leerling twintig halve dagen problematisch afwezig is in het deeltijds onderwijs of dertig halve dagen in het voltijds onderwijs.

² Rapport van de administratie Secundair Onderwijs over problematische afwezigheden, schooljaar 2003-2004; Rapport van de administratie Secundair Onderwijs over de leerplicht, schooljaar 2003-2004.

³ Onderwijsspiegel. Verslag over de toestand van het onderwijs. Schooljaar 2003-2004.

⁴ Ibidem, bladzijde 15-16.

basis- en het secundair onderwijs over deze problematiek aangewezen is. Hij doet echter in dit advies geen uitspraken over het basisonderwijs.

2 Uitgangspunten

2.1 Spijbelen en absoluut schoolverzuim versus leerrecht en leerplicht

De Raad Secundair Onderwijs benadert de problematiek van spijbelen en absoluut schoolverzuim vanuit het recht op onderwijs van elke jongere zoals bepaald in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (1989). In de regelgeving die van kracht is voor het onderwijs in Vlaanderen, krijgt het recht op onderwijs gestalte in wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht. Voor het secundair onderwijs geldt bovendien het BVR van 16 september 1997 betreffende de controle op de inschrijvingen van leerlingen in het secundair onderwijs⁵. De opdracht van de CLB's inzake leerplichtbegeleiding is bepaald door het BVR van 28 augustus 2000⁶.

De raad is van oordeel dat het waarborgen van het leerrecht van de jongeren, naast een sluitend juridisch kader, tevens een integraal beleid voor schoolmoeheid, spijbelen en absoluut schoolverzuim veronderstelt. Hij ondersteunt tevens de beleidsnota van de minister die stelt dat maatregelen in het kader van de leerplicht maar zinvol zijn wanneer leerlingen ook een recht hebben op kwaliteitsvol onderwijs en op een succesvolle schoolloopbaan.

Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat er een samenhang bestaat tussen zowel spijbelen en het behalen van slechte schoolresultaten als tussen spijbelen en jeugddelinquentie. Wetenschappers vragen daarom dat de scholen en de overheid zich inspannen om het spijbelprobleem zo veel mogelijk af te remmen. De raad beschouwt de efficiënte aanpak van spijbelen en absoluut schoolverzuim dan ook als een maatschappelijke opdracht van het onderwijs, in een gedeelde verantwoordelijkheid met andere beleidsdomeinen (zoals welzijn, gezondheid, justitie, politie). Het beleid inzake spijbelen en schoolverzuim moet er toe bijdragen dat het recht op onderwijs van jongeren gewaarborgd wordt en dat meer jongeren het onderwijs met succes kunnen verlaten.

2.2 Spijbelpreventie in de zorgzame en leerlinggerichte school

Het spijbelbeleid omvat volgens de raad twee luiken: in de eerste plaats de preventieve en probleemoplossende aanpak in het kader van de leerlingenbegeleiding van een school, in de tweede plaats, waar nodig, het sanctionerend optreden.

Spijbelpreventie situeert zich volgens de raad vooral in de 'zorgzame school' die het welbevinden van alle schoolbetrokkenen verhoogt en die maximale ontwikkelingskansen creëert voor al haar leerlingen. De zorgzame school bevindt zich op een continuüm van zorgniveaus waarbinnen zij een breed netwerk van ondersteuning en hulp uitbouwt. Ze biedt ook voldoende ruimte om tegemoet te komen aan de behoeften van haar leerlingen en heeft oog voor hun hulpvragen. De hulp die ze aanbiedt is laagdrempelig en voor alle leerlingen toegankelijk.

⁵ Zie ook de omzendbrieven SO 68 van 1 maart 2000 over de leerplicht, SO/2002/06 van 15 augustus 2002 over afwezigheden en in- en uitschrijvingen in het voltijds gewoon secundair onderwijs en SO/2002/07 van 15 augustus 2002 over afwezigheden en in- en uitschrijvingen in het deeltijds beroepssecundair onderwijs.

⁶ BVR van 28 augustus 2000 tot vaststelling van de operationele doelstellingen voor de begeleiding van jongeren met leerplichtproblemen in de centra voor leerlingenbegeleiding.

Het zorgbeleid moet op verschillende niveaus worden uitgebouwd, met name dat van de individuele leerling, de klas, de school, de scholengemeenschap en het lokaal netwerk. Inspraak en participatie van alle betrokkenen spelen eveneens een belangrijke rol. Wanneer leerlingen zich voldoende in het schoolgebeuren betrokken voelen en zich goed voelen op school, is er minder aanleiding tot spijbelen. Ook ouders moeten in dit preventief beleid van de school worden betrokken.

Men moet ook waakzaam zijn tegenover de druk van de eindtermen en de leerplannen die dikwijls de ruimte om tegemoet te komen aan de vragen van de jongeren, in verdrukking brengt. Maar ook de scholen zelf moeten, zeker in geval van veel voorkomend spijbelgedrag, zichzelf in vraag durven stellen en nagaan of zij een goed evenwicht hebben tussen leerling- en leerstofgericht onderwijs en of zij gekozen hebben voor een pedagogische aanpak die de leerlingen kan boeien en uitdagen.

In de begeleiding van spijbelaars moet de school ook aandacht besteden aan leerachterstand. Leerlingen met leerachterstand lopen immers het gevaar dat hun achterstand blijft oplopen zodat ze ten slotte gedemotiveerd raken. Ook een verkeerde studiekeuze kan leiden tot demotivatie en spijbelgedrag of schoolverzuim. Heel wat leerlingen blijken immers af te haken als gevolg van een verkeerde studiekeuze. De raad vindt het daarom belangrijk dat scholen een hoge professionaliteit nastreven in het aanwenden van de bestaande instrumenten voor leerlingenoriëntatie en dat er een goede synergie bestaat tussen de delibererende klassenraad en de toelatingsklassenraad. In het kader van de aanbeveling van 21 april 2005 van de Algemene Raad over het inschrijvingsrecht, zal de Raad voor het Secundair Onderwijs nagaan of het wenselijk is om wijzigingen aan te brengen in de regelgeving voor het toelatings- en oriënteringsbeleid⁷.

Bepaalde onderwijsvormen krijgen mede wegens het cascadesysteem, te maken met een leerlingeninstroom die reeds de kiemen van mislukking en mogelijk spijbelgedrag in zich draagt. De raad is daarom van oordeel dat de specifieke problematiek van spijbelen in bepaalde onderwijsvormen bekeken moet worden in het ruimer kader van heel het secundair onderwijs.

De zorgzame en leerlinggerichte school besteedt dus aandacht aan studiekeuzebegeleiding van haar leerlingen. Die omvat niet alleen het verschaffen van degelijke informatie over beroepen en opleidingen aan alle betrokkenen, maar ook het aanscherpen van de keuzebekwaamheid, de sociale vaardigheden en het verantwoordelijkheidsgevoel van de leerlingen. Daarnaast zullen leerkrachten de nodige competenties moeten verwerven en in hun didactisch handelen de nodige ruimte moeten krijgen om de studiekeuzebegeleiding professioneel te kunnen realiseren.

Het pleidooi voor een meer leerlinggerichte aanpak moet ook worden verbonden met het pleidooi voor een leerkrachtgerichte aanpak. Dit veronderstelt dat scholen voldoende ruimte en mogelijkheden krijgen voor een gestructureerde ondersteuning die hun leerkrachten in staat stelt om ten aanzien van de jongeren meer en meer te handelen als coach en om in het kader van de begeleidende klassenraad en in teamverband hun begeleidingstaak uit te bouwen. Tenslotte kunnen ook structurele ingrepen met betrekking tot het aantal leerlingen per klas en de stabiliteit van het lerarenkorps bijdragen tot het welbevinden van de leerlingen.

⁷ Zie punten 7 en 8 van de aanbeveling over aanpassingen aan het luik inschrijvingsrecht van het decreet betreffende gelijke onderwijskansen (AR/PCA/ABV/001).

Alhoewel de regelgeving het preventief optreden van de scholen aanmoedigt, vertonen heel wat scholen de neiging om vooral aandacht te besteden aan de elementen die voorwerp uitmaken van verificatie en financieringsvoorwaarden. Zo dreigen preventie en zorg op de achtergrond te raken⁸. De raad vraagt daarom dat de overheid het belang van het preventiebeleid goed ondersteunt en hiervoor de nodige middelen ter beschikking stelt onder de vorm van personeel, lesuren en nascholing. De raad vreest echter dat de besparingen, die per 1 september 2005 voor het secundair onderwijs worden ingevoerd, de scholen zullen verplichten om hun prioriteiten te verschuiven ten nadele van een efficiënt spijbelbeleid. Het zorgbeleid wordt in het secundair onderwijs onder meer gedragen door leerkrachten, daartoe vrijgesteld op basis van uren voor bijzondere pedagogische taken (BPT-uren), en door het ondersteunend personeel. De besparing op de omkadering van het onderwijzend personeel zal de toekenning van BPT-uren onder druk brengen, terwijl de besparing op het ondersteunend personeel rechtstreeks ingrijpt op de middelen beschikbaar voor zorg.

2.3 Een probleemoplossende aanpak

De probleemoplossende aanpak van een individueel spijbelprobleem omvat drie belangrijke luiken: detectie, diagnose en actie. Het spijbelgedrag van een leerling moet zo vlug mogelijk worden gedetecteerd om een efficiënt optreden mogelijk te maken. In het kader van de verificatie worden scholen verplicht om alle aan- en afwezigheden van hun leerlingen te registreren. Daarnaast is het echter belangrijk dat ze vaststellen of ze al dan niet met spijbelgedrag te maken hebben. Dit is een aangelegenheid waarin elke leraar, zowel individueel als in teamverband, evenals het administratief en ondersteunend personeel van de school, een rol kunnen spelen. Het is belangrijk dat scholen systematisch aandacht besteden aan elke afwezigheid van hun leerlingen en aan de evoluties en tendensen van het globaal aantal afwezigheden. Daarmee scheppen ze bovendien voor zichzelf een instrument om hun afwezigheidsbeleid en de kwaliteit van hun begeleidingsproces te evalueren.

De laatste jaren verschijnen er op de markt meer en meer elektronische middelen om de aanwezigheid van de leerlingen op school vast te stellen. Het al dan niet gebruiken van deze middelen moet behoren tot de autonomie van de school. Maar zij moet er zich tegelijk van bewust zijn dat deze middelen slechts een instrument zijn om een integraal spijbelbeleid uit te bouwen. Het is ook belangrijk dat zij rekening houdt met de privacy van de leerlingen, de kostprijs, frauderesistentie en organisatorische belasting voor de school.

De medische attesten vormen een belangrijke factor in de registratie van problematische afwezigheden. Scholen zijn verplicht om na te gaan of er al dan niet twijfel mogelijk is over de aanvaardbaarheid van medische attesten. Bij twijfel moeten ze dit signaleren aan de CLB-arts. In de praktijk blijkt echter dat het voor de scholen en de CLB's zeer moeilijk is om hiervoor een sluitend systeem uit te werken en dat er dikwijls weinig of geen verhaal mogelijk is tegen betwistbare doktersattesten. De raad vraagt daarom dat in samenwerking met de medische sector onderzocht wordt hoe in deze situatie verbetering kan worden gebracht en of een systeem van controleartsen wenselijk en haalbaar is. Hij wijst er ook op dat de verplichting om een afwezigheid met een medisch attest te staven, voor de leerling en zijn ouders financiële gevolgen heeft hoewel de school dit attest soms niet nodig heeft om het gewettigde karakter van een afwezigheid vast te stellen. De raad vraagt daarom om met al de betrokken partijen te onderzoeken of er op dit vlak geen andere, meer sluitende en sociaal verantwoorde regeling mogelijk is.

⁸ Zie voetnoot 3, blz. 64.

Naast de efficiënte registratie van de afwezigheden van hun leerlingen, is het belangrijk dat scholen het systeem van de B-code strikt toepassen. De inspectie meldt in de Onderwijsspiegel evenwel dat zich op dit vlak een aantal problemen stellen. In sommige scholen leeft onzekerheid en terughoudendheid over de toepassing van de B-code. Zo passen bepaalde scholen de regelgeving strikt toe en wordt de B-code frequent gebruikt terwijl andere scholen ze zeer uitzonderlijk gebruiken⁹. Om een eenduidige en strikte toepassing van de B-code over de scholen heen te bevorderen, is het nodig dat alle betrokkenen aan het begrip “problematische afwezigheid” een eenduidige en operationele omschrijving geven. Dit geeft scholen, verificatie en inspectie ook een houvast in het toepassen en evalueren van de gegevens.

Om te vermijden dat de begeleiding beperkt blijft tot het bestrijden van de symptomen, is het belangrijk dat de school een goede diagnose stelt. Spijbelen en absoluut schoolverzuim zijn immers meestal slechts signalen van dieperliggende problemen waarmee de jongere in zijn persoonlijk, familiaal of sociaal leven wordt geconfronteerd. Het achterhalen van deze problemen veronderstelt dat de school en het CLB een goede vertrouwensband met de betrokken jongere hebben en een beroep kunnen doen op de medewerking van diens directe omgeving.

Wat de aanpak van spijbelen en absoluut schoolverzuim betreft, vindt de raad dat er naargelang van de categorie van spijbelaars en schoolverzuimers, van de regio (grootstedelijke problematiek) en van de onderwijssector, een gedifferentieerde benadering nodig is. Hij is tevens van oordeel dat deze aanpak alleszins in de eerste plaats een begeleidend karakter moet hebben en dat men pas kan overgaan tot een sanctionerend optreden wanneer alle andere middelen uitgeput zijn.

Individuele leertrajecten en vormen van time out binnen de eigen school, kunnen een belangrijke plaats innemen in de spijbelbegeleiding. Deze aanpak botst echter met de juridische context, met name met het begrip ‘regelmatige leerling’¹⁰. De raad vindt het daarom nodig dat dit begrip wordt versoepeld en dat de overheid de scholen meer autonomie geeft om op het vlak van flexibele leertrajecten een verantwoord beleid uit te bouwen.

De raad vraagt ook dat de bestaande time out-projecten waarin leerlingen voor een bepaalde tijd buiten de school worden opgevangen, geëvalueerd worden en dat men nagaat of een uitbreiding ervan haalbaar is. Op dit ogenblik kan men immers dergelijke projecten niet altijd inschakelen. Er bestaan voor leerlingen van wie de begeleiding is vastgelopen, nog andere initiatieven dan de time out-projecten. Deze worden best meegenomen in een evaluatie. Met het oog op de transparantie is het ook nuttig dat deze regionaal in kaart worden gebracht.

2.4 Spijbelbegeleiding: een zaak van alle betrokkenen

In de aanpak van spijbelgedrag hebben scholen een eerstelijnsrol. Om een integraal spijbelbeleid te kunnen voeren, is het nodig dat alle partners van de school betrokken worden. De school moet een positief en uitnodigend klimaat uitbouwen, ook ten aanzien van

⁹ Zie voetnoot 3, blz. 26-27.

¹⁰ Volgens de omzendbrief van 25 juni 1999 over de structuur en organisatie van het voltijds secundair onderwijs (SO 64), is een “regelmatige leerling” een leerling die:

a) voldoet aan de toelatings- en overgangsvoorwaarden tot het leerjaar waarin hij is ingeschreven;

b) het geheel van de vorming van dit leerjaar werkelijk en regelmatig volgt.

Deze voorwaarde veronderstelt dat de leerling vanaf de eerste tot en met de laatste schooldag effectief dient aanwezig te zijn en alle vakken, oefeningen, proeven enz. van het leerjaar en de onderwijsvorm/onderverdeling waarvoor hij is ingeschreven, dient bij te wonen, behoudens in geval van gewettigde afwezigheid.

de terugkeer op school van spijbelaars. Zij moet ten aanzien van de spijbelaar en diens ouders streven naar een samenwerking die enerzijds zo constructief, vertrouwelijk en tactvol mogelijk is, maar waarin ze anderzijds haar prioriteiten en verwachtingen duidelijk maakt. Dikwijls loopt de spijbelbegeleiding vast omdat er onvoldoende of geen medewerking vanwege leerling en/of ouders mogelijk is. Ook met de medeleerlingen van de spijbelaar moet op de juiste manier worden omgegaan. In veel gevallen oefent deze groep immers een sociale controle uit op de spijbelaar en heeft ze een bepaald verwachtingspatroon ten aanzien van het optreden van de school tegenover de spijbelaar. Dat bemoeilijkt soms een efficiënte begeleiding van de spijbelaar. Om (mede)leerlingen en ouders zo veel mogelijk te kunnen betrekken in de spijbelaanpak, is het aan te bevelen dat de school haar participatiekanalen optimaal benut en haar spijbelbeleid duidelijk kenbaar maakt.

Het CLB is voor de school een belangrijke partner in de aanpak van de spijbelproblematiek. Een goede samenwerking tussen school en CLB start bij een gestructureerd overleg waar school en CLB samen de aanpak van het spijbelen op school uittekenen. Individuele spijbelaars worden eveneens op dit overleg besproken en samen beslissen zij wie wat zal doen in de aanpak van individuele problemen. Een goede begeleiding van het CLB in samenwerking met de school kan op deze wijze heel wat spijbelproblemen oplossen. Zo nodig zal het CLB vanuit haar draaischijffunctie een beroep doen op een netwerk van hulpverlenings- en welzijnsvoorzieningen. Volgens de Onderwijsspiegel blijken er echter op dit vlak weinig concrete afspraken te bestaan tussen scholen en CLB's¹¹. De raad vindt het belangrijk dat beide partners hierover goede afspraken maken en een goede samenwerking uitbouwen.

Belangrijk voor de school en het CLB is de medewerking van ouders en familieleden, huisartsen en organisaties uit de welzijns- en gezondheidssector. Ook politie, lokale overheden en justitie kunnen een belangrijke rol spelen. Het is daarbij noodzakelijk dat al deze participanten op dezelfde lijn zitten als de school om bij de betrokken jongere en zijn omgeving een positief beeld van de onderwijskansen en -mogelijkheden op te bouwen. Overleg van de onderwijssector met deze sectoren is daarom van groot belang. Om dit overleg te structureren en met het oog op uitvoering en evaluatie van de gemaakte afspraken, vindt de raad het aangewezen dat zowel met de welzijns- en de gezondheidssector als met parketten en politie, lokaal en schooloverstijgend samenwerkingsprotocollen worden afgesloten. De raad vraagt dat de overheid het afsluiten van dergelijke protocollen stimuleert en ondersteunt, onder meer door zelf globale afspraken te maken met de genoemde sectoren.

Scholen kunnen hun spijbelproblemen ook binnen allerlei samenwerkingsverbanden gezamenlijk aanpakken. Zo kunnen zij bijvoorbeeld afspraken maken over de inschrijvingen van leerlingen die om een of andere reden in een bepaalde school werden uitgeschreven. Scholengemeenschappen kunnen een gezamenlijk spijbelbeleid uitstippelen en kunnen gezamenlijk middelen inzetten om het spijbelprobleem efficiënter aan te pakken. Ook de LOP's vormen een instrument dat kan worden uitgebouwd om te bemiddelen ten gunste van leerlingen die geen school vinden om zich in te schrijven.

Wat de samenwerking met politie en justitie betreft, zijn de ervaringen van de scholen niet gelijklopend. In heel wat gevallen blijkt er met de betrokken diensten onvoldoende overleg en communicatie mogelijk en ontvangen de scholen weinig of geen feedback. Scholen en CLB's hebben dikwijls het gevoel dat ze alleen staan wanneer ze bij bepaalde leerlingen en hun ouders manifeste onwil vaststellen om mee te werken aan de oplossing van een

¹¹ Ibidem, blz. 37.

spijbelprobleem. De raad vindt het daarom belangrijk dat er goede afspraken worden gemaakt tussen de onderwijssector enerzijds en politie en justitie anderzijds. Het afsluiten van protocollen (zie hierboven) kan hiervoor een goed instrument zijn.

Verder moet het onderwijs in de strijd tegen spijbelen en absoluut schoolverzuim kunnen terugvallen op een breed maatschappelijk draagvlak. Dit maatschappelijk draagvlak is echter niet altijd aanwezig. De media bijvoorbeeld schetsen bij jongeren en ouders soms een eenzijdig negatief beeld van de mogelijkheden die het onderwijs aan de jongeren biedt in hun persoonlijke ontwikkeling en voor hun toekomstige kansen in de maatschappij. En heel dikwijls moet het onderwijs het afleggen tegenover de sectoren van amusement en vrijetijdsbesteding die een belangrijke concurrent zijn van schoollopen en studeren. Goed bekend in de scholen is ook het spijbelen dat, om diverse redenen, door de ouders van de leerling ondersteund wordt. Deze categorie van spijbelen kan een sociale dimensie hebben, maar is dikwijls ook het gevolg van gezinsactiviteiten (zoals vakantie-reizen) die tijdens de schooldagen plaatsvinden. De raad heeft er ernstige vragen bij dat de betrokken ouders op die manier zeer negatieve signalen geven aan hun kinderen.

Scholen voelen zich tegenover bovenstaande vormen van spijbelen machteloos en hebben het niet gemakkelijk om een doeltreffend antwoord te vinden op de signalen die bepaalde sectoren soms uitzenden. De raad vraagt daarom dat de overheid blijvende aandacht heeft voor een positief beeld van het onderwijs in de maatschappij en, waar mogelijk, alle participanten wijst op hun maatschappelijke verantwoordelijkheden met betrekking tot het spijbelprobleem.

2.5 Begeleidend versus sanctionerend optreden

De raad is van oordeel dat men, in het kader van de leerplicht en van het recht op onderwijs, tegenover spijbelaars eerder begeleidend dan sanctionerend moet optreden. Vanuit haar autonomie en haar draagkracht moet de school, wanneer alle middelen in een individueel spijbelprobleem uitgeput zijn, beoordelen of ze sanctionerend tegenover een leerling zal optreden of niet.

Ook de overheid moet tegenover ouders eerder ondersteunend dan sanctionerend optreden¹². Men moet immers in heel wat gevallen rekening houden met de onmacht van de ouders in de opvoedingssituatie en met familiale problemen. De raad vindt dat de overheid pas mag sanctioneren wanneer de ouders ondersteuning weigeren en geen medewerking verlenen aan het oplossen van het spijbelgedrag van hun kind. Evenmin mag de overheid scholen sanctioneren die hun aanpak van spijbelen zien vastlopen op de onmacht of de onwil van de ouders¹³.

Als er toch sanctionerend moet worden opgetreden, vindt de raad dat dit beter behoedzaam gebeurt. Er is ook een eenduidig kader nodig dat tegemoet komt aan een aantal vragen. Wie stelt op welke manier vast of leerling en ouders voldoende medewerking verlenen en of een sanctie al dan niet wenselijk is? Hoe en door wie wordt in voorkomend geval de maat van de sanctie bepaald? Draagt de sanctie bij tot een betere onderwijssituatie voor de betrokken jongere? Hoe wordt op dit vlak een sociaal verantwoord beleid uitgestippeld dat rekening houdt met sociale verscheidenheid?

¹² Volgens artikel 5 van de wet op de leerplicht kan de politierechtbank ouders die de wet op de leerplicht overtreden, bestraffen met een geldboete of (bij herhaalde inbreuken) met een gevangenisstraf.

¹³ Artikel 3 van de wet op de leerplicht bepaalt dat het departement Onderwijs scholen die in gebreke blijven in de leerplichtopvolging, kan sanctioneren door de gedeeltelijke terugvordering van werkingstoelagen of werkingsmiddelen van het voorgaande schooljaar.

De raad stelt echter ook vast dat heel wat scholen ten aanzien van een bepaalde groep hardnekkige spijbelaars een gevoel van machteloosheid hebben en dat ze er, ondanks de beste inspanningen, niet in slagen om sommige leerlingen regelmatig te doen schoollopen. Deze machteloosheid draagt ongetwijfeld sterk bij tot de roep naar een meer sanctionerend optreden. De raad twijfelt er echter aan of een sterker repressief optreden bijdraagt tot de oplossing van het spijbelprobleem. Hij vraagt daarom dat er maatregelen worden ingebouwd om het probleem van de hardnekkige spijbelaars, tegenover wie de scholen al hun middelen hebben uitgeput, efficiënt aan te pakken. Volgens de raad bestaan er op dit vlak voldoende wettelijke middelen en kunnen ze voor de scholen worden geconcretiseerd in de samenwerkingsprotocollen waarvan hier boven al sprake was. De raad is dan ook geen voorstander van het aanstellen van bijvoorbeeld een spijbelambtenaar of spijbelrechter.

De raad merkt ook op dat een meer repressief optreden kan leiden tot een nieuwe toename van het aantal doktersattesten en dat vooral sociaal zwakkere groepen getroffen zullen worden.

3 Advies

- 1 De raad is van oordeel dat het aanpakken van de spijbelproblematiek in de eerste plaats preventief en begeleidend moet gebeuren. Sanctionerend en repressief optreden kan maar wanneer alle andere middelen uitgeput zijn, mits men de nodige behoedzaamheid aan de dag legt en binnen het kader van een verantwoord sociaal beleid. De raad vindt ook dat een dergelijk optreden alleszins een meerwaarde moet bieden voor de betrokken leerlingen.
- 2 Scholen en CLB's moeten de aanpak van het spijbelprobleem structureel in hun werking inbouwen. Dat veronderstelt dat ze daarvoor het nodige personeel kunnen inzetten. Scholen en CLB's verwachten dan ook dat ze van de overheid voldoende middelen ter beschikking krijgen om een efficiënt spijbelbeleid uit te bouwen. De raad vindt dat er in dit opzicht een tegenstrijdigheid bestaat tussen enerzijds de vraag naar een goede spijbelbegeleiding en anderzijds de aangekondigde besparingen.
- 3 De uitbouw door de scholen van goede netwerken, veronderstelt onder meer een goede samenwerking van de scholen en de CLB's met welzijn, gezondheid, parketten en politie. De raad vindt dat deze samenwerkingsverbanden best worden vastgelegd in protocollen. Hij vraagt dat de overheid het afsluiten van dergelijke protocollen ondersteunt en hierover overleg pleegt met de betrokkenen. De raad is geen voorstander van het instellen van een spijbelambtenaar of een spijbelrechter.
- 4 Om individuele leertrajecten en vormen van time out binnen de eigen school juridisch sluitend te maken, vraagt de raad dat het begrip 'regelmatige leerling' versoepeld wordt. Dit kan gebeuren door een aanpassing in de omzendbrief van 25 juni 1999 over de structuur en organisatie van het voltijds secundair onderwijs. Hierin zou verduidelijkt kunnen worden dat de school in het kader van spijbelpreventie voor bepaalde leerlingen een individueel leertraject kan uitwerken of een vorm van interne time out kan organiseren.
- 5 In bepaalde gevallen kunnen leerlingen worden doorverwezen naar een extern time out-project. De raad vraagt dat de overheid deze time out-projecten, evenals de bestaande alternatieven, evalueert en in kaart brengt. Hij vraagt de overheid ook om, in geval van positieve evaluatie, de nodige middelen ter beschikking te stellen om deze projecten uit te bouwen en te verspreiden.

- 6 De raad onderschrijft het bestaande systeem van de B-codes. Een juiste interpretatie van de gegevens over problematische afwezigheden veronderstelt evenwel een eenduidige en strikte toepassing van de B-code door de scholen. De raad vraagt daarom dat de overheid een eenduidige en operationele omschrijving van de B-code ondersteunt.
- 7 Medische attesten zijn belangrijke instrumenten voor het registreren van problematische afwezigheden. De raad stelt echter vast dat scholen het dikwijls moeilijk hebben om de waarde van sommige attesten in te schatten. Hij vraagt daarom dat onderzocht wordt of er op het vlak van medische attesten geen alternatieven bestaan om te komen tot een meer sluitende en sociaal verantwoorde regeling. De raad vraagt dat de overheid hierover overleg pleegt met de medische sector.
- 8 De raad vraagt aandacht voor de regionale verschillen in de spijbelproblematiek. Hij verwijst hierbij vooral naar de grootstedelijke problematiek. De raad vraagt dat de overheid een bijzondere inspanning doet in de regio's waar het spijbelprobleem uitgesproken sterk aanwezig is.
- 9 Een specifiek regionaal probleem is dat van Brussel waar, omwille van de communautaire situatie, een bepaalde groep leerlingen noch door de Vlaamse Gemeenschap noch door de Franse Gemeenschap worden geregistreerd. De raad vraagt dat er op dit vlak overleg plaatsvindt tussen beide gemeenschappen om te voorkomen dat er jongeren omwille van bestuurlijke hiaten tussen de plooiën van de leerplicht vallen.
- 10 De raad stelt vast dat er voor het probleem van het absoluut schoolverzuim geen eerstelijns hulp bestaat, aangezien de betrokken leerlingen nergens zijn ingeschreven, en dat er geen sluitende regeling bestaat om deze leerlingen te registreren en te begeleiden. De raad vraagt dat de overheid met betrekking tot deze problematiek een integraal en sluitend begeleidingstraject uittekent. Met sociale organisaties en parketten kan worden afgesproken op welke manier men best remediërend kan optreden. Indien de inschrijving van deze jongeren in een school problematisch blijkt, kan men de LOP's hierin een rol toebedelen.

De Raad Secundair Onderwijs keurde dit advies unaniem goed 26 april 2005. Er waren 17 stemgerechtigde leden aanwezig.

Robert Lenaerts
secretaris

Patrick Weyn
voorzitter

II. SCHRIFTELIJKE ADVIEZEN

Advies van het Kinderrechtencommissariaat

datum 27-03-2006

volgnr. 2005-2006/09

Advies

Aanpak van spijbelen in het licht van het recht op onderwijs

Advies van het Kinderrechtencommissariaat bij de nota “Een sluitende aanpak voor spijbelen en schoolverzuim” van minister Vandenbroucke, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming.

Commissie voor Onderwijs, Vorming, Wetenschap en Innovatie

Kinderrechtencommissariaat

Leuvenseweg 86

1000 Brussel

tel.: 02-552 98 00

fax: 02-552 98 01

kinderrechten@vlaamsparlement.be

www.kinderrechten.be

1 Algemene overwegingen

Hieronder volgen de bedenkingen van het Kinderrechtencommissariaat bij de nota van minister Vandenbroucke “Een sluitende aanpak voor spijbelen en schoolverzuim” voor de hoorzitting van 28 maart 2006 in de commissie voor Onderwijs, Vorming, Wetenschap en Innovatie. Het Kinderrechtencommissariaat werd door de commissie verzocht een advies in te dienen. Dit advies dient dan ook samen gelezen te worden met voormelde nota.

In een eerste deel geven we bedenkingen bij het eerste deel van het plan, waarin vooral de problematiek geschetst wordt. In een tweede deel gaan we dan in op de 12 actiepunten die door de minister in het plan aangekondigd werden.

Centraal staat het recht op onderwijs van de minderjarige en de verantwoordelijkheid van het beleid en de scholen om daarvoor in te staan. We verwijzen hier ook naar de tussenkomst van het Kinderrechtencommissariaat tijdens de hoorzitting rond spijbelen van 28 april 2005¹. Ook in dit advies wordt eenzelfde lijn aangehouden.

1.1. 99% spijbelt niet

Een spijbelactieplan dreigt de indruk te wekken dat spijbelen het grootste probleem van het onderwijs is. Het voedt het negatieve beeld dat tal van leerlingen en hun ouders zich te weinig inspannen om dagelijks op school te zijn. Kijk je naar de cijfers, dan zie je echter dat bijna alle leerlingen – 99% – erin slagen om dagelijks op school aanwezig zijn.

Het Kinderrechtencommissariaat ontkent niet dat er in sommige scholen of studierichtingen problemen zijn. We onderschrijven ook de intentie van de minister om ervoor te zorgen dat leerlingen niet zonder diploma de school verlaten.

Toch willen we ook benadrukken dat het in Vlaanderen globaal gezien wel meevalt met het spijbelgedrag van leerlingen. We menen dat een aanpak van spijbelen moet vertrekken van de vraag waarom er gespijbeld wordt. Op dieperliggende oorzaken moet worden ingewerkt².

1.2. Rechten ‘op’ maar ook ‘in’ het onderwijs

Artikel 28 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind garandeert het recht op onderwijs en de nodige begeleiding.

Tezelfdertijd stelt artikel 28 ook dat de overheid alle andere rechten in het Verdrag binnen het onderwijs moet verzekeren. Bijvoorbeeld: in zijn relatie met leerlingen moet de overheid het belang van het kind laten primeren (art. 3) en moet ze rekening houden met de mening met het kind (art. 12), zijn recht op informatie

¹ We verwijzen hier ook naar ons advies over spijbelen dat in de commissie Onderwijs op 28 april 2005 werd voorgesteld. (*Parl. St.*, VI. Parl. 2004-2005, nr. 327/1, p. 43). Dit advies is ook terug te vinden op www.kinderrechten.be (klik op Documenten en daarna op ‘Beleidsadviezen’).

Zie ook het advies van de Vlaamse Onderwijsraad van 26/04/2005 (RSO/RLE/ADV/011) en het standpunt van de Vlaamse Scholierenkoepel op www.vsknet.be.

² Niet elke leerling spijbelt uit vrije wil of uit onwil om te leren. Achterliggend kunnen uiteenlopende problemen een rol spelen zoals gepest worden of een leerstoornis die voor teveel hindernissen zorgt. We weten ook dat als een leerling in het kader van tuchtmaatregel definitief uitgesloten wordt, die soms niet op een andere school ingeschreven raakt.

(art. 13), zijn vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst (art. 14), zijn privacy (art. 16).

1.3. De spijbelaar aan het woord

Raadpleeg je onderzoek waarin de spijbelende leerlingen zelf aan het woord komen, dan komen het schoolklimaat, problemen thuis en groepsdruk als de drie grootste clusters van oorzaken naar voor. Een saai aanbod, schoolorganisatie, -klimaat, -regels, -moeheid, gebrek aan begeleiding en gebrek aan welbevinden op school zijn de oorzaken die spijbelende leerlingen zelf aangeven.

1.4. Positief schoolklimaat

In het spijbelactieplan vinden we verhoudingsgewijs maar weinig acties die direct inspelen op een positieve aanpak van het schoolklimaat. Actie 3 is bedoeld om een positief schoolklimaat te ondersteunen. Spijtig genoeg vertaalt dit zich niet in zaken als kwaliteitscriteria en duidelijke acties om deze criteria schoolspecifiek te vertalen, in kwaliteitscriteria voor een verder doorgedreven leerlingenbegeleiding, in een uitvoering van het participatiedecreet of in het invoeren van een leerlingenstatuut.

Als Kinderrechtencommissariaat kijken we uit naar een nota die een positief, democratisch, participatief en leerling-gericht schoolklimaat uittekent en stimuleert.

1.5. Rechten van minderjarigen in de Integrale Jeugdhulp

De minister is voorstander van een globale ondersteuning van leerlingen die spijbelen omwille van problemen thuis. Hij wil deze leerlingen niet aan hun lot overlaten. Hij wenst de context van deze leerlingen te ondersteunen zodat het recht op onderwijs verzekerd en/of hersteld wordt. Zowel de acties die pleiten voor een nauwere samenwerking met welzijn, en meer specifiek met de jeugdhulporganisaties in de Integrale Jeugdhulp als de structurele ondersteuning van time-out projecten illustreren dit.

Toch mist het Kinderrechtencommissariaat hier de link met het decreet inzake de rechtspositie van de minderjarige in de Integrale Jeugdhulp. Indien de link naar de Integrale Jeugdhulp gelegd wordt, moeten ook de bepalingen van het decreet inzake de rechtspositie van de minderjarige in de Integrale Jeugdhulp mee vertaald worden in het hulpaanbod voor spijbelaars. Zo zal o.m. gekeken moeten worden hoe men de principes inzake instemming met de geboden hulp, inzake leeftijdsgrenzen, inzake privacy enz. zal moeten toepassen.

1.6. Rol van de Lokale Overlegplatforms (LOP)

In het spijbelactieplan worden de Lokale Overlegplatforms aangesproken om het spijbelprobleem tegen te gaan. Actie 2, 5, 6, 9 en 12 omschrijven de taken die de LOP's in het spijbelbeleid mogelijks kunnen opnemen.

Inhoudelijk heeft het Kinderrechtencommissariaat geen probleem met deze functie-uitbreiding van de LOP's. Maar we stellen ons wel de vraag waarom dit zijdelings in een nota over spijbelen gebeurt.

De hoofdopdracht van de LOP's kadert immers in het beleid rond inschrijvingen en gelijke kansen. Als er voor LOP's extra opdrachten zoals inzake spijbelen aan toegevoegd worden, moet ook duidelijk gemaakt worden of zij daarvoor gemandateerd worden en moet nagegaan worden of ze daar voldoende expertise en draagkracht voor hebben in de gegeven omstandigheden.

2 Reflecties bij de voorgestelde acties

2.1. Gerichte informatiecampagne over spijbelen

Leerlingen (en hun ouders) hebben niet alleen recht op informatie over het spijbelbeleid van hun school maar ook recht op informatie over hun rechten in, op en door onderwijs. Duidelijke informatie over hoe en waarom aanwezigheid gecontroleerd wordt, wat de maatregelen bij spijbelen zijn... maken daar deel van uit.

Informeer niet alleen de ouders en professionals maar ook de leerlingen zelf.³ Het zijn tenslotte de leerlingen die samen met het onderwijzend personeel dagelijks 'school maken'.

2.2. Betere registratie

Registratie is een belangrijk instrument in de aanpak van het spijbelgedrag. Maar over de wijze waarop geregistreerd wordt, moeten de leerlingen wel ingelicht worden.

2.3. Positief schoolklimaat ondersteunen

We steunen de aandacht van de minister voor een positief en democratisch schoolklimaat. Scholen kunnen niet genoeg gestimuleerd worden om het eigen schoolklimaat – samen met de leerlingen – kritisch te analyseren en indien nodig bij te sturen.

Screening en bijsturing van de lerarenopleiding, het ter beschikking stellen van materiaal, vorming en scholing, zelfevaluatie met, indien nodig, inbreng van begeleidingsdiensten zijn acties in de goede richting.

Toch stellen we ook enkele vragen bij dingen die we onvoldoende terug vinden. Worden de leerlingen voldoende betrokken in het samen school maken? Zijn de klassen niet te groot? Worden er in deze materie kwaliteitshandboeken gehanteerd? Hoe kan vanuit de inspectie toegezien worden op een positief schoolklimaat? Hoe worden de ervaringen van "good practices" gedeeld? Hebben de leerlingen voldoende begeleiding, waar ze in vertrouwen beroep op kunnen doen?

We herhalen dat een positief schoolklimaat met een doorgedreven participatiecultuur gepaard moet gaan. Professionele en methodische ondersteuning is hierbij zeker geen overbodige luxe⁴. Een integraal leerlingenstatuut evenmin. Ondersteuning en leerlingenstatuut vormen onmisbare peilers voor een participatieklimaat dat verder kan gaan aan de louter formele participatiekanalen, zoals die nu decretaal geregeld zijn.

³ Goede informatie is aan de doelgroep aangepast. Zo zijn er scholen die hun schoolreglement in een toegankelijke taal meegeven met de leerling en regelmatig duidelijk maken welke afspraken op school gelden, bijvoorbeeld inzake aanwezigheid en examens. Zo weten leerlingen wat er van hen verwacht wordt.

⁴ We verwijzen hier naar onze vraag om werk te maken van het Expertisecentrum. We kunnen niet akkoord gaan met een geplande evaluatie van het Participatiedecreet wanneer door het ontbreken van deze belangrijke peiler de uitvoering ervan geen optimale kansen heeft gehad.

2.4. Duidelijke afspraken tussen scholen en CLB

Op schoolspecifiek niveau waarderen we de aandacht voor duidelijke en concrete afspraken tussen de school en het CLB. Maar we wensen hier opnieuw het recht op informatie van de leerlingen te benadrukken. Leerlingen horen goed en op tijd te weten op welke manier en met welke vragen zij op een CLB beroep kunnen doen. Ze moeten ook weten wat het aanbod van het CLB precies inhoudt en hoe het CLB met de gestelde hulpvraag omgaat.

Daarnaast pleiten we voor een verbetering van de begeleidingen door het CLB.⁵ We blijven geloven dat het garanderen van het recht op onderwijs meer succes oogst in een context van begeleiding dan in de context van sanctionering.

Bovendien zien we in het kader van de opdracht van het CLB nog een taak weggelegd voor de vertaling van de principes van het decreet rechtspositie van de minderjarige in de Integrale Jeugdhulp naar de praktijk toe. We vragen dat de principes inzake de sleutelleeftijd van 12 jaar, de instemmingsvereiste van de minderjarige en de privacybescherming binnen het hulpaanbod van het CLB worden toegepast.

2.5. Leerlingen en ouders nauw betrekken bij opvolging leerplicht

Participatie van leerlingen in het ‘samen school maken’ is een recht van alle leerlingen. Daar hoort vanzelfsprekend ook de betrokkenheid in het spijbelbeleid van de school bij. Het participatiedecreet moedigt scholen aan om van deze betrokkenheid werk te maken.

We merken echter dat in de nota uitsluitend intermediairen worden aangesproken. De acties richten zich tot de LOP's, de Jo-jo's, ervaringsdeskundigen, brugfiguren en de koepels van ouderverenigingen.

Concrete acties die gericht zijn tot het schoolpersoneel, de ouders en de leerlingen beperken zich spijtig genoeg tot de aanmoediging van de scholen om de leerlingen en hun ouders beter te informeren. Een goed inschrijvingsbeleid, informatieve ouderavonden, informatie over leerplichtopvolging in een begrijpelijke taal zijn stappen in een goede richting, maar het “betrekken” van ouders en leerlingen zou meer moeten omvatten dan enkel het “bereiken” ervan.

2.6. Doelgroepenbeleid

— Kleuters

Kleuters vallen niet onder de leerplicht. We menen dat er niet de indruk gewekt mag worden dat het spijbelbeleid ook voor hen geldt. Daarom vinden we het gepaster om kleuters buiten deze nota te laten.

De discussie over de effecten van het tijdig instappen en het regelmatig volgen van het kleuteronderwijs verdient een afzonderlijk debat.

— Deeltijds onderwijs

We maken fundamenteel bezwaar tegen de voorgestelde sanctie van loonsvermindering bij onwettige afwezigheid op school. Worden hier geen verschillende prestaties en verplichtingen tegen elkaar afgewogen? Het loon is een

⁵ Kritische reflectie over de kwaliteit en de successen van de geboden begeleiding is niet evident. Zie ONDERWIJSINSPECTIE, *Onderwijsspiegel 2003-2004*, Departement Onderwijs, Brussel, 2004. p. 58.

tegenprestatie voor de geleverde arbeid op de werkplaats. Loon kan ons inziens niet in mindering worden gebracht op grond van onwettige afwezigheid op school. We geven de voorkeur aan constructieve sancties die bijdragen tot een betere realisatie van het recht op onderwijs, eerder dan sancties die de leerling nog verder van de school laten wegdrijven. Een sanctie kan bovendien nooit de schending van een ander recht inhouden.

— Minderjarigen in de residentiële hulp

We waarderen de bekommernissen van de minister voor het recht op onderwijs van leerlingen in de residentiële hulpverlening. Een vlotte informatiewissel tussen de school en de instellingen van het Vlaams Fonds of de Bijzondere Jeugdzorg versterken deze alertheid.

Het Kinderrechtencommissariaat maakt zich, samen met de minister, zorgen om de leerlingen 'met een manifeste leerbaarheid' die toch in de voorzieningen voor niet-schoolgaanden verblijven. Ook zij moeten hun leerrecht waargemaakt zien. We geloven dat een inclusief beleid hier betere garanties inhoudt om voor deze minderjarigen het recht op onderwijs te garanderen. We stellen ons ook de vraag of deze specifieke doelgroep in een spijbelnota thuishoort. Aan deze leerlingen kan namelijk toch niet verweten worden dat ze niet op school aanwezig zijn?

2.7. Medische attesten

Het correct afleveren en invullen van een medische attest is een zaak voor elke arts die zijn beroep en deontologie ernstig neemt. Kunnen acties om problemen in deze materie aan te pakken niet beter in overleg met de Orde der Geneesheren worden uitgewerkt?

2.8. Samenwerking Onderwijs – Welzijn

Spijbelen kan samengaan met problemen thuis. De minister wil een spijbelende leerling dan ook niet uitsluitend als spijbelaar benaderen. Hij wenst ook oog te hebben voor de andere problemen waarmee deze leerlingen kampen. Hij wil hen steunen in het dragen van deze problemen.

Deze globale aanpak vertaalt de minister in volgende concrete acties:

- het CLB in de netwerken rechtsreeks Toegankelijke Hulp ondersteunen;
- spijbelen en schoolverzuim meer op de agenda van Integrale Jeugdhulp plaatsen;
- een vlottere informatie-uitwisseling tussen school, CLB en hulpverlening bewerkstelligen.

We steunen deze optie van een globale ondersteuning van leerlingen die naast een problematische afwezigheid nog tal van andere problemen moeten dragen. Een globale ondersteuning heeft immers oog voor de context van de leerling. Maar we hebben wel bedenkingen bij de manier waarop deze globale aanpak in concrete acties wordt vertaald.

We menen dat jeugdhulp HULPverlening voor problematische opvoedingssituaties moet blijven. Niet elk spijbelgedrag moet dan ook aanleiding geven voor een tussenkomst van de Integrale Jeugdhulp.

De voorgestelde informatie-uitwisseling tussen de school, het CLB en andere jeugdhulpactoren moet niet alleen het beroepsgeheim van de CLB medewerker respecteren, maar ook de geheimhoudingsplicht van alle personen die hun medewerking verlenen. De aandacht voor het beroepsgeheim en discretieplicht van alle betrokken hulpverleners dient gekaderd en verzekerd te worden door middel van sluitende samenwerkingsprotocollen. Daarnaast moet hierbij ook

aandacht zijn voor de bescherming van de privacy van de spijbelende minderjarige. Binnen de Integrale Jeugdhulp put die namelijk rechten uit het decreet inzake de rechtspositie van de minderjarige in de Integrale Jeugdhulp.

2.9. Projecten op maat bij ernstige problemen

We moedigen de structurele ondersteuning van de 'time-out' projecten aan. Ook de extra financiële ondersteuning van het herstel gericht overleg (Hergo)⁶ die de minister in zijn toespraak van 15 februari 2006⁷ toelicht is een stap in de goede richting.

2.10. Streng als het moet?

Bij voorrang vragen we aandacht voor begeleiding en positieve acties. Van (streng) bestraffen kan pas sprake zijn wanneer alle andere maatregelen gefaald hebben en wanneer elke samenwerking tussen ouders, leerling en school onmogelijk geworden is. Ook dan dient voorzichtig en constructief gewerkt te worden. Louter bestraffen of vervolgen zal doorgaans geen resultaten bieden op het vlak van een betere onderwijssituatie. Het Kinderrechtencommissariaat is geen voorstander van spijbelambtenaren en/of -rechters⁸.

In het kader van de leerplichtwetgeving⁹ zijn de ouders en niet de leerling zelf aansprakelijk. De vraag is dan hoe de 'onwil van de ouders' onderzocht wordt, waar die onwil aan te wijten is, wie over de onwil beslist en wanneer een gerechtelijke vervolging opportuun en effectief zou zijn. In extremis kan de politierechter wel gevat worden.

We verzetten ons met klem tegen het vatten van de Jeugdrechtbank en tegen de overweging inzake het ontzetten uit het ouderlijk gezag¹⁰. Dit lijken ons echt geen maatregelen die tot een oplossing van de spijbelproblematiek bijdragen.

2.11. Lokaal beleid

De minister wenst dat de lokale overheden zich meer inzetten om de spijbelproblematiek aan te pakken. Via bilaterale gesprekken, overleg tussen de lokale politiediensten, het OCMW en/of projecten wil hij spijbelen op de lokale agenda krijgen.

We hopen dat hierbij vooral de sensibilisering, de preventie en de begeleiding centraal zal staan. We vragen ook waakzaamheid bij een te verregaande

⁶ Time-out projecten komen tegemoet aan de nood tot individuele begeleiding bij leerlingen met een verstoorde schoolrelatie.

Het herstel gericht overleg geeft aan de leerling de mogelijkheid om zijn verhaal achter zijn spijbelen samen met andere betrokkenen te bespreken. Samen met de leerling zoeken betrokkenen uit hoe zijn/haar 'recht op onderwijs' kan hersteld worden.

⁷ 'Vanaf 1 september 2006 maakt ik middelen vrij om Hergo op iets bredere schaal te toetsen in de scholen, in 2006 94.000 euro en vanaf 2007 374.000 euro'. CongresGEWELDig – "Warme en sterke scholen zijn het beste recept tegen geweld", Toespraak Frank Vandenbroucke, Vlaams minister van Onderwijs en Vorming, Koning Elisabethzaal Antwerpen, 15 februari 2006.

⁸ VLOR, Advies over spijbelen en absoluut schoolverzuim in het secundair onderwijs, 26 april 2005 (RSO/RLE/ADV/), p. 8. Ook de VLOR kant zich tegen spijbelambtenaren en spijbelrechters op grond van het argument dat "een meer repressief optreden kan leiden tot een nieuwe toename van het aantal doktersattesten en dat vooral sociaal zwakkere groepen getroffen zullen worden".

⁹ Wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, B.S. 6 juli 1983.

¹⁰ De ontzetting uit het ouderlijk gezag is een zeer extreme maatregel die slechts uitzonderlijk wordt toegepast. Zelfs in gevallen van ernstige mishandeling gaan jeugdrechtbanken uiterst omzichtig om met deze maatregel.

samenwerking. Hulpverlening, politionele en gerechtelijke diensten hebben allen hun eigen opdrachten, doelstellingen, methodieken, werkingsprincipes en deontologie. Dit kan niet zonder meer op één hoop gegooid worden. Ook hier pleiten we voor subsidiariteit: laat eerst de begeleiding en de hulpverlening aan het werk vooraleer politioneel op te treden. Het blijft ook onduidelijk hoe de rol van de OCMW's hier ingevuld zou moeten worden.

2.12. Totale en snelle controle op leerplicht

In actie 12 duidt de minister acties die bijdragen tot een snellere en efficiëntere informatie-uitwisseling over de (niet) ingeschreven leerlingen. Leerlingen die niet ingeschreven zijn moeten binnen de drie eerste schooldagen in kaart worden gebracht. Ook leerlingen die tijdens het schooljaar worden uitgeschreven moeten gevolgd worden.

We scharen ons achter deze grotere alertheid. Ook leerlingen die zich nergens kunnen inschrijven, worden op deze manier sneller in kaart gebracht. Samen met het LOP en overleg tussen scholen kunnen deze leerlingen toch nog een school vinden. Ook hier is duidelijke informatie over het aanbod van het CLB en van het LOP nodig.

We stellen ons wel de vraag of scholen deze snelle verwerking administratief in orde kunnen krijgen.

Ook hier pleit het Kinderrechtencommissariaat voor een zeer voorzichtig omgaan met deze gegevens naar justitie en politie.

3 Advies van het Kinderrechtencommissariaat

3.1. Schoolklimaat en leerlingenstatuut

Elke spijbelaanpak moet vertrekken vanuit het recht op onderwijs. Prioritair zijn de zorg voor een warm, participatief, democratisch en leerling-gericht schoolklimaat, waarin niet enkel het recht op onderwijs maar ook alle rechten in het onderwijs een plaats krijgen. We denken dan bijvoorbeeld aan recht op inspraak, recht op informatie, recht op bescherming tegen geweld, recht op zorg, recht op privacybescherming.

3.2. Voorrang voor preventie en begeleiding

Het is de verantwoordelijkheid van de school om actief werk te maken van een zo groot mogelijke leefbaarheid van de school en een zo hoog mogelijk welbevinden van de leerlingen. Afwezigheden zo correct mogelijk registreren is voor de spijbelpreventie één onderdeel; daar ook op een leerling-gerichte manier mee omgaan is een andere zaak.

Spijbelgedrag kent diverse oorzaken en dient op een aangepaste manier beantwoord te worden. Verder investeren in leerlingenbegeleiding, niet enkel inzake spijbelen maar ook inzake het fungeren als vertrouwenspersoon en het bieden van goede studieoriëntering biedt meer kansen voor het garanderen van recht op onderwijs dan het overgaan naar sanctioneren.

3.3. Link naar Integrale Jeugdhulp

De link naar de Integrale Jeugdhulp is positief. Maar tegelijk moet het decreet rechtspositie binnen het aanbod van het CLB uitwerking krijgen. Knelpunten inzake leeftijdsgrenzen, vereiste van instemming en privacybescherming dienen uitgeklaard te worden.

Naast de hulpverlening wordt ook samenwerking met politie en justitie voorgesteld. Gezien de eigenheid van de hulpverlening dient men hier zeer omzichtig te werk te gaan. Om de eigen positie van elk van de partners te waarborgen zijn zeer duidelijke afspraken vereist, met name voor de bescherming van het beroepsgeheim.

3.4. Sancties als ultimum remedium

Het opleggen van sancties moet uitzonderlijk zijn. Sancties moeten bovendien constructief en proportioneel zijn. Ze mogen ook geen schending van andere rechten inhouden.

Een sanctie als het inhouden van loon (terwijl wel werk geleverd werd) leidt niet naar meer 'leergerichtheid'. Ontzetting uit het ouderlijk gezag staat, zelfs in gevallen van zwaar problematisch spijbelen, niet in proportie tot het laakbaar gedrag.

III. GEDACHTEWISSELING VAN 20 APRIL 2006

A. Opmerkingen en vragen van de leden

Mevrouw *Kathleen Helsen* stelt dat het uitgebreide actieplan heel wat goede voorstellen bevat. Ze wil enkele algemene bedenkingen formuleren om vervolgens in te gaan op enkele actiepunten.

Belangrijk is dat er aandacht is voor preventie, oplossingen en straffen. Preventie moet voorkomen dat nog meer leerlingen afhaken. Preventie moet alle kansen krijgen. In actie drie over het ondersteunen van een positief schoolklimaat wordt verwezen naar een goede aanpak en opvang van leerlingen. De overheid wil dat de scholen een positief schoolklimaat uitbouwen. Dat veronderstelt bijkomende inspanningen van scholen met problematische spijbelaars. Zonder bijkomende inspanningen zal er niet veel veranderen. Op dit ogenblik nemen zowel scholen als CLB's initiatieven. De overheid moet scholen en CLB's voldoende ruimte geven. Het plan verduidelijkt niet welke bijkomende steun de overheid zal leveren.

Het plan besteedt geen aandacht aan studiekeuze- en schoolloopbaanbegeleiding. Een verkeerde studiekeuze of een gebrekkige schoolloopbaan ligt vaak aan de basis van spijbelen. We moeten de huidige studiekeuzebegeleiding evalueren om vroegtijdig afhaken en ongekwalificeerde uitstroom te voorkomen.

Naast preventie zijn volgens mevrouw Helsen oplossingen belangrijk. Daartoe moeten zowel scholen als CLB's de kans krijgen expertise te ontwikkelen. Ze moeten de kans krijgen medewerkers in te zetten voor de begeleiding van hardnekkige spijbelaars. Scholen en CLB's zullen grote inspanningen moeten leveren om hardnekkige spijbelaars weer op de schoolbanken te krijgen. Hebben scholen en CLB's ruimte om meer te doen dan vandaag? De VLOR verwijst in zijn advies naar de besparingen in het secundair onderwijs. Het basisonderwijs heeft meer ruimte om aandacht te besteden aan leerlingen. Mevrouw Helsen benadrukt het belang van deze opmerking.

Scholen moeten over juridische mogelijkheden beschikken om flexibele leertrajecten uit te werken voor deze leerlingen. Ondanks het feit dat dit op beide hoorzittingen werd gevraagd, is dat niet uitgewerkt in het actieplan. Scholen zijn beperkt in hun mogelijkheden. Langdurig afwezig zijn moeten de kans krijgen zich opnieuw te integreren in de groep om

hun leerachterstand in te halen. Vandaag is het voor scholen juridisch onmogelijk om deze leerlingen een tijdelijk, flexibel en individueel leertraject aan te bieden. Tijdens de hoorzitting is gevraagd om het begrip 'regelmatige leerling' in die zin aan te passen.

Het plan biedt geen oplossing voor leerlingen die in geen enkele school zijn ingeschreven. Deze leerlingen worden door geen enkele instantie begeleid. De LOP's moeten informatie verzamelen over leerlingen die nergens zijn ingeschreven. Deze leerlingen moeten volgens de spreekster echter zo snel mogelijk begeleid worden. Die verantwoordelijkheid moet toegewezen worden aan de CLB's. Aan de basis van spijbelen ligt een probleem dat zonder begeleiding niet opgelost kan worden.

Mevrouw Helsen is het volledig eens met actie tien. Als zowel school als CLB al inspanningen hebben geleverd, wordt het dossier doorverwezen om na te gaan of straffen gepast is. CLB en school moeten actief zijn op pedagogisch vlak. Zij zijn niet geschikt om juridisch op te treden.

De spreekster is het niet eens met de voorstellen om leerlingen uit het deeltijds onderwijs financieel te straffen als zij geen voltijds engagement aangaan. Ze twijfelt aan het gunstige effect van deze maatregel. Het is onaanvaardbaar dat het loon van de leerlingen uit het deeltijds onderwijs wordt ingehouden. CD&V staat volledig achter de keuze om jongeren te motiveren regulier te werken. Jongeren die bereid zijn te werken maar niet gemotiveerd worden om school te lopen, mogen niet gestraft worden door hun loon in te houden. Positief gedrag moet beloond worden. Dit actieplan bestraft het positieve gedrag. Jongeren die school lopen maar niet werken, worden bovendien evenmin gestraft. De overheid moet deze moeilijke groep stimuleren.

Mevrouw Helsen vraagt of de LOP's over voldoende draagkracht, middelen en ruimte beschikken om de bijkomende opdrachten uit te voeren. Ze vraagt ook hoe het probleem aangepakt zal worden in de gebieden zonder LOP. In de stedelijke gebieden wordt vaker gespijbeld, maar de maatregelen moeten ook nuttig zijn voor de landelijke gebieden.

Mevrouw Helsen wil dat in de informatiecampagnes ook aandacht wordt besteed aan luxeverzuim. De onderwijswereld vraagt uitdrukkelijk wat het standpunt van de overheid is over dit probleem. Tijdens de hoorzitting is voorts gebleken dat scholen nog steeds geen gebruik maken van de B-polis. In alle actiepun-

ten waar sprake is van overheidssteun voor scholen en CLB's, moet duidelijk gemaakt worden op welke steun scholen en CLB's precies kunnen rekenen. In het actieplan worden enkele doelgroepen vermeld. In de acties zelf niet. Er zijn geen specifieke maatregelen voor bijvoorbeeld woonwagengebieden of anderstalige nieuwkomers. Actie zes moet uitgebreid worden met specifieke doelgroepen.

Actie zeven gaat over afspraken met artsen over medische attesten. In een eerste fase kiest de overheid voor zelfregulering. In een latere fase zal worden onderzocht welke controle nog vereist is. Mevrouw Helsen wil een duidelijke timing.

Actie negen bepaalt dat alle lokale initiatieven voor hardnekkige spijbelaars geïnventariseerd zullen worden. De spreker vindt dat positief. De overheid zal projecten steunen die efficiënt en effectief zijn. Hoe zal dat aangepakt worden?

Acties 11 en 12 zijn erop gericht om samen met de gemeenten na te gaan welke rol zij kunnen spelen. Belangrijk is dat niet alleen overlegd wordt met de stedelijke gebieden, maar ook met de landelijke gebieden. De overheid moet op een gedifferentieerde manier steunen.

De heer *Dirk De Cock* spreekt zijn waardering uit voor de nota omdat er doelgericht wordt gezocht naar de oorzaken. Hij vindt het goed dat er tijdens de lerarenopleiding aandacht zal zijn voor spijbelen. Hij vraagt om daar ook aandacht aan te besteden tijdens de opleiding van de directieteams.

Er is meer aandacht nodig voor een uitdagend klas-klimaat en voor pedagogische vernieuwingen. Spij-belen kan het gevolg zijn van leerachterstand, maar ook van verveling omdat alles te eenvoudig is. Het basisonderwijs staat didactisch en pedagogisch gezien verder dan het secundair onderwijs.

Het doelgroepenbeleid moet worden uitgebreid. Ook voor kleuters zijn flexibele trajecten nodig. Het is beter dat kleuters slechts enkele dagen per week naar de klas komen dan helemaal niet. In dat kader pleit de heer De Cock voor kleuterspeelzalen.

Volgens de spreker wordt een groot deel van de verantwoordelijkheid doorgeschoven naar de LOP's. Het is zijn overtuiging dat de LOP's goed werk leveren in de centrumsteden. In de landelijke gebieden verloopt de werking eerder stug.

De heer De Cock pleit voor alternatieve straffen die de jongeren kennis laten maken met verschillende beroepssectoren, met vrijwilligerswerk of met het verenigingsleven. Hij vraagt ook of er een verband is tussen de late instapleeftijd in het kleuteronderwijs en spijbelen. Dat ouders hun kinderen pas op late leeftijd naar de kleuterklas sturen, kan wijzen op een matige interesse. Voor de kinderen uit de trekkende bevolking moet in de eerste plaats gedacht worden aan oplossingen in plaats van sancties.

Het watervalsysteem is vaak de oorzaak van spij-belen. De middenschool kan een oplossing bieden. Voorts benadrukt de spreker het belang van ouder-participatie en schoolopbouwwerk. Deze items komen niet echt voor in de nota, hoewel actie vijf bepaalt dat ouders en leerlingen betrokken moeten worden. In deze context wordt ook verwezen naar samenwerking met Welzijn.

In het kader van actie vier zullen gesprekken gevoerd worden over afspraken over preventie en controle die in beleidscontracten moeten staan. De spreker vraagt hoe ver deze afspraken precies zullen gaan. De meeste scholen beschikken over enige expertise. De heer De Cock pleit ervoor deze kennis uit te wisselen. Afsluitend verwijst de spreker naar Duitse en Italiaanse projecten.

Mevrouw *An Michiels* vindt het plan ambitieus maar vaag. Aangezien het plan snel moet worden inge-voerd, vreest ze dat scholen heel wat werk te wachten staat. Ze vraagt zich af of het de moeite loont om zoveel kosten te doen voor een eerder beperkte doel-groep. Ze verkiest te investeren in een algemene zorg-cultuur waarvan dit beleid een afzonderlijk deel is.

Ze vraagt zich voorts af of dit plan niet contrasteert met de eerder doorgevoerde besparingen. Worden de inspanningen die de scholen en CLB's zullen moeten leveren niet onderschat? Zullen ze daarvoor midde-len krijgen? Worden de inspanningen die scholen zich nu al getroosten naar waarde geschat? De bestaande expertise verzamelen en verspreiden kan scholen die nu nog aarzelen, ertoe aanzetten toch een gericht spijbelbeleid op te zetten. Volgens de spreker is dat in de huidige context niet eenvoudig. Zo zullen de aanwezigheden beter geregistreerd worden. De scholen moeten dat analyseren om er een beleid op te baseren. Op welke manier zullen de scholen daarin gesteund worden?

De controle op doktersbriefjes zal volgens mevrouw Michiels voor controversie blijven zorgen. Zonder concrete maatregelen zal men geen resultaten boeken. Is het overleg met de artsensyndicaten al gestart?

De spreeksters heeft bedenkingen bij de extra bevoegdheden voor de LOP's. De LOP's zijn niet overal uitgebouwd. Volgens mevrouw Michiels kan de scholengemeenschap afzonderlijke scholen helpen om een spijbelbeleid op te stellen. Expertise moet in de eerste plaats worden samengebracht in de scholengemeenschap.

In een aantal actiepunten wordt verwezen naar overleg met andere sectoren en naar het decreet op de integrale jeugdhulp. Hoe ver staat het overleg met de andere ministers in het algemeen en met minister Vervotte in het bijzonder? De overheid moet het overleg starten omdat de sectoren dat niet uit zichzelf zullen doen.

Het actieplan moet meer aandacht besteden aan luxeverzuim. De overheid moet ouders duidelijk maken dat luxeverzuim niet kan. Men moet nagaan over welke mogelijkheden de overheid beschikt om hiertegen op te treden. Systematisch te laat komen is ook spijbelen. In het actieplan wordt daar evenmin aandacht aan besteed.

Omdat het plan inschrijvingen beter wil controleren, zal de Vlaamse overheid afspraken maken met de Franstalige Gemeenschap over jongeren die schoollopen in het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest. De eerste contacten zijn al gelegd. Mevrouw Michiels vraagt een strakke timing en duidelijke resultaten. Ze vreest immers dat dit dezelfde weg zal opgaan als de Franstalige inspectie in het Franstalige onderwijs in de faciliteitengemeenten.

De heer *Werner Marginet* is het eens met de minister over zijn visie op het voltijds engagement voor deeltijds leerplichtigen. Een groot deel van deze jongeren is minder geïnteresseerd in de algemene vakken, en in de theorie over het specifieke vak. Ze zijn vaak enkel geïnteresseerd in het werken bij de werkgever zelf. Spijbelgedrag heeft mede te maken met het gebrek aan interesse voor de vakken maatschappijgerichte vorming.

De patroon, de werkgever van de leerlingen heeft een belangrijke pedagogische functie. Hij is meer dan de school zelf betrokken bij de begeleiding van de jongere. De leerling verblijft drie tot vier dagen per week bij de patroon, en slechts acht uur op school, name-

lijk vier lesuren maatschappijgerichte vorming en vier lesuren beroepsvorming.

De patroon betaalt een maandelijkse vergoeding voor het totale opleidingspakket. De lesdag maakt daar deel van uit. Indien op die dag gespijbel wordt, kan dat zware gevolgen hebben voor de patroon. Een groot deel van de basisopleiding gaat daardoor immers verloren. De patroon moet dat achteraf bijwerken. Daardoor kan hij minder de vruchten plukken van de arbeid van de leerling.

De minister stelt voor dat het loon zou worden verminderd in geval van spijbelen. De heer *Marginet* ondersteunt dat volledig. Heel wat patroons weigeren nu reeds om de leerling volledig uit te betalen, wanneer blijkt dat de leerling op school geregeld afwezig was.

Mevrouw *Anissa Tamsamani* noemt spijbelen een probleem, omdat de spijbelaar zijn of haar kansen vermindert, en de schoolwerking bemoeilijkt. Dit kan gevolgen hebben voor andere leerlingen.

Uit de hoorzittingen is volgens mevrouw Tamsamani gebleken dat spijbelen een complex en veelomvattend probleem is. Een sluitende aanpak is enkel mogelijk indien alle betrokkenen hun verantwoordelijkheid nemen. Het actieplan van de minister is dan ook zeer geslaagd. Het houdt rekening met de rechten en plichten van zowel ouders als leerlingen. Het vergt inspanningen van de overheid en de scholen. Er wordt eveneens een rol weggelegd voor ondersteunende instanties binnen het onderwijs en het wijst op de verantwoordelijkheden buiten het onderwijs.

De spreker heeft toch enkele opmerkingen. Bij de ondersteuning van scholen moeten volgens haar ook de scholengemeenschappen en de lokale onderwijsraden een rol kunnen spelen.

Het aanspreken van andere beleidssectoren mag volgens mevrouw Tamsamani nog explicieter en concreter gebeuren. Zeker waar het gaat om het formuleren van verwachtingen ten aanzien van de samenwerking met de sector van de hulpverlenings- en welzijnsvoorzieningen. De spreker is het op dit punt eens met de VLOR. Er moeten meer middelen worden geïnvesteerd vanuit deze sector, zodat er zich geen capaciteitsproblemen zouden voordoen.

Het parlementslid onderstreept dat het actieplan een integrale aanpak beoogt. Daarom wordt aandacht besteed aan acties die in eerste instantie gericht zijn

op bewustmaken en voorkomen. In tweede instantie aan begeleiden. En in laatste instantie aan sanctioneren.

Op het vlak van bewustmaking, is niet alleen maatschappelijke bewustmaking vereist. Ook scholen moeten worden gesensibiliseerd. Veel scholen beseffen onvoldoende dat een juiste registratie niet enkel nodig is om reglementair in orde te zijn met de financiering. Ze moeten de gegevens ook gebruiken voor preventieve acties.

De overheid moet de interne procedures van registratie, opvolging en controle op de leerplicht verbeteren. Door de vervroegde registratie geeft de overheid te kennen dat een schooljaar op 1 september aanvangt.

De overheid moet ook een signaal geven voor wat betreft het zogenaamde luxeverzuim. Verdoken schoolverzuim of spijbelen in de vorm van laattijdige inschrijvingen, zal niet langer zonder gevolg blijven. Leerlingen moeten zich van bij de start van het schooljaar kunnen organiseren.

De controle van alle leerplichtige leerlingen, in plaats van twee leeftijdsgroepen, maakt dat niemand meer tussen de mazen van het net kan glippen. De aanzienlijke versnelling van het controleproces zorgt ervoor dat er kort op de bal kan gespeeld worden en dat externe instanties sneller kunnen ingeschakeld worden. De overheid zal bij de hervorming van de interne procedures van de leerplichtcontrole wel zo veel mogelijk bijkomende administratieve belasting voor de scholen moeten vermijden.

Mevrouw Temsamani heeft geen problemen bij de sanctionerende maatregelen. Er worden slechts sancties opgelegd als alle andere maatregelen zonder resultaat zijn gebleven. Het gaat niet om een straf, maar wel om een gedwongen hulpverlening. De koppeling aan de vergoeding is een financiële prikkel en geen sanctie. Het voltijds engagement krijgt daardoor meer betekenis. Dit soort leerlingen is doorgaans gevoelig voor dit soort prikkels. Ervaringen in het buitenland leren dat financiële prikkels positieve effecten hebben op uitvalgedrag en/of studieprestaties. In het Education Maintenance Allowance Programme in het Verenigd Koninkrijk, werden positieve resultaten vastgesteld bij 16- tot 18-jarigen. Ook het Centraal Planbureau in Nederland wijst in dezelfde richting.

Ook voor de centra voor deeltijds leren en de werkgevers wijst deze nota erop dat het systeem van deel-

tijds leren en werken als een geheel wordt gezien, en dat beide componenten even belangrijk zijn.

Zij besluit dat het plan eventueel zou kunnen worden aangepast aan de opmerkingen die vandaag werden geformuleerd. Het moet echter vooruit gaan. Spijbelen is een belangrijk probleem.

De heer *Gilbert Van Baelen* wijst erop dat dit probleem samenhangt met andere thema's, zoals het watervalstelsel. Het gaat om dezelfde doelgroep. De spreker is tevreden over de nota van de minister en over zijn actieplan. De vraag is in welke mate de minister dit op dit ogenblik kan concretiseren op het veld. Het veld is zeer divers. Er bestaan grote verschillen tussen de grootstedelijke en de landelijke problematiek. Er rijzen vragen bij de timing voor de uitvoering.

Het gaat om een en-en-verhaal. Het gaat niet alleen om de school en de jongere. Spijbelen wordt een problematische schoolsituatie na 20 halve dagen of 30 halve dagen afwezigheid. Er zijn jongeren die nu voor zich uitmaken: "Oei, ik zit aan 26 dagen, en ik mag er maar 30 hebben". De heer Van Baelen is van oordeel dat er vroeger moet worden opgetreden, in plaats van de officiële definitie te volgen. In Antwerpen wordt bijvoorbeeld reeds opgetreden vanaf tien halve dagen.

De spreker is het er niet mee eens dat de planlast voor de scholen drastisch zal worden verhoogd bij een vroegere registratie. Hij vraagt wat er van de scholen wordt verwacht op de derde dag van het schooljaar. De heer Van Baelen meent dat scholen niet noodzakelijk bijkomende inspanningen zullen moeten leveren om iets te doen aan het spijbelprobleem. De spreker is ervan overtuigd dat een school die actief aan een zorgbeleid werkt, ook oog heeft voor deze specifieke doelgroep. Het is dus geen extra probleem.

De heer Van Baelen is het ermee eens dat scholen en CLB's onder een verplichte begeleiding moeten kunnen vallen indien er geen acties worden ondernomen. Deze begeleiding kan op een positieve wijze plaatsvinden. Hij is het ermee eens dat de procedures drastisch vereenvoudigd en verkort kunnen worden. Een jongere mag niet jaren op straat rondlopen, vooraleer er wordt opgetreden.

Het is de heer Van Baelen in de nota van de minister opgevallen hoe belangrijk een positief schoolklimaat wel is. De vraag rijst hoe de overheid het schoolklimaat kan verbeteren. 70 percent van de leerlingen geeft aan dat dit schoolklimaat de belangrijkste reden is om te spijbelen.

De heer Van Baelen is het eens met het voltijdse engagement dat de minister van iedereen vraagt. Niet alleen de overheid, maar ook scholen, leerlingen en werkgevers moeten dit engagement aangaan.

Sancties moeten volgens het parlamentslid een stok achter de deur blijven. Het is soms de enige mogelijke oplossing. In sommige gevallen volgen leerlingen niet langer de algemene vakken, omdat ze gaan werken in het zwart. Een voltijds engagement is zeer belangrijk, met het oog op de algemene ontwikkeling van de jongere. Indien men vindt dat dit niet noodzakelijk is, dan moet er gediscussieerd worden over de leerplichtleeftijd. Dat is een ander debat.

Van groot belang is volgens de heer Van Baelen de plaats van de LOP's. Er zijn positieve en negatieve ervaringen met deze LOP's. Ze kunnen een draaischijf worden waarbij alle actoren ervaringen uitwisselen over leerlingen en over hoe de actoren daarmee omgaan. Doordat bijvoorbeeld ook de OCMW's en het schoolopbouwwerk aanwezig zijn, is er ook informatie beschikbaar over de gezinssituatie van de jongeren. Deze LOP's moeten kunnen groeien, zodat ze ook op het vlak van spijbelen een belangrijke rol zouden kunnen vervullen.

De heer Van Baelen wijst erop dat de minister in zijn nota niet ingaat op de rol van de scholengemeenschappen. Dit is nochtans wel degelijk aangewezen.

Volgens de heer Van Baelen moet er ook rekening worden gehouden met de luxespijbelars.

Uit de hoorzittingen is het specifieke probleem gebleken van spijbelaars in de eerste graad van het secundair onderwijs. Er wordt een cultuur gecreëerd, die de leerling mogelijk meedraagt naar latere schooljaren.

De heer Van Baelen hoopt dat een en ander gedurende de volgende maanden op het terrein kan worden waargemaakt. Het kan niet dat de ongekwalificeerde uitstroom blijft stijgen, hoewel er meer middelen worden geïnvesteerd in allerlei zorgvormen. Het komt erop aan om de juiste doelgroepen te bereiken.

De heer *Ludo Sannen* verwijst naar de actiepunten acht tot tien. Het betreft een beperkte groep van zware spijbelaars. De minister heeft duidelijk gemaakt dat de oplossing voor deze leerlingen niet van hem alleen kan komen. Het gaat verder dan een probleem voor het onderwijs en het CLB. Het betreft een probleem van opvoedingsondersteuning dat veel breder is.

Opvoeden is een proces dat plaatsvindt binnen enkele jaren. Er wordt soms te weinig werk gemaakt van opvoedingsbegeleiding. Ouders moeten goed begeleid worden. De overheid moet soms in de plaats treden van de ouders, zeker waar het gaat om zware opvoedingsproblemen, die zich uiten in ernstig spijbelgedrag. Hierover moet overleg gepleegd worden met de minister voor Welzijn.

Ook residentiële hulpverlening buiten de bijzondere jeugdzorg en het Vlaams Fonds is volgens de heer Sannen noodzakelijk bij bepaalde opvoedingsproblemen. De overheid moet dwang kunnen uitoefenen om dit te realiseren. Het leven van een jongere kan op drie of vier jaar tijd fout lopen of in de juiste richting omgebogen worden. Bewustwording, ondersteuning en begeleiding volstaan niet. Daarom vraagt de heer Sannen een engagement van de minister van Welzijn. Misschien moet er opnieuw een minister van Opvoeding komen.

Mevrouw *Monica Van Kerrebroeck* is verheugd over de nota. Nu is het moment van de actie aangebroken. De nota is niet vrijblijvend, maar is erop gericht om echt werk te maken van een positief schoolklimaat.

Zij heeft wel enkele bedenkingen. Het opsporen van leerlingen is één zaak. De reactie daarop moet daar echter zo veel mogelijk bij aansluiten. Ouders moeten zo spoedig mogelijk worden verwittigd. Er moet kort op de bal worden gespeeld.

Mevrouw Van Kerrebroeck vraagt aandacht voor de kleine groep van concentratiescholen in grootsteden. Soms is er daar een zeer ongelijke schoolpopulatie. Ze heeft bijvoorbeeld ervaringen in een school in Gent waarbij er plots een grote toevloed was van kinderen van illegalen en asielzoekers, die – buiten hun schuld – vaak kampen met leerachterstand. Zij kunnen de kinderen uit de bestaande schoolgroep aansteken. Ze zorgen voor imitatiegedrag. Dit is weliswaar geen algemeen verschijnsel.

De spreekster meent dat sancties pas in allerlaatste instantie aangewezen zijn. Eerst moet werk worden gemaakt van preventie, van onderzoek, begeleiding en gesprekken. Als er sancties nodig zijn, dan moeten deze haalbaar zijn. Anders maakt men zich belachelijk.

Mevrouw Van Kerrebroeck is tegenstander van financiële sancties. De doelgroep heeft al weinig financiële middelen. Financiële bestraffing kan deze groep jon-

geren aanzetten tot zwartwerk. Dit drijft hen uit de school weg.

Zij wijst erop dat luxespijbelen vaak plaatsvindt wanneer vakanties naderen. Sommige ouders zullen opmerken dat kinderen de laatste dagen of zelfs weken voor de vakantie thuis gelaten worden, omdat leerkrachten moeten evalueren en delibereren. De vraag is of dat verantwoord is. Aan de ouders wordt als het ware de pap in de mond gegeven, om vroeger op reis te vertrekken. Deze houding van de ouders is weliswaar niet goed te keuren, maar zij hebben eigenlijk geen ongelijk om te kiezen voor een goedkoper ticket. Zij vindt het niet verantwoord dat leerlingen zo lang thuis moeten blijven. In dit verband zouden bepaalde experimenten, waarnaar de heer De Cock heeft verwezen, ter plaatse kunnen worden bestudeerd.

B. Antwoord van de minister

De heer *Frank Vandenbroucke*, vice-minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming bedankt de commissie, omdat ze een belangrijke aanzet heeft gegeven tot het voorliggende actieplan, via onder meer een ontwerp van resolutie en de organisatie van hoorzittingen. De minister is dan ook van plan om zo snel mogelijk met het actieplan naar de Vlaamse Regering te stappen. Er is nood aan een breed draagvlak op het terrein, maar ook in de politiek.

De minister wijst erop dat heel wat opmerkingen de nota aanvullen en licht corrigeren. De minister is van plan om de nota in dit licht aan te vullen en hier en daar aan te passen.

De opmerkingen van de parlementsleden waren zeer uiteenlopend. Spijbelen heeft dan ook betrekking op zeer veel verschillende aspecten van het onderwijs. De thematiek bevindt zich op het kruispunt van talrijke aandachtspunten binnen het onderwijsbeleid, en op het kruispunt van aandachtspunten binnen en buiten het onderwijs.

De minister onthoudt uit het debat vooral dat er aandacht dient te worden besteed aan twee essentiële aspecten van het spijbelbeleid, en meer in het algemeen van elk onderwijsbeleid. Ten eerste moet gezorgd worden voor een positief schoolklimaat. In de school moet er een luisterend oor zijn voor alle moeilijkheden. De school moet open staan voor de

jongeren en aansluiten bij hun wereld. Anderzijds moet duidelijk gemaakt worden waar de grenzen liggen. Er moeten minimale eisen vooropgesteld worden. Er moet kunnen worden opgetreden wanneer deze grenzen hardnekkig worden overschreden, en wanneer hardnekkig niet wordt voldaan aan de minimale eisen. In laatste instantie moeten sancties kunnen worden genomen.

Er is dus een dubbel perspectief. Enerzijds is er het positieve schoolklimaat dat jongeren moet aantrekken tot de school. Anderzijds moeten er sancties zijn. Een school moet zowel warm zijn voor haar leerlingen, als sterk.

De vraag rijst wat de overheid kan doen om scholen daarbij concreet te ondersteunen. Niet alles is concreet. Er is volgens de minister een soort spoorboekje opgesteld van zaken die hij wenst te bespreken. Zo is er bijvoorbeeld nog geen contact met huisartsen, maar de minister is van plan om met de huisartsen te bespreken wat er concreet kan worden gedaan.

Tijdens de gedachtewisseling kwam onder meer het probleem van de studiekeuze aan bod. Hierop wordt niet ingegaan. Nochtans is het noodzakelijk om zich goed te voelen in de school. De minister geeft echter aan dat hij binnenkort een nota over deze aangelegenheid zal voorleggen.

Hoe kan de overheid de scholen ondersteunen? Scholen mogen ondersteunen niet enkel begrijpen als meer middelen en omkadering krijgen. De ondersteuning moet er in de eerste plaats in bestaan dat andere actoren in de samenleving ook hun verantwoordelijkheid opnemen, bijvoorbeeld politie en Justitie. Er zijn betere afspraken nodig. De jeugdbeschermingscomités zouden spijbelen vlugger als een Problematische Opvoedingssituatie (POS) moeten omschrijven. De minister meent dat zijn collega voor Welzijn in dit kader een zeer belangrijke verantwoordelijkheid heeft.

Een tweede vorm van ondersteuning bestaat erin dat de overheid haar administratieve job beter moet uitoefenen, met name door controle op de leerplicht. Dit gebeurt vandaag, steekproefsgewijs, op een zeer ambachtelijke manier.

Er ligt een ambitieus plan voor, dat inderdaad nog niet in detail is uitgewerkt. Het plan gaat uit van de idee dat veel vroeger moet worden geregistreerd hoe het zit met de inschrijvingen, namelijk op de derde

dag van het schooljaar. Dit is geen bijkomende planlast. Het betreft immers een eenvoudige registratie, waarbij de naam en het rijksregisternummer van de leerling worden opgegeven. Met de informatie- en communicatietechnologie van vandaag moet het mogelijk zijn om een systeem uit te werken waarbij scholen zeer eenvoudig kunnen registreren wie er op de derde dag van het schooljaar is ingeschreven.

Op deze manier zal vlugger duidelijk worden wie niet of niet tijdig is ingeschreven. De minister zegt dat hij ook particuliere onderwijsinstellingen ertoe wil stimuleren om reeds de derde schooldag van het jaar te registreren wie is ingeschreven. Er moet ook samengewerkt worden met de Franstalige Gemeenschap om de vaststellingen gemakkelijker te laten verlopen bij taalgrensoverschrijdend verkeer van leerlingen. Er moeten afspraken gemaakt worden met de VVSG, om de samenwerking met gemeentebesturen en politiediensten te verbeteren. Aan de ouders zal niet eerst een gewone en dan een aangetekende, maar wel meteen een aangetekende brief worden gestuurd vanuit het departement Onderwijs.

De hele procedure moet gereduceerd worden tot enkele maanden. Bovendien moet ze betrekking hebben op alle kinderen en jongeren. Dit moet mogelijk zijn met behulp van de moderne ICT-middelen.

Deze maatregelen zijn een stap vooruit voor wat betreft het luxeverzuim. Dit probleem mag trouwens niet worden overroepen. Het betreft over het algemeen leerlingen die ingeschreven zijn, maar die afwezig zijn. Bij registratie op de derde schooldag wordt duidelijk wie er ingeschreven is, maar ook wie er is.

Luxeverzuim zorgt ook voor problemen op het eind van het jaar. De minister is het er met mevrouw Van Kerrebroeck over eens dat dit probleem te maken heeft met de wijze waarop scholen zich op het einde van het schooljaar organiseren. Het schooljaar wordt soms nogal ingekort door de school. Ouders en leerlingen vragen zich dan ook af waarom ze niet al op reis zouden vertrekken. De minister zal aandacht besteden aan dit probleem.

De minister sluit niet uit dat er op langere termijn elk jaar een elektronische registratie zou plaatsvinden van al wie zich inschrijft of reeds ingeschreven is. Het luxeverzuim zou zo nog efficiënter kunnen worden aangepakt.

De minister is het eens met de parlementsleden die bereid zijn om de LOP's het voordeel te gunnen van

de twijfel. Sommige LOP's zijn goed bezig, onder meer op het vlak van kleuterparticipatie. Ook op het vlak van de aanpak van het spijbelprobleem bestaan er goede voorbeelden. De minister wijst erop dat hij wel van plan is om de LOP-werking formeel te evalueren. De minister staat vrij positief ten aanzien van de LOP's, hoewel hij ook de tekortkomingen ervan inziet. De minister erkent dat er niet op alle plaatsen LOP's zijn, en dat bepaalde zaken in de onderwijsraad kunnen gebeuren.

Een terechte correctie die door alle parlementsleden is geformuleerd, is de rol van de scholengemeenschap. Een scholengemeenschap is wel niet netoverschrijdend. In grotere centra bestaan er bovendien binnen eenzelfde net verschillende scholengemeenschappen. Dit neemt niet weg dat het niveau van de scholengemeenschap wellicht ten onrechte verwaarloosd wordt in dit plan. De scholengemeenschap kan een belangrijke rol spelen op het vlak van preventie, via een goede oriëntering, maar ook op het vlak van remediëring en ondersteuning van de scholen.

Mevrouw Helsen heeft terecht opgemerkt dat in het plan niet wordt aangegeven of het de bedoeling is om scholen beter in staat te stellen om zelf op te treden met flexibele trajecten. In actie nummer negen wordt wel aangegeven dat het de bedoeling is om projecten op maat mogelijk te maken. Dit kan de vorm aannemen van een erkenning dat een leerling regelmatig ingeschreven blijft, ook al zit hij in een proces waarbij hij niet regelmatig de lessen op school volgt.

Er is momenteel onderzoek aan de gang over de evaluatie van projecten zoals 'time-out'. Effectiviteit betekent dat er moet worden nagegaan wat de resultaten zijn. Time-out moet structureel worden verankerd in het beleid. Er mogen echter wel kritische vragen worden gesteld bij de doelmatigheid. Hierover zijn er gesprekken aan de gang met de betrokken promotoren. Er lijkt voldoende bereidheid te bestaan om daar iets aan te doen.

De minister gaat in op de kritiek dat er te weinig aandacht wordt besteed aan leerlingen met een C-attest, terwijl dit een ernstige risicogroep is. De minister erkent dat dat het geval is. Hij gaat ervan uit dat de scholen die het C-attest uitreiken, de ouders van de leerling erop wijzen dat deze leerling een ernstig risico loopt. Het is logisch dat scholen en CLB's hieromtrent geresponsabiliseerd zouden worden. Zij zijn het die het attest uitreiken. Aan punt vier van de nota zou een stukje kunnen worden toegevoegd, waarin erop wordt gewezen dat er duidelijke afspraken moe-

ten worden gemaakt tussen CLB's en scholen over de opvolging van jongeren met een C-attest.

Er werd opgemerkt dat er te weinig aandacht besteed wordt aan de onzorgvuldigheid van scholen met betrekking tot de B-codes. De minister is het daarmee eens. Een en ander staat wel in het beschrijvend verhaal. In actiepunt twee van de nota kan worden aangegeven dat het correct omgaan met de B-codes een aandachtspunt moet blijven.

De minister heeft begrepen dat de heer Van Baelen het over de verplichte begeleiding van scholen die onvoldoende beleidsvoerend vermogen aan de dag leggen, met hem eens is. De VLOR kampt in dit verband nog met koudwatervrees. De minister vindt dat de overheid niet te tolerant mag zijn ten aanzien van een manifest falen. De overheid moet kort op de bal spelen. De pedagogische begeleidingsdiensten hebben daarbij een belangrijke rol. De pedagogische begeleidingsdiensten hebben daar eigenlijk niet negatief op gereageerd. Ze gaan er alleen van uit dat zij niet degene zijn die altijd zullen moeten begeleiden.

Minister Vandenbroucke verschilt van mening met mevrouw Helsen en de commissievoorzitter wanneer het over financiële straffen binnen de systemen van deeltijds leren en werken gaat. Er is een meningsverschil over de band die er moet zijn tussen werken en school. Beide hangen volgens de minister uitdrukkelijk samen. Anders is er niet langer sprake van deeltijds onderwijs en kunnen die jongeren net zo goed werken. Er is twintig jaar geleden beslist dat beide samenhangen. Alleen is dat nu onvoldoende het geval. De werkgevers gaan ervan uit dat de leerling nog gevolg wordt door een school en nog iets kan leren op een school of een centrum voor middenstandsopleiding. Overheid en werkgevers hebben een afspraak om ieder een deel van deze taak op zich te nemen. Daarom moet de overheid die jongeren duidelijk maken dat werken alleen niet volstaat en dat ze nog school moeten lopen.

Minister Vandenbroucke is verbaasd dat daar tegenstand tegen is omdat voormalig minister, mevrouw Smet de wetgeving op het industrieel leerlingenwezen (ILW) heeft aangepast met de wet van 6 mei 1998. Dankzij die wet is het mogelijk om de vergoeding van jongeren met onvoldoende schoolse prestaties te verminderen. Deze wet is echter nooit uitgevoerd. Het ILW staat dat dankzij mevrouw Smet toe. Het voorliggende voorstel is volgens de minister dus niet revolutionair.

Waarom legt de minister dit voorstel op tafel? De federale overheid heeft recent beslist deeltijds leren financieel te steunen. Hij is het daarmee eens mits zowel het werken als het leren gestimuleerd wordt. Daarom is aanwezig zijn op school een voorwaarde.

Het spijbelprobleem in het deeltijdse onderwijs is volgens de minister heel groot. In het voltijdse onderwijs is dat minder dan 0,6 percent. In het deeltijdse onderwijs is dat 20 percent. Leerlingen die maar 18 dagen afwezig zijn, vallen dan nog niet onder dat cijfer.

De minister stelt voor om over dit punt nog verder van gedachten te wisselen. Hij aanvaardt dat die leerlingen gemotiveerd worden door het financiële aspect. Ze begrijpen niet dat het voor een 16-jarige belangrijk is om nog een en ander te leren.

De minister beaamt dat in het actieplan geen aandacht is voor de verschillende doelgroepen afzonderlijk. Dat is niet gebeurd omdat dit thema tegelijk breed en specifiek is. Uit het debat heeft hij geleerd dat specifieke beleidslijnen nodig zijn voor de verschillende doelgroepen. Uit het Leuvense Roma-project blijkt dat die mensen het logisch vinden dat spijbelen financiële consequenties heeft.

De minister heeft geen pasklare oplossing voor het probleem van de doktersbriefjes. Hij zal daarover overleg plegen met de huisartsenverenigingen. Hij is niet pessimistisch, maar vermoedt dat het een moeilijk gesprek zal worden. Ten eerste zal de overheid verwijtend overkomen. Ten tweede zal de overheid praten met de vertegenwoordigers van duizenden artsen. Het zal niet eenvoudig zijn om hun dagdagelijkse handelen aan te passen.

De minister is echter niet pessimistisch omdat al gebleken is dat vrijblijvende en informatieve contacten met huisartsenverenigingen resultaat kunnen opleveren. Sommige artsen voelen zich bijvoorbeeld verplicht een doktersattest voor een niet-medische reden te schrijven omdat ze denken dat leerlingen automatisch een probleem zullen hebben wanneer de school het departement Onderwijs zou informeren dat hij meer dan 30 dagen afwezig is. Dat is een verkeerde interpretatie van de regels. Indien huisartsen precieze uitleg krijgen over deze registratie dan maakt dit veel goed. Minister Vandenbroucke zal daar bovendien experts bij betrekken.

In het ontwerp van resolutie wordt de nadruk gelegd op de grootstedelijke problematiek. De Vlaamse Regering neemt dat over. De 'caseload' is van die aard dat de grote centra een aparte benadering moe-

ten ontwikkelen. Het departement moet de kans krijgen om bilaterale en precieze afspraken te maken met de grote centra over de controle op de inschrijvingen. Het probleem is zodanig verspreid dat algemene afspraken onwerkbaar zijn. Tegelijk klopt het niet dat er alleen maar in de grote centra een spijbelprobleem is. Ook landelijke gemeenten kampen met dat probleem. De VVSG is een belangrijke partner. De VVSG zal erover waken dat de overheid niet enkel bezig is met de grootstedelijke problemen.

Een aantal jongeren is niet ingeschreven in een school. Voor die groep is er geen pasklare oplossing. Het CLB van de laatste school waarin een jongere is ingeschreven, blijft verantwoordelijk voor de leerling. Terwijl hij op zoek gaat naar een andere school, blijft dat CLB verantwoordelijk. De minister zal met de CLB's nagaan wat men kan doen voor leerlingen die nooit zijn ingeschreven. In de brieven voor ouders van jongeren die nergens zijn ingeschreven, wordt een contactpersoon bij de administratie vermeld. Hij kan de ouders in contact brengen met een LOP of CLB.

In het actieplan wordt geen aandacht besteed aan laatkomers. De minister zal daarover nadenken.

Er is geen wetenschappelijk onderzoek over de link tussen spijbelen en participatie aan het kleuteronderwijs. De minister veronderstelt intuïtief dat er een verband is. Kleuterparticipatie is niet uitgewerkt. De minister zal daar spoedig werk van maken.

De minister wil vrij snel samenwerken met het Frans-talige onderwijs.

De minister vraagt mevrouw Van Kerrebroeck om de specifieke problemen in concentratiescholen waar naar zij verwees, te concretiseren.

De minister stelt voor om het verslag van deze vergadering voor te leggen aan de Vlaamse Regering om het te voegen bij het spijbelactieplan. Daarnaast zal hij een lijst maken van alle correcties en aanvullingen op het plan die tijdens deze gedachtewisseling naar voren zijn gebracht. Hij wil snel handelen. Dit actieplan is immers heel belangrijk binnen deze regeerperiode. Tijdens de regeringsonderhandelingen is daar grondig over gepraat.

C. Replik van de leden

Mevrouw *Kathleen Helsen* dankt de minister voor zijn antwoord en voor zijn bereidheid om het plan aan te passen. Ze wil ingaan op het voorstel van de minister om uitgebreider van gedachten te wisselen over bestraffen.

De heer *Ludo Sannen* hoopt dat dit plan snel aangevuld zal worden met de ondersteunende initiatieven van het departement Welzijn. Hardnekkige spijbelaars kampen immers met een opvoedingsprobleem. School en CLB kunnen dat niet alleen aan.

De *minister* benadrukt dat hij dat punt zeker zal voorleggen aan de Vlaamse Regering.

De verslaggever,

Anissa
TEMSAMANI

De voorzitter,

Monica
VAN KERREBROECK

BIJLAGE:

Discussienota ‘Een sluitende aanpak voor spijbelen en schoolverzuim.
Voorstellen voor het Parlement. Februari 2006’
van de heer Frank Vandenbroucke, vice-minister-president van de Vlaamse Regering,
Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming

Een sluitende aanpak voor spijbelen en schoolverzuim

Voorstellen voor het Parlement

Februari 2006

Inhoudstafel

Algemene inleiding	64
Deel I. Probleemanalyse	69
1. Begrippenkader	70
1.1. Spijbelen: een vorm van antisociaal gedrag	70
1.2. Verschillende vormen van schoolverzuim	70
2. Regelgeving	73
2.1. De regelgeving i.v.m. de leerplicht	73
2.2. Het gelijke onderwijskansendecreet	74
3. Oorzaken van spijbelen	75
3.1. Algemene vaststellingen	75
3.2. Soorten oorzaken van spijbelen	76
3.2.1. Voorbeelden van leerlinggebonden oorzaken	76
3.2.2. Voorbeelden van ouder-en gezinsgebonden oorzaken	77
3.2.3. Voorbeelden van schoolgebonden oorzaken	77
3.2.4. Voorbeelden van samenlevings- en beleidsgebonden oorzaken	77
4. Stand van zaken en evaluatie	78
4.1. Controle op inschrijvingen	78
4.1.1. De controle op de inschrijvingen op 1 oktober	78
4.1.2. Het verloop van leerlingen na 1 oktober	85
4.1.2.1. Procedure inzake schoolveranderingen in het basisonderwijs	85
4.1.2.2. Procedure inzake in- en uitschrijvingen in het secundair onderwijs	86
4.1.3. Huisonderwijs	91
4.2. Regelmatig schoolbezoek	95
4.2.1. Rol van de school	95
4.2.1.1 Preventief beleid	95
4.2.1.2 Remediërend beleid: eerst registreren en dan opvolgen	98
4.2.2 Begeleiding: een gedeelde zorg voor school en CLB	102
4.2.3 De specifieke rol van het CLB	104

4.2.4 Samenwerking met externe diensten	105
4.2.5 Rol van het departement Onderwijs bij het voorkomen en aanpakken van Schoolverzuim	109
4.2.5.1. Het organiseren van de controle op het regelmatig schoolbezoek	109
4.2.5.2. Het verzamelen van en het rapporteren over gegevens inzake regelmatig schoolbezoek	110
4.2.5.3. Samenwerking met het lokale beleidsniveau	114
4.2.5.4. Samenwerking met andere beleidsdomeinen	115
4.3. Categorieën die bijzondere aandacht verdienen	117
4.3.1. Kleuters	117
4.3.2. Anderstalige nieuwkomers	118
4.3.3. Woonwagenbewoners	119
4.3.4. Het van de thuisschool afwezige kind	120
4.3.5. Deeltijds leerplichtigen	121
Deel II. Plan van aanpak	123
1. Departementale projecten en experimenten	124
2. Actieplan	128
Actie 1: Gerichte informatiecampagnes over spijbelen	132
Actie 2: Betere registratie afwezigheden door school	132
Actie 3: Ondersteunen van een positief schoolklimaat	134
Actie 4: Duidelijke afspraken tussen school en CLB	135
Actie 5: Leerlingen en ouders nauw betrekken bij opvolging leerplicht	135
Actie 6: Doelgroepenbeleid voor kleuters, deeltijds leerplichtigen en kinderen in residentiële hulpverlening	136
Actie 7: Heldere afspraken met artsen over medische attesten	139
Actie 8: Sterkere samenwerking Onderwijs en Welzijn/Gezondheid	140
Actie 9: Projecten op maat bij ernstige problemen	141
Actie 10: Streng als het moet: van gedwongen hulp tot sanctionering	142
Actie 11: Stedelijk/gemeentelijk beleid rond controle inschrijvingen en opvolging spijbelen	145
Actie 12: Totale en snelle controle op leerplicht	146
Bibliografie	151

Algemene inleiding

Het onderwijs streeft vele doelstellingen na, vertrekkende van de fundamentele opdracht om àlle jonge mensen de kans te geven hun eigen persoonlijkheid zo goed mogelijk te ontwikkelen, op basis van een brede vorming. Om een optimale deelname aan dit onderwijs te verzekeren, is er in België leerplicht.

'Dat jongeren verplicht worden om naar school te gaan, betekent niet dat probleemloos aan die verplichting wordt voldaan. Spijbelen en voortijdig schoolverlaten zijn problemen waarmee men in verschillende landen geconfronteerd wordt. Het is bovendien een algemene vaststelling dat deze problemen zich in grotere mate voordoen bij sociaal achtergestelde leerlingen en bij leerlingen die het moeilijk hebben op school. Aan de sociale achtergrond van leerlingen kan het onderwijs uiteraard niets veranderen, maar aan hun schoolloopbaan wel'¹.

Het voorkomen en opvolgen van afwezigheden is dan ook een onderwerp dat sinds de verlenging van de leerplicht en de democratisering van het onderwijs op maatschappelijke en politieke belangstelling mag rekenen. Het laatste decennium was het thema regelmatig aan de orde. Zowel de (tumultueuze) aanwezigheid van jongeren op straat op momenten waarop ze in de school moeten zijn (Brussel, 1991), als de zorg voor het voorkomen van demotivatie voor school en ongekwalificeerde uitstroom, bleken telkens opnieuw een aanleiding om aandacht te vragen voor het probleem van schoolverzuim². Dit resulteerde in nieuwe regelgeving op het vlak van leerplichtcontrole en spijsbelpreventie.

Ondanks alle aandacht en overheidsinitiatieven van de voorbije jaren, is het thema ook vandaag nog actueel.

¹ NICAISE I. en DE RICK K, 'De leerplichtverlenging ,20 jaar later. Inzichten en vragen vanuit het onderzoeksveld, discussiepaper in opdracht van het Vlaams Parlement en de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, Symposium 20 jaar leerplichtverlenging, 3 maart 2004.

² MICHIELENS, P. (2005). *Onderwijsspiegel, schooljaar 2003-2004*, departement Onderwijs, inspectie, Brussel, p.11.

In **het huidige regeerakkoord**³ lezen we dat de problematiek van schoolmoeheid, spijbelen en gedrag waarmee scholen moeilijk overweg kunnen, vele facetten heeft en een globale aanpak vergt om de betrokken jongeren en hun ouders te helpen en nieuwe kansen te bieden.

Scholen moeten spijbelgedrag nauwgezet opvolgen en stevast ouders en relevante overheden hierover informeren.

Het regeerakkoord voorziet ook expliciet in de mogelijkheid om scholen die aan deze plicht verzuimen, te sanctioneren. Ook ouders moeten meewerken aan trajecten die tot doel hebben om het spijbelgedrag van hun kind te verhelpen. Wanneer zij niet meewerken aan dergelijke trajecten moeten zij kunnen worden gesanctioneerd. Tenslotte formuleert het regeerakkoord de intentie om met het parket afspraken te maken om hardnekkig spijbelgedrag consequent aan te pakken.

In de **recente beleidsnota**⁴ van de Vlaamse minister van Onderwijs en Vorming, Frank Vandenbroucke 'Vandaag kampioen in wiskunde, morgen ook in gelijke kansen' worden deze intenties als volgt verder geëxpliciteerd:

Leerlingen kunnen - gewettigd of ongewettigd - afwezig zijn omwille van uiteenlopende redenen: schoolmoeheid of schoolfobie, medische redenen, persoonlijke of sociale problemen of omdat de ouders het belang van regelmatig schoolbezoek niet inzien. Het is dus uiterst belangrijk bij de begeleiding van jongeren die langdurig en/of veelvuldig afwezig zijn, rekening te houden met de volledige context en zo 'symptoombestrijding' te vermijden. Om het leerrecht van de jongeren te waarborgen, zullen we een integraal beleid uitwerken voor schoolmoeheid, absoluut schoolverzuim, spijbelen en probleemgedrag. Samen met de maatregelen die worden ontwikkeld om de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt te verbeteren, zal dat beleid op termijn moeten zorgen voor een vermindering van het aantal leerlingen dat het onderwijs ongekwalificeerd verlaat.

Voor 30 juni 2005 zullen we het huidige beleid voor spijbelen evalueren. We bekijken meer precies de effectiviteit van de diverse verbetertrajecten die op verschillende beleidsniveaus werden uitgebouwd. Op lokaal vlak werden op verschillende plaatsen projecten opgezet om de leerplichtproblematiek aan te pakken. Dergelijke initiatieven moeten er blijven. De rol van lokale besturen als regisseur in het tegengaan van spijbelen mag niet worden onderschat. Wel dringt zich een discussie op over taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van elk van de betrokken partijen, over de gewenste resultaten en de middelen die daarvoor

³ REGEERAKKOORD van de Vlaamse Regering 2004-2009: "Vertrouwen geven, verantwoordelijkheid nemen", p. 40.

moeten worden ingezet. Als centrale overheid zullen we zorgen voor een gecoördineerde visie, voor het faciliteren van de uitwerking ervan en het stimuleren van de lokale verantwoordelijkheid. We zullen ook een overzicht bijhouden van alle initiatieven terzake, om de resultaten ervan te integreren in het centrale beleid. Bij die evaluatie zullen we ook aandacht besteden aan de resultaten van het wetenschappelijk onderzoek naar de time-outprojecten en het herstelgericht groepsoverleg in het secundair onderwijs. We zullen bekijken of het aangewezen is aan de hand van een proeftuin de haalbaarheid en de effectiviteit van hergo in de preventie en bestrijding van anti-sociaal gedrag op school verder na te gaan.

We bekijken ook hoe andere partners de scholen en de Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB) het best kunnen ondersteunen in de leerplichtbegeleiding. Via de netwerken die vanaf 2005 van start gaan in de Integrale Jeugdhulp, zal het CLB wellicht diensten van de welzijnssector op een betere manier kunnen inschakelen. Voor diensten als justitie en politie moet het netwerk nog worden uitgebouwd. Uit reacties naar aanleiding van concrete spijbeldossiers of lokaal opgezette projecten blijkt dat heel wat lokale vertegenwoordigers van politie en justitie bereid zijn tot samenwerking. Ook hier willen we komen tot een gedeelde visie over taken en verantwoordelijkheden.

Bij trajecten die tot doel hebben absoluut schoolverzuim, spijbelgedrag en ander anti-sociaal gedrag aan te pakken, is medewerking van jongeren, maar vooral van ouders nodig. Met de minister van Welzijn en Gezin zullen we naar mogelijkheden zoeken om gezinnen die kampen met opvoedingsvragen de nodige ondersteuning te bieden. De overheid en de scholen moeten samen inspanningen doen om ouders te wijzen op hun verantwoordelijkheid voor de leerplicht van hun kinderen en om duidelijk te maken welke afwezigheden gewettigd zijn en welke niet. Een effectief spijbelbeleid moet in elk geval de problemen aanpakken van in het basisonderwijs. Ook aan ouders van kleuters moet al het belang van een regelmatig schoolbezoek duidelijk worden gemaakt, als basis voor een succesvolle schoolloopbaan. Bij ongewettigde afwezigheden moeten de ouders worden aangezet vrijwillig mee te werken aan een oplossing. Ouders die hun verantwoordelijkheid terzake niet willen of kunnen opnemen, zullen desnoods verplicht de nodige begeleiding krijgen. In Integrale Jeugdhulp wordt de mogelijkheid uitgewerkt om deze hulp, als ze maatschappelijk nodig wordt geacht, via een gerechtelijke maatregel op te leggen. We zullen tijdens het intersectorale overleg hierover onderstrepen dat het nodig is in te grijpen wanneer het leerrecht van jongeren wordt geschaad. Als die gedwongen hulp nog niet helpt, dan zullen de ouders op de een of andere manier worden gesanctioneerd. Een efficiënte aanpak van het schoolverzuim vereist dat we goede afspraken maken met de Bijzondere Jeugdzorg en met justitie.

⁴ VANDENBROUCKE, F. (2004). Beleidsnota 2004-2009. Vandaag kampioen in wiskunde, morgen ook in gelijke kansen, departement Onderwijs, Brussel, p. 118-119.

Als antwoord op de vraag naar een evaluatie van het beleid i.v.m. schoolverzuim, werkte het departement Onderwijs voorliggend rapport uit. Volgende afdelingen en diensten leverden een bijdrage:

- de afdeling beleidsvoorbereiding basisscholen
- de afdeling beleidsuitvoering basisscholen
- de afdeling beleidsvoorbereiding secundaire scholen
- de afdeling beleidsuitvoering secundaire scholen
- de afdeling CLB, nascholing en leerlingenvervoer
- de afdeling beleidscoördinatie
- de Dienst voor Beroepsopleiding
- de Onderwijsinspectie

Het **eerste deel** van dit rapport omvat een grondige **probleemanalyse** op basis van interne nota's, verslagen en rapporten, wetenschappelijk onderzoek en literatuur.

Achtereenvolgens worden de belangrijke **begrippen gekaderd**, wordt de huidige **regelgeving** geschetst en worden de **oorzaken van schoolverzuim** op een rij gezet. Dan volgt een uitgebreide **stand van zaken** van de huidige situatie en een **evaluatie** van het beleid terzake.

Het **tweede deel** vertaalt de inzichten uit deel één in een **plan van aanpak**.

Na een **overzicht van de experimenten en projecten** die in het verleden vanuit het departement Onderwijs werden opgestart, volgt een **actieplan**. Dit plan heeft een dringende implementatie. Daarom wordt dit rapport, met actieplan, op korte termijn ter bespreking voorgelegd aan de commissie onderwijs van het Vlaams Parlement. Deze commissie heeft in het verleden meermaals hoorzittingen rond de thematiek van de leerplicht georganiseerd. Na de bespreking zullen de noodzakelijke regelgevende en andere initiatieven worden genomen om het plan uit te voeren.

Deel I. – Probleemanalyse

1. Begrippenkader

1.1. Spijbelen: een vorm van antisociaal gedrag

In hun rapport over “Onveiligheidsgevoelens en antisociaal gedrag”⁵ maken Nicole Vettenburg en Inge Huybregts een opdeling naar volgende vormen van antisociaal gedrag:

- fysiek geweld of bedreigingen tegen personen (o.a. slagen en verwondingen, vechtpartijen, moord(pogingen) bedreigingen met wapens, aanranding van de eerbaarheid met geweld, (poging tot) verkrachting ...);
- andere vormen van delinquent gedrag (o.a. diefstal, vandalisme, aanranding van de eerbaarheid zonder geweldpleging, druggebruik, drugverkoop, wapendracht, brandstichting);
- statusdelicten⁶ (o.a **spijbelen**, café- en dancingbezoek, weglopen);
- schoolgebonden normovertredend gedrag (o.a. opzettelijk de les storen, de klas verlaten tijdens de les, brutaliteiten ten aanzien van de leerkrachten, pesterijen, m.a.w. niet naleven van het schoolreglement).

Statusdelicten zoals spijbelen worden gezien als pre-delinquente gedragingen en kunnen betekenisvol zijn in de overgang van normovertreding op school naar criminaliteit⁷.

1.2. Verschillende vormen van schoolverzuim

Het begrip schoolverzuim kan op verschillende manieren geïnterpreteerd worden.

Zo maken we een onderscheid tussen geoorloofd en ongeoorloofd verzuim.

Geoorloofd verzuim is verzuim met een geldige reden zoals ziekte. Verzuim zonder geldige reden is **ongeoorloofd verzuim**. In dit laatste geval spreekt men ook van spijbelen.

Bij ongeoorloofd verzuim kan onderscheid gemaakt worden tussen:

- **Absoluut verzuim**: hiervan is sprake als een leerling niet in een school of onderwijsinstelling is ingeschreven en ook geen huisonderwijs volgt.
- **Ongeoorloofd relatief verzuim**: hiervan is sprake als een ingeschreven leerling les- of praktijktijd verzuimt zonder geldige reden.

⁵ VETTENBURG, N. en HUYBREGTS, I. (2001): *Onveiligheidsgevoelens en antisociaal gedrag. Een onderzoek naar de samenhang tussen de onveiligheidsgevoelens bij leerkrachten en het antisociaal gedrag bij leerlingen*, Leuven, Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie.

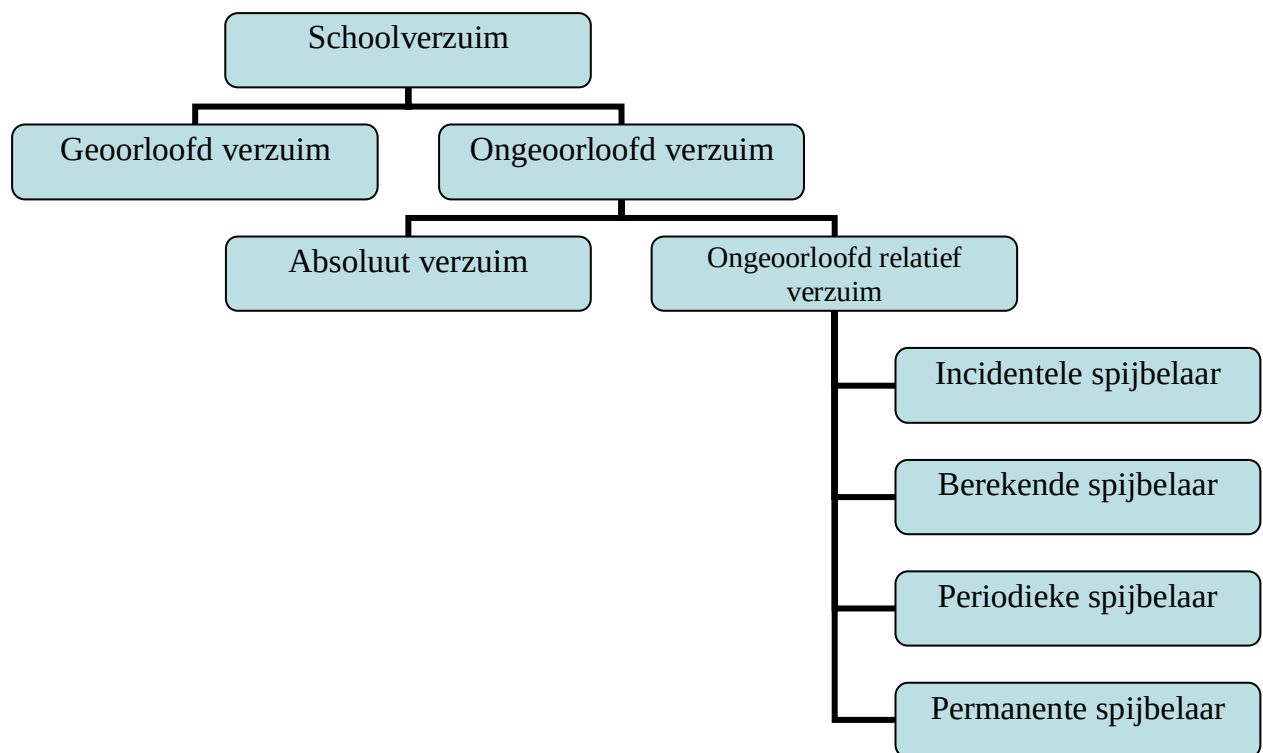
⁶ Statusdelicten zijn gedragingen die op zichzelf geen delicten zijn, maar die wel reden tot gerechtelijke interventie worden indien ze verbonden zijn aan de status van een persoon (hier: minderjarige).

⁷ VAN DE VIJVER, K. (1994) Politie en onveiligheidsgevoelens, *Tijdschrift voor criminologie*, 36, 316-329.

Binnen de categorie van ongeoorloofd relatief verzuim kan men onderscheid maken tussen ⁸:

- de incidentele spijbelaar: eens een les 'brossen';
- de berekende spijbelaar: systematisch theorievakken overslaan, steeds bij dezelfde leraar afwezig zijn, altijd hetzelfde uur wegblijven,...;
- de periodieke spijbelaar: een periode spijbelen, dan niet meer en dan nog eens een periode,...;
- de permanente spijbelaar: helemaal niet naar school gaan, hoewel men ingeschreven is.

Schematisch:

Als incidenteel spijbelen geen halt wordt toegeroepen (door er niet op te reageren of aan de achterliggende oorzaken voorbij te gaan), dan bestaat de kans dat de leerling naar meer ernstige vormen van spijbelen verglijdt. Zijn integratie op school lijdt hieronder en zijn kansen op slagen verminderen drastisch. De aanpak van spijbelen kan dan escalatie voorkomen.

⁸ DEPARTEMENT ONDERWIJS, LEERPLICHTTEAM (1996). *Spijbelen*. Departement Onderwijs, Brussel.

De aangehaalde voorbeelden van ongeoorloofd relatief verzuim zijn meestal voorbeelden van **signaalverzuim** wat wijst op achterliggende problemen waardoor de leerling niet goed op school kan functioneren.

Daar tegenover staat **luxeverzuim**, waarbij een leerplichtige jongere zonder toestemming van school wegblijft vanwege extra vakantie of familiebezoek (met medeweten van de ouders).

Ook geoorloofd (gewettigd) verzuim (b.v. veelvuldige korte ziekteperiodes) kan bij nader onderzoek als signaalverzuim beschouwd worden: aanvankelijk lijkt er geen reden te zijn om zich zorgen te maken maar het verzuim neemt toe of verergert. Daardoor wordt het voor de jongere al maar moeilijker om naar school te gaan en een succesvolle schoolloopbaan komt steeds meer in het gedrang.

Uit het voorgaande blijkt dat het belangrijk is aandacht te hebben voor alle vormen van afwezigheden, zowel de gewettigde als de ongewettigde.

2.Regelgeving

2.1. De regelgeving i.v.m. de leerplicht

De leerplichtwet van 29 juni 1983 bepaalt dat alle kinderen moeten leren, hetzij via onderwijs in een school, hetzij via huisonderwijs. De leerplicht kan niet losgekoppeld worden van het leerrecht, dat in diverse internationale verdragen (o.a. het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind) ingeschreven is. Het is de plicht van de overheid het recht op onderwijs voor alle kinderen te garanderen.

De leerplicht vangt aan op 1 september van het kalenderjaar waarin een kind de leeftijd van 6 jaar bereikt. Leerlingen zijn leerplichtig tot de leeftijd van 18 jaar of tot 30 juni van het kalenderjaar waarin men 18 jaar wordt, tenzij men reeds eerder een diploma behaalde. Het is de verantwoordelijkheid van de ouders of de personen die de minderjarige leerling in rechte of in feite onder hun bewaring hebben, ervoor te zorgen dat hun minderjarige kinderen aan de leerplicht voldoen⁹.

De leerplicht geldt voor alle jongeren die in België verblijven, dus ook voor kinderen van de 'trekkende bevolking' (foorreizigers, schippers, ...) en jongeren met een vreemde nationaliteit. Voor deze laatsten geldt de leerplicht vanaf de 60ste dag na inschrijving in het vreemdelingenregister of het bevolkingsregister van de gemeente.

Leerlingen zijn in principe voltijds leerplichtig tot de leeftijd van 16 jaar¹⁰. Nadien zijn leerlingen nog deeltijds leerplichtig en kunnen ze ook lessen volgen in het deeltijds onderwijs, de deeltijdse vorming of de Syntra. Tot 31 januari van het lopende schooljaar kan men overstappen naar het deeltijds onderwijs.

Enkel jongeren die in de onmogelijkheid verkeren om onderwijs te volgen kunnen vrijstelling van leerplicht bekomen. Het gaat voornamelijk over jongeren die een heel ernstige fysieke en/of psychische handicap hebben. De beslissing tot vrijstelling wordt genomen door de Commissie van Advies voor het Buitengewoon Onderwijs (CABO) en is tijdelijk of definitief.

⁹ Telkens wanneer we in dit rapport verder de term ouders gebruiken, bedoelen we ook steeds de ouders of de personen die de minderjarige leerling in rechte of in feite onder hun bewaring hebben of de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen

¹⁰ Uitzonderlijk kan men instappen op de leeftijd van 15 jaar, op voorwaarde dat met de 1ste graad van het voltijds secundair onderwijs (al dan niet met vrucht) beëindigd heeft.

Omdat er in België geen schoolplicht bestaat (wél leerplicht), is ook huisonderwijs mogelijk. Hieraan zijn wel een aantal voorwaarden verbonden, die door de inspectie worden gecontroleerd (zie verder hoofdstuk 4.1.3.).

2.2. Het gelijke onderwijskansendecreet

Sinds de jaren '90 moedigt de Vlaamse overheid scholen aan om ook oog te hebben voor gelijke onderwijskansen voor alle leerlingen. Scholen kregen hiervoor extra middelen, begeleiding en ondersteuning. Zo zagen projecten rond onderwijsvoorrang, zorgverbreding, bijzondere noden, zigeuners en trekkende bevolking het licht. Ze hadden echter allemaal een tijdelijk karakter.

Vanaf 1 september 2002 maken al deze tijdelijke projecten plaats voor één geïntegreerd ondersteuningsaanbod met speciale aandacht voor kinderen uit kansarme milieus.

Het decreet bevat drie belangrijke krachtlijnen:

1. Het recht op inschrijving in een school naar keuze. De redenen om leerlingen te weigeren of door te verwijzen naar een andere school zijn zeer beperkt.
2. De oprichting van lokale overlegplatforms die het gelijke onderwijskansenbeleid ter plaatse mee uitvoeren en een commissie inzake leerlingenrechten die waakt over de rechtsbescherming van de leerlingen.
3. Een geïntegreerd ondersteuningsaanbod dat de scholen toelaat een zorgbrede werking te ontwikkelen gericht op gelijke kansen voor alle leerlingen.

Vooraf het in het eerste punt genoemde inschrijvingsrecht betekent in het kader van het waarborgen van het leerrecht van jongeren een belangrijke stap voorwaarts.

3. Oorzaken van spijbelen

3.1. Algemene vaststellingen

In 1992–'93 liep er in het Brussels Hoofdstedelijk gewest in alle Nederlandstalige secundaire scholen een verkennend onderzoek i.v.m. verzuim en spijbelen.

Dit onderzoek leidde tot een aantal vaststellingen die tot op vandaag actueel blijven.

- Spijbelen is een afgeleid probleem, het topje van de ijsberg. Achter afwezigheden op school gaan vaak verschillende problemen schuil, die te maken kunnen hebben met de leefwereld van de jongere (eigen gezin, vriendengroep, vrije tijdssfeer, school, klas,...).
- Het medisch attest fungeert vaak als dekkingsmechanisme voor afwezigheden met een andere oorzaak dan ziekte.
- De aanpak van de scholen is meebepalend voor de omvang van het probleem. Er wordt m.a.w. een verschillende afwezigheidsgraad vastgesteld in scholen met eenzelfde publiek, met dezelfde onderwijsvormen en gelegen in een vergelijkbare omgeving.
- De leeftijd is een belangrijke factor. Problemen die niet opgelost worden, groeien met de tijd, en de afwezigheidsproblematiek die er zich op ent, groeit mee.

Vanuit latere onderzoeken en rapporten¹¹ kunnen hier nog een aantal vaststellingen aan worden toegevoegd:

- Spijbelen en schoolverzuim komen in de eerste plaats in het deeltijds onderwijs voor en binnen het voltijds onderwijs in de B-stroom van de 1ste graad en in het BSO. Ook de onthaalklas en het KSO zitten boven het gemiddeld aantal leerlingen met problematische afwezigheden.
- Heel wat spijbelaars hebben een schoolse achterstand.
- De (groot)stedelijke problematiek en kansarmoede zijn twee belangrijke verklarende factoren.

¹¹ o.a. DEPARTEMENT ONDERWIJS (2004). Rapport problematische afwezigheden, schooljaar 2003-2004. Departement Onderwijs, afdeling beleidsuitvoering secundaire scholen, Brussel, p. 26.

Bovendien valt op dat kansarme groepen het niet halen in het ASO¹². Ze lopen schoolachterstand op, ze komen in het TSO/BSO terecht, ze zijn schoolmoe, beginnen te spijbelen of vertonen ander grensoverschrijdend en lastig gedrag en sommige leerlingen worden uiteindelijk uit de school gezet of verlaten het onderwijs zonder kwalificatie.

3.2. Soorten oorzaken van spijbelen¹³

Na het verkennend onderzoek (zie hoger) in de secundaire scholen van Brussel volgde een diepgaande analyse. Partners uit het onderwijs, partners uit het ruime welzijnsveld, wetenschappers en beleidsmedewerkers,... bogen zich over het fenomeen om het in zijn totaliteit en complexiteit te kunnen vatten.

Al snel werd duidelijk dat de oorzaken van spijbelen te vinden zijn in de verschillende leefsfere van jongeren. Ze kunnen in vier categorieën opgedeeld worden:

- leerlinggebonden oorzaken;
- schoolgebonden oorzaken;
- oudergebonden oorzaken;
- samenlevings- en beleidsgebonden oorzaken.

Bij het zoeken naar oorzaken, moet men oppassen voor een al te eenzijdige benadering en voor het toeschrijven van oorzaken aan slechts één van de mogelijke factoren. Een integrale benadering met aandacht voor de wisselwerking tussen verschillende factoren dringt zich op.¹⁴

3.2.1. Voorbeelden van leerlinggebonden oorzaken

- een zwakke motivatie voor de school (b.v. door foutieve studiekeuze)
- faalangst (bang zijn voor slechte resultaten) en zich niet goed voelen in de klas
- een verstoorde of onbevredigende relatie tussen leerlingen en leerkrachten door onbegrip en onvoldoende differentiatie in de benadering van de leerlingen
- de kloof tussen het schoolgebeuren en de leefwereld van de jongeren
- de negatieve groepsdruk die aanzet tot spijbelen voor de kick of om erbij te horen
- ...

¹² NICAISE, I. (2004) Gelijkekansenbeleid in het Vlaamse onderwijs in perspectief. *Democratische school*, maart, nr. 15, bijlage.

¹³ DUPONT, C. (1998). *Spijbelen, het topje van de ijsberg. Een synthese van onderzoeksgegevens en werking van het Brussels preventieproject*, departement Onderwijs, Brussel, 8-15.

¹⁴ DEPARTEMENT ONDERWIJS, LEERPLICHTTEAM (1996). *Spijbelen*. Departement Onderwijs, Brussel.

3.2.2. Voorbeelden van ouder-en gezinsgebonden oorzaken

- onmacht van de ouders in de opvoeding
- weinig of geen stimulans van de ouders bij de studie van hun kinderen door onmacht, apathie of tijdsgebrek
- kansarmoede van de ouders
- weinig of geen contact tussen ouders en school
- gebrek aan respect voor de reglementering
- uit werken sturen van jongeren
- de eigen cultuur van allochtone gezinnen
- ...

3.2.3. Voorbeelden van schoolgebonden oorzaken

- ontbreken van een degelijke leerlingenbegeleiding en –ondersteuning of degelijke studiekeuzebegeleiding
- tekort aan vorming en ondersteuning van leerkrachten
- een verstoorde relatie leerkracht- leerling
- de samenwerking tussen school en CLB die te wensen overlaat door onduidelijkheid of overbevraging
- de schoolorganisatie die spijbelinducerend is, b.v. geen goede opvang voor het wegvallen van lessen, een verkeerde reactie op spijbelen, weinig of onvoldoende toezicht omwille van andere taken, gebrekkige schoolinfrastructuur
- een lakse of foute controle op wettigheden van afwezigheden b.v. een vraag naar medische attesten om ongewettigde afwezigheden te wettigen
- ...

3.2.4. Voorbeelden van samenlevings- en beleidsgebonden oorzaken

- verlengde afhankelijkheid van de studerende jongeren in contradictie met een groter wordende onafhankelijkheidsdrang
- onzekere toekomstperspectieven: behaalde diploma's zijn geen garantie op werk
- afwijkend gedrag als geldende norm in de jongerencultuur.
- leerplicht tot 18 jaar...

4. Stand van zaken en evaluatie

4.1. Controle op inschrijvingen

Reglementair kader

De wet betreffende de leerplicht van 29 juni 1983 (art. 3) geeft de Vlaamse overheid de bevoegdheid, en dus ook de verantwoordelijkheid, voor de controle op:

- het regelmatig ingeschreven zijn en blijven van leerplichtigen,
- het regelmatig schoolbezoek.

De controle op inschrijvingen bevat twee delen:

- de controle op de inschrijvingen op 1 oktober (een momentopname) voor het basis - en secundair onderwijs;
- het volgen van het verloop van leerlingen ná 1 oktober (permanent proces) voor het secundair onderwijs.

4.1.1. De controle op de inschrijvingen op 1 oktober

a) Procedure: (voor cijfers: zie verwijzingen A tot O in schema, voor timing: zie bijlage 1)

Via het Rijksregister identificeren we jaarlijks alle leerplichtige kinderen. Dit bestand vergelijken we met de elektronisch doorgestuurde inschrijvingsgegevens van de scholen en van sommige andere instellingen(situatie op 1 oktober). Uit het resultaat van deze vergelijking selecteren we een controlegroep.

- We houden enkel rekening met de leerlingen die wonen in het Vlaams Gewest. Door het ontbreken van sluitende samenwerkingsafspraken over de organisatie van de leerplichtcontrole in Brussel, gebeurt er geen gegevensuitwisseling over de leerlingen ingeschreven in scholen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
- We beperken de controle op de inschrijvingen tot vier geboortejaren (de 10- en 11-jarigen in het basisonderwijs en de 14- en 15-jarigen in het secundair onderwijs). We beperken ons tot deze twee leeftijdsgroepen omdat de procedure momenteel erg omslachtig en tijdsrovend is.
- De controle op de andere leeftijdsgroepen gebeurt alleen voor die leerlingen die niet in orde waren tijdens het vorige schooljaar.

Voor het schooljaar 2003-2004 leverde dit een te controleren groep op van 12.181 leerlingen (A).

Tijdens de controle wordt dit bestand vergeleken met een aantal andere bestanden **(B)**.

- Leerlingenbestand Franstalige Gemeenschap. Zo kunnen leerlingen teruggevonden worden die in Vlaanderen gedomicilieerd zijn, maar over de taalgrens naar school gaan.
- Leerlingbestanden "andere instellingen": dit zijn de centra deeltijdse vorming, de erkende scholen, de Europese scholen, de Internationale Scholen, de instellingen en voorzieningen Bijzondere Jeugdzorg en de private scholen. Deze worden ieder schooljaar opnieuw aangeschreven met de vraag mee te werken aan de leerplichtcontrole. Doordat dit op vrijwillige basis gebeurt, werken ze niet allemaal mee.
- Leerlingenbestanden Syntra's. Deze sturen hun gegevens pas door op 1/11, daar dan bij hen de opleidingen starten.
- Leerlingenbestanden huisonderwijs.
- Bestanden van leerlingen die aangegeven hebben in het buitenland les te volgen.
- Bestanden van leerlingen die een definitieve of tijdelijke vrijstelling van de leerplicht gekregen hebben wegens een fysieke of mentale handicap.

De controle wordt aangevuld met een aantal manuele opzoeken **(C)**.

- Navraag bij de laatst gekende school. Vaak weten deze scholen dat een leerling naar het buitenland gegaan is, zwaar ziek is, ...
- Individuele vergelijking met de controle van het vorige jaar.
- Verbeteringen door de gegevensbeheerders op het departement Onderwijs (b.v. bij foutieve schrijfwijze naam, ...)
- Opzoeken in de databank inschrijvingen voor laattijdige inschrijvingen (na 1 oktober). Dit kan enkel in het secundair onderwijs, in het basisonderwijs worden de inschrijvingen na 1/10 niet centraal opgevolgd.
- Enkele reeds gekende dossiers die al apart werden opgevolgd omwille van een zwaar medische problematiek, worden uit de leerplichtcontrole gehaald¹⁵.

Het bestand van leerlingen dat na al deze uitzuiveringen overblijft (1528 leerlingen), wordt ingedeeld in twee groepen:

¹⁵ Vanaf schooljaar 2004-2005 worden ook de leerlingen uitgezuiverd die opgenomen zijn in een instelling voor niet-schoolgaanden. De instellingen zijn aangeschreven om hen erop te wijzen dat voor deze leerlingen een vrijstelling van de leerplicht dient aangevraagd te worden.

- eerstelingen: leerlingen die voor de eerste maal in de lijst voorkomen; **(D)**
- prioritair: leerlingen die voor het tweede schooljaar op rij in de leerplichtcontrole voorkomen. **(E)**

De verdere controle voor de groep van eerstelingen (1404 leerlingen) verloopt als volgt:

- de gegevens van de leerlingen wordt doorgestuurd naar de gemeenten¹⁶; **(F)**
- als de bevraging bij de gemeenten geen of te weinig informatie oplevert, worden de ouders aangeschreven. **(G)**
- Aan de hand van de antwoorden van de ouders of gemeenten zijn er 3 mogelijkheden:
 - ofwel voldoet de leerling toch aan de leerplicht; **(H)**
 - ofwel is het duidelijk dat het gaat om een ontduiking van de leerplicht. Deze dossiers worden doorgestuurd naar de procureurs; **(I)**
 - ofwel hebben we geen of te weinig informatie. Deze dossiers worden meegenomen naar volgend schooljaar. Een deel ervan blijkt dan in orde te zijn **(J1)**. De restgroep, die nog altijd niet voldoet aan de leerplicht, wordt prioritair. **(J2)**
- Sommige dossiers blijken ook voor één schooljaar in orde te zijn, maar dienen wel het daaropvolgende schooljaar opgevolgd te worden (b.v. leerling die verblijft in een revalidatiecentrum). Ook deze worden meegenomen. **(K)**

104 van deze leerlingen blijken uiteindelijk niet te voldoen aan de leerplicht.

De verdere controle voor de prioritair (124 leerlingen) verloopt als volgt.

- De gegevens van de leerlingen worden doorgestuurd naar de gemeenten¹⁷. **(L)**
- Aan de hand van antwoorden van de gemeenten zijn er 2 mogelijkheden:
 - ofwel voldoet de leerling aan de leerplicht; **(M)**
 - ofwel kunnen of willen de gemeenten geen tot weinig informatie geven of gaat het om een ontduiking van de leerplicht: deze dossiers worden doorgestuurd naar de procureurs. **(N)**
- Ook hier kunnen er dossiers zijn die één schooljaar in orde zijn, maar die het daaropvolgende schooljaar verder dienen opgevolgd te worden. Deze worden meegenomen. **(O)**

75 van deze leerlingen blijken uiteindelijk niet te voldoen aan de leerplicht.

¹⁶ De meeste eerstelingen secundair onderwijs komen voor in Antwerpen, Gent, Vilvoorde, Lanaken, Baarle-Hertog, Riemst en Hamont. In het basisonderwijs zijn dit Antwerpen, Asse, Gent, Hoeilaart, Lanaken, Maasmechelen, Menen, Riemst, St-Genesius-Rode, St-Pieters-Leeuw, Tervuren en Zaventem.

¹⁷ De meeste prioritair secundair onderwijs komen uit Antwerpen. Dit is ook het geval voor het basisonderwijs.

Basisonderwijs + Secundair Onderwijs

(A) Controlegroep: 12.181 lln.

7.191 leerlingen SO

4.990 leerlingen BaO

Uitzuiveringen

Uitzuiveringen

(B) Op basis van bestanden:

Franstalige scholen: 3837 (53,4%)

2704 (54,2%)

Andere instellingen: 1910 (26,5%)

793 (15,9%)

Huisonderwijs: 45 (0,6 %)

27 (0,5 %)

Buitenland: 6 (0,08%)

8 (0,2%)

Vrijstelling: 65 (0,9%)

51 (1,0%)

(C) op basis van manuele opzoekingen:

Verificatie/navraag

vorige school: 105 (1,5%)

208 (4,2%)

LPC vorige jaren: 346 (4,8%)

401 (8%)

Manuele

opzoekingen: 29 (0,4%)

20 (0,4%)

Late inschrijving: 88 (1,2%)

NVT

Apart opgevolgd: 10 (0,1%)

NVT

Blijft over :

750 (10,4% van 7191)

778 (15,6% van 4990)

Secundair Ond.

Basisonderwijs

647

103

757

21

(86,3% van 750)

(13,7% van 750)

(97,3% van 778)

(2,7% van 778)

Eerstelingen (D)

Prioritair (E)

Eerstelingen (D)

Prioritair (E)

Eerstelingen**Secundair onderwijs: 647****Basisonderwijs: 757**

Worden doorgestuurd naar:

- gemeenten: **(F)**
- ouders: **(G)**

Voor verdere informatie

Antwoorden SO

Antwoorden BaO

School: (H)	43 (6,6%)	66 (8,7%)
Hoger onderwijs: (H)	1 (0,2%)	0
Andere instellingen: (H)	68 (10,5%)	165 (21,8%)*
Franstalige school: (H)	24 (3,7%)	30 (4%)
Buitenland: (H)	304 (47%)	337 (44,5%)
Huisonderwijs: (H)	27 (4,2%)	20 (2,6%)
Vrijstelling: (H)	2 (0,3%)	22 (3%)
Andere reden ok: (H)	103 (16%)	69 (9,1%)
Ok 03-04, opvolgen 04-05:	7 (1,1%)	0
Apart opgevolgd:	19 (3%)	NVT
Verhuisd:	0	1 (0,1%)
Geen antwoord:	26 (4%)	45 (6%)
Niet ok:	23 (3,6%)	2 (0,3%)

56 niet in orde met leerplicht**48 niet in orde met leerplicht**

29 (4,5%)
In orde 04-05
(J1)

5 (0,7%)
Procureur
(I)

15 (2,3%) (J2)
Prioritair 04-05
7 opvolgen 04-05
(1,1%) (K)

25 (3,3%)
In orde 04-05
(J1)

3 (0,4%)
Procureur
(I)

20 (2,6%)
Prioritair 04-05
(J2)

Prioritair:**Secundair onderwijs: 103****Basisonderwijs: 21**

Worden doorgestuurd naar
gemeenten voor verdere informatie (L)

Antwoorden SO

School: (M)	3 (1%)
Andere instellingen: (M)	4 (3,8%)
Buitenland: (M)	8 (7,8%)
Andere reden ok: (M)	19 (18,4%)
Ok 03-04, opvolgen 04-05:	2 (2%)
Apart opgevolgd:	4 (3,9%)
Verhuisd:	0
Niet ok voor leerplicht:	63 (61,7%)

Antwoorden BaO

1 (4,8%)
0
7 (33,3%)
3 (14,3%)
0
NVT
2 (9,5%)
8 (38%)

65 niet in orde leerplicht**2 (1,9%)**Opvolgen 04-05
(O)**22 (21,4%)**Procureur
(N)**41 (39,8%)**Reeds vorige jaren naar
Procureur**10 niet in orde leerplicht****10 Procureur (N)**

b) Evaluatie van de procedure ter controle van de inschrijvingen op 1/10

De kwaliteit van de toegestuurde gegevens is de afgelopen jaren sterk verbeterd. Toch is er nog verbetering mogelijk.

1. De lijst kan correcter

- De kwaliteit van de gegevens bezorgd door de Franstalige Gemeenschap, varieert van jaar tot jaar.
- Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft een groot aantal jongeren tussen 5 en 19 jaar (op 1/11/2003 waren er 167.733 jongeren op 992.041 inwoners ofwel 16,9%). De jongeren die gedomicilieerd zijn in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, kunnen zowel kiezen voor onderwijs georganiseerd door de Vlaamse Gemeenschap als onderwijs georganiseerd door de Franstalige Gemeenschap. Momenteel worden hierover echter geen gegevens uitgewisseld.
- De correctheid van de gegevens van de "andere" instellingen varieert van jaar tot jaar. Ook werken niet alle "andere" instellingen (vooral de private scholen niet) mee aan de leerplichtcontrole, hoewel ze elk schooljaar worden aangeschreven.
- Het departement Onderwijs beschikt niet over gegevens van leerplichtige jongeren die gedomicilieerd zijn in Vlaanderen, maar in het buitenland verblijven.
- De medewerking van de steden en gemeenten varieert. De meeste steden en gemeenten zorgen ervoor dat de lokale politie ter plaatse onderzoekt wat er precies met de leerlingen aan de hand is. Andere gemeenten en steden bezorgen wel gegevens, maar niet die gegevens die relevant zijn voor de procedure leerplichtcontrole van het departement Onderwijs. Er zijn echter ook steden en gemeenten die helemaal niet (wensen) mee (te)werken.
 - Ter informatie : terwijl in het schooljaar 2002-2003 de respons van de steden en gemeenten nog 96,3 % bedroeg voor de dossiers over de eerstelingen, was dit in het schooljaar 2003-2004 al gedaald naar 87,9%.
- Men moet vermijden dat ouders van vermiste kinderen worden aangeschreven. Er bestaan evenwel geen officiële lijsten van vermiste kinderen.

2. De controle kan effectiever en efficiënter

- De controle op de inschrijvingen beperkt zich tot twee leeftijdsgroepen: de 10/ 11-jarigen en de 14/ 15-jarigen¹⁸.

¹⁸ Zie bijlage 2.

- De controle op de inschrijvingen is een zeer omslachtige procedure die heel wat tijd vraagt, waardoor eventuele maatregelen zeer laat volgen.

3. Er zijn meer effectieve maatregelen nodig

- De wet op de leerplicht voorziet slechts geringe straffen als de ouders weigeren te voorzien in het onderwijsrecht van hun kinderen¹⁹. Bovendien zijn soms ook specifieke maatregelen ten aanzien van de jongeren aangewezen.
- Door een gebrek aan specifieke onderwijsmaatregelen / aangepast onderwijs voor de trekkende bevolking, blijven zij een moeilijk te bereiken doelgroep.

4.1.2. Het verloop van leerlingen na 1 oktober

4.1.2.1. Procedure inzake schoolveranderingen in het basisonderwijs²⁰

a) Beschrijving van de procedure

Sinds 1 september 1997 ligt de *verantwoordelijkheid* voor het veranderen van school volledig bij de ouders: ouders schrijven hun kind in een nieuwe school in en melden aan deze school waar het kind tot dan eventueel al ingeschreven was.

Het is de verantwoordelijkheid van de directie van de nieuwe school om deze schoolverandering schriftelijk mee te delen aan de directie van de oude school. De nieuwe inschrijving is rechtsgeldig de eerste schooldag na deze mededeling.

Het CLB blijft bevoegd voor een leerling tot deze ingeschreven is in een school die door een ander centrum bediend wordt.

Voor het basisonderwijs houdt het departement de in- en uitschrijvingen in de loop van het schooljaar niet centraal bij. Er zijn dus geen cijfers over het aantal schoolveranderingen in het basisonderwijs beschikbaar.

b) Evaluatiepunten

Hoewel deze procedure van schoolveranderingen heel wat garanties biedt, is er nog verbetering mogelijk:

- Er blijven nog een klein aantal **dubbele inschrijvingen** voorkomen: soms verklaren ouders immers dat het om een eerste inschrijving gaat, terwijl het kind in

¹⁹ Zie bijlage 3 voor wettelijk kader.

²⁰ In het basisonderwijs is de regelgeving betreffende schoolverandering vervat in het decreet Basisonderwijs van 25 februari 1997, art. 21 en in de omzendbrief BaO/97/12 van 17 juni 1997.

werkelijkheid al in een andere school ingeschreven was De nieuwe school stuurt dan – te goeder trouw – geen mededeling van schoolverandering aan de oude school, waardoor het kind in beide scholen ingeschreven blijft. Om dit probleem te ondervangen vraagt het departement Onderwijs dat scholen ouders duidelijk op het verschil wijzen tussen een eerste inschrijving en een schoolverandering. Ook het modelformulier voor inschrijvingen van kleuters is in die zin verduidelijkt.

- Kinderen die opeens de school verlaten en ‘spoorloos’ zijn kunnen in principe niet uitgeschreven worden, aangezien er geen bericht van schoolverandering is²¹. Door een gebrek aan centrale gegevensverzameling worden deze groep van ‘**louter administratief ingeschreven**’ kinderen ook niet centraal opgevolgd.

4.1.2.2. Procedure inzake in- en uitschrijvingen in het secundair onderwijs²²

a) Beschrijving van de procedure

In het secundair onderwijs is het de verantwoordelijkheid van de school die een leerling inschrijft, om onmiddellijk het leerlingendossier bij de uitschrijvende school op te vragen. De school moet alle in - en uitschrijvingen na 1 oktober elektronisch melden aan de administratie secundair onderwijs.

Het CLB blijft voor een leerling bevoegd tot deze ingeschreven is in een school die door een ander centrum wordt bediend.

In het secundair onderwijs worden de in- en uitschrijvingen na 1 oktober door de administratie secundair onderwijs opgevolgd.

Tijdens het schooljaar 2003-2004 werden 21.753 uitschrijvingen van leerlingen aan het departement Onderwijs gemeld. De periode tussen de uitschrijving en een nieuwe

²¹ Uiteraard moeten bepaalde categorieën kinderen wel uitgeschreven worden. Zo is aan de omzendbrief betreffende schoolveranderingen een passage toegevoegd die verduidelijkt dat scholen die weten dat een leerling naar een school in Wallonië of in het buitenland gaat, deze leerling moeten uitschrijven zonder bericht van de nieuwe school. Ook leerlingen waarvan de ouders meedelen dat ze voortaan huisonderwijs of onderwijs in een privé-school volgen, moeten uitgeschreven worden.

²² In het secundair onderwijs vinden we de regelgeving betreffende de in-en uitschrijvingen terug in de omzendbrieven SO/2005/04 "Afwezigheden en in-en uitschrijvingen in het voltijds gewoon secundair onderwijs en het deeltijds secundair onderwijs" (8/7/2005) en de SO/2002/05 "Afwezigheden en in-en uitschrijvingen in het BUSO" (15/8/2002).

Bepalingen omtrent het recht op inschrijvingen (eerste inschrijving) vinden we terug in het Decreet betreffende gelijke onderwijskansen van 28 juni 2002. Tenslotte bevat het Besluit van de Vlaamse regering betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs van 19 juli 2002 bepalingen omtrent orde- en tuchtmaatregelen en meer in het bijzonder bepalingen over uitschrijving en recht op opvang na een definitieve uitsluiting.

inschrijving kan sterk variëren. 15.240 leerlingen schreven zich al na één dag opnieuw in, 23 leerlingen pas na meer dan 120 dagen.

Er waren 5267 uitschrijvingen waarop geen inschrijving volgde. 1258 van deze jongeren was minderjarig.

Tabel overzicht uitschrijvingen schooljaar 2003-2004

Opmerkingen vooraf:

- Bij de tabel dient opgemerkt dat het de scholen zelf zijn die aanduiden wat de reden van inschrijving is. Een leerling kan bij uitschrijving zeggen dat zal inschrijven in de V.D.A.B. of dat hij van studierichting verandert, maar daarom is dat in werkelijkheid nog niet zo.

Reden	Aantal	Aantal jonger dan 18 jaar
Overleden	76	53
Inschrijving in de VDAB	859	32
Gaan werken	1838	73
Geen informatie	729	213
Diverse redenen(opname in een instelling, spoorloos,...)	808	260
Veranderen naar erkende vorming	242	157
Veranderen van OV	35	16
Veranderen van school	215	143
Veranderen van studierichting	25	13
Verhuis naar buitenland	324	284
Welzijn	116	14
Totaal	5267	1258

Van het totaal aantal uitschrijvingen waarop geen nieuwe inschrijving volgde, kunnen we aannemen dat de leerlingen in de categorieën 'Verhuis naar buitenland' en 'welzijn' in orde zijn met de leerplicht. Ook de overleden leerlingen dienen buiten beschouwing gelaten te worden.

Uiteindelijk blijven er 907 leerlingen over, waarvan wij vermoeden dat ze niet aan de leerplicht voldoen.

Dit cijfer dient echter met de nodige voorzichtigheid benaderd te worden omdat er onder de categorie 'geen informatie' ook jongeren kunnen zitten, die in een 'andere instelling' zijn opgenomen. Slechts 50% van het aantal andere instellingen bezorgt aan het departement Onderwijs op geregelde tijdstippen gegevens van leerlingen die bij hen zijn opgenomen. Ongeveer 34,5% van het totaal aantal leerlingen die uitschreven kent een verleden van problematische afwezigheden.

Als een uitgeschreven, nog leerplichtige jongere, niet opnieuw inschrijft, vertrekt er na 8 dagen een brief naar de uitschrijvende instelling²³ met de vraag of deze weet waar de leerling is ingeschreven. In 2003-2004 zijn er zo 1050 brieven vertrokken. De brieven die daarop eventueel volgen zijn verschillend naargelang het antwoord van de uitschrijvende school.

Als de uitschrijvende school de inschrijvende school, Syntra of Centrum Deeltijdse Vorming kent, wordt er een brief naar deze laatste gestuurd, met de vraag de inschrijving door te sturen naar het departement Onderwijs (317 brieven in 2003-2004).

Als de uitschrijvende instelling de inschrijvende school niet kent, dan vertrekt er een brief naar de ouders (1493 brieven in 2003-2004). Gelijktijdig vertrekt er een brief naar het CLB²⁴ (380 brieven in 2003-2004)²⁵.

Wanneer de uitschrijvende school meldt dat de jongere wenst te gaan werken, dan worden de ouders gewezen op de leerplicht (1 brief in 2003-2004).

Wanneer de uitschrijvende school meldt dat de jongere opgenomen is in een welzijnsinstelling, dan worden de ouders aangeschreven om meer informatie te verkrijgen over de duur van de opname (0 brieven in 2003-2004)²⁶.

Eventueel volgt na 21 dagen een herinneringsbrief naar de ouders (380 brieven in 2003-2004). De huidige procedure stopt echter hier: als na een herinneringsbrief geen respons volgt, worden geen verdere stappen ondernomen.

Vanaf het schooljaar 2004-2005 neemt ook het Vizo (Vlaams Instituut voor Zelfstandig Ondernemen), voor zijn Syntra's het initiatief om de uitgeschreven leerlingen op te volgen. Zij sturen lijsten van hun uitgeschreven leerlingen naar het departement Onderwijs waar men

²³ Gesubsidieerde of gefinancierde school of centrum deeltijdse vorming.

²⁴ Dit is pas vanaf 2005-2006. In 03-04 en 04-05 werden de brieven CLB gelijktijdig verstuurd met de herinneringsbrief naar de ouders.

²⁵ Vanaf het schooljaar 2005-2006 worden voor de regio Antwerpen ook brieven van uitgeschreven leerlingen naar het Centraal Meldpunt gestuurd. Het Centraal Meldpunt zorgt dan in eerste instantie voor een opvolging van de uitgeschreven jongeren op lokaal niveau. In tweede instantie wenst het Centraal Meldpunt het verloop van leerlingen in Antwerpen in kaart te brengen.

nakijkt welke leerlingen zich opnieuw in een gesubsidieerde / gefinancierde school inschreven. Het Vizo schrijft de jongeren die zich niet opnieuw ingeschreven hebben, aan om hen te wijzen op de wet op de leerplicht.

Uitsluiting als tuchtsanctie

Vanaf 1 september 2005 geldt de regel dat scholen een leerling die via een tuchtprocedure werd uitgesloten, niet kunnen uitschrijven zolang er geen nieuwe school gevonden is.

Ter informatie: van de 907 leerplichtige leerlingen hierboven vermeld, zijn er 101 of 11% uitgeschreven omwille van een tuchtmaatregel.

Daaraan gekoppeld is er een opvangrecht voor de uitgesloten leerling: de ouders kunnen aan de school vragen om hun kind op school op te vangen waardoor een louter administratieve inschrijving, waarbij de leerling gewoon thuis blijft, vermeden wordt.

De scholen krijgen de mogelijkheid om de definitieve uitsluiting van een leerling pas op de laatste dag van het schooljaar te laten ingaan, ook al hebben de feiten zich eerder tijdens het schooljaar voorgedaan. Op die manier kan de leerling in kwestie nog de eindexamens afleggen (en desgevallend een diploma behalen) Deze regels werden ingevoerd om de onderwijskansen van de jongeren niet te hypothekeren door ze tijdens de laatste maanden van het schooljaar uit te sluiten.

Het CLB begeleidt, samen met de school, alle leerlingen bij een schorsing of een tijdelijke uitsluiting. Het CLB ondersteunt tevens de scholen bij het voorkomen van definitieve uitsluitingen.

Vanaf het schooljaar 2006-2007 wordt binnen de Lokale Overlegplatforms een bemiddelingscel opgericht die bemiddelt wanneer jongeren die via een tuchtprocedure definitief werden uitgesloten, zich willen inschrijven in een school met veel doelgroepeleringen in het kader van het gelijke kansenbeleid. Deze scholen krijgen heel wat moeilijke leerlingen, waardoor hun werking kan gehypothekeerd worden. Om scholen niet te overbelasten is de mogelijkheid voorzien om in bepaalde gevallen elders uitgesloten leerlingen te weigeren. Het LOP bemiddelt voor deze leerlingen en gaat op zoek naar een voor de leerling gepaste oplossing²⁷.

²⁶ De leerlingen die in een welzijnsinstelling worden opgenomen, hoeven niet uitgeschreven te worden. In de regelgeving op afwezigheden werd hiervoor de code R voorzien.

²⁷ De wijzigingen aan het GOK-decreet zijn van toepassing op inschrijvingen die betrekking hebben op het schooljaar 2006-2007 en de daaropvolgende schooljaren. De extra bemiddelingsopdracht van het LOP geldt dus nog niet voor leerlingen die werden uitgesloten in 2005-2006.

b) Evaluatiepunten m.b.t. de procedure in- en uitschrijvingen

Een centrale opvolging van de in - en uitschrijvingen tijdens het schooljaar, biedt heel wat voordelen. Toch is er nog verbetering mogelijk.

1. De lijst kan correcter

- Om te voorkomen dat ouders nodeloos aangeschreven worden, vraagt het departement Onderwijs aan alle "andere instellingen" om gedurende het schooljaar tweewekelijks nieuwe inschrijvingen door te sturen. Niet alle "andere instellingen" gaan op deze vraag in. Vooral de privé-scholen vormen een probleem.

2. De controle kan effectiever en efficiënter

- Jongeren die louter administratief ingeschreven zijn en niet naar school komen, worden soms niet uitgeschreven op school. Daardoor komen zij binnen deze procedure niet in beeld. Scholen registreren deze jongeren soms immers (zeker voor 1 februari) liever als problematisch afwezig.

3. Er zijn meer effectieve maatregelen nodig

- Als ouders hun kind na een uitschrijving nergens meer inschrijven, worden door het departement Onderwijs geen verdere stappen ondernomen. De namen van de leerlingen worden momenteel niet doorgestuurd naar het Parket.

4.1.3. Huisonderwijs²⁸

Bij huisonderwijs organiseren en bekostigen de ouders zelf het onderwijs. We kunnen hierbij een onderscheid maken tussen individueel, groepsgewijs of collectief huisonderwijs²⁹.

De wettelijke, decretale en reglementaire bepalingen voorzien echter geen specificaties over individueel, groepsgewijs of collectief huisonderwijs.

- **Individueel en groepsgewijs huisonderwijs**

Een ouder die start met huisonderwijs, moet een verklaring ondertekenen waarin hij zich er toe verbindt onderwijs te verschaffen dat voldoet aan de decretale minimumeisen, de controle van de onderwijsinspectie te aanvaarden en alle documenten die nodig zijn voor de controle, ter beschikking te stellen. Deze verklaring wordt jaarlijks hernieuwd.

De administratie registreert de verklaringen van huisonderwijs en stuurt een ontvangstmelding naar de ouder. De namen van de betrokken jongeren worden in een databank opgenomen en er wordt een dossier aangelegd. In het schooljaar 2003-2004 bevatte de databank 377 leerlingen, 255 in het secundair en 122 in het basisonderwijs.

Voor het **secundair onderwijs** peilt een uitgebreide vragenlijst naar de motivering voor en de concrete organisatie van het huisonderwijs. De keuze voor huisonderwijs komt voort uit een eigen visie op opvoeding en onderwijs, negatieve ervaringen met de school, schoolmoeheid of behoefte aan aangepaste begeleiding. Ongeveer de helft van het aantal leerlingen in huisonderwijs, schrijft in voor de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap. 78% van deze groep leerlingen haalt uiteindelijk een vakattest, een deelattest of een diploma³⁰.

De inspectie gaat na of het onderwijs voldoet aan de vooropgestelde minimumvoorwaarden. Wanneer de ouders deze controle niet aanvaarden of wanneer de inspectie bij twee opeenvolgende controles vaststelt dat het verstrekte onderwijs niet beantwoordt aan de doelstellingen, moet de jongere ingeschreven worden in een school, erkend of gefinancierd door de Vlaamse Gemeenschap. Zo niet stuurt het departement Onderwijs het dossier naar

²⁸ In de wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht wordt gesteld dat aan de leerplicht kan worden voldaan door het volgen van huisonderwijs. Voor het basisonderwijs wordt het recht op huisonderwijs bevestigd door het decreet Basisonderwijs van 25 februari 1997, art. 25.

Het op 14 februari 2003 goedgekeurde Onderwijsdecreet XIV legt minimale voorwaarden vast waaraan huisonderwijs moet voldoen om het leerrecht van elk kind te garanderen.

²⁹ Zie ook antwoord op parl. vraag van Jan Peumans op 10 november 2005.

³⁰ DEPARTEMENT ONDERWIJS (2004). *Rapport leerplicht*, schooljaar 2003-2004, departement Onderwijs, afdeling beleidsuitvoering secundaire scholen en beleidsuitvoering basisonderwijs, Brussel, p.55

de Procureur des Konings. Voor het secundair onderwijs ging dit in het schooljaar 2003-2004 over 4 dossiers.

- **Collectief huisonderwijs**

Een aantal privaatrechtelijke instellingen op het Vlaamse grondgebied verschaffen ‘collectief’ huisonderwijs. Vanuit het zicht van de naleving van de leerplicht, waarbij het begrip “huisonderwijs” staat tegenover door de Vlaamse Gemeenschap erkende, gefinancierde dan wel gesubsidieerde onderwijsinstellingen vallen ook alle andere privé-instellingen, internationale scholen en zelfs de Europese scholen op het Vlaamse grondgebied hieronder. We kunnen collectief huisonderwijs dan interpreteren als huisonderwijs in structureel groepsverband, al dan niet gebaseerd op een zekere rechtsvorm zoals een v.z.w. Het aantal dergelijke instellingen bij het departement Onderwijs bekend, bedraagt momenteel 44, waarvan 33 privé-scholen, 7 internationale scholen en 4 Europese scholen.

De oprichting van een privé-school dient niet gemeld of aangevraagd te worden bij de overheid. Het staat, omwille van de vrijheid van onderwijs, iedereen vrij om een privé-school op te richten. Reeds van in 1831 bepaalt de Grondwet dat betreffende het inrichten van onderwijs geen enkele preventieve maatregel mag getroffen worden. Enkel wanneer men erkend/gefinancierd/gesubsidieerd wenst te worden moet men een aanvraag bij de overheid indienen en aan bepaalde voorwaarden voldoen.

Privé-scholen zijn niet erkend, worden niet gefinancierd of gesubsidieerd en zijn dan ook niet verplicht om hun leerlingengegevens door te sturen naar het departement Onderwijs.

De verplichtingen betreffende de naleving van de leerplichtregelgeving rusten op de individuele ouders, is gericht op de individuele leerplichtige jongeren en raakt de instellingen als zodanig niet.

Een aantal privé-scholen werkt (vrijwillig) mee aan de door het onderwijsdepartement jaarlijks georganiseerde leerplichtcontrole en verstrekken (vrijwillig) gegevens in het kader van deze controle. Door opgave van hun bestand van ingeschreven jongeren worden de ouders niet ontheven van een aantal administratieve verplichtingen betreffende het melden van het huisonderwijs aan het onderwijsdepartement. Wel kan de privé-instelling hierbij ondersteuning bieden.

Bij het bepalen van haar agenda geeft de inspectie, binnen de beschikbare personele inzet, absolute voorrang aan het controleren van die situaties waarbij er een aanwijzing is dat het leerrecht van het kind in gevaar zou kunnen zijn. Dit kan b.v. zijn op basis van een melding

uit de omgeving van het kind. Nadat deze situaties gecontroleerd zijn worden steekproefsgewijs nog zoveel mogelijk andere leerlingen huisonderwijs gecontroleerd. De onderwijsinspectie heeft er voor geopteerd om in eerste instantie het individuele huisonderwijs te controleren.

b) Evaluatiepunten inzake huisonderwijs

Voor de onderwijsinspectie betreft de controle op het huisonderwijs een nog vrij nieuwe opdracht, die ze de afgelopen jaren in steeds toenemende mate vervult met als uiteindelijk doel de controle van alle vormen van huisonderwijs.

Er is nog verbetering mogelijk in de huidige procedure van controle van individueel en groepsgewijs huisonderwijs.

1. De administratieve opvolging kan correcter

- Omdat bij een verklaring van huisonderwijs niets wordt vermeld over een begin- en einddatum van huisonderwijs, kan de administratie geen beeld krijgen van het aantal ouders dat door middel van huisonderwijs de regelgeving betreffende de afwezigheden probeert te omzeilen door huisonderwijs aan te vragen voor een korte periode om bijvoorbeeld op vakantie te kunnen gaan.
- Op de verklaring van huisonderwijs wordt gevraagd naar de plaats waar het huisonderwijs gegeven wordt. Er is echter geen mogelijkheid voorzien om aan te geven op welke data deze plaats zal wijzigen (b.v. tijdens een verblijf in het buitenland door werkzaamheden van de ouder, e.d.)

2. De controle kan effectiever en efficiënter

- Uit de controles door inspectie blijkt dat de kinderen vaak voor bepaalde periodes in het buitenland verblijven, zodat de geplande controle geen doorgang kan vinden. Daardoor is er eigenlijk geen garantie dat kwaliteitsvol onderwijs wordt gegeven.
- In het secundair onderwijs bestaat de indruk dat huisonderwijs, vooral bij oudere leerlingen, nogal eens gebruikt wordt om aan de leerplicht te ontsnappen. Het gaat hier dikwijls over leerlingen die schoolmoe zijn, in de school een leerachterstand opgebouwd hebben en een spijbelproblematiek kenden. Om dit tegen te gaan is er nood aan een betere opvolging van de

‘output’ van huisonderwijs (behalen van diploma, doorstroming naar hoger onderwijs, ...), en meer systematische evaluaties door inspectie.

3. Er zijn, na een negatieve evaluatie van de inspectie, meer effectieve maatregelen nodig

- Er is geen afdoende reactie mogelijk wanneer ouders geen kwaliteitsvol huisonderwijs bieden en een inschrijving in een school weigeren. De inspectie moet 2 keer ter plaatse geweest zijn vóór men de leerling kan verplichten zich opnieuw in een school in te schrijven. Deze procedure sleept soms maanden aan. Bovendien wil de leerling soms het volgende schooljaar opnieuw huisonderwijs volgen en begint de procedure van voor af aan.

Daarnaast moet het de uiteindelijke doelstelling zijn om ook voor het collectief huisonderwijs na te gaan of dit voldoet aan de minimale voorwaarden die worden opgelegd.

4.2. Regelmatig schoolbezoek

De bedoeling van de regelgeving i.v.m. aan - en afwezigheden (in het secundair onderwijs van toepassing sinds 1 september 1999, in het basisonderwijs sinds 1 september 2002) is tweeledig:

- het leerrecht van jongeren maximaal garanderen
- scholen die inspanningen doen om afwezige leerlingen te begeleiden, niet langer bestraffen. Een leerling die zonder wettiging afwezig is, verliest zijn statuut van regelmatige leerling niet als de school kan aantonen dat zij, samen met het CLB, werk maakt van de begeleiding van de leerling³¹.

De school is de eerste verantwoordelijke voor het opvolgen van de afwezigheden en het begeleiden van de leerlingen. Ze wordt hierin ondersteund door het CLB dat, zowel bij preventieve acties als bij de remediëring, de nodige expertise heeft. Het CLB fungeert ook als draaischijf naar de welzijnssector.

4.2.1. Rol van de school

De school neemt haar verantwoordelijkheid op het vlak van aan- en afwezigheden ten volle op als zij zowel een preventief als een remediërend beleid voert.

4.2.1.1 Preventief beleid

a) Wat houdt een preventief beleid in?

- Centraal bij het nemen van preventieve acties staat het begrip '**betrokkenheid**': het creëren en onderhouden van een band met leerlingen en ouders is essentieel om schooluitval te vermijden.

B.v. Door tijdens het moment van de inschrijving wederzijdse vragen en verwachtingen rustig aan bod te laten komen en een 'intakegesprek' te voeren, krijgt

³¹ Een regelmatige leerling is een leerling die voldoet aan de toelatingsvoorwaarden en die, behalve ingeval van gewettigde afwezigheid, gedurende het hele schooljaar regelmatig de lessen volgt. Een leerplichtige die onwettig afwezig is, verliest het statuut van regelmatige leerling. Dit heeft gevolgen voor de school en voor de leerling: de leerling telt niet mee voor de programmatie- en rationalisatienormen, voor personeelsformatie en voor de toelagen en de leerling heeft geen recht op studiebekrachtiging (kan geen diploma of getuigschrift behalen (In het basisonderwijs dus enkel leerlingen van het zesde leerjaar.).

men zicht op de achtergrond en de eventuele noden van de leerling. Sommige LOP's stimuleren een dergelijk goed inschrijvingsbeleid, waarbij ze het belang van een gemotiveerde school- en studiekeuze benadrukken, zonder afbreuk te doen aan het recht op inschrijving.

B.v. Om de betrokkenheid van bepaalde doelgroepen (allochtone ouders, kansarme ouders...) te vergroten is het zinvol dat scholen samenwerken met niet-onderwijsorganisaties, zoals onthaalbureaus, minderhedencentra, verenigingen waar armen het woord nemen enz. Ook voor deze netwerkontwikkeling is het lokaal overlegplatform een belangrijk forum³².

- Ook schoolorganisatorische aspecten (lessenroosters, vakantiedagen, middagpauzes, vervangingen afwezige leerkrachten, extra muros-activiteiten, ...) kunnen een invloed hebben op aan- en afwezigheden.

B.v. Problemen kunnen voorkomen worden door met de ouders en andere scholen te overleggen over de planning van vakantiedagen, schooluitstappen, pedagogische studiedagen en het begin en het einde van de schooltijd.

B.v. Onvoldoende opvang bij het wegvallen van lessen, een gebrek aan zinvolle invulling voor 'lege momenten' als middagpauzes en onvoldoende toezicht werken spijbelen in de hand³³.

B.v. Uit cijfermateriaal kunnen we afleiden dat de financiële kosten voor onderwijs een groot deel beslaan van het gezinsinkomen van kansarme gezinnen.³⁴ De financiële problemen van kansarme gezinnen zorgen ervoor dat kinderen van de school wegblijven: er is vaak té weinig geld om het busabonnement of maaltijden op school te betalen; de schooluitstappen zijn té duur,... Een aantal LOP's hebben deze problematiek ter harte genomen en trachten eraan te werken via engagementsverklaringen met scholen.

- Een globale en integrale aanpak is nodig. Dit wil zeggen dat er een **duidelijke visie** i.v.m. leerlingenbegeleiding moet zijn en dat deze visie ook **gedragen wordt door alle personeelsleden van de school**. Directies zijn sleutelfiguren binnen dit proces. Ze kunnen de draagkracht van het personeel vergroten door waardering te tonen en ondersteuning te bieden.³⁵

³² DEPARTEMENT ONDERWIJS (2004). Rapport problematische afwezigheden, schooljaar 2003-2004.

Departement Onderwijs, afdeling beleidsuitvoering secundaire scholen, Brussel, p. 26.

³³ DUPONT, C. (1998). *Spijbelen, het topje van de ijsberg. Een synthese van onderzoeks-gegevens en werking van het Brussels preventieproject*, Departement Onderwijs, Brussel, p. 13.

³⁴ CBJ DENDERMONDE. Problematische afwezigheden in het basisonderwijs in *UIT-zicht/IN-zicht*, p. 14.

³⁵ VANDEWIELE, B. (1996). Krijtlijnen voor een goede vorm van leerlingenbegeleiding, *Welwijs*, jrg 7, nr. 4.

- De **geregistreerde afwezigheidsgegevens** zijn uitstekend materiaal voor signaaldetectie of als basis voor preventieve actie, het opvolgen van effecten en verbetering van eigen werking.³⁶

b) Evaluatiepunten inzake het preventieve beleid

meer aandacht op school voor structurele preventie

- Volgens het rapport van de onderwijsinspectie richten scholen hun inspanningen nog te veel op remediëring (individuele begeleiding van de spijbelende leerling) en te weinig op structurele preventie en op de brede betrokkenheid van alle actoren (leerlingen, personeel, ouders).³⁷ Verbeterinitiatieven in het kader van spijbelen ontstaan vooral op spontane basis en passen niet meteen in een meer globale planning van kwaliteitsverbetering. Zo ontstaat het risico dat de aandacht zich vooral toespitst op de leerling en zijn leefomgeving (verscherpen van de controle en opvolging en individuele begeleiding) en weinig of niet op de school, de klas, de leerkracht, als factoren waarop men ook moet inspelen om spijbelen en schoolmoeheid te voorkomen.
- Afwezigheidsgegevens worden vooral gebruikt voor de detectie van individuele problematische afwezigheden. Ze worden slechts uitzonderlijk gebruikt als signaaldetectie of als basis voor preventieve actie, het opvolgen van effecten en verbetering van eigen werking.³⁸ Scholen die wel over hun aanpak reflecteren betrekken hierbij zelden het CLB.

De verificatieverslagen uit het secundair onderwijs tonen aan dat sommige scholen heel weinig mogelijkheden hebben om hun cijfergegevens te bewerken. Een aantal softwareprogramma's laat bijvoorbeeld niet toe om afwezigheidsgegevens per maand op te vragen.

³⁷ MICHIELSENS, P. (2005). *Onderwijsspiegel, schooljaar 2003-2004*, departement Onderwijs, inspectie, Brussel, p. 63.

4.2.1.2 Remediërend beleid: eerst registreren en dan opvolgen**a) Beschrijving van de registratie en de opvolging*****Registreren ...***

Scholen maken gebruik van volgende codes om afwezigheden te registreren:

	Lager onderwijs	Secundair onderwijs
B	Problematische afwezigheid (B staat voor begeleiding)	Idem
P	In uitzonderlijke omstandigheden afwezigheden voor persoonlijke redenen met voorafgaand akkoord van de directeur	Idem
Z	Afwezigheid wegens ziekte met een verklaring van de ouders	Idem
D	Afwezigheid wegens ziekte gewettigd door een medisch attest uitgereikt door een arts	Idem
L	Laattijdig aankomen	Idem
T	Tijdelijk in type 5 school	Orde- en tuchtmaatregel
S	Actief deelnemen in het kader van individuele selectie of lidmaatschap van een vereniging aan culturele en/of sportieve manifestaties met voorafgaand akkoord van de directeur	Niet meer gebruikt in secundair onderwijs (zie code P)
R	Van rechtswege gewettigde afwezigheid mits voorlegging - naargelang het geval - van een verklaring van de ouders of een officieel document	Idem
V	Afwezigheid van kinderen van binnenschippers, kermis- en circusexploitanten en -artiesten en woonwagenbewoners onder bepaalde voorwaarden	Niet gebruikt in secundair onderwijs
C	Niet gebruikt in basisonderwijs	Afwezigheid in kader van topsportconvenant
G	Niet gebruikt in basisonderwijs	Spreading lesprogramma over 2 schooljaren

Een correcte registratie en een overzichtelijke administratie dragen bij tot een efficiënte opvolging van afwezigheden. In het secundair onderwijs ligt de verantwoordelijkheid voor de kwaliteitsvolle registratie vooral bij het leerlingensecretariaat vaak in samenwerking met een directielid. In het basisonderwijs registreren de leraren de aan- en afwezigheden; de directie zorgt voor een juist gebruik van de codes en gaat na of de afspraken in verband met registratie correct worden nageleefd³⁹.

Opvolgen ...

Het is belangrijk dat de school vanaf de eerste registratie van een afwezigheid zonder duidelijke reden, persoonlijk **contact** neemt met de betrokken leerling en /of de ouders.⁴⁰ Hierdoor kan men immers inzicht verkrijgen in achterliggende redenen van de afwezigheden en kan men een aangepaste begeleiding uitwerken

De laatste tijd gaat heel wat aandacht naar nieuwe technieken om sneller te kunnen communiceren met de leerling of ouders. Dergelijke systemen, zoals het onlangs voorgestelde systeem van spijbel-SMS⁴¹, kunnen een oplossing bieden om snel op te treden bij occasionele spijbelaars, maar vereisen zelfs in deze gevallen heel wat randvoorwaarden (b.v. de ouders moeten bereikbaar zijn via mobiele telefoon, ...). Ook bieden dergelijke systemen geen garantie voor het noodzakelijke persoonlijk contact met de ouders.

Heel wat scholen maken gebruik van standaardbrieven om de ouders op de hoogte te brengen van de afwezigheden van hun kinderen. Sommige scholen gebruiken voorgedrukte kaarten om bij de ouders informatie te verzamelen over de reden van afwezigheid. De formulering in de brieven en kaarten kan soms beter. Vaak geven ze de indruk dat het gewoon toegelaten is om een aantal halve dagen van school weg te blijven.

b) Evaluatiepunten op het vlak van registratie en eerste opvolging

Uit de opvolging door de onderwijsinspectie blijkt dat alle scholen ernstige inspanningen ondernemen om afwezigheden op te merken en te noteren⁴².

³⁹ MICHELENS, P. (2005). *Onderwijsspiegel, schooljaar 2003-2004*, departement Onderwijs, inspectie, Brussel, p. 26.

⁴⁰ SO/2005/04, SO/2002/05

⁴¹ www.spjibelsms.be

⁴² MICHELENS, P. (2005). *Onderwijsspiegel, schooljaar 2003-2004*, departement Onderwijs, inspectie, Brussel, p. 57.

Er is verbetering mogelijk.

1. Het correct gebruik van de codes

- De **code P** (afwezigheid om persoonlijke reden met voorafgaand akkoord van de directeur) wordt in bepaalde gevallen gegeven ook al werd de afwezigheid vooraf niet besproken. Sommige directies basisonderwijs gebruiken de P-code bovendien om het vervroegd op vakantie gaan toe te staan of te wettigen, hoewel de omzendbrief vermeldt dat dit niet de bedoeling van de P-code is.
- Het aantal mogelijkheden waarvoor een **R-code** (van rechtswege gewettigde afwezigheid) kan gebruikt worden is limitatief opgesomd in de omzendbrief. Toch duiken in de scholen ook soms nog andere redenen op waarvoor R-codes gebruikt worden, zoals bijvoorbeeld 'familiale redenen', deelname aan rijexamens,
- Afwezigheden die niet met de in de regelgeving vermelde codes verantwoord kunnen worden of waarvan de wettiging in vraag wordt gesteld, krijgen een **code B** (problematische afwezigheid). In sommige scholen leeft naast onzekerheid ook nog altijd enige terughoudendheid. Het gebruik van een B-code wordt soms als "een zware sanctie" beschouwd, veeleer dan als een middel om sneller de noodzaak van een meer strikte opvolging of individuele begeleiding te ontdekken. Bovendien aanvaarden zij nog wettigingen lange tijd na de afwezigheid en de terugkeer van de leerling op school. Soms versturen zij zelfs standaardbrieven om leerlingen aan te manen hun afwezigheden te wettigen.
- Een heel aantal afwezigheden moeten onder de code B geplaatst worden omdat ze niet vallen onder één van de in de omzendbrief voorziene categorieën, terwijl het niet gaat om afwezigheden die een begeleiding van de leerling op school behoeven. In het secundair onderwijs werd dit knelpunt verholpen via een wijziging in de regelgeving⁴³. Afwezigheden die niet van rechtswege gewettigd zijn en niet problematisch zijn, kunnen vanaf het schooljaar 2005-2006 door de school zelf gewettigd worden. De achterliggende filosofie hiervoor is dat in scholen afdoende deskundigheid en gezond verstand aanwezig zijn om individuele leerlingendossiers te evalueren en te beslechten.⁴⁴

2. De aandacht voor de signaalwaarde van gewettigde afwezigheden

- Een aantal scholen schenken onvoldoende aandacht aan afwezigheden gewettigd met een **medisch attest**. Soms mist men daardoor een duidelijk signaal van de arts.

⁴³ Besluit van de Vlaamse regering tot wijziging van het besluit van de Vlaamse regering van 16 september 1997 betreffende de controle op de inschrijvingen van leerlingen in het secundair onderwijs.

⁴⁴ SO/2005/04, SO/2002/05

Artsen noteren b.v. 'dixit patiënt' of er staan op het attest redenen die niets met ziekte te maken hebben (b.v. ouders verblijven in het buitenland, hulp in het huishouden nodig, ziekte van moeder, ...). In andere gevallen wisselen leerlingen veelvuldig van dokter om telkens een nieuw doktersattest te krijgen. Vaak maakt men zich ook te weinig zorgen over het feit dat een hoog aantal gewettigde afwezigheden negatieve gevolgen kan hebben voor het verdere verloop van de onderwijs-loopbaan.⁴⁵

- Het is belangrijk te bewaken dat het gebruik van de P-code geen situaties toedekt waarbij minstens een goede opvolging en misschien zelfs begeleiding nodig is. De aangehaalde redenen zijn soms signalen die wijzen op de noodzaak van begeleiding (bijvoorbeeld kinderen die regelmatig thuisblijven om een zieke ouder te helpen).

3. De elektronische verwerking van gegevens in het basisonderwijs

- Basisscholen die afwezigheden elektronisch verwerken, zijn eerder een uitzondering dan de regel. Basisscholen verwijzen naar het ontbreken van een elektronische registratie en de onvoldoende beschikbaarheid van administratieve omkadering en ICT-ondersteuning. Nochtans heeft een elektronische verwerking van afwezigheden heel wat voordelen, zowel voor de scholen als voor het beleid.

4. Bijzondere aandacht voor medische attesten

- Soms stellen scholen zich vragen over de waarde van medische attesten. Indien een school vermoedt dat de leerling niet echt ziek is en dat het doktersattest alleen maar dient om een afwezigheid om niet-medische redenen te dekken, kan de CLB-arts worden ingeschakeld. Deze CLB-arts kan dan wel de voorschrijvende arts contacteren en informeren, maar heeft geen enkele controlebevoegdheid. Het inschakelen van de Orde van Geneesheren is wellicht zinvol bij flagrant misbruik, maar hierover zijn geen duidelijke afspraken of richtlijnen.
- Indien de school eraan twijfelt of een medisch attest wel werd voorgeschreven door een arts, dan wel of het medisch attest achteraf door derden werd gewijzigd, en indien dit niet kan eenduidig kan gecontroleerd worden, b.v. via de CLB-arts, zou de school deze afwezigheid moeten registreren als problematisch (B-code).
- Scholen met Nederlandse leerlingen krijgen bij **afwezigheden waarvoor een doktersattest noodzakelijk is**, te maken met de verschillen in afhandeling. Nederlandse artsen geven geen attest en weigeren soms te antwoorden op vragen van de schoolsecretariaten. De voorgeschreven regeling, waarbij een CLB-arts als

⁴⁵ MICHELSENS, P. (2005). *Onderwijsspiegel, schooljaar 2003-2004*, departement Onderwijs, inspectie, Brussel, p. 31.

intermediair wordt gekozen⁴⁶, zorgt, zeker in die scholen waar er meerdere leerlingen een Nederlandse huisarts hebben voor extra werkdruk van de CLB-artsen.

4.2.2 Begeleiding: een gedeelde zorg voor school en CLB

a) Voorwaarden voor een goede begeleiding

Een succesvolle begeleiding van schoolloopbanen en de tijdige aanpak van leerbedreiging en leerproblemen vereist een totaalaanpak: het mag geen geïsoleerd gebeuren zijn. De begeleiding moet kaderen in een algemene visie en aanpak waarbij school en CLB elkaars partners zijn en waarbij schoolverzuim ruimer wordt geïnterpreteerd dan de 'jongere die spijbelt'.

Eenieder heeft vanuit zijn eigen functie en rol een inbreng: de directie van een school, de cel leerlingenbegeleiding, de vertrouwensleerkracht, de zorgbegeleider, de leerkrachten de CLB-medewerkers en de externe partners zoals de pedagogische begeleiding, de hulpverleners, politie, justitie, ...

De visie i.v.m. leerlingenbegeleiding en de vertaling van deze visie in kwaliteitsvol onderwijs vinden we voornamelijk terug in vier recente beleidslijnen:

1. het **gelijke onderwijskansenbeleid** bestaande uit drie luiken: het bestrijden van achterstand en achterstelling, de uitbouw van het **zorgbeleid** voor alle kinderen en komen tot inclusief onderwijs;
2. **de leerplichtopvolging**;
3. het decreet betreffende de **centra voor leerlingenbegeleiding**;
4. de decreten **integrale jeugdhulp**⁴⁷: onderwijs, in het bijzonder CLB's, engageert zich als partner in een netwerk rechtstreeks toegankelijke hulp en als draaischijf tussen de school en dat netwerk.

b) Evaluatiepunten

- Reeds eerder werd aangegeven dat de aandacht voor afwezigheden zich niet mag beperken tot de opvolging van ongewettigde afwezigheden. Toch wordt het

⁴⁶ In de omzendbrieven van het secundair onderwijs staat dat de school in samenwerking met de CLB-arts een verklaring kan maken die dan wordt ingevuld door de Nederlandse behandelende geneesheer. De verklaring vermeldt de naam en het logo van de school, de naam van de leerling, de ziekteperiode, de schoolactiviteiten waaraan de jongere niet kan deelnemen, de naam en de handtekening van de behandelende geneesheer en de datum.

analyseren van data i.v.m. afwezigheden meestal niet als een bijkomend instrument voor **signaaldetectie** beschouwd.⁴⁸

Ook het CLB beperkt zich, in zijn ondersteuning van de school, vaak tot begeleiden van jongeren met problematische afwezigheden, terwijl er geen initiatieven worden genomen om de signaaldetectie te evalueren en eventueel te versterken.

- In heel wat scholen werden in het kader van de uitbouw van een zorgbeleid duidelijke overlegstructuren opgezet. Zo is er op school vaak een '**cel leerlingenbegeleiding**'. Daarin treffen een team van leerlingbegeleiders, de directie van de school en de CLB-medewerkers elkaar. Het grote voordeel van deze cellen is dat zij niet alleen een wenselijke strategie kunnen opzetten voor veel voorkomende problemen, maar deze strategieën ook voortdurend kunnen aanpassen aan zich wijzigende omstandigheden. Bovendien weten individuele leerkrachten waar ze terecht kunnen wanneer ze geconfronteerd worden met delicate problemen. Vaak worden de mogelijkheden van een cel leerlingenbegeleiding echter onvoldoende benut: het overleg beperkt zich in de praktijk meestal tot individuele leerlingendossiers.
- Het ontbreekt scholen en CLB's aan een voldoende uitgewerkt **kader om informatie uit te wisselen**. In tegenstelling tot leerkrachten en leerlingbegeleiders hebben CLB-medewerkers (niet alleen artsen, maar bijvoorbeeld ook psychologen en maatschappelijk werkers) beroepsgeheim. Dit houdt concreet in dat zij niet verplicht zijn om de hen toevertrouwde informatie mee te delen. Wie drager is van het beroepsgeheim heeft niet alleen de plicht maar ook het recht om te zwijgen. Omdat leerkrachten wettelijk gezien geen dragers zijn van het beroepsgeheim (wel ambtsgeheim) kunnen ze zich niet beroepen op zwijgrecht ten aanzien van een hiërarchisch meerdere of collega's. Dit remt de informatiedoorstroming vanuit CLB naar de scholen⁴⁹.
- Leerlingenbegeleiding moet gezien worden **als een gedeelde verantwoordelijkheid tussen ouders en school**. 'Als de leerlingenbegeleiding de ouders willen betrekken bij hun werking mogen zij zich niet beperken tot het verzamelen van kennis over de ervaringen en de leefwereld van ouders. Zij moeten ook manieren zoeken om ouders

⁴⁷ Voor meer info: zie www.jeugdhulp.be.

⁴⁸ MICHELSENS, P. (2005). *Onderwijsspiegel, schooljaar 2003-2004*, departement Onderwijs, inspectie, Brussel, p.31.

⁴⁹ D'AES, M. (2000). Het ambtsgeheim van leerkrachten en PMS-medewerkers. Spreken of zwijgen. *Welwijs*, jrg. 11, nr.1, p. 6.

beter en vlotter te kunnen aanspreken over het 'pedagogisch project' van de school. Leerlingenbegeleiding en de school moeten eveneens letten op de wederzijdse verwachtingen over wat het schoolse aanbod kan betekenen in de opvoeding en begeleiding van jongeren.⁵⁰ Ouders worden echter nog te weinig betrokken bij leerlingbegeleiding. Dat deze veronderstelling ook geldt voor de begeleiding in het kader van leerplicht, wordt bevestigd in de Onderwijsspiegel: 'Wanneer kinderen op school afwezig zijn en oplossingsstrategieën bedacht worden, hebben noch scholen, noch CLB's de neiging om jongeren/ouders te betrekken'.⁵¹ School en CLB zijn zich dus nog te weinig bewust van het belang van **participatie van ouders en leerlingen** bij de leerplichtbegeleiding.

4.2.3 De specifieke rol van het CLB

a) Taken van het CLB

Heel wat problemen kan de school zelf opvangen en begeleiden. Het CLB is, als schoolgerelateerde organisatie, de eerste ondersteuner van de school bij het ontwikkelen van een zorgbeleid. School en CLB werken hierin subsidiair.

De **meerwaarde van het CLB** ligt in⁵²:

- het multidisciplinair werken . De bijdrage van CLB's op vlak van zorg voor leerlingen wordt geconcretiseerd vanuit meerdere benaderingen: de somatische, psychische, de pedagogische en sociale invalshoek.
- de expertise van het CLB op het vlak van vraagverheldering, een belangrijke stap in het begeleidingsproces.
- de deskundigheid van het CLB op vlak van diagnose en remediëring van leer-en ontwikkelingsmoeilijkheden. Het CLB kan de school helpen deze te vertalen naar een specifiek handelingsplan op kind-, ouder-, klas- of schoolniveau.
- de onafhankelijke positie van de CLB-medewerker die garandeert dat het belang van het kind centraal blijft staan.

Deze meerwaarde geldt ook op vlak van leerplichtbegeleiding.

⁵⁰ VERSCHULDEN, G. (2003). *Naar een gefundeerde omschrijving van leerlingenbegeleiding*. Studie 62bis. Brussel: Vlaamse Onderwijsraad., p. 41.

⁵¹ MICHELSSENS, P. (2005). *Onderwijsspiegel, schooljaar 2003-2004*, departement Onderwijs, inspectie, Brussel, p. 37.

De CLB 's werken in principe vraaggestuurd maar de begeleiding in het kader van de **leerplicht is voor hen een vorm van verplichte begeleiding**. Er wordt van het CLB verwacht dat ze zowel leerlingen die niet ingeschreven zijn (tenzij huisonderwijs van toepassing is) als leerlingen die de school niet regelmatig bezoeken, begeleiden.

Vanaf tien halve lesdagen problematische afwezigheid (acht halve lesdagen in het DBSO) is de inschakeling van het CLB bij de begeleiding en het opmaken van een begeleidingsdossier verplicht. Het voornaamste doel is de betrokken leerlingen opnieuw in het onderwijsproces in te schakelen zodat hun schoolloopbaan geen onoverkomelijke vertraging of averij oploopt. CLB's hoeven echter de meldingen van scholen niet af te wachten om een begeleiding op te starten.

De begeleiding van het CLB omvat preventieve acties, individuele begeleiding en gestructureerd overleg over afwezigheden⁵³.

b) Evaluatiepunten

- De onderwijsinspectie stelde vast dat men vooral geneigd is om in actie te treden op het moment dat de regelgeving het verplicht maakt. De ruimte die de overheid geeft om **zelf initiatief** te nemen, voorafgaand aan het moment waarop school en CLB verplicht in actie moeten treden, wordt vaak niet creatief en doelgericht benut. Men speelt m.a.w. te weinig in op wat nodig en mogelijk is om afwezigheden te voorkomen en kwaliteitsvol te begeleiden.⁵⁴ Bovendien blijkt dat afspraken over de leerplichtopvolging **in beleidscontracten en –plannen** zelden voldoende concreet en schoolspecifiek zijn geformuleerd.⁵⁵

4.2.4. Samenwerking met externe diensten

a) School en CLB werken samen met andere diensten

Leerlingen, die een hulpvraag hebben die niet kan opgenomen worden door de school of het CLB, kunnen gericht worden doorverwezen voor een gespecialiseerde diagnose, begeleiding

⁵² DEPARTEMENT ONDERWIJS (2003). *Afstemming tussen zorg op school en CLB*. Visietekst, departement Onderwijs, afdeling CLB, nascholing en leerlingenvervoer, Brussel, juni 2003, p.8.

⁵³ BVR van 28/08/2000 tot vaststelling van de operationele doelstellingen voor de begeleiding van leerlingen met leerplichtproblemen in de CLB's.

⁵⁴ MICHIELSENS, P. (2005). *Onderwijsspiegel, schooljaar 2003-2004*, departement Onderwijs, inspectie, Brussel, p.63.

of behandeling (langduriger, intensiever of gespecialiseerder dan een CLB kan bieden...). Het CLB positioneert zich hierbij als **draaischijf** tussen onderwijs en het bredere welzijns- en gezondheidsveld.

Eén van de belangrijkste recente beleidsinitiatieven om de samenwerking tussen verschillende jeugdhulpverleners te verbeteren, is de ontwikkeling van een **Integrale Jeugdhulp**. De zes sectoren die in Vlaanderen instaan voor de jeugdhulp (Kind en Gezin, Algemeen Welzijn, Geestelijke Gezondheidszorg, Bijzondere Jeugdzorg, Vlaams Fonds voor de Integratie van Personen met een Handicap en Onderwijs, vertegenwoordigd door de CLB-sector) gaan hierin het engagement aan om beter samen te werken.

Het **project onderwijs- welzijn** van het departement Onderwijs streeft er naar door een intense medewerking aan Integrale Jeugdhulp (IJH) voor scholen en CLB's een betere samenwerking met externe diensten te bewerkstelligen.

In de IJH wil men er immers voor zorgen dat diensten onderling beter samenwerken, dat diensten en cliënten weten wat er allemaal aan hulpverlening bestaat, dat mensen met hun problemen altijd terecht kunnen en dit op de juiste plaats. Belangrijk uitgangspunt, bij het omschrijven van de taken van de sector onderwijs binnen IJH, is dat de school geen feitelijke hulpverleningstaak heeft. Die taak situeert zich bij het CLB dat dan ook de brug vormt naar de externe diensten. De acties die de scholen zelf doen in het kader van een zorgbeleid, situeren zich in het voortraject van de IJH (cfr. huisartsen, ...).

Het decreet van 7 mei 2004 geeft de richting aan van de verdere ontwikkeling van de jeugdhulp in Vlaanderen. Zowel op Vlaams als op regionaal niveau zal worden gewerkt aan een verregaande afstemming van het hulpaanbod, aan samenwerking tussen verschillende hulpaanbieders en aan het op elkaar afstemmen van sectorale evoluties.

B.v. Het creëren van netwerken vormt een essentiële bouwsteen voor cliëntgerichte intersectorale samenwerking. Daarom zullen alle jeugdhulpaanbieders van de 6 betrokken sectoren die in een bepaald werkgebied rechtstreeks toegankelijke hulp aanbieden, samenwerken in een netwerk rechtstreeks toegankelijke hulp (RTH). De CLB's engageren zich als partner in de op te richten netwerken RTH en als draaischijf tussen de scholen en dat netwerk.

⁵⁵ MICHELENS, P. (2005). *Onderwijsspiegel, schooljaar 2003-2004*, departement Onderwijs, inspectie, Brussel, p.31.

b) Evaluatiepunten

- Over **de rol van het CLB als draaischijf** tussen de school en externe diensten bestaan er nog weinig concrete afspraken. Samenwerking met externe diensten in het kader van een individuele doorverwijzing behoort tot de gebruikelijke werkwijze binnen een CLB maar andere vormen van samenwerking (structureel, preventief, ...) zijn eerder uitzonderlijk ⁵⁶.
- Uit een bevraging bij CLB's over afwezigheden in het basisonderwijs⁵⁷ blijkt dat de overgrote meerderheid van de ondervraagde CLB-medewerkers **knelpunten** ervaart **in de samenwerking met externen**. Het ging dan voornamelijk om het gebrek aan afstemming van visies op elkaars werking. Ook de lange wachttijden bij heel wat externe voorzieningen op de derde lijn, werkt demotiverend voor cliënten én doorverwijzers: eens CLB-medewerkers ouders zo ver krijgen om hulp te vragen, stoten ze op wachttijden van 3, 6 of meer maanden.
- Om te komen tot een Integrale Jeugdzorg is naast een integrale jeugdhulp ook een tweede spoor nodig: **de algemene jeugdpreventie**. Dit spoor moet nog verder geconcretiseerd worden, in samenwerking met andere beleidsdomeinen (b.v. jeugd, welzijn, ...).
- De relevante **partners** waarmee onderwijs een zorgcontinuüm kan uitbouwen, zijn **ruimer dan de zes sectoren in Integrale Jeugdhulp**.
Er wordt gedacht aan: jeugdbrigade en justitie, tolken, integratiediensten, brugfiguren, OCMW's, huisartsen, logopedisten, revalidatiecentra, verenigingen waar armen het woord nemen, organisaties van etnisch-culturele minderheden, ...
Er is **onvoldoende zicht op de samenwerking** van CLB's met organisaties en voorzieningen buiten de Integrale Jeugdhulp en op problemen in deze samenwerking. De samenwerking met dergelijke organisaties moet nog verder geëxpliciteerd en gestructureerd worden.

⁵⁶ MICHIELSENS, P. (2005). *Onderwijsspiegel, schooljaar 2003-2004*, departement Onderwijs, inspectie, Brussel, p. 64.

⁵⁷ CLB's over afwezigheden in het basisonderwijs, afdeling CLB, nascholing en leerlingenvervoer, maart 2004, p. 11 en 12.

- De omzendbrieven op afwezigheden⁵⁸ bevatten een procedure voor scholen die twijfelen aan de rechtsgeldigheid van een **medisch attest**. De scholen signaleren dit aan de CLB-arts, die rekening houdend met de deontologische artsencode, contact opneemt met de verstrekker van het attest. Heel wat CLB-artsen zijn echter ontevreden over deze procedure: meer dan eens krijgen ze erg geïrriteerde reacties van de verstrekkers van de attesten, die het gevoel hebben door een collega-arts gecontroleerd te worden.. Bovendien is er geen juridisch kader voor deze aanpak.

(Huis)artsen zijn ook nog onvoldoende op de hoogte van de regelgeving. Vaak weten ze niet wat te doen wanneer een cliënt een doktersattest vraagt om een niet-medische reden (vb. persoonlijke omstandigheden) en zijn ze heel wantrouwig om bij twijfel formuleringen als 'dixit patient' te gebruiken...

⁵⁸ BAO/2002/11 dd.15 augustus 2002 betreffende afwezigheden in het basisonderwijs, SO/2002/05 /Buso dd.15 augustus 2002, SO/2005/04 dd. 8 juli 2005 betreffende de in-en uitschrijvingen en afwezigheden in het secundair onderwijs.

4.2.5 Rol van het departement Onderwijs bij het voorkomen en aanpakken van schoolverzuim

Om het leerrecht van alle jongeren te waarborgen, streeft het departement Onderwijs naar een integraal beleid voor schoolmoeheid, absoluut schoolverzuim, spijbelen en probleemgedrag. Samen met de maatregelen die worden ontwikkeld om de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt te verbeteren, zal dat beleid op termijn moeten zorgen voor een vermindering van het aantal leerlingen dat het onderwijs ongekwalificeerd verlaat.

In een dergelijk integraal beleid bestaat de centrale opdracht van het departement Onderwijs - naast het maken, evalueren en bijsturen van de regelgeving en het informeren, ondersteunen en sensibiliseren van alle actoren over de regelgeving, de achterliggende visie en de procedures – uit:

- het organiseren van de controle op het regelmatig schoolbezoek
- het verzamelen van en het rapporteren over gegevens inzake regelmatig schoolbezoek
- de samenwerking met andere beleidsniveaus en –domeinen.

4.2.5.1. Het organiseren van de controle op het regelmatig schoolbezoek

Alle wettigheden, alsook het begeleidingsdossier, zijn op de school ter inzage voor de **verificateurs**. De verificateur besteedt bij de controle aandacht aan het administratieve luik van de opvolging van afwezigheden (Is er correct en volledig geregistreerd?). Daarnaast gaat hij aan de hand van verschillende documenten (stappenplan, begeleidingsfiche, verslagen, ...) en gesprekken na of de school de nodige begeleidingsinspanningen gedaan heeft. Op basis hiervan beslist de verificateur over de regelmatigheid van de leerlingen.

De **onderwijsinspectie** deed in het schooljaar (2003-2004) een verdiepend onderzoek naar de wijze waarop scholen en CLB's aan leerplichtbegeleiding doen. De inspectie toetste de praktijk aan de visie achter de regelgeving. Ook de kwaliteit en de effectiviteit van leerplichtbegeleiding kwamen aan bod.

Het is belangrijk dat er tijdens de schooldoorlichtingen (blijvend) aandacht aan besteed wordt.

4.2.5.2. Het verzamelen van en het rapporteren over gegevens inzake regelmatig schoolbezoek

a) Meldingen problematische afwezigheden, zorgwekkende dossiers en gegevens in CLB's

Meldingen problematische afwezigheden in het secundair onderwijs⁵⁹

Secundaire scholen melden elektronisch aan het departement Onderwijs alle ernstige problematische afwezigheden: afwezigheden van meer dan 30 (in het voltijds onderwijs) en 20 (in het deeltijds onderwijs) al dan niet gespreide halve lesdagen. In 2003-2004 waren er 4.359 meldingen, ofwel 0,98% van de totale schoolbevolking. Eén vijfde van deze meldingen betrof jongeren die meerderjarig, en dus niet meer leerplichtig waren⁶⁰.

De overheid vraagt deze gegevens op om zicht te krijgen op de grootteorde van het aantal problematische afwezigheden. Dit betekent niet dat de overheid ingrijpt wanneer een leerling gemeld wordt. Begeleidingsstappen moeten immers zoveel mogelijk vanuit de lokale context komen. Bovendien moet er vanaf de eerste problematische afwezigheid ingegrepen worden en niet pas na 30 halve dagen.

De gegevens zijn wel de belangrijkste informatiebron over problematische afwezigheden voor het departement. Ze zijn dus belangrijk om het fenomeen 'problematisch schoolverlet' in kaart te brengen en om, indien nodig, aanvullende beleidsmaatregelen te nemen.

Bovendien toont de school, mede aan de hand van deze melding, haar begeleidingsinspanningen aan. De verificatie gaat na of de correcte code gebruikt wordt bij een afwezigheid en of er voldoende begeleidingsinspanningen geleverd worden in het geval van problematische afwezigheden. Is dit laatste het geval dan wordt de leerling, ondanks zijn problematische afwezigheden, als regelmatige leerling beschouwd. Dit betekent dat de leerling op 1 februari in aanmerking genomen wordt voor de schoolbevolkingsnormen en dat hij of zij recht heeft op een officiële studiebekräftiging.

Op basis van deze gegevens en op basis van de verslagen van de verificateurs, rapporteert de administratie secundair onderwijs jaarlijks over (problematische) afwezigheden⁶¹. De

⁵⁹ In het basisonderwijs worden problematische afwezigheden van meer dan 30 halve schooldagen niet gemeld, vooral omdat een geautomatiseerde leerlingenadministratie in het basisonderwijs, een dagelijkse elektronische communicatie tussen de scholen en het departement niet bestaat en een melding dus heel wat bijkomende planlast zou veroorzaken.

⁶⁰ DEPARTEMENT ONDERWIJS (2004). *Rapport leerplicht*, schooljaar 2003-2004, departement Onderwijs, afdeling beleidsuitvoering secundaire scholen en beleidsuitvoering basisonderwijs, Brussel, p. 72

⁶¹ Voor cijfermateriaal, zie bijlage 4.

conclusies uit deze rapportage kunnen leiden tot een evaluatie en bijsturing van de regelgeving en de procedures.

Meldingen van zorgwekkende dossiers

Wanneer jongeren en/of hun ouders elke vorm van begeleiding bij problematische afwezigheden weigeren, kunnen basis- of secundaire scholen, in overleg met het CLB, of het CLB zelf dit melden aan het departement Onderwijs. Een dergelijk 'zorgwekkend dossier' bevat -naast de registratiefiche van de afwezigheden- een overzicht van de stappen ondernomen door de school, door het CLB en eventueel door externen.

In 2003-2004 kreeg het departement Onderwijs 58 dossiers.

Wanneer het departement Onderwijs dergelijke dossiers krijgt, wordt overlegd met de school en het CLB of het inschakelen van justitie gewenst is. Zo werden er in het schooljaar 2003-2004 12 dossiers doorgestuurd naar de parketten. In sommige gevallen krijgen ouders eerst nog een brief vanuit het departement Onderwijs. De brief wijst er de ouders op dat ze strafrechtelijk kunnen vervolgd worden, indien zij zich blijven onttrekken aan de leerplicht. In het schooljaar 2003-2004 werden er 36 brieven naar ouders verstuurd.

Dossiers van 17- en 18-jarigen, die afhaken op school, worden normaliter niet bezorgd aan het parket. Het departement Onderwijs stuurt in dergelijke gevallen soms wel een brief die de jongere wijst op het feit dat ze nog leerplichtig zijn én op het belang van het behalen van een diploma. Bovendien krijgen ze hierin informatie over andere kanalen om een diploma te behalen.

Wanneer 17-jarigen toch worden doorgestuurd naar de procureur, is dit omdat het gaat om een familiale problematiek, met jongere broers en zussen die ook spijbelen.

In 2001 organiseerde de toenmalige departementale stuurgroep leerplichtcontrole een overleg met vertegenwoordigers van 7 Vlaamse parketten (i.c. de jeugdmagistraten) over de samenwerking tussen onderwijs en justitie op het vlak van problematische afwezigheden en absoluut verzuim. Enkele vaststellingen:

- De meeste jongeren die aan de procureurs worden gemeld, zijn op het parket gekend.
- De parketten geven aan dat veel van de effectiviteit van hun optreden afhangt van de samenwerking met het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg (=CBJ). De samenwerking met het comité verloopt echter niet overal even goed. Sommige comités gaan strikt om met de definitie van vrijwilligheid en verlangen een expliciete hulpvraag van de cliënt.

(b.v. als de ouders niet komen opdagen is er geen hulpvraag en dus ook geen probleem...). Daardoor wordt soms het parket niet of onvoldoende gevat

- De procureurs staan open voor dossiers i.v.m. spijbelen en schoolverzuim. Er dient echter gezorgd te worden voor een goede procedure.
- Volgens de meeste jeugdmagistraten moet spijbelen op zich niet strafbaar worden gesteld, maar moet men veel sneller kijken naar de achterliggende oorzaken. De meeste magistraten geloven niet in het nut van een boete.
- Sancties die nu wel worden gevorderd, zijn:
 - onder toezicht van de jeugdrechtbank plaatsen met als voorwaarde regelmatig schoolbezoek
 - plaatsing in een internaat om opnieuw regelmaat te verwerven
 - time-out
 - vordering bij de politierechtbank tegen de ouders

Gegevens over leerplichtbegeleiding in CLB's.

Via het besluit van 28/8/2000 op leerplichtbegeleiding verplicht de overheid de CLB's om de ondernomen (begeleidings-)stappen in het multidisciplinaire dossier van het CLB te vermelden en een aantal gegevens op gestandaardiseerde wijze te registreren. De geregistreerde gegevens moeten toelaten om als centrale overheid een zicht te krijgen op de ondernomen acties en op die manier de nodige beleidsinformatie te verzamelen (b.v. over tijdsinvestering/planlast, ...)

b) Evaluatiepunten

- Het melden van een problematische afwezigheid aan het departement Onderwijs schept bij een aantal scholen foutieve verwachtingen: men verwacht dat het departement Onderwijs de begeleiding zal overnemen of men gebruikt de melding als een dreigement. Sommige scholen en CLB's verwachten dan weer een reactie (b.v. een brief) van het departement Onderwijs aan de ouders of leerlingen. Het departement Onderwijs is evenwel geen actor in de begeleiding van deze leerlingen. De school is in eerste instantie verantwoordelijk voor de begeleiding en opvolging van afwezigheden. De samenwerking met het CLB is hierbij essentieel. Het CLB ondersteunt de school op het vlak van preventie, begeleiding en remediëring. Het CLB speelt eveneens een sleutelrol wanneer de welzijnssector moet betrokken worden bij de begeleiding.

Aan de hand van deze gegevens wordt enkel onderzocht of een bepaalde leerling het statuut van regelmatige leerling kan behouden (belangrijk voor de financiering en subsidiëring van scholen, en voor de slaagmogelijkheden van de leerlingen). Alleen bij de zorgwekkende dossiers, waarin duidelijk sprake is van onmacht of onwil bij de ouders of de leerling, treedt het departement op (doorverwijzing parket).

- In sommige situaties ontbreekt de medewerking van de ouders. De redenen hiervoor zijn vaak niet duidelijk: het onvermogen van ouders (opvoedingsproblemen), het gebrek aan medewerking (onwil) of onvoldoende kwaliteit van het begeleidingsproces en onaangepaste hulp (ontbreken van voldoende en gepaste samenwerking met derden).

Daardoor verschillen ook de opvattingen over het nut, de wenselijkheid en de noodzakelijkheid van een gerechtelijk optreden. Dit wordt nog versterkt door het gebrek aan afspraken over de rol van de school, het CLB, het CBJ, de parketten en justitie.

- Een goede gegevensverzameling door de CLB's veronderstelt een elektronisch leerlingendossier. De ontwikkeling hiervan loopt vertraging op.

4.2.5.3.Samenwerking met het lokale beleidsniveau

a) Ondersteunen van het werk van lokale overheden⁶²

Lokale besturen vervullen een belangrijke rol in het aanpakken van schoolverzuim.

Ze kunnen samenwerking tussen diensten, voorzieningen en instellingen stimuleren en organiseren. De ondersteuning kan louter van logistieke aard zijn, of men kan gemeentepersoneel aanwerven/vrijstellen om te ondersteunen of te regisseren.

Lokale besturen zijn vaak ook een belangrijke partner in het opzetten van sensibiliseringsinitiatieven.

Ze nemen bovendien vaak het initiatief om plaatselijk opgestarte projecten te ondersteunen of te stimuleren.

Lokale besturen hebben daarbij verwachtingen t.a.v. het departement Onderwijs. Zeker in de steden waar er veel leerlingen met problematische afwezigheden zijn, verwacht men extra ondersteuning. Dit kan gaan over financiële input, over het bezorgen van centraal verzamelde gegevens en over inhoudelijk overleg.

Verschillende steden zijn voorstander van het aanstellen van een lokaal aanspreekpunt of spijbelambtenaar. Het is echter niet duidelijk wat de rol en de bevoegdheden zouden moeten zijn van zo'n spijbelambtenaar. In de schooljaren 2000-2001 en 2001-2002 werd vanuit het departement Onderwijs in de steden Leuven, Lokeren- St.-Niklaas en Maasmechelen geëxperimenteerd met lokale steunpunten leerplicht-leerrecht. De steunpunten trachtten vooral dossiers waarin scholen en CLB's vastliepen, te deblokken. Dit experiment werd beëindigd op het ogenblik van de installatie van Lokale Overlegplatforms (LOP) in het kader van het gelijke onderwijskansendecreet. Heel wat LOP's nemen bovendien een rol op inzake de opvolging van schoolverzuim en schooluitval.

Als de lokale overheid spijbelen een prioritair probleem vindt en bereid is om hiervoor de lokale politiediensten in te schakelen, kan ook hier een goede samenwerking ontstaan. Voorbeelden zijn werken met spijbelcontracten, het organiseren van controles tijdens de schooluren, ... Belangrijk hierbij zijn goede afspraken tussen en een goede opvolging door de betrokken actoren (school, CLB, politie, ...).

⁶² DEPARTEMENT ONDERWIJS (2004). *Praktijkstudie van een aantal good-practices in het aanpakken van spijbelaars*, departement Onderwijs, afdeling CLB, nascholing en leerlingenvervoer, Brussel, maart 2004, p.19-22.

b) Evaluatiepunten

- De centrale overheid heeft té weinig zicht op de **kwaliteit van lokale initiatieven** en **de meerwaarde** hiervan.
- Het is niet duidelijk hoe de **lokale nood aan spijbelambtenaren of lokale aanspreekpunten** kan ingevuld worden, rekening houdend met een aantal noodzakelijk geachte randvoorwaarden, die nu nog niet zijn vervuld. (afspraken met justitie, politie, mandaat en bevoegdheden,) ⁶³. Ook de positie van het LOP kan hierbij een rol spelen.
- De mogelijke rol van de lokale politie dient verder te worden verduidelijkt.
- Op het vlak van gegevensuitwisseling tussen de centrale overheid en de lokale overheden, is nog heel wat verbetering nodig.

4.2.5.4. Samenwerking met andere beleidsdomeinen**a) Andere beleidsdomeinen zijn een belangrijke partner**

Vooraf bij ernstige vormen van schoolverzuim moet onderwijs een beroep kunnen doen op de medewerking van andere beleidsdomeinen: welzijn, gezondheid, justitie, politie, ... Deze samenwerking verloopt nog niet gestroomlijnd. Er zijn geen duidelijke afspraken tussen onderwijs en andere beleidsdomeinen over een integrale aanpak van schoolverzuim.

b) Evaluatiepunten

- De ervaringen en methodieken die in Welzijn worden opgebouwd, gebruikt men nog te weinig in onderwijs. De projecten waarin men wél zoekt naar een introductie van welzijnsmethodieken in onderwijs zijn vaak projectmatig en zoals vaak het geval is bij projectfinanciering, is structurele verankering niet gewaarborgd.

⁶³ Vlaamse Onderwijsraad: advies van 26 april 2005 over spijbelen en absoluut schoolverzuim in het secundair onderwijs. p.8.

- Uit het rapport problematische afwezigheden blijkt opvoedingsonmacht bij de ouders een belangrijke oorzaak van problematische afwezigheden.⁶⁴ De vraag naar laagdrempelige opvoedingsondersteuning stijgt. Interventieonderzoek onder leiding van Prof. Verhofstadt-Denève en Braet toont aan dat een gecombineerde ouder-, kind- en leerkrachtentraining zeer effectief is in het terugdringen van de reeds merkbare gedragsproblemen bij jonge kinderen⁶⁵. Het onderzoek toont ook aan dat met meer middelen en met stapsgewijze preventie via school en CLB heel wat gezinnen en kinderen kunnen geholpen worden. Er is dan ook nood aan projecten waarin laagdrempelig wordt gewerkt en waarin zowel met ouders, kinderen als leerkrachten aan de slag wordt gegaan.
- In deze nota kwam reeds meermaals naar voren dat de reactie op problematisch schoolverzuim soms onvoldoende effectief is. De medewerking van justitie is hierbij noodzakelijk. Er moet verder uitgeklaard worden wanneer een optreden van justitie wenselijk is en welke gerechtelijke maatregelen zinvol zijn. Daaraan gekoppeld moeten afspraken gemaakt worden over de mogelijke taakverdeling tussen school, CLB, departement Onderwijs, Comité voor Bijzondere Jeugdzorg en parket en over informatie-uitwisseling en feedback.

⁶⁴ Opvoedingsonmacht wordt in 35,44 % van het aantal gemelde dossiers als oorzaak aangegeven. (Rapport Problematische Afwezigheden, schooljaar 2003-2004, p. 22.)

⁶⁵ CAROLINE BRAET en LENI VERHOFSTADT-DENEVE : De effectiviteit van een (ecologische)interventie voor jonge kinderen en hun ouders als preventie van antisociaal gedrag.

4.3. Categorieën die bijzondere aandacht verdienen

De knelpunten en acties die in het voorgaande deel zijn beschreven, gelden voor het onderwijs in het algemeen. In dit hoofdstuk komen de knelpunten aan bod die zich kunnen voordoen bij specifieke categorieën leerplichtigen.

Zo groeit in Vlaanderen het besef dat participatie aan het kleuteronderwijs cruciaal is. Daarnaast wordt vastgesteld dat er geen evenwichtige spreiding van problematische afwezigheden is: het aantal meldingen problematische afwezigheden ligt verhoudingsgewijs hoog in voltijds en deeltijds beroepssecundair onderwijs en in het onthaalonderwijs⁶⁶.

4.3.1. Kleuters

a) Vroeg naar school

Vele onderzoeken tonen aan dat zo vroeg en zo regelmatig mogelijk schoollopen (vooral voor de sociaal zwakkeren) en een intensieve begeleiding in een georganiseerde structuur, belangrijke positieve effecten heeft. Daarenboven verkleint dit het risico op (taal)achterstand én de achterstand zelf⁶⁷. Het is dus van belang om kleuters vanaf 2 ½ jaar op school te krijgen én kleuters van alle leeftijden regelmatig op school te hebben.

b) Evaluatiepunten

- Er is een groep kansarme / allochtone ouders die hun kleuters niet of pas vrij laat in de kleuterschool inschrijven (zij gaan zelden naar de opvang omwille van financiële en/of culturele redenen) en als deze kleuters zijn ingeschreven, komen ze onregelmatig naar school. Thuis leven deze kinderen soms ook in een weinig gestructureerde omgeving terwijl juist deze kinderen extra nood hebben aan pedagogische stimulansen die onderwijs biedt. Het stimuleren van de participatie van alle kleuters aan onderwijs blijft dan ook een belangrijk aandachtspunt.

⁶⁶ DEPARTEMENT ONDERWIJS (2004). Rapport problematische afwezigheden, schooljaar 2003-2004. Departement Onderwijs, afdeling beleidsuitvoering secundaire scholen, Brussel, p.8.

⁶⁷ Zie ook VLOR: advies over verlaging van de leerplichtleeftijd en over een optimalisering van het onderwijs aan de jongste kleuters.

4.3.2. Anderstalige nieuwkomers

Evaluatiepunten

- Daar het onthaalonderwijs niet steeds is aangepast aan de zeer diverse noden van de verschillende onthaalleerlingen ontstaan er vaak problemen (problematisch gedrag, spijbelen, schoolmoeheid). In de huidige reglementering⁶⁸ is er slechts één traject structureel opgezet voor nieuwkomers: dat van de instroming in het (voltijds) onderwijs. Ook de overgang na de onthaalklas naar het regulier onderwijs verloopt niet steeds vlot. De mogelijkheden moeten worden nagegaan om:
 - o tot meerdere trajecten, opgezet vanuit de behoeften van de nieuwkomers, te komen.
 - B.v. het volgen van een opleiding onder leerovereenkomst, een stage of alternerend leren (DBSO). In dit kader liep sinds 2003 een experiment onthaalonderwijs in het deeltijds beroepssecundair onderwijs. 3 centra (één per net) konden dit experimenteel onthaalonderwijs inrichten. Dit experiment loopt nog altijd.
 - B.v. door samen te werken met basiseducatie
 - o de doorstroming van de ex-onthaalklassers **in het secundair onderwijs na het onthaaljaar te optimaliseren.**
 - B.v. door scholen en CLB's te stimuleren om informatie over te dragen over de taalvaardigheid en het proces van de ex-onthaalklasser. Dit kan gebeuren door leerkrachten/ CLB-medewerkers van de onthaalklas op de klassenraad in de secundaire scholen uit te nodigen.
 - B.v. door in ontwikkelingsdoelstellingen vast te leggen wat precies de doelstellingen zijn van het onthaaljaar. Hierbij moet een onderscheid gemaakt worden tussen een basisniveau (noodzakelijk voor bepaalde alternatieve trajecten) of beginniveau (met de mogelijkheid om door te stromen naar het gewone onderwijs of nog iets anders).
 - B.v. door het uitwerken van een meer geleidelijke overgang. Een voorstel is een aantal uren te koppelen aan ex-onthaalklassers, zodat er in de vervolgscholen op een structurele manier ondersteuning kan geboden worden als dit nodig is.

⁶⁸ SO75 van 23 juli 2001.

4.3.3. Woonwagenbewoners

a) Trekkende bevolking

Woonwagenbewoners worden omschreven als mensen met een eigen, nomadische cultuur die traditioneel in een woonwagen wonen of gewoond hebben. De meeste woonwagenbewoners die permanent in het Vlaams en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wonen (samen ongeveer 10.000 personen), bezitten de Belgische nationaliteit.

Via het gelijke onderwijskansendecreet I werd aan scholen de mogelijkheid geboden om extra ondersteuning aan de trekkende bevolking te bieden.

Door het decreet van 28 juni 2002 betreffende Gelijke Onderwijskansen werd ook het decreet op het basisonderwijs van 25 februari 1997 gewijzigd. Voor de telling van de leerlingen werd bepaald dat onder andere de leerlingen waarvan de ouders tot de trekkende bevolking behoren, geteld worden als 1,5 voor het bepalen van de werkingsmiddelen en de lestijden.⁶⁹

De afwezigheden in het basisonderwijs tijdens trekperiodes kunnen als wettig afwezig worden aangegeven op voorwaarde dat de situatie op voorhand goed met de school is besproken en dat er duidelijke afspraken zijn hoe het kind in die periode met behulp van de school verder onderwijstaken zal vervullen en hoe de ouders verder met de school in contact zullen blijven. Deze afspraken moeten in een overeenkomst tussen de ouders en de school worden neergeschreven.⁷⁰ De bovenstaande regeling is in het secundair onderwijs niet voorzien. Deze maatregel neemt echter niet weg dat een groot deel van de kinderen van de trekkende bevolking niet of niet regelmatig aan het onderwijs deelnemen.

b) Evaluatiepunten

- Om gepaste preventieve maatregelen te kunnen nemen is het noodzakelijk dat de onderwijssituatie van kinderen van woonwagenbewoners in kaart wordt gebracht, met aandacht voor:

⁶⁹ Elke basisschool die doorgeeft dat ze leerlingen heeft die kunnen meegeteld worden aan coëfficiënt 1,5 moet een schriftelijk bewijsstuk hiervoor hebben. Deze bewijsstukken blijven in de school ter beschikking. Zij worden voor alle leerlingen gevraagd die in aanmerking komen voor de telling 1,5. Zie omzendbrief van 16 oktober 2000 omtrent controle van de leerlingen in het gewoon basisonderwijs.

⁷⁰ Zie Bijlage 6 bij omzendbrief van 16 oktober 2002 omtrent controle van de leerlingen in het gewoon basisonderwijs.

- de mate waarin woonwagengewoners voldoen aan de leerplicht (inschrijving in school, huisonderwijs,...),
- de schooldeelname van kinderen van woonwagengewoners (per niveau),
- methodieken om de geringe schoolparticipatie te vergroten en vroegtijdig afhaken tegen te gaan door het schoolgebeuren meer (h)erkenbaar en aantrekkelijk te maken voor kinderen en jongeren van woonwagengewoners,
- methodieken om onderwijs op afstand realistisch in te vullen gedurende de trekperiode.

Dergelijk onderzoek ontbreekt tot op heden.

4.3.4. Het van de thuisschool afwezige kind

a) Tijdelijk niet op school

Kinderen en jongeren kunnen om allerlei redenen langdurig gewettigd afwezig zijn van de school. Die afwezigheid kan tot leerachterstand leiden. Onderwijs aan de op school afwezige kinderen en jongeren komt hieraan tegemoet door de leerachterstand te beperken en een terugkeer op school voor te bereiden.

In het verleden zijn er door het departement Onderwijs subsidieregelingen uitgewerkt om ervoor te zorgen dat voor zieke kinderen en jongeren de aansluiting bij onderwijs behouden blijft. Zo is er de financiering en subsidiering aan ziekenhuisscholen, de ondersteuning voor K-diensten (=kinderpsychiatrie) en het tijdelijk onderwijs aan huis.

b) Evaluatiepunten

- Wanneer kinderen en jongeren opgenomen worden in instellingen in de Bijzondere jeugdbijstand en onthaal- en behandelingscentra van het Vlaams Fonds, betekent dit vaak een breuk van meerdere maanden met de school waarin men ingeschreven staat. Bijkomende ondersteuning vanuit onderwijs is hier wenselijk ⁷¹, enerzijds om de kans op een succesvolle reïntegratie van deze jongeren in het gewone onderwijs te vergroten en anderzijds om samen met welzijn te werken aan methodiekvorming en alternatieve trajecten voor jongeren die (al dan niet tijdelijk) niet terecht kunnen in het reguliere onderwijs en binnen welzijn worden opgevangen. Bovendien is hier informatie-uitwisseling nodig, zeker op het moment dat de leerling plots 'verdwijnt' op school en residentieel wordt opgevangen binnen een instelling van de Bijzondere

Jeugdzorg of het Vlaams Fonds en op het moment dat hij opnieuw binnen het reguliere onderwijs aansluiting moet vinden. Uiteraard is hierbij de privacy van de jongere van groot belang.

- De Commissies van Advies voor het Buitengewoon Onderwijs hebben bij de beoordeling van aanvragen voor vrijstelling van leerplicht vastgesteld dat er in voorzieningen voor niet-schoolgaanden nogal wat jongeren zijn met een relatief hoge leerbaarheid. De situatie waarbij jongeren met een manifeste leerbaarheid ingeschreven zijn in een voorziening (internaat of semi-internaat) voor niet-schoolgaanden is niet te tolereren, maar momenteel ontbreken de 'tools' om dit te verhinderen.

Vertegenwoordigers van het Vlaams Fonds, de Commissies van Advies voor het Buitengewoon Onderwijs en het departement Onderwijs hebben hier reeds meerdere malen overleg rond gepleegd en stellen voor om de vrijstelling van leerplicht (te verlenen door de Commissies van Advies voor het Buitengewoon Onderwijs) een noodzakelijke voorwaarde te maken waar een kind aan moet voldoen vooraleer het kan ingeschreven worden in een voorziening voor niet-schoolgaanden. Dit kan relatief eenvoudig worden ingeschreven in de reglementering van het Vlaams Fonds.

4.3.5. Deeltijds leerplichtigen

a) Deeltijds leren

Bij de verlenging van de leerplicht in 1983 werd aan jongeren vanaf 16 jaar⁷² de mogelijkheid gegeven om aan de leerplicht te voldoen door in te stappen in systemen voor deeltijds leren.

Men voorzag drie systemen van deeltijds leren:

- het deeltijds beroepssecundair onderwijs
- de leertijd (de Syntra)
- de deeltijdse vorming

De drie systemen hebben een eigen regelgeving en een betoelagingsstelsel dat afgestemd is op de eigenheid van de werking.⁷³

⁷¹ VAN BEEUMEN, L.(1999). *Onderwijs aan het van de thuisschool afwezig kind, de instelling met een onderwijsbehoefte*. Stagerapport, departement Onderwijs, Brussel, p. 120.

⁷² Uitzonderlijk 15 jaar indien men twee jaar secundair onderwijs heeft gevolgd.

In de drie systemen is het de bedoeling om jongeren de kans te geven te werken, terwijl ze ondertussen nog bijkomende kennis en vaardigheden verwerven.

In het rapport problematische afwezigheden 2004-2005 en in de Onderwijsspiegel wordt gesteld dat het percentage leerlingen met problematische afwezigheden in het deeltijds beroepssecundair onderwijs (DBSO)⁷⁴ hoog is: van het totaal aantal leerlingen in deeltijds onderwijs is 21,32% problematisch afwezig. Ook het aantal uitschrijvingen ligt in DBSO hoog 17% van het totaal aantal leerlingen in DBSO schrijft uit voor het einde van het schooljaar: Van de 1084 leerlingen die in het schooljaar 2004-2005 uitschreven, zijn er 785 leerlingen met een dossier problematische afwezigheden (72,4%). Van de jongeren die als problematisch afwezig worden gemeld, schrijft 57,7 % zich uit in de loop van het schooljaar, zonder zich op nieuw in te schrijven (785 op 1360 problematische dossiers).

Het valt op dat de centra voor deeltijds onderwijs vooral het gebrek aan motivatie van jongeren het vaakst als achterliggende reden voor het spijbelgedrag aanduiden. Ook de onwil van de leerling wordt meer dan in het voltijds secundair onderwijs en het buitengewoon secundair onderwijs als reden voor spijbelen opgegeven⁷⁵. De verklaring voor de demotivatie van jongeren in DBSO wordt bij de jongeren zelf en in de organisatie van het (deeltijds) onderwijs gezocht.⁷⁶

b) Evaluatiepunten

De cijfers tonen aan dat de toestand in het DBSO bijzonder onrustwekkend. De specifieke situatie van het deeltijds onderwijs, vergt ook op het vlak van leerplicht en schoolverzuim een geëigende aanpak. Deze zal ook aan bod moeten komen bij het uitwerken van een nieuw systeem rond deeltijds leren en werken binnen een voltijds engagement. Om een voltijds engagement te realiseren zal een aanpassing van de wet op de leerplicht noodzakelijk zijn.

⁷³ Voor een meer uitgebreide beschrijving van de systemen onder deeltijds leren verwijzen we naar de nota van de administratie over alternerend leren, p. 3-7 of de VANDENBROUCKE, F. (2004). *Beleidsnota 2004-2009. Vandaag kampioen in wiskunde, morgen ook in gelijke kansen*, departement Onderwijs, Brussel, , p.46 tot 48.

⁷⁴ De administratie beschikt niet over cijfers van het aantal leerlingen met problematische afwezigheden in de deeltijdse vorming en in de Syntra.

⁷⁵ DEPARTEMENT ONDERWIJS (2004). *Rapport problematische afwezigheden, schooljaar 2003-2004*. Departement Onderwijs, afdeling beleidsuitvoering secundaire scholen, Brussel, p.23.

⁷⁶ NICAISE, I. en DE RICK, K. (2004) 'De leerplichtverlenging , 20 jaar later. Inzichten en vragen vanuit het onderzoeksveld'. *Tijdschrift voor Onderwijsrecht & Onderwijsbeleid*, jrg 2003-2004, nr.6, p.457.

II. Plan van aanpak

1. Departementale projecten en experimenten

Het departement Onderwijs zette in het verleden verschillende experimenten en projecten op. Volgend chronologisch overzicht schetst de belangrijkste van deze initiatieven.

- **Bestrijding van het absenteïsme in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (1 oktober '92 tot 30 september '93) Het topje van de ijsberg. Een verkennend onderzoek van het fenomeen absenteïsme in Vlaams-Brusselse scholen.**

Doelstellingen:

- het in kaart brengen van het fenomeen absenteïsme;
- nagaan hoe het fenomeen zich ontwikkelt en welke vormen het aannam;
- aangeven welke maatregelen zich opdrongen.

Bijkomende onderzoeksvragen:

- is absenteïsme een kansarmen-probleem;
- wordt het getolereerd door het slecht functioneren van diverse instellingen;
- wat met de uitvoeringstaken van inspectie;
- is er nood aan wetgevend werk.

- **Spijbelpreventieproject Brussel (mei '94 - juni '96)**

Resultaten terug te vinden in:

- Krijtlijnen voor een goede vorm van leerlingbegeleiding – proactief.
- Krijtlijnen voor een goede vorm van leerlingbegeleiding – curatief (*Keuzes op basis van twee jaar werken aan spijbelpreventie in Brussel*).
- Een goede spijbelregistratie en opvolging (*verslag van een werking van twee schooljaren in vier Brusselse projectscholen*).
- Kansarme en migrantenouders ook partners van de school? (*werkinstrumenten om te werken aan de betrokkenheid van ouders*).
- Voorwaarden voor samenwerking onderwijs-welzijn (*bedenkingen van een overleggroep onderwijs-welzijn in het kader van het spijbelpreventieproject in Brussel*).
- Welzijnskaart voor onderwijs (*een wegwijzer van het Brussels hulpverleningsaanbod en vormings- en preventiemateriaal om de communicatie tussen school, PMS en welzijnsdiensten te ondersteunen*).

- Netwerkontwikkeling en opvang van risicoleerlingen en dropouts, een verslag over de projectwerking in Schaarbeek. (*Beschrijving van de uitvalproblematiek bij de risicojongeren en een aanpak ervan via wijkgebonden netwerk-ontwikkeling*).
- De spelregels in onderwijs (*bundel met basisinformatie over inschrijvingsvoorwaarden, overgangs- en doorstromingsregelingen ... geschreven voor begeleiders van kansarme en migrantengezinnen*).

- **Spijbelpreventieproject Brussel (mei '94 - juni '96)**

Resultaten terug te vinden in:

- Krijtlijnen voor een goede vorm van leerlingbegeleiding – proactief.
- **Experiment Leerplichtcontrole (sept '96 - ' juni '99)** (in Brussel, Antwerpen, Gent, Brugge, Hasselt en Genk en vanaf sept 97 ook in Dendermonde en Oostende).

Resultaat: nieuwe regelgeving i.v.m. aan- en afwezigheden en in- en uitschrijvingen in het secundair onderwijs. (vanaf sept. '99).

- **Actieplan antisociaal gedrag (september 1999)**

Inhoud: naast de definitie, de omvang en de oorzaken van antisociaal gedrag wordt ingegaan op verschillende maatregelen die door diverse partijen kunnen genomen worden om antisociaal gedrag tegen te gaan.

- **Lokale steunpunten leerplicht- leerrecht (sept 2000 - juni 2002)** (in Leuven, Lokeren- St.-Niklaas en Maasmechelen).
- **Lokale steunpunten Gelijke Kansen Beleid (sept. 2001 – juni 2002)** (in Leuven, Lokeren- St.-Niklaas en Maasmechelen, en in Antwerpen, Gent, Hasselt-Genk en aanvankelijk ook in Mechelen).
- **Spijbelpreventieproject Basisonderwijs (sept. 2000 – juni 2003)** (in Mechelen, Gent, Antwerpen, Maasmechelen en Hasselt-Genk).

Resultaat: nieuwe regelgeving i.v.m. aan- en afwezigheden en in- en uitschrijvingen in het basisonderwijs. (vanaf sept. '02 .

- **Scholen met Bijzondere Noden (sept. 2000- juni 2002) in samenwerking met beleidsvoorbereiding secundair onderwijs.**
- **Project Onderwijs- Welzijn in nauwe samenwerking met en aansluitend op de doelstellingen Integrale jeugdhulp (sept. 2000 – tot juni 2004 in de pilootregio's IJH).**
- **Time-Out projecten met schoolvervangende programma's (maart 2001 –2006) in samenwerking met het departement Welzijn (en tot 2002 met de Koning Boudewijnstichting).**

Doelstellingen: het reïntegreren van jongeren in de bestaande onderwijsvoorzieningen en het stimuleren van veranderingstrategieën bij de scholen ter preventie van schooluitval.

- **Jo-Jo**

Inhoud: startbanen voor jonge schoolverlaters en werklozen. Het eerste project, goed voor 150 startbaners, omvat "preventie van antisociaal gedrag op school", dat van start gegaan is onder de naam Scholen voor jongeren – Jongeren voor scholen, ofwel Jo-Jo. Het tweede project "Verkeersveiligheid" kan 165 jongeren tewerkstellen.

- **De doelgerichte interventieplanning: 2003**

Inhoud: de problemen rond leerrecht zoals die op het veld werden ervaren, werden in kaart gebracht. Vertrekkend vanuit deze gegevens werd een eerste aanzet gegeven tot probleemoplossende acties.

Deze experimenten en projecten leidden uiteindelijk tot:

- een nieuwe regelgeving op afwezigheden in het secundair onderwijs en het basisonderwijs;
- het uitwerken van strategieën die scholen en CLB's toelaten om aandacht te hebben voor de achterliggende redenen van afwezigheden van leerlingen;
- een beleidsplan voor het tegengaan van antisociaal gedrag op scholen;
- het invoeren van welzijnsmethodieken in het onderwijs;
- aanzetten voor een preventieve en probleemoplossende aanpak op het lokale niveau.

2. Actieplan.

Het bestaan van de leerplicht is geen garantie dat ieder kind ook effectief van het recht op onderwijs kan genieten. Nochtans gaat het over een fundamenteel recht dat o.a. werd opgenomen in het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind.

De overheid heeft de plicht om dit recht te garanderen.

Dit gebeurt door erop toe te zien dat ieder kind:

- één of andere vorm van onderwijs krijgt aangeboden (inschrijving in een school/ huisonderwijs)
- vervolgens regelmatig aan het onderwijs deelneemt (aanwezigheid),
- kwaliteitsvol onderwijs geniet (inhoud).

De afgelopen jaren werden in de regelgeving enkele belangrijke wijzigingen doorgevoerd om de preventie en de opvolging van absoluut verzuim en van (problematische) afwezigheden in de scholen te verbeteren en meer toezicht op huisonderwijs mogelijk te maken. Willen we echter voor een zo groot mogelijke groep van jongeren een optimale deelname aan het onderwijs verzekeren, dan zijn bijkomende overheidsinitiatieven nodig.

Bij het opstellen van voorliggend actieplan, zijn we vertrokken van twee belangrijke uitgangspunten:

Een beleid rond afwezigheden moet rekening houden met de volledige context van een spijbelprobleem en zo ‘symptoombestrijding’ vermijden. Acties moeten zich dan ook richten op alle betrokken actoren.

In het aanpakken van spijbelen en schoolverzuim is de medewerking van **de school** van cruciaal belang.

In de eerste plaats is een geïntegreerde leerlingbegeleiding nodig: er moet binnen het schoolteam consensus bestaan over de concrete visie op de problematiek van het schoolverzuim. Op basis van deze breed gedragen visie dient men werk te maken van een stappenplan/preventieplan dat bij alle leden van het schoolteam gekend is.

Het sleutelbegrip voor een efficiënt spijbelbeleid, gericht op preventie en begeleiding, is een vlotte communicatie, zowel intern als extern.

Daarnaast moet er voor een goede aanpak van verzuim ook aandacht zijn voor:

- een zorgvuldige registratie,
- duidelijke afspraken over de taakverdeling met het CLB,

- het stimuleren van de betrokkenheid van zowel leerlingen als hun ouders bij het zoeken naar een oplossing (b.v. Om inzicht te krijgen in de oorzaak van de afwezigheid is een gesprek met de jongere zeker aangewezen),
- een gedifferentieerde aanpak afhankelijk van de achterliggende oorzaak.

De school staat in de aanpak van spijsbelp Problemen echter niet alleen. Zij wordt in deze taak ondersteund door **het CLB**, met een expliciete en verplichte eigen opdracht tot het begeleiden van jongeren met leerplichtproblemen. Bovendien fungeert het CLB als draaischijf naar het bredere welzijns- en gezondheidsveld wanneer de complexiteit van de achterliggende problemen de inzet van **externen** vereist. Tenslotte heeft het CLB een expliciete taak tot schoolondersteuning: het kan de school helpen bij het ontwikkelen van een schooleigen spijsbelbeleid.

Omdat de aanpak van spijsbelen en schoolverzuim mede bepaald wordt door de lokale context, kunnen ook **steden en gemeenten** een bijzondere rol opnemen in de aanpak ervan.

Het behoort tot de kerntaken van **het departement Onderwijs** om te komen tot een zo sluitend mogelijk toezicht op de inschrijvingen en de aanwezigheden van leerlingen en op het huisonderwijs.

Tenslotte ligt er een belangrijke opdracht bij **de Vlaamse en federale beleidsverantwoordelijken** om de spijsbelproblematiek de plaats te geven die het verdient op de politieke en maatschappelijke agenda.

Het leerrecht van jongeren waarborgen is een verantwoordelijkheid van iedereen: van de lokale en centrale overheid, het onderwijsveld en het netwerk daarrond, maar in de eerste plaats ook van **de leerling zelf en zijn ouders**. Wanneer we zorgen voor een positief schoolklimaat, duidelijke afspraken en een optimale begeleiding bij problemen, is het aan de leerling en zijn ouders om dit aanbod optimaal te benutten. De ouders zijn de eerste opvoeders en dienen ook als dusdanig erkend te worden.

Om het leerrecht van jongeren te waarborgen is een integraal beleid nodig, met aandacht voor zowel sensibilisering, preventie, begeleiding als sanctionering.

Het doel van **sensibilisering** moet zijn: het vergroten van de bewustwording dat regelmatig naar school gaan een kritische succesfactor is voor een vlotte schoolloopbaan met aan het

einde een kwalificatie die kansen biedt op de arbeidsmarkt. Sensibiliseringsacties kunnen zich ofwel richten tot de ganse bevolking, ofwel op specifieke doelgroepen. (b.v. ouders van kleuters, huisartsen, ...).

Als een leerling hulp nodig heeft, kan de school werken met het drielijnen-model. In dat model gaat men ervan uit dat een **begeleiding** aan een individuele leerling in eerste instantie dient gegeven te worden door de leerkracht (eerste lijn), daarna door een begeleidingsdienst/-cel(cel leerlingenbegeleiding of CLB) binnen de school (tweede lijn) en in laatste instantie door een externe dienst (derde lijn)

Naast de drie lijnen kan er ook een nulde-lijn worden geïntegreerd. De nulde lijn omvat acties die zich tussen de leerling en zijn peergroup afspelen en handelt dus over de hulp die leerlingen aan elkaar kunnen aanbieden. In de literatuur wordt ook de rol van de ouders in de leerlingenbegeleiding erkend. De nadruk op erkenning van de rol van de ouders vloeit voort uit de idee dat een participatieve en respectvolle benadering van jongeren, een respectvolle benadering van ouders inhoudt.

De overheid en de scholen moeten samen inspanningen doen om ouders te wijzen op hun verantwoordelijkheid voor de leerplicht van hun kinderen. Bij problematische afwezigheden moeten de ouders worden aangezet vrijwillig mee te werken aan een oplossing. Ouders die hun verantwoordelijkheid terzake niet willen of kunnen opnemen, zullen desnoods verplicht de nodige begeleiding krijgen. Als die gedwongen hulp nog niet helpt, dan zullen de ouders op de een of andere manier worden **gesanctioneerd**, hoewel de stap naar een gerechtelijk afdwingen van de leerplicht een uitzonderlijke actie moet blijven.

Leeswijzer bij de acties

Actie 1: Gerichte informatiecampagnes over spijbelen

Actie 2: Betere registratie afwezigheden door school

Actie 3: Ondersteunen van een positief schoolklimaat

Actie 4: Duidelijke afspraken tussen school en CLB

Actie 5: Leerlingen en ouders nauw betrekken bij opvolging leerplicht

Actie 6: Doelgroepenbeleid voor kleuters, deeltijds leerplichtigen en kinderen in residentiële hulpverlening

Actie 7: Heldere afspraken met artsen over medische attesten

Actie 8: Sterkere samenwerking Onderwijs en Welzijn/Gezondheid

Actie 9: Projecten op maat bij ernstige problemen

Actie 10: Streng als het moet: van gedwongen hulp tot sanctionering

Actie 11: Stedelijk/gemeentelijk beleid rond controle inschrijvingen en opvolging spijbelen

Actie 12: Totale en snelle controle op leerplicht

Acties gericht naar:	
De school	1,2,3, 6 en 8
Jongeren en ouders	5,6,9 en 10
Clb	4 en 8
Externe diensten	6, 7,8,9 en 12
Steden en gemeenten	11 en 12
departement Onderwijs	12
Vlaamse en Federale beleidsverantwoordelijken	6, 10

Acties gericht op:	
Sensibilisering	1 en 6
Preventie	2,3,4,, 6, 7,8 en 11
Begeleiding	4, 6, 9 en 10
sanctionering	6 en 10

ACTIE 1: Gerichte informatiecampagnes over spijbelen

Regelmatig naar school gaan is een kritische succesfactor voor een vlotte schoolloopbaan met aan het eind een kwalificatie.

Het voorkomen en opvolgen van schoolverzuim en afwezigheden is dan ook een onderwerp dat blijvend maatschappelijke (én politieke) aandacht verdient.

We maken werk van een communicatieplan om de maatschappelijke bewustwording aangaande de problematiek van schoolverzuim en spijbelen te vergroten via informatie- en sensibiliseringscampagnes.

Hierbij moet bijzondere aandacht gaan naar gerichte campagnes voor bijzondere doelgroepen, zoals huisartsen, hulpverleners, migrantenorganisaties, ouders van kleuters, ...

ACTIE 2. Betere registratie afwezigheden door school

Een zorgvuldige registratie van de aan- en afwezigheidsgegevens is een goede vertrekbasis voor allerhande acties op schoolniveau:

- signaaldetectie (waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen leerlinggebonden, schoolgebonden en oudergebonden oorzaken)
- structurele preventie en
- de verbetering van de eigen werking.

De Vlaamse secundaire scholen beschikken over een elektronisch registratiesysteem dat toelaat oog te hebben voor alle soorten afwezigheden, de gewettigde zowel als de ongewettigde. Tevens biedt het de mogelijkheid om analyses op de geregistreerde gegevens uit te voeren, waardoor scholen een nog gericht beleid kunnen voeren. In tegenstelling tot de secundaire scholen beschikken de meeste basisscholen nog niet over een elektronisch registratiesysteem.

Uit het laatste rapport van de onderwijsinspectie blijkt dat scholen de geregistreerde afwezigheden onvoldoende benutten als vertrekbasis voor een spijbelbeleid

We willen de scholen stimuleren om de geregistreerde afwezigheidsgegevens te benutten voor signaaldetectie, structurele preventie en verbetering van de eigen werking.

- De **inspectie** zal daarom tijdens de schooldoorlichtingen blijvend aandacht geven aan de interne spijbelaanpak, aan het verband tussen schoolbeleid, organisatie en afwezigheden en aan het belang van vroegdetectie om schoolverzuim en drop-out te voorkomen.
- We vragen **de pedagogische begeleidingsdiensten van de scholen en de CLB-koepels tegen het einde van dit kalenderjaar een actieplan op te stellen over hoe de signaalgevoeligheid van scholen kan vergroot worden en de kwaliteit van de signaaldetectie kan verbeteren. Belangrijk aandachtspunt hierbij moet zijn dat de op schoolniveau geregistreerde gegevens beter benut moeten worden.** (b.v.: Scholen schenken nog te weinig aandacht aan **afwezigheden gewettigd met een medisch attest**. Nochtans kunnen ook dergelijke gewettigde afwezigheden een duidelijk signaal zijn en negatieve gevolgen hebben voor de onderwijsloopbaan)
- Het decreet betreffende de integrale jeugdhulp van mei '04 voorziet in de oprichting van lokale netwerken waar de jeugdhulpaanbieders van een bepaalde regio elkaar ontmoeten. Deze netwerken rechtsreeks toegankelijke jeugdhulp hebben als opdracht om het voortraject (o.a. de scholen maar ook huisartsen enz.) te ondersteunen bij signaaldetectie. Momenteel worden deze netwerken in gans Vlaanderen opgestart. We zullen opvolgen of binnen deze netwerken voldoende aandacht gaat naar de specifieke opdracht naar de scholen. Een evaluatie zal ten vroegst mogelijk zijn eind 2007.
- We vragen de LOP's om tegen eind juni 2006 een analyse te maken van de fora in hun werkingsgebied waar mensen met elkaar overleggen over schoolverzuim en spijbelen. Indien dergelijk overleg er niet is, nemen zij het initiatief om dit tegen 1 januari 2007 te organiseren. Op dergelijke lokale overlegfora kunnen scholen van elkaar leren hoe ze een goede analyse van de cijfergegevens kunnen gebruiken om op schoolniveau het afwezigheidsbeleid te verbeteren en gericht acties te plannen en uit te voeren.
- We zullen het **elektronisch verwerken van gegevens in de basisscholen** verder stimuleren door nog dit schooljaar met de softwareleveranciers concrete afspraken te maken om een elektronische registratie mogelijk te

maken. We zullen de basisscholen ook blijvend informeren over de voordelen van deze manier van werken (o.a. via de verificateurs).

ACTIE 3: Ondersteunen van een positief schoolklimaat

De aanpak van schoolverzuim en spijbelen kan niet los worden gezien van de schoolcultuur. De schoolcultuur kan een ondersteunende doch ook een belemmerende factor zijn voor een spijbelbeleid. De schoolcultuur bepaalt immers mee hoeveel respect er voor elkaar is. In de praktijk blijft het moeilijk om het schoolklimaat bespreekbaar te maken en wordt de vraag naar het effect van een gekozen invulling van spijbelbeleid op het schoolklimaat weinig gesteld. Een kritische analyse (en eventueel een bijsturing) blijft vaak uit.

We willen het belang van een positief en democratisch schoolklimaat blijvend benadrukken en scholen stimuleren hun eigen schoolklimaat kritisch te analyseren en waar nodig bij te sturen.

- Al tijdens de opleiding van leerkrachten moet er aandacht gaan naar het belang van schoolcultuur en een positief en democratisch schoolklimaat. Momenteel wordt geïnventariseerd welke initiatieven lerarenopleidingen uitwerken in dit kader. Op basis van deze resultaten zal dit onderwerp verder worden opgenomen in de discussie rond de competenties van leerkrachten.
- Bij het uitbouwen van een positief schoolklimaat neemt het schoolteam een belangrijke verantwoordelijkheid op. We dienen dan ook het beleidsvoerend vermogen van scholen in dit opzicht verder te versterken. Scholen kunnen in het uitbouwen van een positief schoolklimaat ondersteund worden door het ontwikkelen en ter beschikking stellen van materiaal, door vorming en door nascholing.
- De analyse en bijsturing van het schoolklimaat moet voor het schoolteam een belangrijk onderwerp zijn van zelfevaluatie. Daarnaast moet het echter ook mogelijk zijn om in de controle door inspectie aandacht te vragen voor het perspectief van schoolontwikkeling. In het geval er in een school weinig beleidsvoerend vermogen wordt vastgesteld, moeten we tot een verplichte begeleiding door de begeleidingsdiensten kunnen overgaan.

ACTIE 4. Duidelijke afspraken tussen school en CLB

Een succesvolle begeleiding van schoolverzuim dient te kaderen in een algemene visie en aanpak waarbij **school en CLB elkaars partner** zijn. Goede afspraken tussen school en CLB zijn daarbij noodzakelijk. Ieder **beleidscontract of -plan** moet schoolspecifiek zijn en voldoende concreet geformuleerd. Dat is volgens de onderwijsinspectie nu niet het geval.

We zullen ervoor zorgen dat beleidscontracten/-plannen evolueren tot instrumenten waarin school en CLB hun rol en positie in het zorgbeleid op elkaar afstemmen.

- Met de koepels van scholen en CLB's zullen we in de loop van het schooljaar 2005-2006 gesprekken aangaan over de afspraken die in de beleidscontracten en –plannen i.v.m. preventie en opvolging van schoolverzuim en spijbelen moeten staan. Dit zal resulteren in concrete aanbevelingen voor het einde van dit schooljaar. De administratie zal vanaf januari 2007 deze beleidscontracten en –plannen, met inbegrip van de bijzondere bepalingen en de afsprakennota's, opvragen en analyseren of de gemaakte afspraken voldoende duidelijk en concreet zijn.

ACTIE 5. Leerlingen en ouders nauw betrekken bij opvolging leerplicht

De evaluatie leert dat jongeren en ouders te weinig actief bij de begeleiding betrokken worden. Om die betrokkenheid te realiseren, moeten scholen alle middelen aangrijpen om leerlingen en hun ouders te bereiken (b.v. een goed inschrijvingsbeleid voeren, informatieve ouderavonden organiseren, informatie over leerplichtopvolging aanbieden in een begrijpelijke taal.).

Uit de analyses van afwezigheidsgegevens blijkt bovendien dat er **bij maatschappelijk kwetsbaren een verhoogd risico is voor schoolverzuim**. Voor die groepen is het zinvol om op lokaal niveau samen te werken met niet-onderwijsorganisaties voor allochtonen en kansarmen zoals onthaalbureaus, minderhedencentra, verenigingen waar armen het woord nemen. De LOP's kunnen hiervoor een goed platform bieden. Uit het inspectieverslag leren

we echter dat scholen nog te weinig samenwerken met deze **organisaties voor allochtonen en kansarmen**.

We zullen ervoor zorgen dat scholen alle middelen aangrijpen om de betrokkenheid van leerlingen en hun ouders te verhogen, met een bijzondere aandacht voor de maatschappelijk kwetsbare groepen.

- We zullen aan de LOP's vragen om themagroepen te organiseren waarin de structurele samenwerking met de eigen organisaties van maatschappelijk kwetsbare groepen aan bod komt.
- We zullen het inzetten van Jo-jo's stimuleren en optimaliseren. Het JOJO-initiatief zal ook substantieel worden uitgebreid. In het Meerbanenplan zijn middelen voor ongeveer 200 bijkomende voltijdse equivalenten voorzien. Dit is meer dan een verdubbeling t.o.v. het huidige contingent.
- Het inschakelen van ervaringsdeskundigen en brugfiguren in onderwijs dient verder onderzocht te worden op zinvolheid en inzetbaarheid. Lopende projecten in dit kader dienen verder geëvalueerd te worden.
- In de beheersovereenkomsten (voor de periode 1/1/2006 tot 1/1/2009) met de ouderkoepelverenigingen werd de betrokkenheid van ouders bij het onderwijs van hun kinderen - in het bijzonder in het kader van spijbelen en niet gewettigde afwezigheden – opgenomen als prioritair thema waarrond zij moeten werken. Hieraan zijn prestatie-indicatoren gekoppeld.

ACTIE 6. Doelgroepenbeleid voor kleuters, deeltijds leerplichtigen en kinderen in residentiële instellingen

6.a. participatie van kleuters.

Onderzoeken tonen aan dat zo vroeg en zo regelmatig mogelijk schoollopen (vooral voor de sociaal zwakkeren) met een intensieve begeleiding in een georganiseerde structuur, belangrijke positieve effecten op de ontwikkeling van kinderen heeft. Daarenboven verkleint

dit de kans op achterstand.⁷⁷ Het is dus van belang dat kleuters vanaf 2 ½ jaar schoollopen en dat kleuters van alle leeftijden regelmatig naar school komen.

Een aantal themagroepen van de LOP's hebben al ervaring in het werken aan het verhogen van participatie van kleuters.

We maken werk van een impulsplan om de deelname van kleuters aan het onderwijs zo vroeg en zo regelmatig mogelijk te laten verlopen.

In een dergelijk impulsplan zal ondermeer aandacht gaan naar:

- een goede samenwerking met Welzijn inzake gegevensverzameling en inzake de naadloze overgang opvang – onderwijs;
- een betere ondersteuning van de kleuterschool om de participatie van kleuters te verhogen;
- de taak van de LOP's om aandacht te hebben voor strategieën om de kleuterparticipatie aan te moedigen;
- een gerichte sensibiliseringscampagne naar ouders en indermediairen.

De verdere concretisering van deze acties is onderwerp van een afzonderlijke nota die binnenkort zal neergelegd worden.

6.b. voltijds engagement voor deeltijds leerplichtigen.

We vragen bijzondere aandacht voor de registratie en de opvolging van afwezigheden en schoolverzuim in de deeltijdse leersystemen.

- Voor de deeltijdse leersystemen willen we komen tot een intensievere opvolging van afwezigheden. Daartoe willen we frequenter gegevens verzamelen over de aanwezigheidsgraad in ieder centrum afzonderlijk. We zullen de nodige stappen ondernemen om de registratie en opvolging van afwezigheden zoals die nu bestaat in de centra voor DBSO en vanaf 1/9/2006 zal worden toegepast in de CDV's ook in te voeren in de SYNTRA (voor wat de leertijd betreft).

⁷⁷ Zie ook VLOR: advies over verlaging van de leerplichtleeftijd en over een optimalisering van het onderwijs aan de jongste kleuters.

- Op basis van deze gegevens zullen we de centra intensiever ondersteunen én evalueren op hun inspanningen om deze problematiek aan te pakken. Daardoor willen we het aantal afwezigheden en vroegtijdige uitschrijvingen drastisch terugdringen.
- Verdere concrete uitwerking zal opgenomen worden in de conceptnota afwisselend leren en werken, te verwachten in april 2006.

Bij de systemen die (deeltijds) leren en werken combineren, gaan we voor het realiseren van een voltijds engagement.

- We schrijven het principe van een voltijds engagement in in de regelgeving.
- We onderzoeken de mogelijkheid om voor jongeren die deeltijds werken en hiervoor verlood worden, de financiële vergoeding afhankelijk te maken van de aanwezigheden op de leerplek én op de werkvloer. Nu krijgt een jongere met een leercontract minder verloning als hij afwezig is op het werk. Een gelijkaardige vermindering van de verloning moet kunnen bij afwezigheid tijdens de lessen.
- Voor wat de leertijd betreft gaan we voor een betere afstemming op onderwijs (inschrijving op 1/9, ...).
- Verdere concrete uitwerking zal opgenomen worden in de conceptnota afwisselend leren en werken, te verwachten in april 2006.

6.c. het kind in de residentiële hulpverlening

We streven naar informatie-uitwisseling wanneer een jongere residentieel wordt opgenomen in een instelling van het Vlaams Fonds of van de Bijzondere Jeugdzorg.

- Met de minister bevoegd voor Welzijn en Gezin zoeken we naar manieren om vanaf het schooljaar 2006-2007 informatie uit te wisselen op het moment dat de leerling plots 'verdwijnt' op school en residentieel wordt opgevangen binnen een instelling van de Bijzondere Jeugdzorg of het Vlaams Fonds en op het moment dat hij opnieuw binnen het reguliere onderwijs aansluiting moet vinden. Uiteraard is hierbij de privacy van de jongere van groot belang.

We streven naar een optimale samenwerking met het Vlaams Fonds met betrekking tot de doelgroep van de voorzieningen voor niet-schoolgaanden.

- We zullen er bij de minister bevoegd voor Welzijn en Gezin op aan dringen de reglementering m.b.t. de voorzieningen voor niet-schoolgaanden zo aan te passen dat er geen jongeren met een manifeste leerbaarheid meer kunnen ingeschreven worden. We onderzoeken daarbij de mogelijkheid om van de vrijstelling van de leerplicht een noodzakelijke voorwaarde te maken waar een kind aan moet voldoen alvorens het kan ingeschreven worden in een voorziening voor niet-schoolgaanden.

ACTIE 7. Heldere afspraken met artsen over medische attesten

Wanneer scholen zich vragen stellen bij een medisch attest, kunnen zij dit signaleren bij de CLB-arts, die, rekening houdend met de deontologische artsencode, contact opneemt met de verstrekker van het attest. Deze procedure roept echter weerstanden op en is niet effectief. Meer controle bij twijfelachtige medische attesten lijkt nodig.

We zullen overleg plegen met de artsenorganisaties m.b.t. de problematiek van zorgwekkende medische attesten, in de overtuiging dat het artsenkops terzake zelf-regulerend kan optreden. Met name attesten die uitgeschreven worden voor te lange periodes, zullen daarbij een aandachtspunt zijn. Indien zelf-regulering niet zou blijken te werken, moet werk gemaakt worden van nieuwe controlemechanismen bij duidelijk misbruik.

ACTIE 8. Sterkere samenwerking Onderwijs en Welzijn/Gezondheid

Spijbelen en schoolverzuim zijn vaak signalen van complexe achterliggende problemen. De aanpak van dergelijke problemen vereist **nauwe samenwerking met het welzijnsveld** rond de school. CLB's ontwikkelen **een netwerk** in functie van de op school gedetecteerde noden en fungeren als draaischijf tussen de school en de externe diensten. We zien echter dat de bestaande netwerken vooral gebaseerd zijn op losse contacten naar aanleiding van doorverwijzingen in concrete dossiers. De praktijk in sommige CLB's bewijst dat er met welzijns- en gezondheidsdiensten ook structureel kan samengewerkt worden o.a. door het afsluiten van **samenwerkingsprotocollen**.

Om in het kader van **hulpverlening** de acties van de verschillende partners goed op elkaar te kunnen afstemmen en de samenwerking tussen interne leerlingbegeleiding en externe hulp te optimaliseren zullen we ervoor zorgen dat **ieders rol en verantwoordelijkheid duidelijk gespecificeerd** is en dat met respect voor ieders rol en verantwoordelijkheid de informatie-uitwisseling vlotter kan verlopen. (CLB-medewerkers en hulpverleners uit welzijns- en gezondheidsvoorzieningen zijn gebonden door het beroepsgeheim, (vertrouwens-) leerkrachten hebben enkel een discretieplicht. Bij de begeleiding van complexere dossiers door verschillende partners zijn hierover duidelijk afspraken nodig, zonder dat de regels inzake beroepsgeheim en privacy geschonden worden).

We willen dan ook de volgende schooljaren verder werk maken van een betere samenwerking tussen onderwijs en welzijn/gezondheid.

- We zullen de CLB's verder ondersteunen in hun rol als één van de sectoren van de **Integrale Jeugdhulp** (IJH) en ook structurele samenwerking met de belendende sectoren (kinderpsychiatrie, huisartsen, integratiediensten,...) verder stimuleren.

- We zullen ervoor zorgen dat de problematiek van schoolverzuim en spijbelen voortdurend op de agenda van de IJH blijft. Dit wordt opgenomen in het takenpakket van het team onderwijs-welzijn.
- In het najaar startte een overleg met deskundigen uit de academische wereld, de administratie, de netten en de koepels (school en CLB) om te komen tot een gemeenschappelijke visie en tot duidelijke richtlijnen in verband met informatie-uitwisseling tussen de verschillende betrokken actoren in de leerlingbegeleiding (interne leerlingbegeleiding in de school – CLB – externe hulpverlening).

ACTIE 9. Projecten op maat bij ernstige problemen

Voor sommige jongeren is een **intensieve samenwerking tussen onderwijs en welzijn** nodig. Zo biedt **time-out** aan leerlingen die een grondig verstoorde relatie met de school hebben, de mogelijkheid om hun leertijd voor een afgebakende periode buiten de school door te brengen. Er worden verschillende methodieken gebruikt om de relatie tussen school en leerling te herstellen.

Wanneer oudergebonden problemen aan de basis van ernstig schoolverzuim liggen, kunnen we niet altijd spreken van een gebrek aan medewerking van de ouders. Soms is er eerder sprake van **onmacht** dan van onwil en hebben deze ouders in de eerste plaats **nood aan ondersteuning**.

Ook op andere manieren kunnen onderwijs en welzijn in gedeelde verantwoordelijkheid een traject op maat aanbieden aan jongeren met moeilijkheden. Voorbeelden hiervan ontstonden op initiatief van de LOP's of naar aanleiding van projectoproepen van stichtingen of organisaties.

Wanneer de spijbelproblematiek een intensieve samenwerking tussen onderwijs en welzijn vraagt, willen we het mogelijk maken dat op maat van de jongeren trajecten worden uitgezet, in gedeelde verantwoordelijkheid tussen onderwijs en welzijn.

- Momenteel wordt gezocht naar mogelijkheden voor een structurele verankering van de methodiek van time-out.

- Met de minister bevoegd voor Welzijn en Gezin zoeken we naar samenwerkingsmogelijkheden om gezinnen die kampen met opvoedingsvragen de nodige ondersteuning te bieden. We zoeken hiervoor maximale aansluiting bij de plannen van minister Vervotte zoals ze onlangs werden aangekondigd in het Globaal Plan Jeugdhulp. Nog dit schooljaar starten we het overleg hierrond op.
- Initiatieven die op een lokaal niveau worden ontwikkeld, zullen via de LOP's en het team onderwijs- welzijn in kaart worden gebracht en opgevolgd. De initiatieven zullen worden ondersteund wanneer hun effectiviteit en efficiëntie bewezen is.

ACTIE 10. Streng als het moet: van gedwongen hulp tot sanctionering

Als hulpverlening op vrijwillige basis geen effect heeft, en er sprake is van een zware spijsbelproblematiek, moet het mogelijk zijn dat de rechtbank maatregelen oplegt, hetzij aan de leerling, hetzij aan de ouders, hetzij aan beiden.

We maken een onderscheid tussen:

1. Dossiers waarbij er duidelijk sprake is van onwil van de ouders om het leerrecht van hun kinderen te waarborgen, zonder dat er daarom sprake is van een problematische opvoedingssituatie: (Vbn.: ouders die hun kinderen veel te laat in het schooljaar inschrijven, helemaal niet inschrijven of die wel inschrijven maar niet toezien op het regelmatig schoolbezoek.)

Hier moeten we kunnen sanctionerend optreden. Momenteel is hiervoor de mogelijkheid voorzien in de wet betreffende de leerplicht van 29 juni 1983. De wet op de leerplicht stelt dat de personen die de ouderlijke macht uitoefenen of de leerplichtige in rechte of in feite onder hun bewaring hebben, verplicht zijn ervoor te zorgen dat deze voor de duur van de leerplicht hetzij als leerling van een school of vormingsinstelling is ingeschreven en die school of instelling regelmatig bezoekt, hetzij een vorm van huisonderwijs aangeboden krijgt.

De politierechtbank neemt kennis, op vordering van het Openbaar Ministerie, van de inbreuken op deze verplichtingen. Deze inbreuken worden gestraft met een geldboete van 1 tot 25 frank (volgens de huidige indexberekeningen komt dat neer op 5,5 tot 137,5 euro) voor elke minderjarige waarvoor een inbreuk wordt vastgesteld. Bij

herhaling kunnen de geldboeten worden verdubbeld of kan een gevangenisstraf van één dag tot één maand worden uitgesproken. De tenuitvoerlegging van het vonnis kan worden uitgesteld over een termijn van 6 maanden te rekenen vanaf de datum van het vonnis, om het mogelijk te maken vast te stellen dat de wettelijke verplichting werd nageleefd in die periode. Indien de wetgeving in die periode werd nageleefd, dan wordt de veroordeling als niet bestaande beschouwd.

Het openbaar ministerie kan inbreuken ook voorleggen aan de jeugdrechtbank, die maatregelen kan bevelen ten aanzien van de ouders, zoals voorzien in de wet van 8 april 1965 op de jeugdbescherming (toezicht op de gezinsbijslag of op andere sociale uitkeringen – Wjb.art. 29 e.v. – en ontzetting van het ouderlijk gezag – Wjb. Art. 32 e.v.-).

Deze inbreuken worden in Vlaanderen echter slechts héél zelden vervolgd. Daarom zullen we in overleg gaan met de federale minister bevoegd voor Justitie teneinde te komen tot:

- een duidelijk vervolgingsbeleid;
- afspraken over de wijze waarop het departement Onderwijs dergelijke dossiers kan doorsturen naar de parketten en de wijze waarop over de verdere behandeling van deze dossiers feedback kan worden verwacht;
- desgevallend een aanpassing van de nu in de wet voorziene sanctioneringsmogelijkheden.

2. Dossiers waarbij er sprake is van een problematische opvoedingssituatie, al dan niet in combinatie met opvoedingsonmacht van de ouders. (Vbn.: ouders wiens onregelmatige levensstijl de kinderen belet regelmatig naar school te gaan, ouders die hun gedemotiveerde pubers niet meer op school krijgen, ...)

Hier moet de uiteindelijke doelstelling begeleiding van het gezin zijn. Belangrijke regel is de subsidiariteitsregel: eerst moet steeds gekeken worden of vrijwillige hulp mogelijk is, daarna moet eventueel aanklappend (niet vraaggestuurd maar actief de betrokkenen motiveren om de aangeboden hulp te aanvaarden) worden gewerkt, pas daarna moet gekeken worden of het nodig is om een begeleidingsmaatregel met dwang (via gerechtelijke weg) op te leggen.

- Er moeten duidelijke afspraken gemaakt worden met de minister van Welzijn over de houding van de CBJ's en de bemiddelingscommissies ten opzicht van problematische onderwijs- en opvoedingssituaties. Hierbij moeten de stappen

die school en CLB al ondernomen hebben om te komen tot een vrijwillige oplossing, mee in kaart én in rekening worden gebracht.

- Samen met de minister van Welzijn moeten we nadenken over geschikte maatregelen in problematische *opvoedingssituaties* waar er sprake is van een problematische *onderwijssituatie*. Ook bij dit aanbod moet subsidiariteit een belangrijk criterium zijn: we moeten zoveel mogelijk gezinnen helpen met een ruim laagdrempelig aanbod maar indien nodig ook kunnen beroep doen op een beperkter gedwongen op te leggen aanbod. Bovendien moet dit aanbod bestaan uit begeleidingsinitiatieven voor jongeren (vb. time-out), voor ouders (vb. opvoedingsondersteuning), of voor beiden. Binnen onderwijs moeten we kijken of bepaalde begeleidingsinitiatieven binnen onderwijs eventueel gedwongen kunnen opgelegd worden. (vb. plaatsen vrijhouden in time-out, plaatsen vrijhouden in een internaat, ...).
- In een problematische opvoedingssituatie moet het opzetten van een begeleiding het uiteindelijke doel zijn. Wanneer deze hulp echter onmogelijk is doordat de ouders zélf s een gedwongen begeleiding niet aanvaarden, moeten we deze dossiers opnieuw beschouwen als dossiers waarin sprake is van onwil en waarbij sanctionering dus noodzakelijk is (zie onder punt 1). In hoofde van de jongeren is dergelijke onwil echter niet strafbaar: spijbelen is geen als misdrijf omschreven feit en hij kan dan ook niet gesanctioneerd worden.
- Om het gesprek met de minister bevoegd voor Welzijn te initialiseren, bezorgen we nog dit schooljaar een nota met een inventariserende en problematiserende analyse van de samenwerking met Welzijn in het kader van leerplicht. We vragen aan de betrokken administratie / het betrokken kabinet een gelijkaardige nota rond knelpunten / verwachtingen in de samenwerking met Onderwijs.
- Gedwongen opgelegde maatregelen veronderstellen duidelijke afspraken over een vervolgingsbeleid met Justitie.
- Ook aan de minister bevoegd voor Justitie bezorgen we nog dit schooljaar een inventariserende en problematiserende nota ter inleiding van bilaterale gesprekken over de gezamenlijke aanpak van problematische leerplichtdossiers.

ACTIE 11. Stedelijk/gemeentelijk beleid rond controle inschrijvingen en opvolging spijbelen

Lokale overheden kunnen een bijzondere rol opnemen in het stimuleren en organiseren van samenwerking tussen diensten, voorzieningen en instellingen, het organiseren van ontmoetingen tussen verschillende partners en het stimuleren van een gemeenschappelijke visie op de aanpak van spijbelen. Lokale besturen nemen ook vaak het initiatief om plaatselijk opgestarte projecten te ondersteunen of te stimuleren.

In de steden en gemeenten met een ernstige spijbelproblematiek, gaan we bilateraal afspraken maken i.v.m. een snelle en efficiënte controle op de inschrijvingen en i.v.m. een efficiënte opvolging van het spijbelen op stedelijk/gemeentelijk niveau. In samenspraak met de minister van Onderwijs van de Franstalige gemeenschap willen we ook een specifieke regeling voor Brussel (zie ook actie 12). Bij het uitwerken van een decretale regeling van het lokale onderwijsbeleid zullen we hieraan de nodige aandacht besteden. Ook de mogelijke opdrachten van de lokale politie en lokale diensten zoals het OCMW zullen bij het overleg op lokaal niveau aan bod komen.

Naast de bilaterale gesprekken met individuele steden en gemeenten plannen we nog dit schooljaar een overleg met de VVSG om te komen tot een gezamenlijke visie over de rol van de lokale overheid bij de opvolging van leerplichtproblemen.

Bij de concrete uitbouw van een stedelijk onderwijsbeleid, zullen projecten die gericht zijn op spijbelen en schoolverzuim bijzondere aandacht krijgen.

We onderzoeken op welke wijze we de lokale overheden centraal verzamelde gegevens kunnen aanleveren teneinde hun werking op dit vlak te versterken. Daarvoor gaan we na welke gegevens uit bestaande databanken kunnen gegenereerd worden en welke aanvullingen er nodig zijn.

ACTIE 12. Totale en snelle controle op leerplicht

De leerplichtcontrole is één van de kerntaken van het departement Onderwijs. Het behoort tot de opdracht van de administratie om te komen tot een zo sluitend mogelijk toezicht op de inschrijvingen, op de aanwezigheid van leerlingen en op het huisonderwijs.

Om tot een daadwerkelijke controle op de leerplicht te komen, wordt een grondige hervorming doorgevoerd van de interne procedures van opvolging en controle."

- **Controle op de inschrijving begin schooljaar**

Onze doelstelling is drieledig:

1. Alle leerlingen moeten verplicht ingeschreven zijn bij de aanvang van het schooljaar. We zullen de ouders en de leerlingen hierover informeren, en we zullen dit ook controleren. Daarom zullen we voor de controle op de inschrijvingen een registratie gebruiken op de derde schooldag i.p.v. op 1 oktober.
2. We zullen hierbij alle leerplichtige leerlingen controleren en niet meer zoals tot op heden 2 leeftijdsgroepen. Het gaat om circa 800 000 leerlingen. We zullen het controleproces ook aanzienlijk versnellen zodat we kort op de bal kunnen spelen wanneer we externen (hulpverlening, justitie, gemeenten, ...) vragen hun verantwoordelijkheid op te nemen.

We willen met deze nieuwe procedure van start gaan vanaf het schooljaar 2007-2008. Tijdens dit eerste schooljaar zal de procedure worden geëvalueerd en waar nodig bijgestuurd, zodat ze volledig operationeel kan zijn vanaf het schooljaar 2008-2009.

3. We zullen aangepaste sancties voorzien voor ouders die weigeren hun kinderen (op tijd) in te schrijven vanaf het schooljaar 2008-2009

Om de procedure te versnellen en zo snel mogelijk uit te zuiveren welke leerlingen niet aan de leerplicht voldoen, voorzien we bovendien volgende aanpassingen:

- **Gegevensverzameling in de onderwijsinstellingen andere dan gefinancierde en gesubsidieerde scholen:**

De leerlingen die in andere dan gefinancierde en gesubsidieerde scholen zitten, worden momenteel beschouwd als in orde met de leerplicht omdat ze een collectieve vorm van huisonderwijs volgen. We zullen ook aan deze instellingen vragen om op de derde schooldag de leerlingengegevens te verzamelen en ons te melden.

Instellingen kunnen hiertoe niet verplicht worden. Daarom zullen we de regelgeving rond huisonderwijs strikter toepassen: indien deze instellingen weigeren om mee te werken aan de leerplichtcontrole en dus geen leerlingengegevens doorgeven aan de onderwijsadministratie, moet voor al deze leerlingen afzonderlijk een verklaring van huisonderwijs ingediend worden.

- **Gegevensverzameling bij de Franstalige Gemeenschap**

Het samenwerkingsprotocol tussen de Vlaamse en de Franstalige Gemeenschap met betrekking tot controle op de inschrijvingen wordt gereactiveerd. Ook de opvolging van leerlingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt hierin opgenomen.

Minimaal moeten we komen tot een gelijkaardige manier van gegevensverzameling, zodat uitwisseling van leerlinggegevens mogelijk is. We zullen de gebieden afbakenen waar veel jongeren in het Franstalige landsgedeelte naar school gaan, zodat we enkel voor deze gebieden moeten wachten op de gegevens van de Franstalige Gemeenschap. De eerste contacten met de onderwijsminister van de Franse Gemeenschap zijn gelegd.

- **Verdere gegevensverzameling**

We zullen afspraken maken met Child Focus over het verkrijgen van gegevens van vermiste kinderen.

We nemen contact op met Buitenlandse Zaken om een oplossing te vinden voor de kinderen van diplomaten die naar het buitenland zijn vertrokken. Instellingen en organisaties die in contact komen met emigrerende Belgen (b.v. NGO's, consulaten, ...) zullen we gericht

informatie verstrekken over wat te ze moeten doen met betrekking tot hun leerplichtige jongeren. Bedoeling is niet om de leerplicht te controleren in het buitenland, wel om zo snel mogelijk de informatie te verzamelen om te komen tot een bestand met echt zorgwekkende dossiers.

We willen zo snel mogelijk de nodige stappen ondernemen om die jongeren, die we nergens terugvinden, op te volgen en indien nodig door te sturen naar **Justitie**.

- Daartoe zullen de **gemeenten** als eerste "filter" behouden blijven. Grote gemeenten contacteren we om na te gaan welke van hun diensten best door ons aangeschreven worden met een vraag naar informatie. Ook het LOP moet hierin een rol spelen. In samenwerking met VVSG zal het departement initiatief nemen om aan gemeenteambtenaren toelichting te geven over de leerplichtwet.
- Naar de **ouders** wordt een brief gestuurd (gewoon én aangetekend) waarin uitdrukkelijk gewezen wordt op de mogelijke ernstige gevolgen bij het onttrekken van hun kinderen aan de leerplicht.
- Dossiers waarin we geen sluitende informatie hebben betreffende de invulling van de leerplicht, worden direct doorgestuurd naar Justitie.

- **Controle op de inschrijving in de loop van het schooljaar**

Jongeren die begin schooljaar zijn ingeschreven in een school (en dus op dat ogenblik formeel voldoen aan de leerplicht), kunnen in de loop van het schooljaar worden uitgeschreven. **Ook jongeren die na een uitschrijving nergens meer worden ingeschreven, moeten we opvolgen.**

In het secundair onderwijs worden de in- en uitschrijvingen centraal opgevolgd en is er dus een centraal beeld van de uitschrijvingen waarop geen nieuwe inschrijving volgt. Voor het basisonderwijs houdt het departement de in -en uitschrijvingen in de loop van het schooljaar niet centraal bij.

- In het basisonderwijs willen we dergelijke problematische verdwijningen door de verificateurs in kaart laten brengen (aantallen, welke leerlingen).

Aan het einde van dit schooljaar zullen de verificateurs een eerste gedeeltelijke analyse kunnen presenteren (op basis van de gegevens uit de scholen die bezocht werden tussen half februari 2006 tot eind juni 2006).

Indien na de analyse een centrale opvolging nodig blijkt, zullen we dit mogelijk maken.

- We vertrouwen de opvolging van uitgeschreven leerplichtige jongeren die niet herinschrijven in het secundair onderwijs in eerste instantie toe aan het LOP. De lokale onderwijsinstellingen zijn immers het best geplaatst om in een gezamenlijke verantwoordelijkheid te zoeken naar een gepaste herinschrijving.
- Ingeval van manifeste onwil vanwege de jongere of zijn ouders, zullen ook deze dossiers door het departement worden bezorgd aan het parket voor een eventuele behandeling door politie- of jeugdrechtbank.

- **Controle op huisonderwijs**

Ook bij huisonderwijs worden soms misbruiken vastgesteld. Dit blijkt vooral uit de inspectieverslagen: er is in bepaalde gevallen geen sprake van huisonderwijs of de kwaliteit van het verstrekte huisonderwijs is absoluut ondermaats. Ook hier wordt het leerrecht van de jongere manifest geschaad.

De overgang van schoolonderwijs naar huisonderwijs binnen hetzelfde schooljaar en vice versa vereist eveneens bijzondere aandacht.

Daarom voorzien wij volgende aanpassingen aan de procedure melding huisonderwijs:

- Wanneer een kind in een school ingeschreven is maar de ouders in de loop van het schooljaar wensen over te schakelen op huisonderwijs, schrijft de school het kind uit (huidige procedure) en meldt aan het departement dat het betrokken kind voortaan huisonderwijs volgt (wijziging procedure in het basisonderwijs, nu al centraal opgevolgd in het secundair onderwijs). Op het departement wordt opgevolgd of er een melding van huisonderwijs komt; indien niet worden de ouders aangeschreven.

- Wanneer ouders een kind in de loop van het schooljaar aanbieden om te worden ingeschreven in een school met de boodschap dat het kind tot dan toe huisonderwijs volgde, schrijft de school het kind in (huidige procedure) en meldt aan het departement dat het betrokken kind tot dan huisonderwijs volgde (wijziging procedure); op het departement wordt nagegaan of er een melding van huisonderwijs was. Indien niet worden de ouders erop gewezen dat zij tijdens de periode van huisonderwijs niet in orde waren met de regelgeving.

We willen meer maatregelen wanneer geen (kwaliteitsvol) huisonderwijs aangeboden wordt.

Hiervoor zullen we:

- de regelgeving op huisonderwijs vanaf nu strikt toepassen: na twee negatieve controles verliezen de ouders het recht op huisonderwijs.
- de controles door inspectie voor het secundair onderwijs opdrijven. In het bijzonder gaan we na hoe we ook de vormen van collectief huisonderwijs beter kunnen in kaart brengen en controleren.
- de verklaringen van huisonderwijs uitbreiden met gegevens die preciezer aangeven waar en wanneer huisonderwijs gegeven wordt. Dit zal toelaten beter in kaart te brengen of er onterecht gebruik gemaakt wordt van huisonderwijs. De ouders moeten zich via de verklaring huisonderwijs ook engageren om bij stopzetting van huisonderwijs een bewijs van inschrijving in een school aan het departement Onderwijs te bezorgen. Zo kan het departement opvolgen dat het kind bij stopzetting huisonderwijs effectief in een school ingeschreven is.

Bibliografie

AEFTERMAN, A. (2003-2004). *Pedagogische componenten van het lerarenchap*.

Onuitgegeven cursus.

BOUVERNE-DE BIE, M. & VERSCHELDEN, G. (1998). *Naar een heldere kijk op leerlingenbegeleiding. Inspiratiehandleiding*. Studie 62. Brussel: Vlaamse onderwijsraad.

BOUVERNE – DE BIE, M. & VETTENBURG, N., *Leerlingenbegeleiding: een antwoord op veranderende leerlingssituaties?* Leuven: Majong, 27-34.

BURSENS, D., VERDONCK, D. en VETTENBURG, N. (2003). Preventie in het onderwijs, Groeien naar "wenselijke preventie", *Welwijs*, jrg 14, nr. 3, 31-35.

CARLEN, GLEESON & WARDHAUGH (1992). *Truancy: the politics of compulsory education*, Milton Keynes, open university press.

COMITE BIJZONDERE JEUGDZORG DENDERMONDE & ADMINISTRATIE BASISONDERWIJS (2000). *Wees erbij als de schoolbel rinkelt!* Departement Onderwijs, Brussel, 20p.

CBJ DENDERMONDE (2001). Problematische afwezigheden in het basisonderwijs in *UIT-zicht/IN-zicht*. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Dendermonde, 1-27.

CBJ BRUGGE (2000). *Probleemgedrag op school*. Garant, Leuven, 362p.

CENTRUM VOOR ZORGVERBREDING (1998). *Draaiboek voor het opstarten van het project vertrouwensleerlingen*. CLB van het Gemeenschapsonderwijs, Brasschaat.

COCQUYT, L. (2004). Inschrijven...het mag iets meer zijn! Reflecties na twee jaar nascholing rond inschrijvingsbeleid. *Welwijs*, jrg. 15, nr. 2, 14-15.

CULLINGFORD, C. (1999). *The causes of exclusion*. London, Kogan page.

D'AES, M. (2000). Het ambtsgeheim van leerkrachten en PMS-medewerkers. Spreken of zwijgen. *Welwijs*, jrg. 11, nr.1 , p. 3-9.

DEBRUYNE, T. (2003). *'Truancy': Spijbelproblematiek in Engeland'*, Stagerapport Departement Onderwijs, Brussel, 46p. (onuitgegeven)

DE CAUTER, F. (1990). *Methodiek van de preventieve projectwerking*, Leuven, Acco.

De CAUTER, F. en WALGRAVE, L. (1999). *Methodiek van de preventieve projectwerking*. Leuven, Acco, (tweede herziene uitgave) 270p.

DEPARTMENT FOR EDUCATION AND SKILLS (2003). *Ensuring Regular school attendance, guidance on the legal measures available to secure regular school attendance*. UK.

DEPARTEMENT ONDERWIJS (1996). *Krijtlijnen voor een goede vorm van leerlingenbegeleiding*. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Spijbelpreventieproject, Brussel.

DEPARTEMENT ONDERWIJS (1996). *Netwerkontwikkeling en opvang van risicoleerlingen en drop-outs*. Studiedag spijbelpreventieproject, Departement Onderwijs, Brussel, 20p.

DEPARTEMENT ONDERWIJS (2001). *Een beleidsvoorbereidend spijbelproject basisonderwijs. Vaststellingen, conclusies en aanbevelingen na één jaar experimentwerking*. Rapport Departement Onderwijs, Brussel, 45p.

DEPARTEMENT ONDERWIJS (2003). *Afstemming tussen zorg op school en CLB*. Visietekst, Departement Onderwijs, afdeling CLB, nascholing en leerlingenvervoer, Brussel, juni, 16p.

DEPARTEMENT ONDERWIJS (2004). *CLB's over afwezigheden in het basisonderwijs*. Departement Onderwijs, afdeling CLB, nascholing en leerlingenvervoer, Brussel, maart.

DEPARTEMENT ONDERWIJS (2004). *Praktijkstudie van een aantal good-practices in het aanpakken van spijbelaars*. Departement Onderwijs, afdeling CLB, nascholing en leerlingenvervoer, Brussel, maart, 114p.

DEPARTEMENT ONDERWIJS (2004). *Rapport leerplicht, schooljaar 2003-2004*. Departement Onderwijs, administratie basisonderwijs en secundair onderwijs, Brussel, 106p.

DEPARTEMENT ONDERWIJS (2004). *Rapport problematische afwezigheden, schooljaar 2003-2004*. Departement Onderwijs, afdeling beleidsuitvoering secundaire scholen, Brussel, 50p.

DEPARTEMENT ONDERWIJS, LEERPLICHTTEAM (1996). *Kansarme en migrantenouders – ook partners van de school ?* Studiedag spijbelpreventieproject, Departement Onderwijs, Brussel, 13p.

DEPARTEMENT ONDERWIJS, LEERPLICHTTEAM (1996). *Spijbelen*. Departement Onderwijs, Brussel.

DEPARTEMENT ONDERWIJS, LEERPLICHTTEAM (2001). *CDO en leerplichtcontrole. Enkele inleidende bedenkingen bij het overleg met de centra*. Departement Onderwijs, Brussel.

DEPARTEMENT ONDERWIJS, LEERPLICHTTEAM (2001). *Scholen leren van scholen*. Verslagboek van studiedagen oktober 2000- december 2000, Departement Onderwijs, Brussel, 80p.

DEPARTEMENT ONDERWIJS (2002). *Hoe verplicht is verplicht?* Rapport studiedag omtrent leerplichtbegeleiding, Departement Onderwijs, afdeling beleidsuitvoering secundaire scholen, Brussel, 4p.

DEPARTEMENT ONDERWIJS (2004). *Integrale jeugdhulp en de rol en positie van de sector Onderwijs hierin*. Departement Onderwijs, team Onderwijs-Welzijn, Brussel, 14p.

DEPARTEMENT ONDERWIJS (2004). *Rapport onthaalonderwijs 2003 – 2004*, Departement Onderwijs, afdeling beleidsuitvoering secundaire scholen, Brussel, 34p.

DUPONT, C. (1998). *Spijbelen, het topje van de ijsberg. Een synthese van onderzoeksgegevens en werking van het Brussels preventieproject*, Departement Onderwijs, Brussel, 34p.

ELCHARDUS, M. (1999). Economische ongelijkheid, sociale uitsluiting en cultuurstrijd in de kennismaatschappij. VETTENBURG, N. en CATTRIJSSE, L. (red.) *Opvoeden in billijkheid. Hoe streng moet onze aanpak zijn?* Leuven, Majong v.z.w.

GIELES, P. (1992). Vier modellen voor de opzet van de leerlingenbegeleiding, *Handboek voor leerlingenbegeleiding*, afl.6, Kluwer Editorial, 364p.

GORIS, P. en VETTENBURG, N., (1996). Welzijnswerk, onderwijs en preventie, meer orde in de welzijnssector zou een samenwerking met onderwijs vergemakkelijken, *Welwijs*, maart, 28-34.

HEYMANS, J. (2003). *Evaluatie van de nieuwe regelgeving afwezigheden*. Stagerapport, Departement Onderwijs, afdeling beleidsuitvoering basisscholen, 40p.

HOLT et al. (1997). *Education in England and Wales: a guide to the system*. Berkshire, NFER.

JACOB, L., e.a. (1996). *De Cel Leerlingbegeleiding*. Garant, Leuven, 58p.

LECOUTERE, K. (1998). *Spijbelen... wie helpt?* Leuven – Garant, 155p.

LIPS, A. (2003). *Onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers*. Stagerapport 2003, Departement Onderwijs, Brussel.

LIPS, A. (2005). *Verslag Werkbezoek Ministerie OCW*, Den Haag.

MINISTERIE VAN ONDERWIJS (1999). *Voortijdig schoolverlaten: plan van aanpak met het actieplan voor de leerplicht*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Nederland, Den Haag, 50p.

MINISTERIE VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAPPEN (2003). *Iedereen naar school*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag, Nederland.

MICHIELENS, P. (2005). *Onderwijsspiegel, schooljaar 2003-2004*. Departement Onderwijs, inspectie, Brussel, 136p.

NICAISE, I. en DE RICK, K. (2004). *De leerplichtverlenging , 20 jaar later. Inzichten en vragen vanuit het onderzoeksveld*. Discussiepaper, KULeuven, 21p.

REGIONALE MELD- EN COÖRDINATIEFUNCTIE WEST-BRABANT (2000). *'Zicht op leerplicht'*. RMC West-Brabant, Nederland.

REID, K. (1999). *Truancy and schools*. London, Routledge.

ROMBOUTS, D. (red.) (2000). *Het Time-outproject. Een preventieve werkvorm voor school-drop-outs*. Garant: Leuven/ Apeldoorn.

STEDELIJK CLB ANTWERPEN (2004) *Model voor leerlingenbegeleiding. Een werkbaar kader vanuit CLB-context*. Folder stedelijk centrum voor leerlingenbegeleiding Antwerpen, 37p.

THYS, L. (1993). Concepten van leerlingenbegeleiding: een vergelijkend overzicht.
BOUVERNE – DE BIE, M. & VETTENBURG, N. *Leerlingenbegeleiding: een antwoord op veranderende leerlingssituaties?* Leuven: Majong, 27-34.

THYS, G. en VAN GYSEGEM, C. (1997). Medische attesten: scholen worden er (soms) ziek van. Dokters ook. *Welwijs*, jrg 8 nr 3, 3-5.

VAN BEEUMEN, L. (1999). *Onderwijs aan het van de thuisschool afwezige kind, de instelling met een onderwijsbehoefte*. Stagerapport, Departement Onderwijs, Brussel.

VANDENBROUCKE, F. (2004). *Beleidsnota 2004-2009. Vandaag kampioen in wiskunde, morgen ook in gelijke kansen*. Departement Onderwijs, Brussel, 187p.

VAN DE VEIRE, H. (2002). Integrale jeugdhulp en het spanningsveld tussen individueel en structuurgericht werken in CLB. *Welwijs*, jrg 13, nr 2, p. 6-8.

VAN DE VIJVER, K. (1994). Politie en onveiligheidsgevoelens, *Tijdschrift voor criminologie*, 36, 316-329.

VANDEWIELE, B. (1993). Leerlingenbegeleiding in de praktijk. Vragen en kanttekeningen na 4 jaar ervaring. *Handboek voor leerlingenbegeleiding*, afl.10, Kluwer Editorial.

VANDEWIELE, B. (1996). Krijtlijnen voor een goede vorm van leerlingenbegeleiding, *Welwijs*, 4, 23-28.

VANDEWIELE, B. en VAN DURME, R. (2001). *Geweld in de school en beleid*. Verslag buitenlandse zending: internationale conferentie, Observatoire Européen de la Violence Scolaire te Parijs, Departement Onderwijs, Brussel.

VAN DURME, R. (2004). *Sabbat in VCLB Gent*, verslag, Departement Onderwijs, Brussel.

VAN NESTE, G. (2001). *Preventie van antisociaal gedrag op School. Het startbanenproject JoJo*. Departement Onderwijs, afdeling beleidsvoorbereiding secundaire scholen, Brussel, 6p.

VERSCHELDEN, G. (2002). *Opvattingen over welzijn en begeleiding: een sociaal – (ped)agogische analyse van leerlingenbegeleiding als exemplarisch thema in het jeugdbeleid*. Doctoraatsverhandeling. Gent: Academia Press.

VERSCHELDEN, G. (2003). *Naar een gefundeerde omschrijving van leerlingenbegeleiding*. Studie 62bis. Brussel: Vlaamse Onderwijsraad.

VETTENBURG, N. (1988). *Schoolervaringen, delinquentie en maatschappelijke kwetsbaarheid. Een theoretisch en empirisch onderzoek in het beroepsonderwijs*, Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie, K.U.Leuven, 247p.

VETTENBURG, N. (1995). *Waarom leerlingenbegeleiding? Verslagboek Elfde Congres Middenschoolonderwijs 9 en 10/5/'95, Studiegroep van Authentieke Middenscholen, S.T.A.M. – Vlaanderen*, 7–27.

VETTENBURG, N. (1996). *Maatschappelijke ontwikkelingen, motivatie en demotivatie van maatschappelijk kwesbare leerlingen*. Bijdrage voor het project Schoolmanagement, K.U. Leuven.

VETTENBURG, N. (2005). *Evaluatieonderzoek time-outprojecten in Vlaanderen*, Ugent, 186p.

VETTENBURG, N. en BIERMANS, N. (1994). *Samenwerking Onderwijs en Welzijnswerk*, Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie, Leuven, 286p.

VETTENBURG, N., BURSENS, D., GORIS, P., MELIS, B., VAN GILS, J., VERDONCK, D. en WALGRAVE, L. (2003). *Preventie gespiegeld. Visie en instrumenten voor wenselijke preventie*, Leuven, LannooCampus, 120p.

VETTENBURG, N. en HUYBREGTS, I. (2001). *Onveiligheidsgevoelens en antisociaal gedrag. Een onderzoek naar de samenhang tussen de onveiligheidsgevoelens bij leerkrachten en het antisociaal gedrag bij leerlingen*, Leuven, Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie, 304p.

VETTENBURG, N. en VANDEWIELE, B. (2001) Preventie van antisociaal gedrag op school. De bruikbaarheid van het preventiemodel van F. De Cauter, *Welwijs*, 1, 36-39.

VETTENBURG, N. en WALGRAVE, L. (1981). *School en stereotypen over misdrijven. Een onderzoek naar de invloed van de school op de attitudevorming over misdrijven*. Onderzoeksgroep jeugdcriminologie, Leuven.

VETTENBURG, N., WALGRAVE, L. en VAN KERCKVOORDE, J. (1984). *Jeugdwerkloosheid, delinquentie en maatschappelijke kwetsbaarheid*, Antwerpen/Arnhem, Kluwer/Gouda Quint, 324p.

VETTENBURG, N. & WALGRAVE, L. (2002). Een integratie van theorieën over persisterende delinquentie: maatschappelijke kwetsbaarheid. In: P. GORIS & L. WALGRAVE, (eds.), *Van kattenkwaad en erger. Actuele thema's uit de jeugdcriminologie*, Garant, Leuven , 44-59.

VETTENBURG, N. en VANDEWIELE, B. (2003). *'Time-outprojecten met schoolvervangende programma's. Beschrijving van een experiment 2001-2003'*, Majong vzw in opdracht van de Koning Boudewijnstichting.

VETTENBURG, N.; VANDEWIELE, B.; DECEUR E. en DECRAENE S. (2004) Time-out projecten: verslag van een experiment in Vlaanderen, *Welwijs*, jrg15, nr. 4, 27-33

VLOR, RBO/DPI/ADV/007. *Advies over de verlaging van de leerplichtleeftijd en over een optimalisering van het onderwijs aan de jongste kleuters*, 32p.

VLOR, RSO/RLE/ADV/011. *Advies over spijbelen en absoluut schoolverzuim in het secundair onderwijs*. Brussel, 10p.

VONCKEN, E. (1995). *Samen naar een gecoördineerde aanpak van het vroegtijdig schoolverlaten, een inventarisatie van kwantitatieve en kwalitatieve aspecten van het voortijdig schoolverlaten in het voortgezet onderwijs in Alkmaar*, SCO – rapport 383, Amsterdam.

VZW JEUGDWERK DON BOSCO- DE WAAI, *Extreem gedragsmoeilijk jongeren en leerrecht. Een intersectorale zorg*. Onderzoeksrapport, Eeklo

WALGRAVE, L. (1980). *De bescherming voorbij. ontwerp voor een emanciperende jeugdcriminologie*, Antwerpen, Kluwer.

OBPWO Onderzoek 03.00 ‘Evaluatie van time-out projecten in Vlaanderen, maart 2005
Promotor : Nicole Vettenburg.(bib)

I. Internet

www.spijbelsms.be

www2.vlaanderen.be/ned/sites/landbouw/dula/demo/vaczorg.html.

www.vmc.be

www.ond.vlaanderen.be/obpwo/projecten/1998/walgrave_9804.html

www.halt.nl

www.lvla.nl

www.voortijdigschoolverlaten.nl

www2.minocw.nl

www.gov.co.uk

www.dfes.co.uk/schoolattendance

www.dfes.co.uk/leagateway

II. www.dfes.co.uk/nationalstatistics

www.ofsted.gov.uk

www.youth-justice-board.gov.uk

G. Reglementair kader

BVR van 12 november 1997 betreffende controle op inschrijvingen in het basisonderwijs,
BVR van 16 september 1997 betreffende controle op inschrijvingen van leerlingen in het secundair onderwijs,

BVR van 28 augustus 2000 tot vaststelling van de operationele doelstellingen voor de begeleiding van leerlingen met leerplichtproblemen in de CLB's,

BVR van 24 juni 1997 over de bevoegdheid, de samenstelling en de werking van de commissies van advies voor buitengewoon onderwijs, Wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht,

Decreet van 8 juli 1996 betreffende onderwijs VII titel X, art 71-74

Decreet van 1 juli 2003 betreffende het onderwijs XIV,

Decreet basisonderwijs van 25 februari 1997,

Decreet van 1 december 1998 betreffende de centra voor leerlingenbegeleiding

III. Omzendbrieven

OND/ I/1/ SVC/NDS van 28 juni 1994 betreffende het gebruik van het identificatienummer van het Rijksregister van de natuurlijke personen voor de controle

op de leerplicht en de controle op de inschrijvingen.,

BaO/98/3 van 14 juli 1998 betreffende controle op inschrijvingen en op de leerplicht ,

BaO/2002/11 dd.15 augustus 2002 betreffende afwezigheden in het basisonderwijs,

BuSO dd.15 augustus 2002,

SO 68 van 1 maart 2000 betreffende leerplicht, SO/2002/05, SO/2002/06 dd. 15 augustus 2002 en SO/2002/07 dd.15 augustus 2002 betreffende de in- en uitschrijvingen en problematische afwezigheden in het secundair onderwijs.

- Nederland

Leerplichtwet 1969.

- Engeland

Anti-Social Behaviour Act 2003

Children and Young Person's Act 1969

Children Act 1989

Crime and Disorder Act 1998

Criminal Justice and Court Service Act 2000

DFES circular 10/99

DFES circular 11/99

DFES circular 9/94

Education Act 1944Education Act 1996

The Education (Pupil Registration) Regulations 1995

Bijlage 1: timing leerplichtcontrole

- 1) voorbereiden telling 1/10: begin september
- 2) Ontvangen van het bestand van leerplichtigen 1/10 van het rijksregister: half september
- 3) Opvragen bestanden van de andere instellingen: 20 september
- 4) Opstarten telling 1/10: eind september
- 5) Versturen van een herinnering naar de scholen die nog geen zending 1/10 hebben gedaan (bijkomende termijn van 10 kalenderdagen): 10 oktober
- 6) Opvolging en verbetering van de zendingen 1/10 van de scholen: ganse maand oktober
- 7) Opladen van de gegevens van de andere instellingen: begin oktober (begin november voor de Syntra's)
- 8) Ontbrekende rijksregisternummers in de zendingen van de scholen worden opgezocht: 2^e helft november
- 9) Uitvoeren van een kwaliteitscontrole op de zendingen: 2^e helft november
- 10) Opmaak van de "ruwe tabel" (vergelijken leerplichtigen in rijksregister met ingeschreven leerlingen): begin december
- 11) Uitzuivering van leerlingen die in Franstalige Gemeenschap zijn ingeschreven: tweede helft van december. Streefdoel is hier echter begin december, maar dit wordt in de praktijk nooit gehaald. De Franstalige Gemeenschap stuurt de bestanden niet op tijd door, en vaak zijn deze ook onvolledig.
- 12) Andere uitzuiveringen (huisonderwijs, andere instellingen, vrijstelling, buitenland): begin december
- 13) Telefonisch contact met laatste gekende school: eerste helft van december
- 14) Opmaken van lijsten van prioritaire en versturen naar de gemeenten: tweede helft van december. Eerstelingen worden dan nog niet doorgestuurd, omdat de prioritaire zorgwekken der zijn en voorrang hebben. Doordat we deze dossiers (een klein aantal) eerst doorsturen, krijgen we er sneller antwoord op.
- 15) Afhankelijk van de antwoorden van de gemeenten worden de prioritaire al dan niet doorgestuurd naar de procureur: vanaf januari (afhankelijk van tijdstip antwoord gemeenten)
- 16) Opmaken van lijsten van eerstelingen en versturen naar de gemeenten: begin januari
- 17) Aanschrijven van ouders: doorLOPend vanaf begin januari (afhankelijk van tijdstip antwoord gemeenten)
- 18) Herinnering aan ouders: doorLOPend vanaf begin januari
- 19) Herinnering aan gemeenten aan de opdracht tot controle van de opgestuurde lijsten: begin februari
- 20) Afronden bevraging ouders: mei-juni
- 21) Eventueel doorsturen eerstelingen naar procureur: naargelang tijdstip antwoord gemeente en/of ouders

Bijlage 2: verdeling leeftijden

Om te kunnen zien wat het aandeel is van de verschillende leeftijden in deze ruwe tabel, kunnen we ter vergelijking kijken naar de cijfers van het schooljaar 2004-2005. (Het is om technische redenen niet meer mogelijk de cijfers van 2003-2004 te geven.)

In de leerplichtcontrole 2004-2005 waren er na vergelijking met de bestanden van het rijksregister en inschrijvingen in scholen, 158.444 leerlingen over. Dit is een globaal cijfer, voor zowel Vlaanderen als Brussel.

De onderverdeling volgens geboortear was als volgt. In het vet is aangeduid welke geboortearen in de leerplichtcontrole 2004-2005 opgevolgd zijn:

Geboortear	Niet BHG	BHG	Aantal
1998	2.639	10.004	12.643
1997	2.513	9.896	12.409
1996	2.474	9.751	12.225
1995	2.515	9.594	12.109
1994	2.680	9.604	12.284
1993	2.650	9.711	12.361
1992	3.560	9.831	13.391
1991	3.511	9.884	13.395
1990	3.538	9.965	13.503
1989	3.701	9.993	13.694
1988	4.530	10.038	14.568
1987	5.904	9.958	15.862
Totaal	40.215	118.229	158.444

Men ziet dat het overgrote deel van die 158.444 leerlingen afkomstig is uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Men moet hierbij opletten, aangezien dit zowel gaat om Vlamingen als Franstaligen. Deze laatste kiezen vaak voor Franstalige scholen.

Wanneer men de verschillende geboortejaren combineert zoals nu in de leerplichtcontrole gebeurt, dan krijgt men voor het niet- Brussels Hoofdstedelijk Gewest volgend beeld. De leeftijdsgroepen zijn gebaseerd op 1/10/2004. Opnieuw is in het vet aangeduid welke groepen opgevolgd worden in de leerplichtcontrole 2004-2005:

Geboortejaren	Leeftijd	Aantal
1987-1988	17-16	10.434
1988-1989	16-15	8.231
1989-1990	15-14	7.239
1990-1991	14-13	7.049
1991-1992	13-12	7.071
1992-1993	12-11	6.210
1993-1994	11-10	5.330
1994-1995	10-9	5.195
1995-1996	9-8	4.989
1996-1997	8-7	4.987
1997-1998	7-6	5.152

Men ziet hier dus dat in het basisonderwijs (6-12 jaar), de groep van 11-12 jaar het best vertegenwoordigd is, gevold door de groep 10-11 jaar.

In het secundair onderwijs (12-18 jaar) is de groep 16-17 jaar het best vertegenwoordigd, gevolgd door de groep 16-15 jaar.

Opgelet! Deze cijfers dienen genuanceerd gelezen te worden. Het gaat hier slechts om een eerste groep die nog verder dient uitgezuiverd te worden. Het is niet geweten hoeveel van deze leerlingen ook daadwerkelijk niet aan de leerplicht voldoen.

Wanneer men bekijkt in welke gemeenten en steden deze 40.215 leerlingen uit de ruwe tabel voorkomen (dus zonder BHG), dan hebben de volgende steden en gemeenten de grootste aantallen:

Antwerpen (2000, 2018, 2020, 2030, 2040, 2050, 2060, 2100, 2140, 2170, 2180, 2600, 2610, 2660): **3426**

Zaventem (1930, 1931, 1932, 1933): **1792**

St-Genesius-Rode (1640) : **1774**

Wezembeek-Oppem (1970) : **1578**

Tervuren (3080): **1536**

Overijse (3090): **1529**

Kraainem (1950): **1497**

St-Pieters-Leeuw (1600, 1601, 1602): **1447**

Dilbeek (1700, 1701, 1702, 1703): **1428**

Vilvoorde (1800): **1412**

Beersel (1650, 1651, 1652, 1653, 1654): **1180**

Grimbergen (1850, 1851, 1852, 1853): **1081**

Wemmel (1780): **903**

Asse (1730, 1731): **722**

Gent (9000, 9030, 9031, 9032, 9040, 9041, 9042, 9050, 9051, 9052): **659**

Ronse (9600): **626**

Linkebeek (1630): **598**

Opgelet! In gemeenten en steden die dicht bij de taalgrens of Brussel gelegen zijn, wonen er veel Franstaligen en Europese ambtenaren. Deze kiezen sneller voor Franstalige scholen, Europese scholen of Internationale scholen.

Bijlage 3: wettelijke gronden voor een justitieel optreden
A. DE WET BETREFFENDE DE LEERPLICHT VAN 29 JUNI 1983

De wet op de leerplicht stelt dat de personen die de ouderlijke macht uitoefenen of de leerplichtige in rechte of in feite onder hun bewaring hebben, verplicht zijn ervoor te zorgen dat deze voor de duur van de leerplicht hetzij als leerling van een school of vormingsinstelling is ingeschreven en die school of instelling regelmatige bezoekt, hetzij een vorm van huisonderwijs aangeboden krijgt.

De politierechtbank neemt kennis, op vordering van het Openbaar Ministerie, van de inbreuken op deze verplichtingen.

Deze inbreuken worden gestraft met een geldboete van (...) voor elke minderjarige waarvoor een inbreuk wordt vastgesteld. Bij herhaling kunnen de geldboeten worden verdubbeld of kan een gevangenisstraf van één dag tot één maand worden uitgesproken. De tenuitvoerlegging van het vonnis kan worden uitgesteld over een termijn van 6 maanden te rekenen vanaf de datum van het vonnis, om het mogelijk te maken vast te stellen dat de wettelijke verplichting werd nageleefd in die periode. Indien de wetgeving in die periode werd nageleefd, dan wordt de veroordeling als niet bestaande beschouwd.

Het openbaar ministerie kan inbreuken ook voorleggen aan de jeugdrechtbank, die maatregelen kan bevelen ten aanzien van de ouders, zoals voorzien in de wet van 8 april 1965 op de jeugdbescherming (toezicht op de gezinsbijslag of op andere sociale uitkeringen – Wjb.art. 29 e.v. – en ontzetting van het ouderlijk gezag – Wjb. Art. 32 e.v.-).

B. PROBLEMATISCHE OPVOEDINGSSITUATIE: DE GECOÖRDINEERDE DECRETEN INZAKE BIJZONDERE JEUGDBIJSTAND VAN 4 APRIL 1990.⁷⁸

De jeugdrechtbank neemt kennis van problematische opvoedingssituaties op vordering van het Openbaar Ministerie (O.M.), maar slechts nadat het O.M. een verwijzing van de Bemiddelingscommissie heeft ontvangen. Wanneer dus het O.M. kennis krijgt van een geval van 'problematische opvoedingssituatie', en voor zover er geen sprake is van een als misdrijf omschreven feit door deze jongere gepleegd, dan moet het parket in beginsel dit dossier onmiddellijk overmaken aan het Comité Bijzondere Jeugdzorg, dat vervolgens probeert om hulpverlening aan te bieden op vrijwillige basis. Enkel in geval van hoogdringendheid mag het Openbaar Ministerie hiervan afwijken. Dit is het geval wanneer de minderjarige in reëel gevaar verkeert (b.v. kindermishandeling, incest, ...). Als het Comité een oplossingsvoorstel noodzakelijk acht en er wordt daarvoor geen toestemming bekomen van één of meer betrokkenen (ouders en minderjarigen +14), dan kan het Comité een dossier niet rechtstreeks terug overmaken aan het Parket met het oog op een eventuele vordering bij

⁷⁸ De jeugdbescherming behoort thans tot de bevoegdheid van de gemeenschappen, behalve voor wat 5 aangelegenheden betreft, die tot de federale bevoegdheid behoren (o.a. de burgerrechtelijke regels m.b.t. het statuut van de minderjarigen en van de familie, de organisatie van de jeugdrechten, hun territoriale bevoegdheid en de rechtspleging voor die gerechten, de opgave van de maatregelen die kunnen genomen worden t.a.v. minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en de ontzetting van het ouderlijk gezag en het toezicht op de gezinsbijslag of andere sociale uitkeringen.)

de jeugdrechtbank. Het Comité moet dan een bemiddelingsverzoek indienen bij de bevoegde Bemiddelingscommissie. Enkel indien de Bemiddelingscommissie mislukt in haar opdracht en bovendien van oordeel is dat 'het in het belang van de minderjarige ernstig aangewezen is dat er een pedagogisch afdwingbare maatregel wordt genomen', kan zij de zaak gemotiveerd doorverwijzen naar het O.M.

Welke ook, in zo'n geval, de motivering van de doorverwijzing van de Bemiddelings-commissie naar het O.M. moge zijn, het staat het O.M. nog altijd vrij om al dan niet de jeugdrechtbank te vorderen om een jeugdbeschermingsmaatregel te horen opleggen. Er wordt dus niet in het minst afbreuk gedaan aan de autonomie van het parket: het parket kan bijvoorbeeld nog altijd het dossier klasseren.

BIJLAGE 4: Enkele relevante tabellen uit het rapport problematische afwezigheden schooljaar 2003-2004

Tabel 1: Globaal aantal dossiers

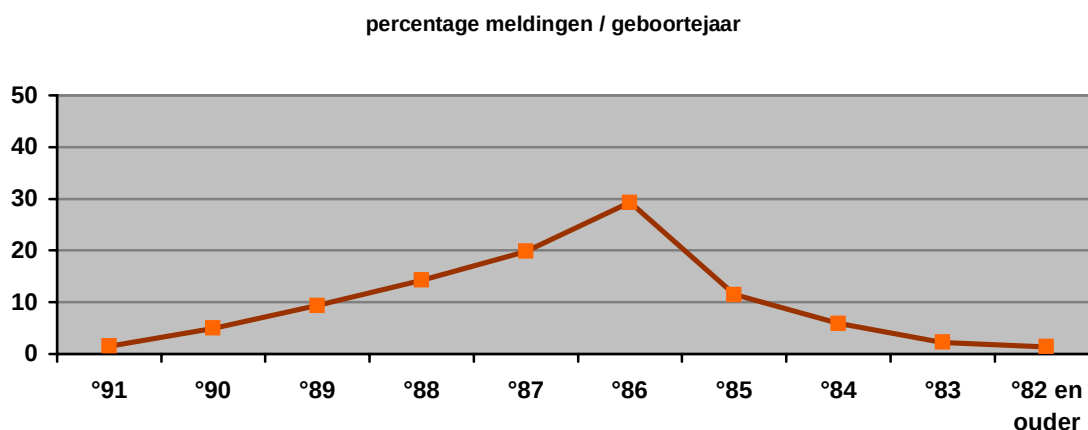
Dit jaar werden 4.359 leerlingen als problematisch afwezig gemeld aan het departement Onderwijs. Deze leerlingen hebben dus het voorbije schooljaar de kaap van twintig (in het deeltijds onderwijs) of dertig (in het voltijds onderwijs) halve dagen problematische afwezigheden overschreden. Onder problematische afwezigheden verstaat men alle afwezigheden waarvoor leerlingen ofwel geen ofwel laattijdig een geldige verantwoording indienden.

	Totaal	Aantal dossiers per provincie
Voltijds onderwijs	2536	
Antwerpen		873
Oost-Vlaanderen		647
Vlaams Brabant		299
Brussels Hoofdstedelijk Gewest		152
West-Vlaanderen		279
Limburg		299
Deeltijds onderwijs	1222	
Antwerpen		428
Oost-Vlaanderen		367
Vlaams Brabant		82
Brussels Hoofdstedelijk Gewest		15
West-Vlaanderen		264
Limburg		66
Buitengewoon onderwijs	601	
Antwerpen		187
Oost-Vlaanderen		187
Vlaams Brabant		36
Brussels Hoofdstedelijk Gewest		12
West-Vlaanderen		86
Limburg		93

Tabel 2: stijging aantal dossiers

	2001-2002	2002-2003	Procentuele stijging	2003-2004	Procentuele stijging
Voltijds	1769	2087	17,98%	2536	21,51%
Deeltijds	992	1081	8,97%	1222	13%
BuSO	416	518	24,52%	601	16%

Tabel 3: Spreiding per leeftijd / geboortejaar

Uit bovenstaande grafiek kunnen we afleiden dat het percentage meldingen stijgt in verhouding tot de leeftijd. Het grootste aandeel zijn 17-, 18-jarigen. In de spreiding volgens geboortejaar zien we geen verschuivingen in vergelijking met vorige jaren. Eén vijfde (20,56%) van de leerlingen die gemeld werden als problematisch afwezig zijn niet meer leerplichtig, dit wil zeggen dat ze geboren werden in 1985 of vroeger. Ook van de leerlingen van het geboortejaar '86 waren er nog een groep einde leerplicht in de loop van het schooljaar 2003-2004.

Tabel 4: oorzaken van spijbelen

In de onderstaande tabel worden de oorzaken, zoals die door de school aangeduid worden, op een rijtje gezet. Het is trouwens belangrijk niet uit het oog te verliezen dat deze cijfergegevens gebaseerd zijn op meldingen vanuit het standpunt van de school. Waarschijnlijk zou men een ander resultaat krijgen als men aan de leerlingen zelf zou vragen waarom ze spijbelen. Hier zijn de meest aangeduide oorzaken leerling -of oudergebonden, terwijl er vanuit een ander perspectief misschien vaker schoolgerelateerde oorzaken naar boven zouden komen, zoals bijvoorbeeld 'saaiere lessen'.

Oorzaak	Aantal	Percentage
Zwakke motivatie m.b.t. school	2995	68,15%
Onmacht van de ouders m.b.t. de opvoedingssituatie	1545	35,44%
Familiale problemen	1136	26,06%
Totale onwil leerling t.a.v. school	1000	22,94%
Geen of verstoord contact ouders-school	952	21,84%
Persoonlijke problemen (b.v. faalangst, schoolfobie, depressie)	671	15,39%
Schoolloopbaanproblemen	544	12,58%
Andere	427	9,80%
Manifeste onwil ouders	321	7,43%
Financiële druk of noodzaak	281	6,39%
Medische oorzaak	267	6,13%
Geen toekomstperspectief voor leerling in deze opleiding	207	4,75%
Verstoorde relatie leerling-leraars	199	4,57%
Leerling is spoorloos en geseind	143	3,28%
Groepsdruk, pestgedrag	95	2,18%

Tabel 5: aantal zorgwekkende dossiers per gerechtelijk arrondissement

Onder zorgwekkende dossiers worden die dossiers verstaan waarbij elke vorm van vrijwillige begeleiding uitgeput is en waarbij er sprake is van totale onwil bij de ouders en / of de leerling.

Gerechtelijk arrondissement	Aantal dossiers
Antwerpen	11
Brugge	3
Dendermonde	13
Gent	12
Hasselt	4
Kortrijk	1
Leuven	4
Mechelen	4
Oostende	1
Oudenaarde	3
Turnhout	2
Totaal	58

Leeftijd	Aantal meldingen
12 jaar	3
13 jaar	11
14 jaar	14
15 jaar	19
16 jaar	8
17 jaar	3
Totaal	58

Tabel 7: Verhouding aantal meldingen provincie t.o.v. aantal meldingen grootsteden

	Aantal provincie	Aantal grootstad	percentage
Antwerpen			
Voltijds	873	582	66,67%
Deeltijds	428	251	58,64%
Buso	187	95	50,80%
Oost-Vlaanderen			
Voltijds	647	292	45,13%
Deeltijds	367	180	49,04%
Buso	187	81	43,31%

Provincie / steden	Aantal scholen		Aantal meldende scholen		Percentage meldende scholen / aantal scholen		Aantal leerlingen		Aantal gemelde dossiers		Percentage gemelde dossiers / aantal leerlingen	
	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds
Antwerpen												
Groot-Antwerpen *	87	5	53	5	60,92	100	37.282	1370	582	251	1,70	18,32
Herentals	8	1	3	1	37,50	100	4.015	127	5	17	0,12	13,38
Turnhout *	17	1	11	1	45,45	-	8.856	239	22	28	0,25	11,72
Mol	11	-	5	-	54,55	-	4.907	-	16	-	0,33	-
Geel	9	1	4	1	44,44	100	4.156	141	6	32	0,15	22,70
Lier	9	-	4	-	44,44	-	4.457	-	17	-	0,38	-
Mechelen *	15	2	11	2	73,33	100	8.599	241	66	60	0,77	24,90
Oost-Vlaanderen												
Gent *	46	3	27	3	58,70	100	26.594	480	292	180	1,17	37,50
Sint-Niklaas *	11	2	4	2	36,36	100	9.649	235	16	71	0,17	30,21
Lokeren	9	-	6	-	66,67	-	3.151	-	24	-	0,76	-
Dendermonde	9	1	5	1	55,56	100	4.549	170	37	27	1,03	13,29
Wetteren	8	-	3	-	50,00	-	3.632	-	8	-	0,22	-
Aalst *	19	2	10	2	52,63	100	8.445	253	80	61	0,95	24,11
Ninove	5	-	3	-	60,00	-	2.331	-	7	-	0,30	-
Geraardsbergen	5	-	3	-	60,00	-	2.703	-	20	-	0,74	-
Ronse	2	-	1	-	50,00	-	1.216	-	14	-	1,15	-
Zottegem	5	-	3	-	60,00	-	2.500	-	3	-	0,12	-
Oudenaarde	8	2	4	2	50,00	100	4.430	195	18	28	0,39	14,35

Provincie / steden	Aantal scholen		Aantal meldende scholen		Percentage meldende scholen / aantal scholen		Aantal leerlingen		Aantal gemelde dossiers		Percentage gemelde dossiers / aantal leerlingen	
	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds
Deinze	7	-	3	-	42,86	-	3.648	-	7	-	0,19	-
Eeklo	7	-	4	-	57,14	-	4.066	-	23	-	0,56	-
Vlaams-Brabant	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds
Halle	8	1	6	1	75,00	100	5.073	74	56	30	1,10	40,54
Vilvoorde	8	-	4	-	50,00	-	2.687	-	24	-	0,89	-
Leuven *	21	1	9	1	42,86	100	11.473	111	39	39	0,34	35,14
Aarschot	8	1	4	1	50,00	100	5.428	126	29	13	0,53	10,32
Diest	9	-	5	-	55,56	-	3.501	-	15	-	0,38	-
Tienen	5	-	3	-	80,00	-	3.080	-	51	-	1,04	-
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds
Alle gemeenten *	30	3	18	2	60,00	66,66	11.706	251	152	15	1,29	5,97
West-Vlaanderen	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds
Brugge *	29	2	15	2	51,72	100	16.788	254	81	69	0,48	27,17
Oostende *	13	2	7	2	53,85	100	6.316	248	37	98	0,59	39,52
Kortrijk *	23	2	9	2	37,50	100	10.771	442	34	66	0,32	14,93
Diksmuide	4	-	3	-	75,00	-	1.612	-	21	-	1,30	-
Nieuwpoort	2	-	1	-	50,00	-	466	-	2	-	0,43	-
Veurne	5	-	2	-	40,00	-	2.215	-	3	-	0,14	-

Provincie / steden	Aantal scholen		Aantal meldende scholen		Percentage meldende scholen / aantal scholen		Aantal leerlingen		Aantal gemelde dossiers		Percentage gemelde dossiers / aantal leerlingen
	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	Voltijds	Deeltijds	
Tielt	5	-	3	-	60,00	-	3.162	-	6	-	0,22
Roeselare *	16	1	5	1	31,25	100	7.925	112	26	16	0,33
Ieper	9	-	1	-	11,11	-	4.448	-	3	-	0,06
Menen	6	-	3	-	50,00	-	2.322	-	11	-	0,47
Poperinge	4	1	0	1	0	100	2.194	88	0	2	0
Limburg											
Hasselt *	17	2	10	2	53,85	100	10.340	167	72	19	0,70
Genk *	13	1	7	1	69,23	100	6.926	103	60	4	0,87
Maasmechelen	5	1	4	1	80,00	100	2.391	64	12	5	0,50
Maaseik	7	1	5	1	71,43	100	3.520	94	19	10	0,54
Tongeren	7	-	3	-	42,86	-	3.233	-	9	-	0,28
Sint-Truiden	10	1	5	-	50,00	100	3.871	68	24	-	0,62
Lommel	5	1	2	1	40,00	100	2.027	86	3	15	0,15
Leopoldsburg	4	-	2	-	50,00	-	1.282	-	2	-	0,16